

İçimizdeki Şeytan

T o l s t o y

kaküs
düşünce dizisi

28 Ağustos 1828 tarihinde Moskova'nın güneyinde asil bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gözlerini açtı. Babası Kont Nikolay İlyiç Tolstoy, 1812 yılı Napolyon savaşlarına iştirak etmiş emekli bir yarbaydı. Tolstoy, çocukluk yıllarında ağabeyi Nikolay'ın etkisinde kalmış, gençliğe geçiş döneminde Rousseau'yu okumuş ve gençliğinde ise önce Doğu dilleriyle ilgilenmiş, sonraları hukuk tahsilini tercih etmiştir. Ne ki hürriyete olan tutkusu hukuk fakültesini de terketmesine sebep olmuştur. Tolstoy içinde bulunduğu zaman dilimini çok iyi izlemiş ve çok iyi tanımıştır. Onun felsefi ve dini eserlerinin başında *İtiraflarını* yer alır. Tolstoy bu eserinde kendi dünya görüşünü ilk defa toplu olarak açıklar ve temellendirmeye çalışır. Bunu aynı çizgideki şu eserleri izler: *İnançım Neden İbaretir?*, *Sanat Nedir?*, *Susamam*, *Dogmatik Din Biliiminin Eleştirisi*, vd... Tolstoy yazdığı romanlarda insanı ve tavırlarını konu edinir. *Savaş ve Barış* ile *Anna Karanina* insan tahlilleri ve tasvirleri ile dopdoludur. Tolstoy'un kendisini ve Allah'ı arayış macerası bütün ömrüne tekabül etmektedir. Ömrü boyunca anlaşılmamıştır. Etrafındakiler onu anlamadı. Karısı bile. 82 yaşındaki bu ihtiyar adam yağışlı bir gecede evden kaçtı; fakat yolda hastalandı. Ve yola devam edemedi. 7 Kasım 1910'da mütevazi bir tren istasyonunda yolculuğunun ilk durağı olan İstanbul'a hareket etmek üzereyken hayata gözlerini yumdu.

kaknüs yayınları: 2
öykü serisi: 1

ısn 975-94832-4-6

1. basım: mart, 1997
  2. basım: ekim, 1997
  3. basım: haziran, 1998
  4. basım: ekim, 1998
  5. basım: mart, 1999
- istanbul

kitabın adı: *ıçimizdeki şeytan*
kitabın yazarı: *tolstoy*

yayına hazırlayan: serkan özburun&ts.neval şimşek
cilt: dilek mücellit
ıç düzen: karakalem
kapak baskı&rbaskı: mir matbaası
kapak düzeni: fuat fidan/kaknüs ajans

kaknüs yayınları
kızkulesi kültür merkezi
selmanağa mah. selami aliefendi cd., no: 11 üsküdar, ist.
tel: (0 216) 341 08 65 - 492 59 75
faks: (0216) 334 61 48

İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN

-Öyküler-

LEO NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY

Yayına Hazırlayan
SERKAN ÖZBURUN
S. NEVAL ŞİMŞEK

İçindekiler

<i>Hazırlayanın önsözü</i>	7
Nerede sevgi, orada Allah	11
Üç kütük ve üç elma	23
Yumurta büyüklüğünde tohum	40
Üç nasihat	43
İki kardeş ve altın	51
Allah'ın gücü yeter, fakat şeytanınki yetmez	54
Küçük şeytan	57
Tövbe eden günahkâr	61
Mum	64
İlyas	73
İki ihtiyar	78
Üç soru	98
Allah gerçeği bilir ama geç söyler	102
İrgat Emelyan ve davul	110
En büyük ceza	118
Pahalıya patlıyor	125
Françoise	129
Küçükler büyüklerden daha akıllı çıktı	137
Aptal İvan	140
Kafkas esiri	167
Ateşi kıvılcımken söndürmeli	192
İçimizdeki şeytan	206
Asûrlî hükümdarı Asarhadon	246
Cehennemde raks	251
Üç ihtiyar	266
İş, ölüm, hastalık	273
Aydınlık varoldukça, aydınlıkta dolaşın	275

Hazırlayanın önsözü

Sevgili okuyucu!

Ne ise o olmaya yanaşmayan tek varlıktır insan. Bu yüzden, kendimizle direkt alakası olmayan herşey dayanılmaz bir çekiciliğe sahiptir. Dolayısıyla, kendini bilmek için yaşaması gereken insan, bilmeyi bilmek peşinde koşar. Zira bilgin olmak, bilge olmaktan daha üstün gösterilmiştir ona. Dünyamızdan binlerce ışık yılı uzaklıktaki bir yıldızın ölümü kendi ölümümüzden daha önemliymiş gibi gelir bizlere. Yeni şeyler keşfetmek ve onun yapısını incelemek için seve seve veririz ömrümüzü. Bunları bilmekle hayatın anlamını daha iyi anlayacağımızı sanırız. Evrenin sınırsız olduğunu, bu gibi şeyleri araştırmanın sonunun gelmeyeceğini görmek istemeyiz pek. İyice düşünüldüğünde bu türden meşgalelerin kendimizden kaçmak için uydurduğumuz fantezilerden başka birşey olmadığını farkına varırız. Oysa yaşam ve ölümü aynı anda yaşayan insanın herşeyden önce, kendini çözmesi lâzımdır. Herşey bu amaca hizmet ettiği ölçüde önem taşımalıdır.

Bu söylediklerimize bakıp da, bilim ve teknolojiye karşı olduğumuz sanılmasın sakın. Bizim bu söylemimiz insanları bilimin uşağı konumundan çıkarıp, efendisi yapmaya yöneliktir. Burada şöyle bir genelleme yapmanın tutarlı olacağı kanaatindeyiz: Kâinattaki herşey hayatın anlamını anlamaya destekçi olduğu müddetçe faydalıdır. Psikoloji, sosyoloji, felsefe ve diğer tüm bilimler bu mihenge vurulmalı ve böyle değerlendirilmelidir.

İşte bu temel esprinin farkına varan Tolstoy, elinizdeki kitapta bunu anlatmaya çalışır. Hakikati bilmek ve mutlu olmak için bunların olmazsa olmaz şeyler olmadığını, hayatı anlamak için gözlerimizi hayatın kendisine çevirmemiz gerektiğini söyler. Bir arı, peteğinin hangi madelerden müteşekkil olduğunu, diğer peteklerle konumunun nasıllığını sorgulamaksızın yapar balını. Çünkü onun vazifesi odur ve vazifesini

yaptığı için mutludur. Aynı şekilde bir ağaç da yapraklarının niçin yeşil olduğunu ve mevsim sonbahar olunca sonunun ne olacağını düşünmez. İşte insan da kâinata bakarak aslı görevinin ne olduğunu, nasıl yaşaması gerektiğini anlamalı, bu doğrultuda hareket etmelidir. Kâinatın karşısında değil, içinde yer almalı, mutluluğun sırrını orada aramalıdır. Tarlasına tohum saçan köylü Memet Ağa'nın hakikati bizden daha az bildiğini veya daha az mutlu olduğunu kim söyleyebilir.

“Zamane insanı gerçek mutluluğun nerede olduğunu bilmediği için küçük mutlulukların tiryakisi olmuş, cam kenarında vızıldamayı mutluluk saymıştır. Oysa ki insan ancak kendi dünyasına inip, oradan da dış dünyalara açılmakla mutluluğu yakalayabilir. Bunu başarabilmek için de bakracını yüreğine sarkıtmalıdır. Başka bir ifadeyle kendine çevirmelidir aynasını.”

Bu kitap Tolstoy'u bize yansıtan aynacıklardan ve yüreğinden çektiği damlacıklardan oluşmaktadır. Bu sebeple anlatılan hikâyelerdeki kahramanlar her ne kadar farklı görünseler de gerçekte Tolstoy'dan başkası değildir. Diğer bir deyişle, bizler anlatılmaktayız kitabın her satırında. Çünkü kanaatimiz odur ki; insanlar farklı farklı olsa da insanlık birdir. Eşya ve olayların farklılığına bakıp da olup bitenlerin bizim dışımızda gerçekleştiği sanısına kapılmadan “birlik” ruhunu yakalayan insan çok şeyler bulacaktır bu kitapta.

Yaşadığını yazan bir yazardır Tolstoy. Yazdığı hikâyelere ağlayışı bundandır. Kitapta kimi zaman bir kunduracı olarak çıkar karşımıza. Küçükçük dükkânında, Tanrıyı bulma sevdasına düşer. Kimi zaman da bir Panfiliy olup, bulduğu Tanrıyı göstermeye çalışır insanlara. Bazen söz dinlemez bir asi, bazen de herşeye muti bir insan olarak gözükür.

Med-cezir'in insanıdır o. Hepimiz öyle değil miyiz? Hangi ânımız uyar başka ânımıza. Ebu Cehil ile Ebu Bekir arasında gidip gelmez mi kalbimiz her ân.

Arayışların insanıdır o. Kendini bulmak için dağlara tırmanan insanlar gibi hakikatin ardısına koşar hep. Gençlik yıllarında başlayan bu serüven epikürçülüğün içine atar onu ilkin. Sonra stoacılığa varıp, kendine işkence etmekle saadete ulaşacağını sanır. Hatta birara reenkarnasyona takılır ayağı. Sonunda hiçlikle burun buruna gelir. Fakat gerçeğin bunlarda olmadığını kısa zamanda farkına varır. Ve son bir çıkış kapısı olarak gördüğü manastırda alır solugu. Gerçeğin orada bulunduğu düşünceyi öyle yer etmiştir ki kendinde, sabah dualarını ve ayinleri hiç çıkarırmaz. Ancak, gittiği yere kalbini ve aklını da beraber götürdüğü için oradaki aldatmacayı görmekte gecikmez. Bakar ki, Tanrı kitabıyla taban tabana zıt şeyler anlatılmakta orada insanlara. Din, rotasından saptırıl-

miş, bir felâkete doğru sürüklemekte insanları. Tanrının “Öldürmeyeceksin!” emri, başına zeytinyağı sürmüş takkeli hokkabazlar tarafından tam tersi bir şekilde yorumlanıp, insanlar diri diri yakılmakta, savaşlara fetva çıkarılmakta. Tanrının “Çalmayacaksın!” buyruğuna mukabil, insanlar Tanrı adına soyulmakta. “Yemin etmeyeceksin!” diyen bir kitaba yemin edilmektedir.

Tanrı adına hareket eden bu insanların, Peer Gynt'in can çekişen annesini masallarla uyuttuğu gibi toplulukları uyuttuğunu farketmesi uzun sürmez.

İşte bu kitap, insanları dalmış oldukları tarihî uykularından uyandırmak amacını gütmektedir.

Son söz olarak, Tolstoy gibi derinlikli bir insanı önsözlerde anlatmanın mümkün olmadığını söylüyor ve sizi kitapla başbaşa bırakıyoruz.

Yalnızca içimizdeki şeytani değil, komşumuzun şeytanını da anlamamız dileğiyle...

SERKAN ÖZBURUN
S. NEVAL ŞİMŞEK
Şubat 1997, Ankara

Nerede sevgi, orada Allah

Kunduracı Martin Avdeyiç şehirde, tek pencerele bir bodrumda oturuyordu. Evin penceresi sokağa bakıyordu. Bu yüzden sokaktan gelip geçenler, pencereden görülebiliyordu. Daha doğrusu, sokaktan gelip geçenlerin yalnızca ayakları görülebiliyordu. Ancak Martin kunduracılarından sahiplerini taniyordu. Çünkü uzun zamandan beri burada oturuyordu. Bundan dolayı birçok tanıdığı vardı. Bu mahallede, onun elinden en az birkaç kere geçmemiş bir kundura çok nadir gösterilirdi. O, kunduraların bazısına yeni pençe vurur, bazısına yama yapar, bazısını diker, bazısının da burnunu onarırdı. Elinden geçen bu kunduracıları pencereden sık sık seyrederdi. İşi çoktu. Çünkü Martin iyi çalışır, kaliteli malzeme kullanır, fazla para almaz, sözünü tutardı. Söz verdiği zaman içinde yapabilecekse, işi üzerine alır, yapamayacaksa yalan söylemezdi. Herkes Martin'i tanıdığı için elinden iş hiç eksik olmazdı.

Martin oldum olası iyi bir insandı. Fakat yaşı ilerleyip, ihtiyarlama-ya başlayınca daha çok ruhsal durumunu düşünür, Allah'a yaklaşmak için çalışır olmuştı. Martin daha ustasının yanında kaldığı sıralarda karısını kaybetmiş, ondan olan ilk çocukları da yaşamamıştı. Yalnız, üç yaşında bir çocuğu vardı yaşayan. Martin önceleri bu çocuğu köydeki kız kardeşine göndermeyi istedi. Fakat daha sonra buna yüreği dayanmadı. Kendi kendine: "Yabancı bir aile içinde büyümek Kapi-toşka'ma zor gelir. En iyisi yanımda kalsın" diye düşündü.

Martin daha sonra ustasının yanından ayrıldı. Oğlu ile beraber ayrı bir evde yaşamaya başladı. Fakat, Allah, çocuktan yana onun yüzünü

güldürmedi. Oğlu, büyüüp de kendisine yardım etmeye başlar başlamaz hastalanıp yatağa düştü. Yaklaşık bir hafta ateşler içinde yandı, sonra öldü. Martin acılara boğulmuş bir halde oğlunu toprağa verdi. O kadar üzülmüştü ki, Allaha bile isyan etmeye başladı. Öyle bir bunalmaya düştü ki, çoğu zaman ölümü arzuluyor, kendi gibi bir ihtiyarı değil de gencecik oğlunu aldığı için Allah'a sitem ediyordu. Kiliseyi de bırakmıştı.

Bir gün Martin'e, sekiz yıldır kutsal yerleri dolaşan ihtiyar bir hemşerisi misafirlige geldi. Martin onunla konuşmaya, ona derdini dökmeye başladı:

"Artık yaşamak istemiyorum Pîrim, Allah canımı alsa da kurtulsam. Allahtan tek dileğim bu. Ben, hayattan hiç bir beklentisi olmayan, mahvolmuş bir adamım artık, dedi. İhtiyar ona dedi ki:

Böyle konuşmakla hiç iyi etmiyorsun Martin. Allah'ın işine karışılmaz. Bizim aklımız O'nun yaptıklarına ermez. Allah, oğluna ölümü, sana da yaşamayı nasip etmiş. Demek ki en hayırlısı bu. Senin, ümitsizlik batağına saplanman neden kaynaklanıyor biliyor musun. Çünkü sen kendin için, mutluluğun için yaşamak istiyorsun.

—Bu dünyada başka ne için yaşanır ki?

—Allah için yaşamak lazımdır Martin. Madem ki O sana hayat veriyor, senin de hayatını O'na vermen, O'nun için yaşamaman gerekir. Eğer böyle yaparsan dertlerden kurtulur, sıkıntı çekmezsin. Her şey senin için kolaylaşır.

Martin biraz sustuktan sonra:

—Allah için nasıl yaşanır? diye sordu.

İhtiyar ona şöyle dedi:

—İsa Peygamber Allah için nasıl yaşanacağını bize göstermiştir. Senin okuma–yazman var değil mi? Bir İncil alıp oku. Allah için nasıl yaşadığını ondan öğrenirsin. O, insana herşeyi gösterir.

Bu sözler Martin'in içine işlemiştir. O gün hiç vakit kaybetmeden gidip, kocaman harflerle yazılmış bir incil aldı ve okumaya koyuldu.

Martin bu kitabı alırken, yortularda okurum diye düşünmüştü. Fakat okumaya başlayınca, içinde öyle bir ferahlık duydu ki, onu elinden bırakamıyor her gün okuyordu. Kimi zamanlar kendini öyle kapırıyordu ki, lambada gaz bittiği halde kitabı elinden bir türlü bırakamıyordu. Kısa zamanda buna öyle alışmıştı ki her gece onu okuyor,

okudukça Allahın kendisinden ne istediğini, Allah için yaşamanın ne demek olduğunu daha iyi anlıyordu. Gün geçtikçe kalbindeki ferahlık daha bir artıyordu. Önceleri günlerinin büyük kısmını Kapitoşka'yı gözünde canlandırıp, ahlar vahlar çekerek geçirirdi. Oysa şimdi dilinden düşürmediği, her an kendi kendine mırıldandığı: "Allah'a hamd olsun!.. Şükürler olsun Ya Rabbi!.." sözleriydi.

İhtiyarla konuşup İncil okumaya başladığından beri Martin'in hayatı tamamen değişmişti. Önceleri, oraya buraya takılır, çay may içer, votkayı da hiç geri çevirmezdi. Bazen bir tanıdığı ile kafayı çeker, meyhaneden kafayı bulmuş bir vaziyette çıkmasa bile çakırkeyf olur, abuk sabuk laflar söylerdi. Ya ona buna çatar, ya da birinin arkasından konuşurdu. Şimdi bu huyların hepsinden vaz geçmişti. Mutlu ve sakin bir hayatı vardı. Sabahtan işinin başına oturuyor, gereği kadar çalışıyor, sonra çengelde asılı duran lambayı çıkarıp masanın üzerine koyuyor, raftan kitabını alıp okumaya başlıyordu. Okudukça her şeyi daha iyi anlıyor, anladıkça kalbi gitgide ferahlıyor, huzura ediyordu.

Bir gece, yine kendini okumaya kaptırmıştı. Luka İncilini okuyordu. Altıncı bâb'a gelmişti. Şunlar yazılıydı orada: "Bir yanağına vurana, öbür yanağını çevir. Cübbeni alanın, entarini almasını engelleme. Senden isteyene ver. Malını alandan, onu geri isteme. İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan, onlara öyle davran."

Kitabın ilerleyen sayfalarında şunlar yer almaktaydı: "Bana 'Rabbim! Rabbim!' diye dua ediyorsunuz da, niçin söyledğim şeyleri yapmıyorsunuz. Bana gelip, sözlerimi dinleyen ve yapan; toprağı derince kazıp temeli kaya üzerinde yükselterek evini yapan bir kimseye benzer. Azgın seller o eve hücum etse, ev kaya üzerine yapıldığı için, onu sarsmaya güç yetiremez. Fakat, sözlerimi dinleyip de yapmayan; temel atmadan, evini toprak üzerine yapan bir kimseye benzer. Seller o eve hücum eder etmez, yıkar. Geriye sadece enkaz kalır."

Bunları okuyunca Martin'in içi açıldı. Gözlüğünü çıkarıp, kitabın üzerine koydu. Masaya dayandı ve düşüncelere daldı. Bu sözler doğrultusunda hayatını ölçüp biçmeye başladı. Sonra: "Benim evim nasıl acaba? Temeli kaya mı, toprak üzerinde mi? Kaya üzerinde ise ne ala... Bazen insanın içine bir ferahlık geliyor, sanki, Allah'ın bütün emirlerini yerine getiriyoruz da, ondan böyle oluyor gibi hissediyor kendini insan... Fakat kendini bir bıraktın mı tekrar günahlara batı-

yorsun. Neyse... Yine de gayret etmek lazım... Allah'ım bana yardım et!" diye içinden geçirdi. Daha sonra "yatayım" dedi ama kitaptan ayrılamıyordu. Yedinci bâb'ı okumaya başladı. Yüzbaşı, dul kadının oğlu ve Yuhannanın talebelerine verilen cevap hakkında kitapta yazılanları okudu. Sonra zengin Fârisi'nin İsa'yı davetini anlatan yere geldi. Daha sonra da günahkâr kadının nasıl İsa'nın ayaklarına kapandığını, İsa'nın ayaklarını nasıl göz yaşlarıyla yıkadığını, peygamberin ona nasıl sahip çıktığını okudu. Nihayet kırkdördüncü süreye geldi. Orada şunlar yazıyordu:

"... Ve kadına doğru dönüp Semyon'a dedi ki: 'Ben senin evine geldim, ayakların için su vermedin. Bu kadın ise ayaklarını göz yaşıyla yıkayıp, saçıyla kuruladı. Sen beni öpmedin. O ise içeri girdiğimden beri sürekli ayaklarını öptü. Sen başıma zeytin yağı sürmedin. Bu kadın ise ayaklarına gül yağı sürdü."

Martın bunları okuduktan sonra: "Ayaklarını için su vermedin, beni öpmedin, başıma yağ sürmedin..." ifadeleri üzerinde düşündü. Daha sonra tekrar gözlüğünü çıkarıp kitabın üzerine koydu ve yine düşüncelere daldı: "Galiba daha önceleri Fârisinin biriydim ben. Misafirimi değil de yalnızca kendimi düşünüyordum. Peki misafirim kimdi?.. Evet, misafirim İsa'ydı. Acaba, İsa bana misafir gelse ben de mi böyle yapardım?..."

Martın bu düşünceler içinde başını kollarına dayadı. Sonra farkına bile varmadan, uykuya dalıp gitti. O anda kendisine ansızın 'Martın' diye fısıldandığını işitti. Uyku sarhoşluğu içinde birdenbire silkinip: "Kim o? Kim o?" diye seslendi. Başını arkaya çevirip baktı ana etrafta kimsecikler yoktu. Tekrar uyumaya koydu. Yine, yüksek bir sesle kendisine: "Martın! Hey Martın! Yarın sokağa bak, geleceğim" dendiğini duydu. Bunun üzerine Martın kendine geldi. Sandalyesinden kalktı. Gözlerini oğuşturmaya başladı. Hala olup bitenlerden birşey anlamamıştı. Acaba duydukları rüya mı, yoksa gerçek miydi? Bunları düşündü kendi kendine. Sonra lambayı söndürüp yattı.

Martın o sabah tanyeri ağarmadan kalktı. Duasını etti. Sobasını yaktı. Çorbasını, kaymağını hazırladı. Semaverini yaktı. Önluğunu taktı, sonra pencerenin önüne oturup, çalışmaya başladı. Bir yandan çalışıyor, bir yandan da gece olanları düşünüyordu. Türlü türlü ihtimaller geçiyordu aklından. Kâh birinin sahiden kendisine seslendiği-

ni, kâh uykuda kendisine öyle geldiğini düşünüyordu. Kendisine seslenen acaba kimdi?

Martin pencerenin önüne oturmuş, işinden çok pencereye bakıyordu. Tanımadığı kunduralar sokaktan geçtikçe eğilip, geçen kimsenin yüzünü görmek için, kafasını dışarı çıkarıyordu. Önce, yeni bir yün çizme giymiş kapıcı, sonra sucu geçti sokaktan. Daha sonra, eline bir kürek almış, eski ve yamalı yün çizmeler giymiş, Nikola zamanından kalma ihtiyar bir asker penceresinin önüne yaklaştı. Martin bu ihtiyarı çizmelerinden hemen tanıdı. Adı Stepaniç idi. Martin'in komşusu olan tüccar, acıdığı için bu adamı yanına almıştı. İş, kapıcıya yardım etmekte. Stepaniç Martin'in penceresi önündeki karları küremeye başladı. Martin bir müddet ona baktıktan sonra gene işine koyuldu. "Galiba ben bunadım." diye düşündü bir an kendi kendine. "Stepaniç karları küreliyor, ben ise İsa Babamız mı geldi acaba diye kuruntu yapıyorum. Adamakıllı bunak bir moruk oldum." diye geçirdi içinden.

Fakat, on iğne atıktan sonra, yine pencerenin önüne gidip dışarı bakmaktan kendini alamadı. Stepaniç küreğini duvara dayamış dinleniyordu. İhtiyar, güçsüz bir adamdı o. Karları küremeye bile gücü yetmiyordu. Martin: "Şuna bir çay içireyim." diye düşündü. "Zaten semaver de sönmeye yüz tuttu." dedi kendi kendine. Çuvaldızı bir yere soktu. Ayağa kalkıp, semaveri masaya koydu. Çayı hazırlayıp eliyle pencereye vurdu. Stepaniç başını çevirip baktı. Sonra pencereye doğru yaklaştı. Martin de onu içeri çağırdı, sonra gidip kapıyı açtı:

—Gel biraz ısın, dedi, üşümüşsündür.

Stepaniç: "Allah razı olsun, kemiklerim sızlamaya başlamıştı" dedi. Sonra içeri girdi. Üzerindeki karları silkeledi. Döşemeyi kirletmemek çizmelerini temizledi. Bu işi yaparken güçsüzlükten ayakta zor duruyor, sağa-sola sallanıyordu.

Martin: "Canım bırak şu temizliği... Ben silerim. Zaten işim bu. Gel otur da çayını iç" dedi.

Martin iki bardak çay doldurup, birini misafirine uzattı. Kendi çayını da aldı, üfleyerek yudumlamaya başladı. Stepaniç çayını içti. Bardağı ters çevirip, artan şekeri bardağın üzerine koydu. Sonra teşekkür etti. Fakat, çay içmek istediği belliydi. Martin: "Bir bardak daha iç" dedi. Sonra hem misafirine, hem kendine çay koydu. Martin bir yandan çayını içiyor, bir yandan da sürekli sokağa bakıyordu.

Stepaniç: “Birini mi bekliyorsun?” diye sordu.

—Birini mi bekliyorum?. Vallahi kimi beklediğimi söylemek biraz garip olacak. Birini bekliyorum veya beklemiyorum desem, bu tam olarak doğru olmayacak... Fakat bir söz kafama takıldı... Hayal miydi, gerçek miydi bir türlü kestiremiyorum. Bak kardeşim; Dün İncil’de İsa Babamızın dünyada çektiği sıkıntıları okuyordum. Bilmem duyduğun mu hiç?

Stepaniç:

—Duydum, duyduğun dedi, ama biz cahil insanlarız, okuma–yazmamız yok.

—İşte, dediğim gibi dün, İsa’nın dünyada nasıl dolaştığını, nasıl Fârisinin yanına geldiğini, onun İsa Babamızı nasıl kötü karşıladığını okuyordum. Bunları okurken aklımdan şunlar geçmekteydi: Farisi, İsa Babamızı nasıl oldu da iyi karşılamadı. Oysa bu benim başımdan geçmiş olsaydı herhalde onu nasıl karşılayacağımı bilemezdim. O ise, hiç bir şey yapmamış... İşte, bunları düşünürken uyuyup kalmışım. Uykuya daldıktan biraz sonra birinin bana seslendiğini duyup uyanırdım. Bir ses, kulağıma fısıltı halinde: “Bekle, yarın geleceğim.” dedi. Aynı sözleri iki kere işittim. İster inan, ister inanma ama bu sözler beni fazlaca etkiledi. Şimdi bir yandan kendimi sorguluyor, diğer yandan İsa Babamızı bekliyorum.”

Stepaniç başını salladı. Bir şey söylemedi. Çayını sonuna kadar içti. Sonra bardağını ters çevirdi. Fakat Martın bardağı alıp, çayı tazeledi ve:

—İç, iç. Afiyet olsun, dedi. Sonra şöyle devam etti sözlerine: “Sürekli olarak, İsa Babamızın bu dünyada nasıl dolaştığını, hiç kimseyi aşağı görüp dışlamadığını, çoğunlukla yalın ve gösterişsiz bir hayat süren halkla ilgilendiğini düşünüyordum. Evet, o, hep onlarla birlikteydi. Talebelerini genellikle bizim gibi işçilerden, manevi bağlarla birbirine bağlı kardaşlerden seçerdi. “Yükselen alçalır, alçalan yükselir” derdi hep.” ‘Sizler bana Rab demektesiniz. Ben ise sizin ayaklarınızı yıkamaktayım. Efendi olmak isteyen, herkesin hizmetçisi olmalıdır. Çünkü Allah fakir, uysal ve merhametli kimseleri kutsamıştır.”

Stepaniç bu sözleri dinlemeye öyle kaptırmıştı ki kendini çayını içmeyi bile unutmuştu. İhtiyar, hemencecik ağlayan duygusal bir insandı. Anlatılanları dinlerken, gözyaşları yanaklarından akıyordu.

Martin: "Bir çay daha içsene" dedi.

Fakat Stepaniç istavroz çıkardı, bardağı önünden uzaklaştırdı ve ayağa kalktı:

—Teşekkür ederim Martin. Bana ikram ettin. Ruhumu da karnımı da doyurdun, dedi.

—Ne önemi var canım. Yine beklerim. Ben misafiri severim.

Stepaniç dışarı çıktı. Martin ise semaverdeki son çayı bardağa doldurup içti. Sonra masayı topladı. Tekrar pencerenin önüne geçip, topuk çakmaya koyuldu.

Bir yandan topuğu çakıyor, bir yandan da pencereye bakıyordu. İsa Peygamberi bekliyor, hep onu ve onun yaptıklarını düşünüyordu. Hep İsa'nın sözleri dolaşıyordu kafasında.

O anda iki asker geçti pencerenin önünden. Birisinin ayağında beylik, ötekinkinde özel bir ayakkabı vardı. Sonra lastik ayakkabı giymiş ev sahibi sokaktan geçti. Daha sonra, elinde sepetle, ekmekçi geçti. Pencerenin önünden geçenler hayli çoktu. Bir ara pencerenin yanına yün çoraplı, ayağında köylü işi bir ayakkabı bulunan köylü bir kadın geldi. Pencerenin biraz ötesinde, duvarın yanında durdu. Buralarda yabancı olduğu halinden belliydi. Kılık kıyafeti iyi değildi. Kucağında bir çocuk vardı. Duvarın yanında, arkasını rüzgara dönmüş, çocuğunu sarmaya çalışıyordu. Fakat yanında saracak bir şeyi yoktu. Elbisesi de yazlıktı. Üstelik yırtık pırtıktı. Martin, camın arkasından çocuğun ağladığını duyuyordu. Kadın onu avutmaya çalışıyor ama bir türlü avutamıyordu. Martin yerinden kalktı. Kapıdan merdivene çıkıp:

—Hey, Akıllı! diye bağırdı. Bu çocukla ne diye soğukta duruyorsun? Çocuğu sıcakta daha iyi sarıp sarmalarsın, buyur içeri gir... Buradan gel...

Kadın şaşırıp kalmıştı. Görünen o ki önlüklü ihtiyar bir adam kendisini içeri çağırıyordu. Kadıncağız merdivenlere doğru yürüdü. Merdivenlerden inip, odaya girdiler. Martin, kadına yatağı göstererek:

—Otur buraya akıllı, sobanın yanına otur. Hem biraz ısınır, hem de çocuğunu emzirirsin, dedi.

Kadın:

—Sütüm kesildi, dedi, sabahtan beri bir şey yemedim de.

Fakat yine de çocuğu göğüne doğru yaklaştırdı.

Martin, anladım dercesine başını salladı. Sonra masanın yanına gitti. Ekmek ve tas aldı. Ocaktaki tencerenin kapağını açıp tasa çorba koydu. İçi bulgur dolu çömleği de çıkardı. Fakat henüz pişmemişti. Bunun için masaya sadece çorba koydu. Ekmeği çıkardı, çengelden örtüyü aldı, masanın üstüne serdi:

—Otur da ye akıllı. Çocuğa ben bakarım. Benim de çocuğum vardı. Bu yüzden çocuklara bakmasını bilirim, dedi.

Kadın istavroz çıkardı. Sonra masaya oturup, yemeye başladı. Martin ise çocukla yatağa oturdu. Çocuğun susması için dudaklarını şapırdattı. Fakat ağızda diş olmayınca iyi şapırdamıyordu ki. Çocuk hala durmadan bağırıyordu. Martin parmağıyla çocuğu korkutmayı düşündü sonra. Parmağını çocuğun ağızına yaklaşıyor, hemen geri çekiyordu. Ağızına sokmuyordu. Çünkü, ipe sakız sürmekten, parmağı simsiyah bir hale gelmişti. Çocuk onun parmağına bakakaldı ve sustu. Sonra da gülmeye başladı. Martin buna çok sevindi.

Kadın hem yemek yiyor, hem de kim olduğunu, nereye gittiğini anlatıyordu:

—Ben asker karısıyım. Sekiz ay önce kocamı alıp bir yere götürdüler. Nereye gittiğinden bir daha haber alamadım. Bir yerde açılık yapıyordum. O sırada bir çocuğum oldu. Ondan sonra beni yanlarında tutmak istemediler. Üç aydır iş arıyorum ama bulamıyorum. Elimde avucumda ne varsa satıp yedim. Bir ara çocuk bakıcısı olmak istedim. Fakat zayıf olduğum için almadılar. Ninemin yanında kaldığı bir tüccar karısı, beni işe aldıracağına söz vermişti. Ben hemen alırlar sandım. Fakat onlar gelecek hafta gelmemi söylediler. Oturdukları yer de bir hayli uzak. Hiç takatim kalmadı. Çocuk da yoruldu... Allah'a şükürler olsun ki ev sahibi acıyor da evden kovmuyor. Yoksa nereye giderdim, bilmem.

Martin içini çekti ve dedi ki:

—Kışlık elbisen yok mu?

—Nerde kuzum kışlık elbise! Bir atkım vardı onu da dün yirmi kapik için rehin verdim.

Kadın yatağa yaklaştı. Çocuğu kucağına aldı. O sırada Martin ayağa kalktı. Duvara doğru yürüdü. Bir şeyler aradı. Oralardan eski bir kaput bulup çıkardı:

—İşte buyur, al. Eski bir kaput ama çocuğu sarıp sarmalamaya yarar, dedi.

Kadın önce kaputa, sonra ihtiyar Martin'e baktı. Kaputu aldı. Ağlamaya başladı. Martin başını çevirdi. Sonra yatağın altında bir şeyler aramaya başladı. Küçük bir çekmece bulup çıkardı. İçinde bir şeyler aradı. Daha sonra kadının karşısına oturdu. Kadın ona:

—Allah senden razı olsun babacığım. Beni bu pencerenin altına galiba Allah gönderdi. Yoksa çocuk soğuktan donardı... Sokağa çıktığım zaman hava sıcaktı. Bak şimdi nasıl soğudu. Babacığım seni bu pencereden baktıran, bana acıtan Allah'tır, dedi.

Martin gülümsedi:

—Tabii ki, seni buraya Allah gönderdi. Ben pencereden boşu boşuna mı bakıyordum akıllı, dedi.

Daha sonra gördüğü rüyayı, duyduğu sesi, İsa'nın kendisine gelmeyi vaad ettiğini kadına anlattı.

Kadın: "Her şey olabilir, dedi. Sonra ayağa kalktı. Kaputu üzerine aldı. Çocuğu kaputla iyice sardı. Ve Martinin önünde eğilmeye, ona teşekkür etmeye başladı. Martin kadına yirmi kapık uzatarak: "Allah aşkına şunu da al. Bununla atkını rehinden kurtarısın" dedi.

Bunun üzerine kadın istavroz çıkadı. Martin de istavroz çıkarıp, kadını kapiya kadar götürdü. Kadın dışarı çıkıp oradan uzaklaştı.

Martin kadın gittikten sonra çorbasını içti. Masayı toplayıp, çalışmaya koyuldu. Çalışırken penceye bakmayı da ihmal etmiyordu. Pencerenin önünde bir karaltı belirince, hemen kimin geçtiğine bakıyordu. Sokaktan tanıdık ve tanımadık bir çok insan geçiyordu. Fakat içlerinde dikkat çeken bir kimse yoktu.

Bir ara, pencerenin önünde ihtiyar bir satıcı kadının durduğunu gördü. Kadının elinde içinde elma bulunan bir sepet vardı. Elmalar azdı. Belli ki çoğunu satmıştı. Omzunda da içi küçüklü büyüklü tah-talarla dolu bir çuval vardı. Herhalde inşaattan toplamış, evine götürüyordu. Çuvalın ağırlığından kadının bir omzu düşmüştü. Kadın, öbür omzuna almak için çuvalı yere koydu. Elma sepetini de kaldırıma koydu ve tahta parçalarını çuvala yerleştirmeye başladı. O sırada sokakta yırtık kasketli bir çocuk peyda oldu. Sepetten bir elma kap-tı. Tam kaçmak üzereyken ihtiyar kadın işin farkına vardı. Çocuğu ceke-tinin kolundan yakaladı. Çocuk kurtulmak için çırpınmaya başladı. Fakat onu iki eliyle yakalamıştı. Çocuğun kasketi düşünce de saçla-rından tuttu. Çocuk bağıırıp çağırıyor, kadın da küfrediyordu.

Martin çuvaldızı bir yere sokmaya bile vakit bulamadı. Döşemenin üstüne atıp, kapıya fırladı. Öyle acele etti ki merdivende tökezleyip, gözlüğünü düşürdü. Nihayet sokağa çıkmıştı. O sırada yaşlı kadın çocuğa küfrediyor, onu hırpalıyor, polise götereceğini söylüyordu. Çocuk ise direniyor: “Ben bir şey almadım, niye dövüyorsun? Brak beni” diye bağırıyordu.

Martin onları ayırmaya çalıştı. Çocuğun elinden tutup kadına dedi ki:

—Nineceğim, Allah aşkına bırak çocuğu.

—Onun ağzının payını öyle bir vereyim ki bir daha unutamasın. Polise vereyim de gününü görsün.

Martin, ihtiyar kadına yalvarıyordu:

—Bırak nineceğim, bırak Allah aşkına. Bir daha yapmaz.

Nihayet, ihtiyar kadın onu bıraktı. Çocuk, bırakılınca, kaçmak istedi ama Martin onu tuttu:

—Nineden özür dile. Bir daha da böyle bir şey yapma. Elmayı aldığını ben gördüm.

Çocuk, bunun üzerine, ağlamaya, özür dilemeye başladı.

—Hah, işte böyle. Şimdi al elmayı. Ben veriyorum sana.

Martin sepetten bir elma alıp, çocuğa verdi. İhtiyar kadına da:

—Parasını ben veririm, dedi.

Kadın:

—Böyle yaparsan bu serseriler şımarır. Bunun gibilere öyle bir ders vermeli ki acısını bir hafta unutamasın.

Martin:

—Ah nineciğim, ah! Biz böyle düşünüyoruz ama Allah'ın emri böyle değil. Çocuğu, bir tek elma için dövmek lazımsa, bizim işlediğimiz günahlar için ne yapmalı acaba?

Kadın sustu, hiç bir şey söylemedi.

Martin ihtiyar kadına, bir toprak sahibinin köylünün borcunu nasıl affettiğini, ama köylünün borçluyu nasıl sıkıştırdığını anlattı. İhtiyar kadın da çocuk da durmuş anlatılanları dinliyordu. Martin:

—Allah bizden daima affetmemizi istiyor. Yoksa o da bizi affetmez. Herkesi affetmek lazım. Hele hele ne yaptığını bilmeyenleri...

Kadın başını salladı ve ah çekti:

—Öyle ama, dedi, pek de şımarıldılar.

—İşte bizim gibi ihtiyarlara düşen, onlara böyle güzel şeyleri öğretmektir.

Kadın:

—Ben de aynı kanaatteyim. Benim de yedi çocuğum vardı. Fakat bir tek kızım kaldı, dedi.

Sonra, kızının yanında nasıl kaldığını, nerede oturduğunu, ne kadar torunu olduğunu anlatmaya başladı:

—İşte gördüğün gibi. Gücüm kuvvetim kalmadı ama hala didinip duruyorum. Torunlarıma acıyorum. Fakat ne kadar iyi torunlarım var bir bilsen. Eve dönünce çok iyi karşılarları beni. Aksiyotkam hiç yanımdan ayrılmaz. Bana hep: “Nineciğim, sevgili nineceğim, canım nineciğim.” der.

Kadın iyice yumuşamıştı. Çocuğa dönerek:

—Belli. Çocukça bir iş. Haydi zararı yok, dedi.

Kadın çuvalı omuzlamak istediği zaman çocuk yanına gelip ona dedi ki:

—Ben götürüyüm nineciğim, yolum o tarafa... ,

İhtiyar kadın başını salladı. Çuvalı çocuğa yükledi. Sonra beraberce yola koyuldular. İhtiyar kadın Martin'den elma parasını istemeyi unutmıştu.

Martin yerinde durmuş arkalarından bakıyordu. Onlar hem yürüyor, hem de durmadan konuşuyorlardı. Martin bir müddet onları seyretti. Sonra evine döndü. Merdivende gözlüğünü buldu. Gözlük kırılmamıştı. Çuvaldızını yerden aldı ve çalışmaya başladı. Biraz çalıştı. Fakat ortalık karardığı için dikişleri göremiyordu. Pencereden baktı. Fenerci fenerleri yakıyordu. “Artık ışık lazım” diye düşündü. Lambayı yaktı. Yine işine koyuldu. Bir çizmeyi tamamen bitirdi. Evirip çevirerek dört bir yanına baktı. Hoşuna gitmişti. Sonra aletlerini yerine koydu. Deri parçalarını, sicim kırıntılarını, öteyi beriyi toplayıp, lambayı aldı. Masaya koydu. Raftan İncil'i indirdi. Kitabı, bir gün önce, bir deri parçası koyup, işaretlediği yerden açmak istedi. Fakat kitap başka yerinden açıldı. Martin, o anda, bir gün önceki rüyasını hatırladı. O sırada, sanki arkasında biri hareket ediyordu. Hemen başını geriye çevirdi. Gözlerine inanamadı. Karanlık köşede insana benzeyen şekiller vardı. Bunlar birer insandı, ama kimdi bunlar? Neyin nesiydiler? Bunu kestiremiyordu. Şöyle fısıldayan bir ses duydu:

—Hey Martın! Beni tanıdın mı?

Martın: “Sen kimsin” diye sordu.

—Benim... Ben...

Sonra karanlık köşeden Stepaniç belirdi. Gülümsedi ve bir bulut gibi kayboldu.

Aynı ses: “ Bu da benim” dedi.

Sonra karanlık köşeden çocuklu kadın belirdi. İkisi birden gülümsediler. Onlar da kayboldular.

Yine aynı ses: “Hey Martın! Bu da benim” dedi.

Daha sonra ihtiyar kadınla, elma çalan çocuk görüldü. İkisi de gülümsediler. Ve kaybolup gittiler.

Martın'ın içi neşeye dolmuştu. İstavroz çıkardı. Gözlüğünü taktı. İncil'i, açıldığı yerden okumaya başladı. Sayfanın başında şu satırlar yer almaktaydı:

“Acıkmıştım, beni doyurdun. Susamıştım, bana su verdin. Yolda kalmıştım, beni kabul ettin...”

Sayfanın altında da şunlar yazılıydı: “Benim küçük kardeşlerime ne yaptınsa, bana yapmış oldun.”

İşte böylece Martın anladı ki gördüğü rüya yalan değildi. O gün İsa, gerçekten ona gelmiş, kendisi sahiden onu misafir etmişti.

Üç kütük ve üç elma

“Göze göz, dişe diş” denildiğini işittiniz.
Ben diyorum ki; “kötülüğe karşı koymayın.”

(*Matta. V. 38–39*)

İntikam bana aittir ve onu ben alacağım.”

(*Romalı. XII. 19*)

I

Vaktiyle yoksul bir köylünün bir erkek çocuğu olmuş. Köylü sevinçten âdeta ucuyormuş. Vaftiz babalığı etmesi için hemen komşusuna koşmuş. Komşusu kabul etmemiş; “Yoksul bir köylünün mü vaftiz babası olacağım” demiş. Yoksul köylü başka birine gitmiş ama o da kabul etmemiş.

Bütün köyü dolaşmış ama kimse vaftiz babası olmak istemiyormuş. Bunun üzerine başka bir köye gitmek için yollara düşmüş. O sırada karşısına bir yolcu çıkmış.

Yolcu: “Merhaba köylü dayı. Allıhı kısmet ederse, nereye gidiyorsun böyle?” demiş.

Köylü: “Allah bana, gençliğimde bakayım, ihtiyarlığımda avunayım, ölünce de hayırla anlayım diye, bir çocuk verdi. Fakat yoksulluğun gözü kör olsun. Köyde hiç kimse vaftiz babası olmak istemiyor. Ben de vaftiz babası aramaya çıktım.”

—Ben olurum istersen.

Köylü çocuğuna vaftiz babası bulduğu için çok sevinmiş. Yolcuya teşekkür etmiş.

—Peki, ben şimdi, kime, vaftiz anası ol, diyeyim.

—Bu iş için de tüccarın kızını çağır. Şehre git. Oraya varınca meydana, altında dükkanlar bulunan, taştan yapılmış büyük bir ev göreceksin. Kapıyı çal. Tüccara, vaftiz anası olması için kızını göndermesini rica et.

Köylü duraklamış ve demiş ki:

—Efendim, zengin bir tüccarın yanına ben nasıl giderim? O beni küçük görür, kızını bırakmaz.

—Canım, bunu dert etme. Sen sana denileni yap. Git ve rica et. Yarın sabah erkenden hazırlan, vaftiz için geleceğim.

Yoksul köylü evine dönmüş. Sonra da şehre, tüccarın yanına gitmiş. Atını avluda bırakıp, kapıyı çalmış. Kapıya tüccar çıkmış:

—Ne istiyorsun, demiş.

—Lütfen dinleyin efendim: Allah bana, gençliğimde bakayım, ihtiyarlığımda avunayım, öldükten sonra da hayırla anılayım diye bir çocuk verdi. Şimdi ise bir vaftiz anasına ihtiyaç var. Ne olur, vaftiz anası olması için kızını bize gönder.

—Ne zaman vaftiz ettireceksin?

—Yarın sabah.

—Peki . Güle güle git. Kızım sabah duasına gelir.

Ertesi sabah vaftiz anası da, vaftiz babası da gelip, çocuğu vaftiz etmişler. Vaftiz bitince vaftiz babası çıkıp gitmiş. Fakat, köylü ve karısı, onun kim olduğunu bilmiyorlarmış. O günden sonra da kendisini bir daha hiç görmemişler.

II

Çocuk zamanla büyümüş, ilk okula gitme yaşına gelmiş. Gürbüz, çalışkan, akıllı uslu bir çocuk olmuş.

Anne–babası mutlu bir yaşam sürüyormuş. Anne–babası okuma yazma öğretilsin diye onu okula vermişler. Başkalarının beş yılda öğrendiğini o bir yılda öğrenmiş. Daha fazla öğreneceği bir şey kalmamış.

Gel zaman git zaman paskalya yortusu gelmiş. Çocuk, vaftiz anasının yanına gidip bayramlaşmış. Sonra eve dönmüş:

—Anneciğim, babacığım, vaftiz babam nerede oturuyor? Gidip onunla da bayramlaşacağım.

Babası:

—Vaftiz babanın nerede oturduğunu ben de bilmiyorum yavrum. Buna biz de üzülüyoruz. Seni vaftiz ettikten sonra bir daha göremedik. Bir haber alamadık. Nerede yaşadığını, sağ olup olmadığını da bilmiyoruz.

Bunun üzerine çocuk, ana–babası önünde boynunu büküp:

—Müsaade edin de vaftiz babamı arayayım. Onu bulup kendisiyle bayramlaşmak istiyorum, demiş.

Onlar da, ona izin vermişler. Çocuk da vaftiz babasını aramaya koyulmuş.

III

Çocuk evden ayrılıp, uzun bir yolculuğa çıkmış. Vakit öğle olunca bir yolcuya rastlamış.

Yolcu durup:

—Merhaba ufaklık. Allah kısmet ederse, nereye böyle? demiş.

O da başlamış anlatmaya:

—Vaftiz anama gidip, bayramlaşıp eve döndüm. Anne–babama vaftiz babamın nerede oturduğunu sordum. Çünkü onunla da bayramlaşmak istiyordum. Fakat onlar: “Onun nerede oturduğunu biz de bilmiyoruz oğlum. Seni vaftiz edip gitti. Onun hakkında hiç bir bilgimiz yok. Sağ olup olmadığını bile bilmiyoruz” dediler. Ben ise onunla görüşmek istiyorum. İşte bu yüzden onu aramaya çıktım.

Yolcu: “Senin vaftiz baban benim” demiş.

Çocuk vaftiz babasını bulduğuna çok sevinmiş. Büyük bir coşkuyla onunla bayramlaşmış;

—Nereye gidiyorsun böyle vaftiz babacığım. Yolun bizim tarafa ise eve buyur. Kendi evine gidiyorsan ben de seninle geleyim.

—Şimdi vaktim yok, size gidemem. Köylerde işim var. Yarın eve döneceğim. İstersen sen benim yanıma gelebilirsin.

—Seni nasıl bulurum babacığım?

—Hep, güneşin doğduğu tarafa yürü, dosdoğru git. Böylece bir ormana varacak, ormanın ortasında bir düzlük göreceksin. Orada bir yere otur. Bekle ne olacağını. Ormandan çıkınca bir bahçe, bahçe içinde altın kubbeli bir saray görecekin. Orası benim evimdir. Kapıya doğru yaklaş. Ben seni karşılarım.

Vaftiz baba böyle söyledikten sonra birdenbire gözlerden kaybolmuş.

IV

Çocuk, vaftiz babasının dediği gibi yola çıkmış. Az gitmiş uz gitmiş ormana varmış. Düzlüğe ulaştınca, düzlüğün ortasında bir çam ağacı görmüş. Çamın dalının birinde bir ip bağlıymış. İpe de yaklaşık kırk okka ağırlığında bir meşe kütüğü asılıymış. Kütüğün altında da bir bal teknesi duruyormuş. Çocuk gürültü gelen tarafa bakınca ayıların geldiğini görmüş. En önde kocaman bir ayı, arkasından bir yaşlarında bir ayı, daha arkada üç tane yavru ayı bal kokusunu almışlar, tekneye doğru ilerliyorlarmış. Önce, en büyük olan ayı tekneye yanaşıp, somağını bala sokmuş. Sonra yavruları çağırmış. Yavrular da zıplaya zıplaya teknenin yanına gelmişler. Fakat o sırada yavrulardan biri kütüğü hareket ettirmiş. Kütük biraz ileri gitmiş. Sonra geri dönüp bir yavruya çarpmış. Büyük ayı bunu görüp, kütüğü pençesi ile itmiş. Kütük ileri doğru gidip, sonra gerisin geri gelerek yavruların kimisinin kafasına kimisinin sırtına toslamış. Yavrular homurdana homurdana, oraya buraya kaçmışlar. Büyük ayı bu duruma çok kızmış, homurdanarak kafası üstündeki kütüğü iki pençesiyle kavrayıp, hızlıca ileri itmiş. Kütüğün yukarı doğru çıktığı sırada ortanca ayı tekneye koşup, somağını bala sokmuş, şapur şapur yemeye başlamış. Onu gören yavrular da tekneye doğru koşmaya başlamışlar. Onlar daha tekneye ulaşmadan, kütük geri gelip, ortanca ayının kafasına çarpıp, onu öldürmüştü. Bunun üzerine büyük ayının kafasının taşı atmış, homurdanarak, kütüğü kapıldığı gibi, olanca gücüyle itmiş. Kütük dalın üstüne kadar çıkmış, öyle ki ip, deve boynu gibi olmuş. Büyük ayı ve yavrular teknenin yanına gelmişler. Bu sırada, kütük yükselmiş, yükselmiş, bir yerde durup, sonra hızla aşağı doğru inmeye başlamış. İndikçe hızı da artıyormuş. Tam hızını almış bir halde ayının başına öyle bir çarpmış ki, ayı sırtüstü düşüp, tekme ata ata can vermiş. Yavrular da oradan kaçmışlar.

V

Çocuk olup bitenlere şaşır kalmış. Dosdoğru yürümüş. Derken, içinde altın kubbeli kocaman bir saray bulunan büyük bir bahçeye var-

miş. Bir de bakmış ki vaftiz babası kapının önünde durmuş gülümsüyor. Onu selamladıktan sonra kapıdan içeri almış, ona bahçeyi dolaştırmış. Çocuk bahçenin güzelliği karşısında âdeta büyülenmiş. Çocuk o zamana kadar düşünde bile böyle bir bahçe görmemiş. Vaftiz babası daha sonra onu saraya götürmüş. Saray daha bir güzelmiş. Çocuğa, hepsi birbirinden güzel ve ferah olan bütün odaları gezdirmiş. Niha yet onu mühürlü bir kapının yanına götürüp, ona şöyle demiş:

—Şu kapıyı görüyor musun? Kilitli değil, yalnızca üzerinde mühür var. Açılabilir. Fakat açma, bu kulağına küpe olsun. Burada dilediğin gibi yaşa, dilediğin yere git, istediğin gibi dolaş, canının çektiğini yap. Fakat sana bir öğüdüm var. Sakın bu kapıdan içeri girme. Şayet girmeyi düşünürsen, ormanda gördüklerini gözünün önüne getir.

Vaftiz baba bunları söyleyip gitmiş. Çocuk tek başına kalmış. Ve orada yaşamaya başlamış. Öyle rahat ve mutlu bir yaşam sürüyormuş ki, aradan otuz yıl geçmiş olmasına rağmen, sanki üç saattir oradaymış gibi hissediyormuş kendini.

Günlerden bir gün mühürlü kapının yanına gitmiş. Ve: “Vaftiz babam neden bu odaya girme dedi acaba? İçeride ne olduğunu hele bir göreyim” diye düşünmüş. Kapıyı itmiş, mühür yere düşmüş ve kapı açılmış. İçeri girmiş etrafa bakmış. Diğerlerinden daha büyük, daha güzel salonlar görmüş. Orta salonda da altın bir taht duruyormuş. Salonları dolaşmış, sonra tahtın yanına gelmiş. Basamaklardan çıkıp, tahun üstüne oturmuş.

Bir de bakmış ki tahtın yanında bir asa durmakta. Hemen asaya uzanmış. Onu eline alır almaz salonların bütün duvarları yanlara doğru açılmış. Çocuk dört bir yana bakınmış. Orada tüm dünyayı, insanların yaptığı işleri gözleriyle görüyormuş. Karşısına bakınca denizleri, gemilerin yüzüsünü görmüş. Sağına bakınca yabancıların, hıristiyan olmayan milletlerin yaşadıkları yerleri görmüş. Salona bakınca Rusların haricindeki hıristiyan milletleri; başka bir tarafa bakınca bizimkileri yani Rusları görmüş. “Dur” demiş kendi kendine: “Bakalım evdekiler ne alemde, ekinler iyi mi?”

Tarlalara, kendi tarlalarına bakmış. Ekin demetlerini görmüş. Buğday çok mu diye, yığınları saymaya başlamış. O sırada bir at arabasının ovadan geçtiğini görmüş. Arabada bir köylü varmış. “Babam geceleyn demetleri toplamaya gidiyor” diye düşünmüş. Bir de ne görsün,

yolda giden hırsız Vasiliy Kudryaşov değil mi. Vasiliy demetlerin yanına varıp, onları arabaya yüklemeye başlamış. Vaftiz çocuğu buna dayanamamış: “Baba, tarladan demetleri çalıyorlar” diye bağırması. O anda babası uykudan uyanmış. “Düşümde demetlerin çalındığını gördüm, gidip bir bakayım” demiş ve atına atladığı gibi tarlanın yolunu tutmuş. Tarlaya varınca Vasiliyin demetleri çaldığını görmüş. Köylülere toplamış. Köylüler Vasiliyi önce iyice pataklamışlar, sonra bağlayıp zindana götürmüşler.

Sonra, vaftiz anasının oturduğu yere bakmış. Onun bir tüccarla evlendiğini görmüş. Bir de ne görsün vaftiz anası uyurken, kocası yavaşça kalkmış, sevgilisinin yanına gidiyormuş. Çocuk, vaftiz anasına: “Kalk, kocan kötü yola düştü” diye seslenmiş. Bunun üzerine vaftiz anası, uykusundan sıçramış. Kalkıp giyinmiş. Kocasının olduğu yeri sorup öğrenmiş. Onu bulup rezil rüsva etmiş. Kocasının sevgilisini tartaklamış. Kocasını da evden kovmuş.

Daha sonra annesine bakmış. Annesi evde uyurken bir hırsızın eve girdiğini, sandığı karıştırmaya başladığını görmüş. Bunun üzerine annesine hemen durumu bildirmiş.

Anası uyanmış ve bağırmağa başlamış. Hırsız o anda baltayı kavrayıp, öldürmek için, anasına doğru sallayacakmış ki çocuk dayanamayıp asayı hırsıza fırlatmış. Asa hırsızın ense köküne inip, onu cansız bir vaziyette yere sermiş.

VI

Hırsız ölünce, duvarlar kapanmış, her şey eskisi gibi olmuş.

O sırada vaftiz baba kapıdan içeri girmiş. Çocuğun yanına yaklaşmış, elinden tutarak tahttan indirmiş. Ve ona şöyle demiş:

—Sen öğüdümü dinlemedin, bir sürü kötü iş yaptın. Yasak odaya girdin, tahta oturdun, üstelik asayı eline aldın. İnsanlara bir sürü kötülük ettin. Eğer bir saat daha burada kalmış olsaydın insanların yarısına kötü insan damgası vuracaktın.

Sonra vaftiz baba çocuğu tekrar tahtın yanına götürmüş ve asayı eline almış. Yine duvarlar yanlara doğru açılmış. Yine her şey görünmeye başlamış. Ve şunları söylemiş vaftiz baba çocuğa:

—Bak, görüyor musun babana neler ettiğini?.. Vasiliy ceza evinde bir yıl yattı. Bu süre zarfında tüm kötülükleri öğrendi ve büsbütün az-

di. İşte, gördüğün gibi babanın iki beygirini çaldı. Şimdi de evinizi yakıyor. Bak babana neler ettin.

Vaftiz baba, çocuğa, evlerinin yandığını gösterdikten sonra bu sahneyi gözden uzaklaştırmış. Çocuğa başka tarafa bakmasını söylemiş.

—Bak, demiş. Vaftiz ananın kocası... Karısını bırakalı bir yıl oluyor. Başka kadınlarla gezip eğleniyor, gününü gün ediyor. Zavallı kadın ise kederinden kan ağlıyor. Kocasının sevgilisi ise büsbütün yıkılmış durumda. Vaftiz anana neler ettiğini görüyor musun?

Daha sonra bu görüntüyü de kapatıp, ona kendi evini göstermiş. Annesini işlediği günahlar için gözyaşları döküyor, tövbe ediyor ve: “Keşke o gün hırsız beni öldürseydi de bunca günaha batmamış olsaydım” diyormuş.

Vaftiz baba:

—Bak, demiş. Annene neler ettin.

Daha sonra bu manzarayı da kapatıp, ona hırsız göstermiş. İki jandarma onu zindanın önünde ölü bir vaziyette tutmaktaymış. Çocuğa demiş ki:

—Bu adam dokuz kişiyi öldürmüştü. Kendi günahını kendisinin çekmesi gerekiyordu. Fakat sen onu öldürmekle onun günahlarını kendi omzuna aldın. Şimdi onun tüm günahını sen çekeceksin. Bak kendi başına neler açtın. Hani hatırlıyor musun, ormandaki ayı kütüğü ilk itişinde yavrularını darmadağın etti. İkinci itişinde ortanca ayı öldürdü. Üçüncü itişinde kendi başını yedi. İşte sen de aynen öyle yaptın. Şimdi sana otuz yıl süre veriyorum. İnsanların yanına git. Hırsızın günahlarını bağışlat. Bunu yapmazsan onun günahlarını sen yükleneceksin.

Çocuk:

Nasıl bağışlatayım, demiş.

Vaftiz baba:

—Ettiğin kötülükler kadar, kötülük giderirsen hem kendi günahlarını, hem de hırsızın günahlarını bağışlatmış olursun, demiş.

Çocuk sormuş:

—Peki, dünyada kötülük nasıl giderilir?

Baba karşılık vermiş:

—Güneşin doğduğu tarafa yürü. Önüne bir ova çıkacak. Orada yaşayan insanlar göreceksin. İnsanların yaptıklarına bak. Onlara bildik-

lerini öğret. Sonra yola devam et. Gördüklerine dikkatle bak. Dördüncü gün bir ormana varacak, orada bir kulübe göreceksin. Kulübede bir ihtiyar bulacaksın. Ona tüm olup bitenleri anlat. O sana ne yapman gerektiğini söyleyecektir. Sana verdiği öğütlerin hepsini tutarsan hem kendi günahlarını, hem de hırsızın günahlarını bağışlatmış olacaksın.

Vaftiz baba bunları söyleyip onu kapıdan uğurlamış.

VII

Çocuk yola çıkmış. Bir yandan yürüyor, bir yandan da şunları düşünüyor: “Kötülüğü dünyadan nasıl kaldırabilirim? İnsanlar kötülüğü, kötü insanları sürgüne göndererek, zindana atarak, ölümle cezalandırarak yok ediyorlar. Kötülüğün ortadan kalkması, başkalarının günahlarının benim üstüme yüklenmemesi için nasıl hareket etmeliyim acaba?..”

Derken bir ovaya varmış. Tam da buğdayların başaklandığı, başakların iri ve sık taneli olduğu hasat zamanıymış. Çocuk bir de bakmış ki bir tosun ekine girmiş. Bir grup insan da bunu görüp, atlarına atladıkları gibi tosunu ekinin içinde bir oraya bir buraya kovalamaya başlamışlar. Tosun tam ekinden çıkacağı sırada ürküyor tekrar ekine dahyormuş. Adamlar da kovalayıp duruyorlarmış. O esnada, bir kadın yolun kenarına oturmuş ağlıyor: “Tosuncuğumu öldürecekler” diye sızlanıyormuş.

Vaftiz çocuğu köylülere: “Niçin böyle yapıyorsunuz? Hepiniz tarladan çıkın da şu kadın tosununu çağırsın” demiş.

Adamlar onun sözünü dinlemişler. Kadın tarlanın kenarına gelip: “Bıç, bıç sarıcam, bıç bıç!” diye tosununu çağırıyor. Tosun kulaklarını dikip, sesi dinlemiş dinlemiş, sonra kadına doğru koşmuş. Doğruca kadının yanına gidip somağını kadının eteklerinin arasına sokmuş. Az kalsın kadını devirecekmiş.

İşte mesele böylece halledilmiş. Sonuçtan hem köylüler, hem tosun, hem de kadın memnun kalmış.

Vaftiz çocuğu sonra tekrar yola koyulmuş. Yolda yürürken şunları düşünüyor: “Şimdi anladım ki kötülük kötülükle çoğalıyor. İnsanlar ne kadar kötülüğün ardına düşerlerse onu o kadar çoğaltıyorlar. Demek ki kötülük kötülükle ortadan kalkmıyor. Peki öyleyse ney-

le kalkıyor? Bunu da şu anda bilmiyorum... Bereket versin ki tosun kadının çağrısına uydu. Ya onu dinlemeseydi, ne olurdu acaba?

İşte, vaftiz çocuğu tüm bunları uzun uzun düşünmüş. Fakat bir çözüm bulamamış ve yoluna devam etmiş.

VIII

Vaftiz çocuğu epeyce bir yol aldıktan sonra nihayet bir köye varmış. Kenar evlerden birinin kapısını çalmış. Bir gece orada kalmak için ricada bulunmuş. Ev sahibi kadın onu içeri almış. Evde kadından başka kimsecikler yokmuş. Kadın temizlik yapmaya başlamış. Vaftiz çocuğu kadının ne yaptığını merak etmiş. Peçin ütüne çıkıp seyretmeye başlamış. Kadın odayı siliyor, masayı temizliyormuş. Kadın masayı yıkayıp kirli bir bezle silmiş. Masayı sürekli siliyor, ama masa bir türlü temizlenmiyormuş. Masanın üzerinde yol yol, kirli peşkir lekeleri kalıyormuş. Sonra masanın diğer tarafını silmeye başlamış. Peşkir eski lekeleri yok ederken yeni lekeler bırakıyormuş. Daha sonra bir uçtan diğer uca silmeyi denemiş, fakat kirli bez her yeri batırıyor, hep aynı şey oluyormuş. Vaftiz çocuğu bir müddet seyrettikten sonra:

—Ne yapıyorsun bayan? demiş.

—Canım görmüyor musun, bayram temizliği yapıyorum. Fakat bir türlü şu masayı temizleyemedim. Bu iş beni pek yordu.

—Şu bezi bir yıkayıp, öyle silmeyi denesen.

Kadın kendisine denileni yapmış. Masayı bir çırpıda temizlemiş. Sonra:

—Bana bunu öğrettiğin için çok teşekkür ederim, demiş. Ertesi sabah vaftiz çocuğu ev sahibiyile vedalaşıp, yoluna devam etmiş. Derken bir ormana varmış. Köylüler çubuklardan çember bükmeye çalışıyorlarmış. Vaftiz çocuğu yanlarına yaklaşmış ki köylüler boyuna uğraşiyor fakat çubuklar bir türlü bükülmiyormuş. Çünkü dayanak noktası yokmuş.

Vaftiz çocuğu:

—Ne yapıyorsunuz kardeşler, demiş.

—Çember büküyoruz. Çubukları iki kez kaynattık, çalıştık, uğraştık ama yine de bükemedik.

—Canım kardeşlerim, şu çubuğu bir yere tutturun. Siz çubukla birlikte dönmekten başka bir şey yapmıyorsunuz.

Köylüler onun dediğini tutmuşlar. Çubuğu bir yere dayamışlar. Böylece işleri yoluna girmiş.

Vaftiz çocuğu geceyi onların yanında geçirmiş. Sabah erkenden yola düşmüş. Bir gün bir gece yürümüş, henüz tan yeri ağarmadan hayvan tüccarlarının bulunduğu bir yere gelmiş. Onların yanında bir yere uzanmış. Bakmış ki tüccarlar hayvanları toplamış, ateş yakıyorlarmış. Kuru dalları yakıyorlar ama daha ateş iyice tutuşmadan üstüne yaş çalı çırpı atıyorlarmış. Çalılar biraz fısırdayıp, ateşi söndürüyormuş. Tüccarlar biraz daha kuru dal toplayıp ateş yakmışlar. Tekrar üstüne yaş çalı çırpı atmışlar ve ateş yine sönmüş. Epeyce uğraşıp didinmişler ama ateşi bir türlü yakamamışlar.

Nihayet vaftiz çocuğu onlara dönüp demiş ki: “Çalı çırpıyı hemen atmayın. Önce kuru dallarla ateşi iyice tutuşturun. Ondan sonra çalı çırpıyı atın.”

Tüccarlar kendilerine denileni yapmışlar. Ateşi güzelce yakıp, sonra çalı çırpıyı atmışlar. Böylelikle çalılar tutuşmuş, ateş yalazlanmış.

Vaftiz çocuğu bir müddet onlarla oturduktan sonra yoluna devam etmiş. Yolda: “Bu üç işle karşılaşmamın hikmeti nedir?” diye uzun uzun düşünmüş. Fakat bir türlü anlayamamış.

IX

Vaftiz çocuğu epeyce yürüdükten sonra, akşam üzeri bir ormana varmış. Ormanın içinde bir ev görmüş. Evin yanına gelip, kapıyı çalmış. İçeriden bir ses: “Kim o,” demiş.

—Birinin günahını bağışlatmak için yollara düşen büyük bir günahkar.

Kapıdan bir ihtiyar çıkıp:

—Üzerine aldığın ne gibi günahlar var, demiş.

O da başlamış her şeyi birer birer anlatmaya. Vaftiz babasını, ormanda gördüğü ayıları, kapısı mühürlü odadaki tahtı, kendisine verilen öğüdü, tosunun ekin tarlasına girişini, köylülerin onu çıkarmak için yaptıklarını, sonra tosunun nasıl tarladan çıkıp, kendi kendine sahibinin yanına gittiğini bir bir anlatmış ve:

—Anladım ki, demiş, kötülük kötülükle ortadan kaldırılamıyor. Fakat nasıl ortadan kaldırılacağını da bilmiyorum. Bunu bana sen öğret.

İhtiyar: "Yolda başka ne gördünse anlat" demiş.

O da kadının temizlik yapmak için nasıl uğraştığını, köylülerin çember yapışlarını, tüccarların ateş yakışını anlatmış.

İhtiyar onu dinleyip, odaya gitmiş ve oradan yeni bileylenmiş bir balta getirmiş ve: "Haydi gidelim," demiş.

İhtiyar, evin biraz ötesinde bir ağaç göstererek:

—Şu ağacı kes, demiş.

O da kesmiş, ağacı hemen yere devirmiş.

—Şimdi üçe böl.

Vaftiz çocuğu kendisine denileni yapmış ve ağacı üçe bölmüş. İhtiyar sonra eve gidip, kiprit getirmiş ve: "Bu kütükleri yak," demiş.

O da ateşi yakmış. Kütükleri ateşin üstüne atmış. Biraz sonra ortada, yanmış üç kütük kalmış.

—Yanık kütükleri yarısına kadar, ayrı ayrı, toprağa göm. Ha işte öyle, demiş.

Kütükler gömüldükten sonra:

—Bak, şu dağın eteğinde bir ırmak var, oradan ağzınla su getir ve bunları sula. Şu yanık kütüğü kadına temizlik öğrettiğin şekilde; şunu köylülere çember bükmeyi öğrettiğin gibi; şunu da tüccarlara ateş yakmayı öğrettiğin gibi sula. Bunların üçü de filizlenip elma verdiği zaman insanları kötülükten nasıl uzaklaştıracağını öğreneceksin. İşte o zaman günahların bağışlanacak.

İhtiyar bunları söyleyip evine gitmiş. Vaftiz çocuğu düşünmüş taşınmış ama ihtiyarın ne demek istediğini bir türlü anlayamamış. Fakat kendisine salık verilen işleri yapmaya başlamış.

X

Vaftiz çocuğu ırmağa gidip, ağzını su ile doldurup yanık kütüğün birini sulamış. İki kere daha gidip geri kalanlar için su getirip geri kalanları da sulamış. Nihayet yorulmuş. Bu arada karnı da acıkmış. İhtiyarın evine gidip yiyecek bir şeyler almayı düşünmüş. Kapıyı açmış. Bir de ne görsün, ihtiyar sedirde ölü yatıyor. Etrafına bakınmış. Bir köşede peksimet bulup yemiş. Bir de kürek bulup, ihtiyara mezar kazmaya başlamış. Gece su getirip toprağı suluyor, gündüz mezar kazıyormuş. Mezarı kazıp ihtiyarı gömeceği sırada, köyden birtakım adamlar gelip, ihtiyara yiyecek getirmişler.

Köylüler ihtiyarın öldüğünü öğrenince vaftiz çocuğunu onun yerine kutsamışlar. Hep beraber ihtiyar defnetmişler. Vaftiz çocuğuna yiyecek bırakıp; "yine getiririz" deyip gitmişler.

İşte böylece vaftiz çocuğu ihtiyarın yerine geçip, hayatını sürdürmeye başlamış. Köylülerin getirdikleriyle karnını doyuruyor, kendisine sıhhat veren işlerle uğraşiyor, ırmaktan ağzıyla su getirip toprağı suluyormuş.

Bu şekilde bir yıl yaşamış. İnsanlar akın akın onu ziyarete geliyormuş. "Ormanda mübarek bir insan yaşıyor, günahlarını affettirmek için çalışıyor, bunun için dağdan ağzıyla su getirip yanmış kütükleri suluyor" diye dilden dile dolaşyormuş şanı insanlar arasında. Zamanla kendini ziyarete gelenler hayli artmış. Zengin tüccarlar ona hediyeler getiriyormuş. Fakat o yalnızca ihtiyacı olanı alıyor, gerisini yoksullara dağıtıyormuş.

Hayatını, öğlene kadar su taşıyıp toprağı sulamakla öğleden sonra dinlenip ziyaretçileri kabul etmekle geçiriyormuş. "Allah böyle bir yaşamı istiyor benden. Herhalde böyle yaşayarak kötülükleri kaldırır, günahlarımı bağışlatırım" diye düşünüyormuş kendi kendine.

Bir yıl daha bu şekilde geçmiş. Her gün düzenli olarak toprağı suluyormuş ama yanık kütüklerin hiçbirinden filiz sürmüyormuş.

Bir gün evde otururken atlı bir adamın türküler söyleyerek oradan geçtiğini duymuş. Merak edip, geçenin kim olduğunu görmek için dışarı çıkmış. Bakmış ki oradan geçen genç, güçlü kuvvetli, kılık kıyafeti düzgün, güzel bir atı ve değerli bir eğeri bulunan bir adam. Onu durdururp; "kimsin, nereye gidiyorsun" diye sormuş.

Adam: "Ben bir haydutum. Yollarda dolaşır, insanları öldürürüm. Ne kadar çok adam öldürürsem o kadar keyfe gelir, türküler söylerim," demiş.

Vaftiz çocuğu çok korkmuş. Şöyle düşünmeye başlamış: "Böyle bir adamın içindeki kötülük nasıl giderilir? Beni ziyarete gelenlere öğüt vermek kolay. Çünkü onlar tövbe etmek için geliyorlar. Bu adam ise yaptığı kötülükle övünüyor."

Vaftiz çocuğu bir müddet hiçbir şey söylemeden durup düşünmeye başlamış: "Şimdi ne yapmalı acaba? Bu haydut buralara dadanacak, insanların yüreğine korku salacak, onlar da ziyarete gelmekten vazgeçecekler. Bu da onların zararına olacak. Hem ben sonra nasıl yaşarım?"

Tüm bunları aklından geçirdikten sonra hayduta dönüp şunları söylemiş:

—Buraya beni ziyarete gelen insanlar günahlarıyla övünmezler. Tövbe edip günahlarından kurtulurlar. Allah'tan korkuyorsan gel sen de tövbe et. Yok, eğer tövbe etmezsen buradan git. Bir daha gelip benim huzurumu bozma. İnsanları benden uzaklaştırma. Eğer sözlerime kulak vermezsen, Allah senin cezanı verir.

Haydut gülerek:

—Allahtan korkum yok. Seni de dinlemem. Çünkü benim efendim değilsin. Sen sadakayla geçiniyorsun, ben ise soygunculukla. Ee, herkesin bir şekilde karnını doyurması lazım. İhtiyar sen yanına gelen kadınlara öğüt ver. ne diye bana öğüt veriyorsun. Madem ki Allah'ın adını andın, yarın iki kişi fazla öldüreceğim. Şimdi seni de öldürürüm ama ellerimi kirletmek istemiyorum. Bu günden sonra sakın karşıma çıkayım deme” demiş.

Haydut, vaftiz çocuğuna böyle gözdağı verdikten sonra çekip gitmiş. Bir daha da oraya uğramamış. O da yine eskisi gibi huzur içinde sekiz yıl yaşamış.

XI

Vaftiz çocuğu bir gece toprağı sulamaya gidip, sonra dinlenmek için eve gitmiş ve belki bir gelip geçen olur diye etrafı seyre dalmış. O gece kimsecikler gelmemiş. Gündüz de akşama kadar yapayalnız oturmuş. Bu yüzden canı çok sıkılmış. Başlamış yaşadığı hayatı düşünmeye. Aklına, sadakayla geçindiği için haydutun kendisini nasıl ayıpladığı gelmiş. “Ben, demiş, ihtiyarın öğütlediği gibi yaşamıyorum. İhtiyar bana çile çekmem gerektiğini söyledi. Ben ise burayı geçim kapısı, şan ve şöret yuvası haline getirdim. Buna kendimi öyle kaptırdım ki yanına kimse gelmeyince canım sıkılıyor. Onlar gelirlerse ünüm diillerde dolaşiyor, ben de sevinçten dört köşe oluyorum. Böyle yaşamak doğru değil. Ben şöhrete kapıldım. Günahlarımı da bağışlatamadım. Üstelik yeni günahlar işledim. Ormanın, kimsenin beni bulamayacağı bir köşesine çekilmem lazım. Yeni günahlar işlemek ve günahlarımı bağışlatmak için yalnız başıma yaşamalıyım.”

Böyle düşünüp, ekmek torbasını ve küreğini almış. İnsanlardan uzak, izbe bir yer bulabilmek için evinden ayrılıp, bir vadiye doğru

yol almaya başlamış. İşte bu sırada haydut yine karşısına çıkmış. Vaftiz çocuğu çok korkmuş. Kaçmak istemiş ama haydut ona yetişmiş.

—Nereye gidiyorsun böyle? demiş.

O da, halktan uzaklaşmak, kimsenin kendisini bulamayacağı bir yere gitmek istediğini anlatmış. Haydut çok şaşırılmış:

—Peki, demiş, gelen giden olmayınca ne yiyip içeceksin?

O, daha önce bunu hiç düşünmemişmiş. Haydut sorunca aklına gelmiş ve:

—Allah ne verirse, demiş.

Haydut hiçbir şey söylemeden oradan uzaklaşırken, vaftiz çocuğu: “Ne diye ona yaşamı hususunda bir şey söylemedim. Belki de tövbe ederdi. Şimdilerde daha bir yumuşamış gibi. “Asarım, keserim” gibi laflar etmiyor” diye düşünmüş ve arkasından bağırılmış.

—Hey! Tövbe etmelisin. Allah’tan kaçamazsın.

Bunun üzerine haydut atını geri çevirip, kuşağından bıçağını çıkararak ona doğru saldırıya geçmiş. Onu kovalamak istemiş ama sonra vazgeçmiş. Vaftiz çocuğu da korkup, ormana kaçmış. Haydut onun arkasından: “Hey ihtiyar! İki kere canını bağışladım. Sakın bir daha yoluma çıkayım deme. Seni öldürürüm” diye bağırılmış. Sonra çekip gitmiş.

Vaftiz çocuğu o gün akşamı toprağı sulamaya gitmiş. Aman Allah’ım bir de ne görsün, kütüklerin bir tanesinin gömülü olduğu yerde bir filiz büyümüş, üstünde de bir elma varmış.

XII

Vaftiz çocuğu insanlardan uzak, yapayalnız yaşamaya başlamış. Derken ekmeği tükenmiş. “Ben de ağaç kökleriyle karnımı doyururum” diye düşünmüş. Ormana, ağaç kökü aramaya çıktığı zaman, bir dalda asılı ekmek torbası görmüş. Torbayı açıp ekmekleri yemiş. Ekmeği bitince yine oraya gitmiş, aynı yerde asılı bir torba bulmuş. Günler bu şekilde akıp gitmekteymiş. Tek derdi haydutmuş. Ondan çok korkuyormuş. “Beni öldürürse, günahlarımı bağışlatamadan gitmiş olurum” diye hayıflanıyormuş.

Bu hal üzere on yıl daha geçmiş. Bu zaman içerisinde elmanın biri büyümekte, diğer ikisi oldukları yerde saymaktaymış. Yine bir gün erkenden kalkıp, her zamanki işine, toprağı sulamaya gitmiş. Toprağı

sulamaktan, yorulmuş. Dinlenmek için bir yere oturmuş. O sırada yine düşüncelere dalmış: “Ben hata ediyorum galiba. Ölümünden korkuyorum. Oysa ki Allah dilerse ölümle de günahlarımı bağışlar.” Tam o sırada haydutun bağıra çağıra geldiğini duymuş. Ve: “Allahtan başka hiç kimse bana ne kötülük ne de iyilik edebilir.” diye düşünmüş. İşte bu düşünceyle haydutun karşısına çıkmış. Bakmış ki haydutun atının terkinde elleri ve ağzı bağlı bir adam var. Haydut adama sövüp sayıyor, o ise susuyormuş. Vaftiz çocuğu hayduta yaklaşıp, atının önünde dikilmiş.

—Bu adamı nereye götürüyorsun? demiş,

—Ormana götürüyorum. O bir tüccar çocuğu. Babasının paralarının nerede gizli olduğunu söylemiyor. Paraların yerini söyleyinceye kadar onu kırbaçlayacağım.

Haydut çekip yoluna gitmek istemiş ama vaftiz çocuğu atın dizginlerine sarılıp: “Bırak bu adamı” demiş.

Haydut sinirlenmiş, kırbacını ona doğru sallayarak:

—Yoksa, senin canın da mı kırbaç istiyor. Ben sana, seni öldürürüm dememişmiydim. Bırak beni, demiş.

Vaftiz çocuğu korkusuzca:

—Bırakmayacağım, demiş. Senden korkum yok. Ben yalnız Allah'tan korkarım. Allah ise bırakmamı istemiyor. Sen bırak bu adamı.

Haydut ipleri kesip, tüccarın oğlunu serbest bırakmış:

—İkiniz de defolun. Sakın bir daha elime düşeyim demeyin, demiş.

Tüccar oğlu yerinden fırladığı gibi kaçıp gitmiş. Haydut da yoluna devam etmek istemiş, ama vaftiz çocuğu yine durdurarak, bu kötü yaşamı terketmesi için konuşmaya başlamış. Haydut durup, anlatılanları sonuna kadar dinlemiş. Sonra hiçbir şey söylemeden yoluna koyulmuş.

Vaftiz çocuğu ertesi sabah toprağı sulamaya gittiğinde diğer bir kütüğün filizlenmiş olduğunu görmüş ve üstünde bir tane de elma varmış.

XIII

Bu şekilde on yıl daha geçmiş. Vaftiz çocuğu birgün dertsiz, tasasız, sevinçli bir halde otururken düşünüyormuş: “Allah insanlara birçok

nimet vermiş. Onlarsa boşuboşuna kendilerini sıkıntıya sokuyorlar. Halbuki mutlu bir şekilde yaşamak çok basit bir iş.”

Daha sonra insanların birbirlerine ettiği kötülükleri, kendilerini nasıl huzursuz ettiklerini aklından geçirmiş. İnsanlara acımış: “Burada boşuna vakit geçiriyorum. Bildiklerimi onlara söylemeliyim” diye düşünmüş.

Tam o sırada haydutun oradan geçtiğini duymuş. Önce: “Boşver, bırakayım gitsin, o adam laftan anlamaz” diye düşünmüş. Fakat sonra bu fikrinden vazgeçmiş, haydutun yolunun önüne çıkmış. Haydut, onu görünce kaşlarını çatmış, gözlerini yere dikmiş. Vaftiz çocuğu ona bakıp acımış, ona doğru koşup, dizinden tutmuş:

—Sevgili kardeşim, kendine acı. Sen de, Allah’tan bir ruh var. Hem sen acı çekiyor, hem de başkalarına çektiriyorsun. Bu gidişle daha çok acılar çekeceksin. Bir bilsen, Allah seni ne kadar çok seviyor. Bu yüzden senin için bir çok nimet hazırlamış. Kendini mahvetme kardeşim. Gel, şu yaşantını değiştir.

Haydut yine kaşlarını çatmış. Biraz geri çekilerek:

—Bırak beni, demiş.

Vaftiz çocuğu haydutun dizine daha bir sıkı sarılıp, iki gözü iki çeşme ağlamaya başlamış.

Haydut o anda gözlerini ona doğru çevirip, uzun uzun bakmış. Sonra atından inip, onun önünde diz çökmüş:

—Sevgili ihtiyar, demiş. Beni alt ettin. Yirmi yıl seninle savaştım... Yendin beni... Şimdi benim kendime bile gücüm yetmiyor. Kendimi senin ellerine bırakıyorum, istediğini yap. Bana ilk olarak bir şeyler söylediğin zaman daha beter kötü bir insan olmuştum. Ancak sen insanlardan uzaklaşınca, söylediklerini durup düşündüm ve insanların hiçbir şeyine ihtiyacının olmadığını anladım. İşte o günden sonra senin için dallara ekmek asmaya başladım.

Vaftiz çocuğu o an, temizlik yapan kadını düşünmüş. Masanın, ancak bez yıkandıktan sonra temizlendiğini hatırlamış. Böylece, kalp temizliğinin, kendin için çalışmaktan vazgeçince gerçekleştiğini, ondan sonra başkalarının kalplerini temizlemenin mümkün olduğunu anlamış.

Haydut daha sonra: “Ölümden korkmadığını gördüğüm zaman, kalbim yumuşadı,” demiş.

Vaftiz çocuğu bunun üzerine, köylülerin ancak çubukları sağlam bir yere dayadıkları zaman bükmeyi başardıklarını hatırlamış. Ölüm korkusunu bırakıp, hayatı Allah'a bağlayınca taş gibi yüreğin yumuşadığını, uysallaştığını ve boyun eğdiğini anlamış.

Haydut sonra:

—Bana acıyıp, önümde ağladığın zaman kalbim tamamen yumuşadı, demiş.

Vaftiz çocuğu buna çok sevinmiş. Onu alıp kütüklerin gömülü olduğu yere götürmüş. Oraya varınca, sonuncunun da elma verdiğini görmüş. Sonra, tüccarların yaş çalılarının, ateş iyice yandığı zaman tutuştuğunu hatırlamış. Ve, kendi kalbinin iyice yandığı zaman başka kalbi ateşlediğini anlamış.

En sonunda günahlarının bağışlandığına vaftiz çocuğu çok sevinmiş.

Bunların hepini hayduta anlatmış ve gözlerini dünyaya kapamış. Haydut ihtiyarı gömmüş. Kendisine öğütlenenler doğrultusunda yaşamaya başlamış. İnsanlara öğrendiklerini öğretmeye koyulmuş.

Yumurta büyüklüğünde tohum

Bir gün çocuklar hendekte oynarken yumurta büyüklüğünde, ortası yarık, tohuma benzeyen bir şey buldular. Oradan geçmekte olan biri çocukların elinde bunu gördü ve beş kapık verip satın aldı. Şehre götürüp, nadir bulunan bir şey diye çara sattı. Çar bilgeleri çağırıp bu şeyin ne olduğunu söylemelerini emretti. Bilgeler düşündüler, taşındılar ama bu şeyin ne olduğunu bir türlü bilemediler. O sırada, pencere kenarında duran bu şeyi, bir tavuk pencereye sıçrayarak gagalamaya başladı ve ortasını oydu. İşte o vakit orada bulunan herkes, bu şeyin bir tohum olduğunu anladı. Bilgeler çara bunun bir buğday tanesi olduğunu söyledi.

Çar şaşırıp kaldı. Bilgelere, bu tohumun ne zaman ve nerede yetiştiğini öğrenmelerini emretti. Onlar da kitapları karıştırdılar, uzun uzun düşündüler ama hiç bir şey bulamadılar. Çara gelip dediler ki:

—Maalesef, bu şey hakkında bir şey bulamadık. Kitaplarda da buna dair bir şey yazılı değil. Köylülerden sormak lazım. Bu tohumun ne zaman, nerede ekildiğini belki ihtiyarlardan biri bilir.

Çar, ihtiyar bir köylünün huzuruna getirilmesini emretti. Hemen bir ihtiyar bulup çara getirdiler.

Koltuk değneklerine dayanarak zor güç yürüyen bir ihtiyar huzura geldi. Çar tohumu ona gösterdi. Fakat ihtiyarın gözleri iyi görmüyordu. Bu yüzden biraz gözlerinin, biraz ellerinin yardımıyla tohumu tetkik etti.

Çar:

—Dedeciğim! Bu tohumların nerede yetiştiğini bilir misin? Sen,

tarlana böyle bir buğday ektin mi? Yahut, ömründe hiç böyle bir şey satın aldın mı? dedi.

İhtiyar sağırdı. Bu yüzden denilenleri zorlukla işitip anlayabili. Sonra dedi ki:

—Hayır, tarlama böyle bir buğday ne ektilim, ne de biçtilim. Satın da almadım. Ben, hep küçük tohum alırdım. Fakat babamdan bir sorardım. Belki o, böyle bir tohumun nerede yetiştiğini bilir.

Çar, ihtiyarın babasını çağırtmak için hemen bir adam yolladı. İhtiyarın babası bir değneğe dayanarak çarın huzuruna geldi. Çar ona da tohumu gösterdi. İhtiyarın gözleri oldukça iyi gördüğü için, tohumu adamakıllı inceledi.

Çar: “İhtiyar, bu tohumun nerede yetiştiğini biliyor musun? Sen, tarlana böyle bir tohum ektin mi? Yahut da ömründe hiç böyle bir tohum aldın mı?” diye sordu.

İhtiyarın babası biraz ağır işitiyordu. Fakat yine de oğlundan daha çabuk anladı:

—Hayır, dedi. Ben böyle bir tohumu ne ektilim, ne de biçtilim. Satın da almadım. Çünkü bizim zamanımızda para diye bir şey yoktu. Herkes kendi ekmeğini yapardı. İhtiyaç olunca da aralarında paylaşırlardı. Böyle bir tohumun nerede yetiştiğini bilmiyorum. Bizim zamanımızda tohumlar bugünlere göre daha büyüktü ama böylesini hiç görmedim. Babamın anlattığına göre, onların zamanında bugünkünden daha iyi, daha iri buğdaylar yetişirmiş. Bir de ondan sormalı.

Bunun üzerine çar bu ihtiyarın da babasını çağırtmak için adam gönderdi. Adamı bulup çarın huzuruna getirdiler. Adamcağız bir değneğe falan dayanmadan, gayet iyi yürüyordu. Gözleri oldukça iyi görüyor, kulakları da iyi işitiyordu. Konuşması da gayet düzgündü. Çar ona tohumu gösterdi. İhtiyar tohumu evirip çevirdi; ona iyice baktı ve:

—Çoktandır bu buğdayları göremez olmuşum, dedi.

Sonra tohumu dişıyla ısırıldı. Bir parçasını ağzına alıp çiğnedi.

—Evet, evet o, dedi.

Çar:

—Anlat bakalım ihtiyar, dedi. Bu buğday ne zaman nerede yetişirdi? Tarlana böyle bir tohum ektin mi? Yahut böyle bir tohum satın aldın mı?

İhtiyar dedi ki:

—Bizim zamanımızda bu buğdaylar her yerde yetişirdi. Bunlarla hem kendimiz beslenir, hem de başkalarını beslerdik. Böyle buğdayları eker, böylesini biçer ve harman ederdik.

Çar:

—Söyle bana ihtiyar, dedi. Sen eker miydin, yoksa satın mı aldır-dın?

İhtiyar gülümseyerek:

—Bizim zamanımızda, ekmek alıp—satmak gibi bir günahı işlemek kimsenin hatırına gelmezdi. Hiç kimse para mara bilmezdi. Herkesin kendine yetecek kadar ekmeği vardı, dedi.

Çar ona sordu:

—Öyleyse söyle bana ihtiyar. Bu buğdayları nerede ekerdin, tarlan neredeydi?

—Bizim zamanımızda toprak Allah'ındı. Nerede çift sürersem orası tarlam olurdu. Toprağı paylaşmak yoktu o zamanlar. Hiç kimse “benim tarlam” demezdi. Yalnızca emek için “benim” kelimesi kullanılırdı.

Çar:

—İhtiyar! Senden iki şey daha soracağım. Sorumun birincisi şu: Böyle buğdaylar eskiden yetişiyordu da şimdi niye yetişmiyor? İkinci-si de şu: Torunun iki değnekle, oğlun bir değnekle yürüyor da sen niçin böyle sapaşlımsın, gözlerin cam gibi parlak, dişlerin sağlam, konuşman açık ve tatlı? Dedeciğim bunların nedenini anlat bana.

İhtiyar çara şöyle cevap verdi:

—Bunun sebebi şu: Çünkü insanlar kendi işiyle uğraşarak yaşama-yı bıraktılar. Başkalarının işiyle uğraşır, başkalarının haklarına göz di-ker oldular. Eskiden, bugünkü gibi yaşanmazdı. Allah'ın emri doğrul-tusunda yaşanırdı. Herkes işiyle uğraşır, başkalarının işine göz dik-mezdi.

Üç nasihat

I

Zamanın birında bir tarlada yabancı bir ot bitmiş. Tarla sahipleri yabancı otu yok etmek için boyuna biçerlermiş. Bu yüzden ot çoğaldıkça çoğalmış. Günün birinde iyi kalpli, bilgin bir çiftlik sahibi bu tarlanın sahiplerini ziyaret etmiş. Onlara yabancı otu biçmemelerini otun bu yüzden çoğaldığını, onu kökünden sökmek gerektiğini söylemiş.

Fakat tarla sahipleri bu iyi kalpli sözlerinden çok diğer konuşmalarına önem verdiklerinden mi, onun söylediklerini anlamadıklarından mı, yoksa bu öğüt işlerine gelmediğinden mi, her nedense kendilerine denilenleri yapmamışlar. Otu biçmeye devam etmişler. Böylece ot çoğaldıkça çoğalmış. Gerçi, sonraki yıllarda o adamın öğütünü hatırlatanlar olmuş, ama kulak asmamışlar, yine eskisi gibi hareket etmeye devam etmişler. Zamanla yabancı otu, topraktan çıkar çıkmaz derhal biçmek yalnızca bir âdet değil, kutsal bir iş olmuş. Yabancı otlar da günden güne çoğalmış. Bir müddet sonra öyle bir hale gelmiş ki, tarlada yabancı ottan başka bir şey bitmez olmuş. İnsanlar sürekli bundan şikayet eder, ottan kurtulmak için her türlü çareyi dener olmuşlar. Fakat bilge kişinin onlara önerdiği çareyi denemezlermiş. Uzun zaman sonra bir adam bilge kişinin sözlerini bulup, tarla sahiplerine yanlış hareket ettiklerini; bir bilgenin, yıllar önce bunu kendilerine söylediğini hatırlatmış.

Sonra ne olmuş biliyor musunuz? Tarla sahipleri bu adamın söylediklerinin doğru olup olmadığını araştırarak, doğru ise otları biçmeyi bırakacak, değilse ona yanlış olduğunu söyleyip, bu lafların tutarsız oldu-

ğunu, bunu yapmanın yanlış olduğunu ispat edecekleri yerde, bunların ne birincisini, ne ikincisini, ne de üçüncüsünü yapmışlar. Tam tersine o adama söylediklerinden ötürü kızmışlar, iyi davranmamışlar. Bazısı onun için: “Bilge adamın sözlerini yalnızca kendisin anladığını sanan beyinsiz, kendini beğenmişin biri” demiş. Kimileri: “Kafasında saçma sapan şeyler üreten, yalancı, zararlı bir adam” demiş. Kimileri de, o adamın bunları kafasından öylemediğini, söylediklerinin herkesin saygı duyduğu bir bilgiye ait olduğunu hiç düşümayerek: “Yabani otları çoğaltmak, insanları tarlalarından etmek isteyen kötü bir adam” diyor. “Yabani otu biçmememizi söylüyor, halbuki onu biçmezsek büsbütün çoğalıp tarlalarımızı mahvedecek. Yabani ot yetiştirecek olduktan sonra tarlaya ne lüzum var” derler, adamın “otu biçmeyin” demediğini, onu kökünden sökün dediğini hiç akıllarına getirmemiş. Böylece o adamın akılsız, yalancı, zararlı biri olduğu inancı o kadar kökleşmiş ki, bu yüzden herkes onunla alay eder, onu azarlarmış. Adamcağız sürekli yabani otları çoğaltmak istemediğini, hatta çiftçinin en önemli işlerinden birinin zararlı otları yok etmek olduğunu, kendilerine bir bilgenin sözlerini hatırlatmaktan başka bir şey yapmadığını tekrar eder durur, fakat kimseye dinletememiş. Çünkü o adamın, iyi kalpli bilge kişinin sözlerini yanlış yorumlayan, zararlı otların çoğalmasını sağlamaya çalışan, kötü kalpli, kendini beğenmiş bir adam olduğuna iyice inanmışlar.

İncil’in, kötülüğü iyilikle savmak, kötülük karşısında zor kullanmamaya dair öğüdünü hatırlattığım zaman benim de başıma aynı şey geldi. Bu prensibi en başta İsa Peygamber, sonra gerçek havarileri tüm çağlarda öğretmişlerdir. Fakat insanlar bu prensibin üzerine fazla eğilmediklerinden mi, yoksa bu kurala uymanın zor olduğunu düşündüklerinden mi, bu öğretilerden gittikçe uzaklaştılar. Daha sonra, bu öğretiyi öyle bir hal aldı ki; insanlara, ilk defa söylenen, hiç duyulmamış, tuhaf, hatta çok saçma bir şey gibi görünmeye başladı. İyi kalpli bilge kişinin başına gelen şey, aynı şekilde benim de başıma geldi.

Tarla sahipleri bilge kişinin sözlerini nasıl kasıtlı olarak gizleyip: “Bu adamı dinlemeyin, o delinin biri. Zararlı otları biçmeyip çoğaltmamızı istiyor” demişlerse; aynı şekilde ben de, İsa’nın “kötülük karşısında zor kullanmayarak, onu sevgi ile kökünden yok etmek” öğretisini söylediğim zaman benim için: “Onu dinlemeyin. Delinin biri”

dediler. Sözlerimi: “Kötülüğe karşı koymamamızı bizlere salık veriyor. Böylece kötülüğün bizi mahvetmesini istiyor” şeklinde yorumladılar.

Ben İsa'nın öğretileri doğrultusunda, kötülüğün kötülükle ortadan kaldırılamayacağını, kötülük karşısında şiddet göstermenin onu çoğaltmaktan başka bir işe yaramayacağını, kötülüğün yalnızca iyilikle yok edilebileceğini söyledim. Malum olduğu üzere İsa: “Size lanet edenlere güzel söz söyleyin, kalbinizi kıranlara dua edin, sizden nefret edenlere iyilik edin, düşmanlarınızı sevin, böyle yaparsanız onlar sizin düşmanınız olmayacaktır” diyordu. Ben de İsa'nın öğütlerine dayanarak insanın kötülüğe karşı koymamasını, akıl ve sevgi ile sabretmesini, İsa'nın “kötülüğü gidermenin tek yolunun kötülüğe kötülükle karşılık vermemek” olduğunu öğütlediğini söyledim.

Benim bu sözlerim yanlış anlaşıldı. Güya ben kötülükle mücadele edilmemesi gerektiğini söylemişim. Bu yüzden, hayatını kötülüğe kötülükle karşı koyarak geçirmiş ve zorbalığı seven herkes benim ve İsa'nın sözlerini yanlış yorumlayıp, bu yorumu hemen benimsediler. İşte böylece kötülüğe kötülükle karşı koymamak şeklindeki bu söz mantıksız, dine aykırı, yanlış, zararlı bir şekilde yayıldı. Bu sebeple de insanlar kötülüğü yok etmek bahanesiyle, rahat rahat kötülük yapmaya devam ediyorlar.

II

Vaktiyle birtakım insanlar un, yağ, süt gibi gıda maddeleri satarak para kazanırlarmış. Bu insanlar zamanla, daha fazla para kazanmak, daha çabuk köşeyi dönmek için sattıkları mallara zararlı, ucuz şeyler karıştırmaya başlamışlar; una kepek ve kireç, tereyağına nebati yağ, süte su ve tebeşir tozu katıyorlarmış. Görünüşte satışlar yolunda gidiyormuş. Malları büyük toptancılar, küçük toptancılara onlar da parekencilere satıyormuş. Gidişattan tüccarlar memnunmuş. Yiyeceklerini kendileri yapamayan, bu yüzden bu malları satın almak zorunda olan şehirli ise mallardan hiç memnun değilermiş. Yiyecekler tatsız ve sağlığa zararlıymış.

Un da, yağ da, süt de kötüymüş, fakat piyasada bunlardan başka mal olmadığı için şehirli bu malları almaya devam ediyormuş. Sıhhatlerinin bozuk olmasında kendilerini suçlu buluyor, bunu yemeklerin iyi yapılmamasına bağlıyorlarmış. Tüccarlar da yiyeceklere ucuz ve

yabancı maddeler katmaya devam ediyorlarmış.

Bu hal uzun bir müddet böyle devam etmiş. Gerçi tüm şehirlieler bundan rahatsız oluyormuş ama hiç kimse hoşnutsuzluğunu açıkça söyleyemiyormuş.

Günün birinde, ev halkını, çiftliğinde kendi elleriyle hazırladığı yiyeceklerle besleyen bir ev kadını şehre gelmiş. Bu kadın bütün gününü mutfakta geçirirmiş. Gerçi ünlü bir aşçı değilmiş ama güzel yemek yapmasını, ekmek pişirmesini biliyormuş.

Bu kadın, bir gün, şehirden bir takım gıda maddeleri alıp, onlarla yiyecek bir şeyler hazırlamaya başlamış. Fakat ekmekler pişmeden dağılıyor, nebati yağla kızartılan börekler hiç lezzetli olmuyormuş. Sütü kaynatmış, süt hiç kaymak bağlamamış. O zaman, kadın yiyeceklerin iyi olmadığını düşünmüş. Hepsini birer birer gözden geçirince tahminlerinin doğru olduğunu anlamış. Unda kireç, tereyağında nebati yağ, sütte tebeşir tozu olduğunu görmüş. Kadıncağız bütün yiyeceklerin hileli olduğunu görünce doğruca çarşıya gidip, tüccarların suçlarını yüksek sesle yüzlerine vurmuş. Onlara; “ya iyi mal satın ya da dükkanlarınızı kapatın” demiş. Fakat tüccarlar kadının söylediklerine hiç aldırış etmemişler. Mallarının en iyi cinsten olduğunu, herkesin yıllardır bunları kullandığını, bu malların madalyalar aldığını anlatmışlar. Ona tabelalarındaki madalyaları göstermişler. Fakat kadıncağız yine susmamış.

—Bana madalya değil, iyi yiyecek lazım. Çocuklarımın karnını ağrıtmayan yiyecekler lazım, demiş.

Tüccarlar cilalı çekmecelerdeki görünüş itibariyle bembeyaz ve ter temiz unu, güzel çanaklardaki uzaktan bakılınca yağı andıran maddeyi, şeffaf ve parlak kaplardaki beyaz sıvıyı göstererek;

—Sen iyi un, iyi yağ görmemişsin teyze, demişler.

Kadıncağız: “Görmez olur muyum hiç! Benim ömrüm yemek hazırlamakla geçti. Çocuklarım yaptığım yemekleri büyük bir istahla yer. Mallarınız bozuk. İspatı meydanda —Bunu söylerken dağılmış ekmeği, kızartılmış börekleri, sütün dibine çöken maddeleri göstermiş.— Mallarınızı ya dereye atmalı, ya da yakmalı, onların yerine iyi mallar almalı,” demiş.

Kadın dükkanların önünden ayrılmayarak, gelen müşterilere aynı şeyleri bağıra bağıra tekrar edip durmuş. Öyle ki müşterilerin içine

şüphe düşmüş.

Yerli yersiz konuşan bu kadının satışlarına zarar vereceğini anlayan tüccarlar alıcılara: “Şu deli kadına bakın efendim. Inanların açlıktan ölmesini istiyor. Bütün yiyecekleri ya dereye atmamızı ya da yakmamızı söylüyor. Bu kadının lafına uyar da sizlere yiyecek satmazsak, sizler ne yer, ne içersiniz? Onu dinlemeyin. Köyden gelmiş, cahilin biri. O, yiyeceklerin iyisini kötüsünü nereden bilsin. Kıskançlığından böyle davranıyor. Kendi fakir olduğu için herkesin fakir olmasını istiyor” diyorlarmış.

Evet, tüccarlar taplanmış kalabalığa bunları söylemişler. Fakat, kadının yiyecekleri yok etmek değil, iyi mal almak istediğini mahsus söylememişler.

Bunun üzerine kalabalık kadının üzerine yürüyüp, onu azarlamaya başlamış. Kadıncağız, yiyecekleri yok etmek istemediğini tersine, tüccarların, müterilere yiyecek adı altında katışık, zararlı maddeler satmamalarını istediğini söylemiş. Ömrünün yemek yapmakla geçtiğini de belirtmiş. Fakat söylediklerini kimse dinlememiş. Çünkü, kadının, insanları, ihtiyaçları olan yiyeceklerden mahrum etmeye çalıştığı fikri kabul edilmiş bir defa.

Çağdaş bilim ve sanattan bahsettiğim zaman benim de başıma aynı şey geldi. Bilim ve sanat tüm hayatım boyunca benim biricik azığım olmuştur. Bu işte başarılı olup olmadığımı bilmem ama başkalarının bunlardan istifade etmesi için elimden geleni yaptım. Bu benim için lüks değildi. Zaruri besinim olduğu için ne zaman gerçek, ne zaman sahte olduğunu bilirim. Fikir piyasasına sürülen yiyeceklerin tadına bakıp, sevdiğim kimseleri bu yiyeceklerle beslemeyi denediğim zaman bu yiyeceğin büyük bir kısmının katkılı olduğunu anladım. Fikir piyasasına sunulan bilim ve sanat baştan başa sahte değilse de, önemli bir kısmı gerçek bilim ve sanata yabancı şeylerle katışıktı. Fikir piyasasından alınan şeylerin, benim ve yakınlarım için yenilir yutulur cinsten olmadığını, hatta zararlı olduğunu söylediğim vakit beni azarlamaya, bana bağırıp çağırmağa başladılar. Bilim ve sanat gibi yüce şeylerden anlamayan cahil bir adam olduğum için bunları söylediğime herkesi inandırmaya çalıştılar. Birbirleriyle fikir alış-verişi yapan bu adamların birbirini boyuna sahtekarlıkla itham ettiğini; her devirde, bilim ve sanat adına, insanlara zararlı şeyler sunulduğunu, zama-

nımızda da aynı tehlikeli durumun mevcut olduğunu, işin hafife alınamayacak bir boyuta ulaştığını; insanın ruhunu zehirleyen şeylerin, vücudunu zehirleyen şeylerden çok daha büyük bir tehlike taşıdığını, bu yüzden insanlara, bir ruh gıdası olarak sunulan fikri eserleri dikkatle incelemek ve içindeki sahte ve zararlı şeyleri ayıklamak gerektiğini hatırlattığım zaman, hiç kimse ne bir yazıda, ne de bir kitapta bu sözlerime karşılık verdi. Bilakis, tıpkı o kadına yaptıkları gibi: “Delinin biri. Bilim ve sanatı yok etmek, ekmeğimizi elimizden almak istiyor. Ondan korkun, onu dinlemeyin! Bize buyurun bize! Bizde yeni çıkmış avrupa mallar var” diye bağırıyorlar.

III

Vaktiyle bir grup insan yolculuğa çıkmış. Bir ara yollarını kaybetmişler. Öyle ki artık yollarına, düz yerlerden değil, bataklıklardan, çalı ve dikenlerin arasından, ağaç köklerinin üstünden geçerek devam ediyorlarmış. Yürümek gittikçe daha da güçleşiyormuş.

İşte o zaman grup ikiye ayrılmış. Birinci grup, hiç durmaksızın, yürünülen yönde ilerlemek gerektiğini söylüyor, kendilerini ve başkalarını doğru yolda olduklarına, eninde sonunda hedefe varacaklarına inandırmaya çalışıyorlarmış. İkinci grup, tutulan yolun yanlış olduğunu, doğru olsa, bu zamana kadar hedefe çoktan varmış olmaları gerektiğini söylüyor, doğru yolu bulmak için, her yöne mümkün olduğu kadar hızlı yürümek gerektiğini ileri sürüyormuş. İşte böylece yolcular iki gruba ayrılıp, bir kısmı aynı yönde, bir kısmı da tüm yönlerde yürümeye karar vermişler. Fakat aralarında bir kişi her iki fikri de kabul etmemiş. Bu kararlar doğrultusunda hareket etmeden önce, bir müddet durup, içinde buldukları durumu iyice düşünmek, ancak ondan sonra bir karar vermek gerektiğini söylemiş. Fakat heyecana kapılmış ve korkmuş olan yolcular, yollarını kaybetmediklerine, ancak yoldan biraz saptıklarına, kısa zamanda tekrar yolu bulacaklarına inanıyor, böylece kendilerini avutmak istiyorlarmış. Hemen harekete geçmeyi, daha çok korkularını unutmak için istiyorlarmış. Bu istek o kadar kuvvetliymiş ki, bu yüzden o adamın ileri sürdüğü fikri her iki taraf da öfkeyle, şiddetle ve alayla karşılamış. Kimileri: “Bu ancak korkakların, güçsüzlerin, tembellerin dinleyebileceği bir öğüttür” demiş. Kimileri: “İnsan, hiç bir şey yapmadan, olduğu yerde durup bekleye-

rek hedefe nasıl ulaşabilir. Güzel bir öğüt doğrusu”; kimileri de “Gücümüzü engellerle savaşıp, onları yenmeye harcamaz da korkaklar gibi onlara boyun eğsek insan olmamızın ne anlamı kalır?” diyormuş.

Çoğunluktan ayrılan adam; yanlış yolda ilerlemenin, kendilerini büsbütün hedeften uzaklaştıracağını, bir o tarafa bir bu tarafa giderek bütün yolları denemenin de aynı şeyi yapmak demek olacağını, doğru yolu bulmak için tek çarenin, güneşe, yıldızlara bakarak hedefe giden yönü saptamak olduğunu, ama bunun için her şeyden önce, durmak gerektiğini, duraklamanın o yerde kalmak demek olmadığını, ancak bu şekilde doğru yolun bulunabileceğini, yolu bulduktan sonra da o yoldan hiç sapmadan ilerlemek gerektiğini ama bunu gerçekleştirmek için her şeyden önce durup, durumu incelemek lazım geldiğini söylemişse de kimse onu dinlememiş.

Böylece birinci grup o zamana kadar yürüdüğü yolda ilerlemiş. İkinci grup bir o tarafa bir bu tarafa giderek bütün yolları denemiş. Fakat her iki grup da hedefe ulaşamamış. Hedefe ulaşmak şöyle dursun dikenlerin, çalılırların içine gömülüp kalmışlar. Denildiğine göre bugün bile hala yollarını arıyor, fakat bir türlü bulamıyorlarmış.

Bizleri *işçi sorunu* denilen karanlık ormana; insanlığı sürekli yutan bir bataklık olan silahlanmaya götüren yolun gidilmesi gereken yol olmadığını, belki de yolumuzu şaşırmış olduğumuzu söyleyip: “Yanlış olma ihtimali büyük olan bu akımı bir müddet durdurup, gerçeğin genel geçer ve ölümsüz ilkelerine dayanarak, ayrıldığımız yolun bu olup olmadığını anlasak daha iyi olmaz mı?” diye sorduğum zaman o adamın başına gelen şeyin aynısı benim de başıma geldi. Bu soruma kimse cevap vermedi. Bir tek kişi çıkıp da: “Biz yolumuzu şaşırmadık. Şu şu sebeplerden ötürü bundan eminiz” demedi. Bir tek kişi bile, belki yanılmış olunabileceğini, fakat elde yanlış düzeltmek için uygulanabilecek, yanılmaz bir usul bulunduğunu söylemedi. Herkes kızdı, gücendi. Fakat benim sesimi bastırmak için hep bir ağızdan: “Biz zaten tembel, bu yüzden de geri kalmış insanlarız. Bir de tembelliği, işsiz güçsüz dolaşmayı, elimizi kolumuzu bağlayıp oturmaya öğütleyen kişileri dinlersek halimiz nice olur?” denildi. Hatta bunun aylıklık olduğunu söyleyenler bile oldu. Kurtuluşun her ne pahasına olursa olsun tutturulan yolda ilerlemeye devam etmekte olduğuna inananlar da, farklı yönleri denemekte olduğunu sananlar da; “Onu dinlemeyin.

Bizimle beraber gelin. Durup düşünmeye ne lüzum var. Çabuk yürümelisiniz. Nasıl olsa herşey kendiliğinden yoluna girer” diye bağırıyorlar.

Evet, insanlar yollarını şaşırdılar. Bu yüzden acı çekiyorlar. Öyle sanıyorum ki yapılması gereken şey, bizi içinde bulunduğumuz yanlış yola düşüren bu akımı güçlendirmeye değil, durdurmaya çalışmak lazımdır. Ancak o zaman, yani bu yola devam etmeyip durduğumuz zaman, içinde bulunduğumuz durumu doğru tespit edebilir; bir kaç zümrenin değil de, ayrı ayrı tüm insanların aradığı büyük saadete, insanlığın saadetine götüreceği yolu bulabiliriz. Oysa ki ne yapıyor? İnsanlar bir sürü şey uyduruyor, fakat kendilerini kurtaracak asıl şeye, hallerini biraz olsun düzeltecek çareye başvurmuyorlar. Bir an olsun durmaya cesaret edemiyorlar. Böylece, yanlış hareket etmeye, felaketleri çoğaltmaya devam ediyorlar. İnsanlar, içinde buldukları korkunç durumu biraz olsun kavriyor, bundan kurtulmak için ellerinden geleni yapıyorlar ama durumlarını gerçekten düzeltecek olan şeyi yapmak istemiyorlar. Bu çare kendilerine önerildiği zaman öfkeleniyorlar.

Yolumuzu şaşırdığımızı dair içimizde en ufak bir şüphe varsa, halimizi düşünmemiz için verilen bu öğüde takınılan bu tavır, yolumuzu nasıl kaybettiğimizi ve ümitsizlik batağına nasıl düştüğümüzü gösteren, apaçık bir alamettir.

İki kardeş ve altın

Kudüs civarında, aynı ana babadan olma iki kardeş oturuyordu. Büyüğün adı Afanasi, küçüğün ki Yoan idi. Şehrin yakınındaki dağın eteğinde oturur, onun bunun verdikleriyle geçinirlerdi. İki kardeş bütün gün çalışırlardı. Fakat kendi işlerini değil fakirlerin işlerini görürlerdi. Nerede işi başından aşkın insanlar, hastalar, öksüzler, dullar varsa oraya gidip çalışır, hiç para almadan oradan ayrılırlardı. Cumartesi akşamı hariç haftanın tüm günlerini birbirlerinden ayrı olarak geçirirlerdi. Bir de pazar günleri bir arada bulunur, dua edip, birbirleriyle sohbet ederlerdi. Melek o gün evlerine gelir, onları takdis ederdi. Pazartesi oldu mu herkes kendi yoluna giderdi. İşte bu şekilde yıllar geçip gitti.

Yine bir Pazartesi günü farklı yerlerdeki işlerine giderlerken büyük kardeş Afanasi sevgili kardeşinden ayrıldığı için yolda bir müddet duraklayıp, arkasına baktı. Kardeşi Yoan başını önüne eğmiş yoluna gidiyor, arkasına bile bakmıyordu. Fakat Yoan birdenbire durup, bir şey görmüşçesine elini alnına götürerek bir yere bakmaya başladı. Sonra baktığı şeye yaklaştı. Fakat birdenbire sanki yırtıcı bir hayvan kendisini kovalıyormuş gibi fırlayıp, ardına bakmadan dağa doğru koşmaya başladı. Afanasi buna çok şaşırılmıştı. Kardeşini bu kadar korkutan şeyin ne olduğunu öğrenmek için oraya doğru yürüdü. Oraya varınca bir de ne görsün! Yerde bir şey parlıyordu. Daha da yaklaşıncı, otların içinde çömlekten dökülmüş gibi duran bir yığın altın gördü. Afanasi altınlara değil, daha çok kardeşinin onları görünce kaçışına şaşır kaldı. “Acaba niye korkup kaçtı” diye sordu kendi kendine. Sonra: “Al-

tında günah olmaz ki, günah insanlara özgü bir şeydir. Altınla kötülük de yapılır, iyilik de. Bu altınlarla bir çok öksüz ve dul doyurulabilir, bir çok çıplak giydirilir, nice hasta ve sakatlar tedavi edilir. Biz şimdi insanlara elimizden geldiğince yardım ediyoruz ama bu küçük bir hizmet. Bu altınlarla insanlara çok faydalı olabiliriz” diye düşünmüş, düşündüklerini kardeşine söylemek istemişti ama kardeşi onun sesini duyamayacak kadar uzaktaydı. Tıpkı bir keçi gibi hızla dağlara tırmanıyordu.

Afanasi ceketini çıkarıp, içine taşıyabileceği kadar altın doldurdu. Omuzuna atıp, şehre getirdi. Şehirde bir hana girip, altınları hancıya teslim etti. Sonra geri kalan altınları da getirmek üzere dağa gitti. Bütün altınları getirdikten sonra tüccarlara gidip, şehirde arsalar satın aldı. Taşlar ve keresteler alıp, işçiler tuttu. Üç tane bina yaptırmaya başladı. Üç ay içinde binaların yapımı bitmişti. Bunlardan birini öksüzler ve dullar yurdu, ikincisini hasta ve sakatlar için hastane, üçüncüsünü garip ve fakirler için bakım evi yaptı. Üç namuslu ihtiyar bulup birini yurdun, ötekini hastanenin, üçüncüsünü de bakımevinin başına getirdi. Tüm bu işler bittikten sonra Afanasi'nin elinde daha üçbin altın kalmıştı. Bu altınları, fakirlere dağıtmak üzere üç ihtiyara eşit şekilde verdi.

Bu üç bina kısa zamanda insanlarla dolup taşmaya başladı. Bir çok insan yaptığı işlerden dolayı Afanasi'yi methediyordu. Afanasi bu övgüler karşısında öyle sevindi ki şehirden hiç ayrılmak istemiyordu. Fakat kardeşini çok sevdiği için insanlarla vedalaşıp, yanına bir kuruş bile almadan, eski elbisesini giyip evinin yolunu tuttu.

Evinin bulunduğu dağa yaklaşırken şöyle düşünüyordu: “Kardeşim altınları bırakıp kaçmakla hiç iyi etmedi. Ben daha iyisini yapmadım mı.”

Afanasi bunları düşünürken, kendisini ve kardeşini takdis eden meleği yolunun üzerinde gördü. Melek karşısına geçmiş, ona dik dik bakıyordu. Afanasi bunu görünce donakaldı. Yalnızca: “Niçin Allahım?” diyebilirdi.

Melek ona dedi ki:

—Çekil buradan. Sen kardeşinle yaşamaya layık değilsin. Kardeşinin altınları görünce kaçması, senin altınlarla yaptığın işlerden daha değerlidir.

Afanasi nice fakirleri, garipleri doyurduğunu, bir çok öksüze baktığını anlatmaya kalkışınca, melek ona:

—Seni baştan çıkarmak için yolunun üzerine altınları koyan şeytan, sana bu lafları da öğretmiş, dedi.

O vakit, Afanasi vicdanının sesine kulak verdi ve bu işleri Allah için yapmadığını anladı. Ağlamaya başladı. Yaptığına pişman olmuştu.

Melek o an yoldan çekildi. Kardeşi Yoan'a gitmesi için Afanasi'yi bıraktı. O günden sonra Afanasi, şeytanın hilelerine kanmadı. Gerek Allah'a, gerek insanlara altınla değil, yalnızca çalışmayla hizmet edilebileceğini anladı.

Ve, kardeşler eski günlerdeki gibi yaşamaya başladılar.

Allah'ın gücü yeter, fakat şeytanınki yetmez

Vaktiyle iyi kalpli, zengin bir adam vardı. Malı mülkü çoktu. Bir çok kölesi vardı. Köleler efendileriyle övünür: “Yeryüzünde bizim efendiden iyi biri yoktur. Bizi gayet iyi bir şekilde yedirir, içirir, giydiren, bize gücümüzün yettiğinden fazla yük yüklemes. Kimseyi, kötü söz söyleyip incitmez, kimseye kızmaz. Kölelerine hayvandan beter muamele eden, bir suçu olsun veya olmasın onları cezalandıran, ağzından bir tek iyi kelime çıkmayan efendilere hiç benzemez. Daima bize iyilik etmek ister, eder de. Herşeyi iyilikle söyler... Eee, bundan iyisi can sağlığı” derlerdi.

Köleler ve efendinin bu kadar iyi geçinmesine, birbirlerini sevmelerine şeytan çok içerledi. Efendinin, Alep adında bir kölesini ele geçirip, ona diğer köleleri baştan çıkarmasını emretti.

Birgün köleler, istirahat zamanında, efendilerini överken, Alep başını kaldırıp dedi ki:

—Kardeşler, sizler efendimizin iyiliğiyle boş yere övünüyorsunuz. İnsan, şeytana yaranmaya çalışsa, şeytan bile iyi olur. Bizler efendimize iyi hizmet ediyor, onun her işine koşuyoruz. Ne dilerse yapıyoruz. Hatta daha birşey söylemeden, ne düşündüğünü anlıyor ve hemen yerine getiriyoruz. Bize karşı nasıl iyi olmaz. Hele ona bir faydamız dokunmasın, onun işine yaramayalım, ona karşı iyi olmayalım, bakın nasıl ötekiler gibi oluveriyor. Hem de en kötüsünden daha kötü olacağı kanaatindeyim.

Alep ve diğer köleler tartışmaya başladılar. Epeyce tartıştılar. En sonunda bahse girdiler. Alep, efendisini kızdırma işini üzerine aldı. Ba-

his şuydu: Eğer Alep efendisini kızdıramazsa bayramlık elbisesini onlara verecek, kızdırsa ötekiler bayramlık elbisesini ona vereceklerdi. Ayrıca onu efendilerine karşı savunacaklarına dair ona söz verdiler. Alep zincire vurulacak veya bir yere kapatılacak olursa onlar onu kurtaracaktı. İşte böylece bahse girdiler. Alep, ertesi sabah efendisini kızdıracağını onlara söyledi.

Alep, mandırada çalışır, pahalı ve cins koçlara bakardı. Ertesi sabah iyi kalpli efendi misafirleriyle beraber mandıraya gelip, hoşuna giden, pahalı koçları onlara göstermek istediği bir sırada, şeytanın dostu Alep, arkadaşlarına: "Bakin, şimdi onu nasıl kızdıracağım" diye işaret etti. O sırada şeytan bir ağaca çıkmış, adamının kendisine nasıl hizmet edeceğini gözlüyordu. Efendi avluyu dolaşp, misafirlerine koyun ve kuzuları gösterdikten sonra koçlarını göstermeye başladı:

—Koçların hepsi iyidir ama şuradaki dik boynuzluya paha biçilmez. Onu göz bebeğim gibi severim, dedi.

İnsanlardan ürken koyun ve koçlar avluda itişip kaçışıyor, bu yüzden misafirler o değerli koçu iyice göremiyordu. Koç tam durduğu anda şeytanın dostu Alep, sanki elinde olmadan yapıyormuş gibi koyunları ürkütüyor, bunun üzerine hayvanlar birbirine giriyor, misafirler o koçu bir türlü farkedemiyorlardı. Efendinin bu durumdan canı sıkıldı ve:

—Dostum Alep, ne olur şu koçu, dik boynuzlu olanı tutuver, dedi.

Efendi bu sözleri söyler söylemez Alep bir arslan gibi koçların arasına atlayıp, koçu postundan yakaladı. Bir eliyle hayvanın sol arka ayağını tutup, hızlıca yukarı çekti. Bunun üzerine hayvanın ayağını eklemenden kırdı. Koç iniltiler içinde ön ayaklarının mafsalları üstüne düştü. Sonra Alep koçu sağ arka ayağından tuttu. Hayvanın sol arka ayağı bir ip gibi bükülmüştü. Misafirler ve köleler bu durum karşısında şaşırıp kaldı. Alep'in bu işi ne kadar ustaca yaptığını gören şeytan sevinçten dört köşe olmuştu. Efendinin suratı allak bullak olmuş, kaşları çatılmıştı. Misafirler ve köleler susmuş, olacakları bekliyorlardı. Efendi bir müddet daha susup, sanki omuzundan birşey atmak istercesine silkindi. Başını kaldırıp, gözlerini semaya çevirdi. Kısa zaman sonra yüzündeki ekşilik gitti. Gülümsedi. Gözlerini Alep'e çevirip baktı. Gülümseyerek şöyle dedi.

—Ah Alep ah!.. Efendin sana beni kızdırmanı emretti. Fakat şunu

unutma ki benim efendim seninkinden daha güçlüdür. Sen beni kızdıramadın ama ben senin efendini kızdıracağım. Seni cezalandıracağımı düşünüyor ve hür olmak istiyordun. Sana ceza vermeyeceğim. Hr olmak istiyordun değil mi? İŞte, misafirlerimin önünde seni azat ediyorum. Dilediğin yere git. Bayramlık elbiseni de almayı unutma.

İŞte, tüm bu olup bitenlerden sonra iyi kalpli efendi, misafirleriyle beraber evin yolunu tuttu. Şeytan ise bu durum karşısında sinirinden diŐlerini gıcırdatıyordu. O sırada ağaçtan düştü ve yerin dibine girdi.

Küçük şeytan

Yoksul bir köylü sabah erkenden çift sürmeye gitmiş, sabah çorbasını içmediği için yanına bir parça ekme almıştı. Tarlaya varınca torbasını indirip bir çalının altına koydu. Ekmeği de onun yanına bırakıp, kaftanını üzerine örttü. Bir müddet çift sürdü. At yorulup, köylü de acıkınca sabanı toprağa sapladı. Otlaması için hayvanı da çözüp, kendi haline bıraktı. Ve yemeğini yemek için kaftanının yanına gitti. Fakat kaftanı kaldırıncaya birde ne görsün, ekmeği yerinde değil. Arayıp taradı. Kaftanı silkeledi ama ekmeği bulamadı. Şaşıp kaldı. “Tuhaf şey” dedi kendi kendine. “Etrafta kimsecikleri görmedim ama biri gelip ekmeği almış olmalı” diye düşündü.

Bu işi yapan küçük bir şeytandı. Ekmeği alıp bir çalının arkasına oturmuş, köylünün kızıp, kendi adını anarak, nasıl küfredeceğini beklemekteydi.

Köylü biraz düşündükten sonra: “ Ne yapalım?... Açlıktan ölecek değilim ya. Alanın ihtiyacı olmasa almazdı. Afiyetle yesin” dedi.

Sonra kuyunun başına gidip su içti. Biraz dinlendi. Hayvanını sabana koşup, tekrar toprağını sürmeye başladı.

Küçük şeytan köylüyü günaha sokamadığı için çok şaşırılmıştı. Olup bitenleri büyük şeytana anlatmaya gitti. Köylünün ekmeğini nasıl aşırıldığını, adamın küfredeceği yerde “afiyetle yesin” dediğini ona anlattı. Büyük şeytan buna çok kızdı.

—Köylü oyuna gelmediyse suç sende. Demekki işi beceremdin. Köylülerin hepsi böyle olursa biz ne yaparız. Yoo... Bu işi böyle bırakamayız. Haydi hemen o köylünün yanına git ve ekmeğin acısını çı-

kar. Eğer üç yıl içinde o köylüyü alt edemezsen, seni okunmuş suya sokarım bilesin, dedi.

Küçük şeytan korkup çarçabuk yeryüzüne indi. Suçunu nasıl bağıslatacağını düşünmeye başladı. Düşündü taşındı sonra şöyle bir çare buldu:

İyi insan kılığına bürünüp, yoksul köylünün yanına işçi olarak girdi. Köylüye, kurak geçen yazlarda buğdayı bataklığa ekmesini söyledi. Köylüde işçinin dediğini yapıp, buğdayı bataklığa ekti. O yaz, tüm köylülerin ekini güneşte kavrulduğu halde, onunki gür, boylu ve sık başaklı oldu. Köylü bir sonraki harmana kadar bu buğdayları bol bol yedi. Yine de buğday arttı. Ertesi yaz, işçi köylüye buğdayı dağa ekmesini söyledi. Köylü de onun dediğini yaptı. O yıl yaz, yağmurlu geçti. Tüm köylünün ekini yattı, buğday vermedi. Bizim köylü ise iyi buğday kaldırdı. Eline geçen buğday bir hayli çoktu. Köylü bu kadar buğdayı ne yapacağını düşünmeye başladı.

İşçi köylüye şarap yapmasını söyledi. Köylü de buğdaylardan şarap yapıp, hem kendisi içti hem de başkalarına içirdi. İşte o zaman küçük şeytan büyüğünün yanına gidip: “Ekmeğın acısını çıkardım” dedi.

Bunun üzerine büyük şeytan, durumu kolaçan etmek için köylünün olduğu yere gitti. Köylünün evine varınca şöyle bir manzarayla karşılaştı: Adam bazı zenginleri, şarap ikram etmek için evine çağır-mıştı. Karısı, şarabı bardaklara koymuş, ikram etmek üzere misafirle-re getiriyordu. Tam o sırada kadın masaya çarpıp, bardakların birin-deki şarabı döktü. Köylüde buna kızıp karısına küfretti ve:

— Kör şeytan, dedi. Bu döktüğün bulaşık suyu değil. Böyle değerli bir şeyi nasıl dökersin beceriksiz kadın.

Küçük şeytan büyüğünü dirseği ile dürtüp:

— Gördün mü ? Artık küfretmekten çekinmiyor, dedi.

Sonra köylü, kendi şarap dağıtmaya başladı. O sırada yoksul bir köylü işinden dönüyordu. Oraya uğradı. Herkesi selamlayıp bir köşeye oturdu. Onların şarap içtiğini görünce, yorgunluktan onun da canı şarap istedi. Uzun bir müddet oturup, yutkundukça yutkundu ama ev sahibi ona şarap ikram etmedi. Ev sahibi kendi kendine :

— İnsan, hepimize nasıl şarap yetiştirir, diye mırıldanıyordu.

Bu da, büyük şeytanın çok hoşuna gitti. Küçük şeytan ise: “Dur bak, daha neler olacak” diye övünüyordu.

Ev sahibi ve zengin köylüler bir miktar içtikten sonra birbirleriyle muhabbet etmeye, birbirini övmeye ve birbirine yaldızlı sözler söylemeye başladılar. Büyük şeytan onları uzun bir müddet dinledi. Bu durumdan çok hoşlanmıştı: “Böyle, birbirlerini aldatmaya devam ederlerse topu birden elimize düşecek” dedi.

Küçük şeytan: “Daha dur hele. Bak sonunda neler olacak. Birer bardak daha içsinler de gör. Şimdi tilki gibi birbirine kuyruk sallıyor, birbirlerini aldatmak istiyorlar. Fakat biraz sonra azgın kurtlara dönüşecekler.” dedi.

Köylüler birer bardak daha içtiler. Konuşmaları daha bir kabalaştı, sesleri daha yüksek bir perdeden çıkmaya başladı. Güzel sözleri bırakıp, birbirlerine kızıp, küfretmeye başladılar. Sonunda kavgaya çıktı. Birbirlerinin ağzını burnunu kanlar içinde bıraktılar. Derken ev sahibi de kavgaya karıştı. Onu da bir temiz patakladılar.

Büyük şeytanın, bu da çok hoşuna gitti: “İyi, iyi” dedi.

Küçük şeytan ise: “Dur bak, daha neler olacak” diye seslendi ona. Hele üçüncü bardağı içsinler gör onların halini. Şimdi bir kurt gibi vahşi oldular, biraz sonra domuza benzeyecekler.”

Adamlar üçüncü bardağı da devirdiler. Bütün zıvanadan çıktılar. Ne söylediklerini bilmeden, birbirlerini dinlemeden bağırıp çağırmaya ve homurdanmaya başladılar. Sonra birer, ikişer, üçer sokağa çıkıp, yerlerde yuvarlanmaya başladılar. Ev sahibi de geri kalanları uğurlamaya çıkınca, kafası üstü, bir su birikintisine düştü. Üstü başı çamur oldu. Düştüğü yerde yığılıp kaldı. Bir domuz gibi sesler çıkartıyordu.

Bu hal büyük şeytanın daha çok hoşuna gitmişti:

— Eee... İyi iş yapmışsın aferin sana, dedi. Ekmeğin acısını iyi çıkardın. Yalnız bir anlat bakalım, nasıl yaptın bu şarabı? Herhalde ilk önce içine tilki kamı kattın. Bu yüzden köylüler onu içince kurt gibi kurnazlaştı. Sonra kurt kanı koydun. Bunun için de kurt gibi vahşi oldular. Daha sonra da domuz kanı kattın herhalde. Bu sebeple de domuza benzediler.

—Hayır, diye cevap verdi küçük şeytan. Hiç de öyle yapmadım. Benim yaptığım tek şey, onun fazla buğday yetiştirmesini sağlamaktı. Bu hayvanların kanları zaten insanlarda vardır. Fakat, yalnızca ihtiyaca yetecek kadar eklemek olunca meydana çıkmıyor. Bu köylü eskiden en

ufak ekmeđ parçasını bile atmazdı. Fakat ekmeđi çođalınca, nasıl eđleneyim diye dűŐünmeye baŐladı. Ben de ona Őarap iđerek eđlenmesini söylediđ. Kűylű Allah'ın nimetinden, eđlenmek iđerin Őarap yapmaya baŐlayınca damarlarındaki tilki, kurt ve domuz kanı kendini gűstermeye baŐladı. Bundan sonra bir bardak Őarap iđerđi anda hep bűyle hayvanlaŐacak.

Bűyűk Őeytan, kűçük Őeytana iltifatlar edip, onu űvdű. Ekmek suunu bađıŐladı. Ve onu kendisinin yaveri yaptı.

Tövbe eden günahkâr

Zamanın birinde, bir adam, yetmiş yıl yeryüzünde yaşamış. Hayatı boyunca bir çok günah işlemiş. Bir gün hastalanıp yatağa düşmüş ama yine de günahlarına tövbe etmiyormuş. Nihayet ölüm gelip çattınca, son anda ağlayarak: "Allah'ım! Çarmıha gerilen o hürsüz bağışladığın gibi beni de bağışla" demiş. Allah'a tamamen teslim olmuş bir halde can vermiş.

Günahkar, Allahın merhametine sığınarak, cennetin kapısına varıp, kapıyı çalmaya, cennete girmek için yalvarmaya başlamış.

O anda kapının arkasından şöyle bir ses gelmiş:

—Kim o cennet kapısını çalan?.. Bu adam dünya hayatında neler yapmış.

Bu sese bir melek cevap vermiş ve adamın tüm günahlarını bir bir sayıp dökmüş, fakat iyi işlerini hiç anmamış.

O zaman kapının ardındaki ses sert bir tonla şöyle demiş:

Günahkarlar cennete giremez. Defol buradan.

Adam demiş ki: "Efendim! Sesini duyuyorum, ama yüzünü görmüyorum. Kim olduğunu bana söyler misin?"

Ses şöyle karşılık vermiş: Ben Petrusum.

Bunun üzerine, adam demiş ki:

Petrus ne olur acı bana. İnsanın zayıf olduğunu, Allahın merhametini bir düşün. Sen İsa'nın havarisi değil miydin? Onu kendi ağzından dinleyip, hayatında, insanlara nasıl örnek olduğunu görmedin mi? Onun ruhen acı çektiği zamanı hatırla. Sana, uyumayıp dua etmeni tam üç kere söylemişti de sen uyumuştun. Çünkü göz kapakların

ağırlaşmıştı. O, seni üç kere uyurken yakalamıştı. Ben de senin gibi davrandım. Sonra, ona ölene dek kendisinden ayrılmayacağına dair söz vermiştin de, Kayf'a götürülürken, üç kere onu inkar etmiştin. Ben de senin gibi davrandım. Sonra, horozun öttüğü vakti düşün. Hani, dışarı çıkıp için için ağlamıştın. Ben de aynı şeyi yaptım. Sen, beni içeri almamazlık edemezsin.

Bunun üzerine, kapının ardındaki ses susmuş. Günahkar biraz durup, cennete girmek için tekrar kapıyı çalmış.

Bu sefer kapının ardından başka bir ses gelip:

Kim bu adam? Dünyada nasıl yaşamış? demiş.

Yine aynı melek bu sese karşılık vermiş. Günahkarın tüm kötü işlerini sayıp dökmüş, ama iyi işlerinin hiç birini söylememiş.

O vakit, kapının ardındaki ses yükselmiş ve: "Defol buradan. Böyle günahkarlar bizimle birlikte cennette yaşayamaz, demiş.

Günahkar demiş ki:

Efendim sesini işitiyor ama yüzünü göremiyorum. Ne olur bana kim olduğunu söyle.

Sesin sahibi karşılık vermiş:

Ben hem hükümdar, hem peygamber olan Davut'um.

Günahkâr umudunu kesip, cennet kapımdan gitmiyormuş. Demiş ki:

"Ya Davut! Acı bana. İnsanın zayıf olduğunu ve Allah'ın merhame-tini bir kere düşün ne olur. Allah seni seviyordu. Seni insanların en üstünü kıldı. Sen dünyada her şeye sahiptin: Sultanlık, şan, şöhret, zenginlik, kadınlar, çocuklar... Buna rağmen sarayın damından bir yoksulun karısını görünce günah damarın kabardı. Yoksul Uria'yı Ammonitlere öldürtüp, adamın karısını aldın. Zengin bir adam olma-na rağmen yoksulun bir tane koyuncuğunu elinden alıp, kendisini de öldürttün. İşte ben de senin gibi davrandım. Sonra pişman olup: "Ben hata ettim Ya Rabbi! Beni affet" dediğini hatırla. Ben de aynı şeyi yaptım. Sen beni içeri almamazlık edemezsin.

Bunun üzerine, kapının ardındaki ses kesilmiş.

Bir müddet sonra günahkâr tekrar kapıyı çalıp, cennete girmek istemiş.

Yine kapının ardından bir ses gelmiş ve:

Kim bu adam? Dünyada nasıl yaşamış? demiş.

Sonra meleğin sesi duyulmuş. Üçüncü kez, adamın kötü işlerini söyleyip, iyi işlerini söylememiş.

O vakit, kapının ardındaki ses tekrar yükselerek:

Defol buradan. Günahkârlar cennete giremez, demiş.

Günahkâr bunun üzerine:

Efendim! Sesini işitiyor ama yüzünü görmüyorum. Ne olur bana kim olduğunu söyle, demiş.

Ses karşılık vermiş:

Ben kitap sahibi, İsa'nın sevgili talebesi Yuhannayım.

Günahkâr buna çok sevinmiş ve:

Şimdi, kimse beni içeri girmekten alıkoymaz. Petrus ve Davut beni içeri alacaklar. Çünkü insanın zayıf, Allah'ın merhametli olduğunu bilmekteler. Sonra, sen de beni içeri alacaksın. Çünkü, senin içinde büyük bir aşk ve sevgi var. Sen! Kitap sahibi Yuhanna! Kitabında: "Tanrı aşktır. Sevgiyi bilmeyen Tanrıyı bilmez" dememiş miydin? İhtiyarlığında insanlara hep şunları söylemiyor muydun: "Kardeşler! Birbirinizi sevin" Şimdi nasıl olur da beni hor görür, buradan kovarsın? Ya söylediğin sözleri yalanla, ya da beni sev ve cennete bırak, demiş?.

İşte, tüm bunlardan sonra cennet kapıları açılmış. Yuhanna, tövbe eden günahkârı kucaklamış ve içeri almış.

Mum

“Göze göz, dişe diş” denildiğini işittiniz. Fakat ben size diyorum ki: “Kötülüğe karşı koymayın.”

(Matta. V, 38–39)

Bu hikaye derebeyliğin hüküm sürdüğü zamanlarda geçmiştir. O zamanlar birçok derebeyi vardı. Bunların içinde insanlara merhametli davrananlar, ölümü ve Allah'ı düşünenler olduğu gibi, köpek gibi olanlar da vardı. Bunların en kötülerini, aşağı tabakadan yükselerek bey olmuş kimselerdi. Köylüler en çok onlardan çekiyordu.

Bir beyin çiftliğini yöneten bir kahya vardı. Köylüler, bu çiftlikte, bey için çalışıyorlardı. Çiftliğin toprağı hem çok geniş, hem de çok bereketli idi. Her taraf su, tarla ve ağaç doluydu. Bu topraklar hem beye, hem de köylülere pekala yetebilirdi. Fakat bey, kendisine ait başka bir çiftlikte uşaklık yapan birini getirip onların başına kâhya yaptı.

Kahya hiç vakit kaybetmeden yönetimi eline aldı ve, köylüleri eşekler gibi çalıştırmaya başladı.

Kahyanın, bir karısı, iki tane de evli kızı vardı. Yüklü bir miktar para vurmuş, köşeyi dönmüştü. Elindekilerle rahat rahat geçinebilirdi. Fakat, haset ve hırs yüzünden işlemedik günah bırakmadı. Kutsal günlerde bile, köylüleri çalıştırmaya başladı. Kısa bir zamanda bir tuğla fabrikası kurdu. Bu iş için kadın–erkek, çoluk–çocuk demeden herkesi canlarını çıkarırcasına çalıştırdı. Sonra tuğla ticaretine başladı. Köylüler, Moskova'daki beylerine onu şikayet ettilerse de hiç bir sonuç elde edemediler. Bey, kahyayı görevinden uzaklaştırmadı. Kahya, köylülerin kendisini şikâyet ettiğini öğrenince daha da kızdı ve onlar-

dan oç almaya karar verdi. Böylece, köylüler daha vahim bir duruma düştüler. Köylüler arasında, ispiyonculuk yapan kötü birtakım insanlar da vardı. Zamanla köylüler arasında geçimsizlik, kavga, gürültü baş gösterdi. Kahya tam bir şeytan kesilmişti.

Durum her geçen gün biraz daha kötüleşti. Öyle ki, köy halkı, vahşi bir hayvandan korkar gibi kahyadan korkuyordu. Köydeki herkes ona görünmemek için, sanki bir kurttan kaçarcasına saklanacak delik arıyordu. Bunun farkına varan kahya bir kat daha kızıp, köpürüyordu. Dayak ve angarya ile halkın canını okuyordu. Köylülerin ondan çekmediği kalmamıştı.

Bazı köylerde, böyle zorbaları temizleyiveriyorlardı. Bu köylüler de böyle bir şeyi akıllarına koydular. Köyün en yiğit adamları biraraya gelip: “Bu canı herife daha ne kadar dayanacağız. Bizler zaten ölmüşüz. Bunun gibileri öldürmek günah değildir” diye konuştular.

Birgün, ağaç kesmek için, ormana gittiler. Bu işi yapmalarını kahya emretmişti. Köylüler, yemekte biraraya gelince şunları konuştular:

—Ne yapsak, ne etsek? Bu herif hepimizi gebertecek. Hep iş, hep angarya... Gece demiyor, gündüz demiyor bizlere işkence ediyor. Ne bize, ne kadınlarımıza rahat yüzü gösteriyor. Hoşuna gitmeyen en ufak bir şey olsa hemen sopaya sarılıyor. Bizim Semyon sopasının altında can vermedi mi? Anisim'i zincirlere vurup öldürmedi mi? Daha ne bekliyoruz? Akşam yine buraya gelip, bağırıp çağıracak. Buraya gelince onu, atından çekip indirmeli, bir balta ile işini bitirmeli. Sonra leşini, köpek leşi gibi sürükler bir çukura atarız ve hiç bir şeyden habermiz yokmuş gibi davranırız. Yalnız kendi aramızda sözleşmemiz lazım. Hepimiz birlik olmalıyız. Kimse kimseyi ele vermemeli.

Bu konuşmayı Vasiliy Minayev yapmıştı. Zira kahyaya en çok içeren oydu. Kahya her hafta onu dövüyordu. Üstelik karısını da zorla elinden almış, evde aşçılık yaptırıyordu.

Köylüler arasında böyle bir konuşma geçmişti. O gün, akşama doğru kahya, atının üstünde, çıkıp geldi. Köylüleri bir güzel fırçaladı. Ağaçları, doğru dürüst kesmediklerini söyledi. O sırada yığınların arasında, kesilmiş bir ıhlamur ağacı görüp:

—Ben size ıhlamur ağaçlarını kesmeyin demedim mi? Kim kesti. Çabuk söyleyin. Yoksa hepinizi döverim, dedi.

Herkese ağacı kimin kestiğini sordu. Onlar da Sidor'u gösterdiler.

Kahya, eli yüzü kanlar içinde kalana kadar onu dövdü. Az ağaç kestiği için Vasiliy'i de kırbaçladı. Sonra çekip gitti.

Akşam olunca köylüler biraraya geldiler. Vasiliy konuşmaya başladı:

—Amma da halk. İnsan değil, serçe sürüsü mübarekler. “Hakkımızı savunacağız, çiğnetmeyeceğiz” diye bağırıp çağırmaştınız. Fakat herif gelince hepimiz sus pus oldunuz. Serçeler de şahin hakkında sizin gibi konuşurlar: “Savaşacağız, dövüşeceğiz, kendimizi müdafaa edeceğiz” derler. Fakat, şahin gelince kaçacak delik ararlar. Şahin serçelerden birini kapıp götürür. Neden sonra serçeler meydana çıkar “cik cik” diye ötüşür ve: “İçimizden biri yok olmuş, acaba kim. Ah, falan serçe yok. Neyse o zaten bunu hak etmişti” derler. Kahya, Sidor’u döverken, öne atılıp onu temizlemeliydiniz. Halbuki siz bir yandan: “Dövüşeceğiz, hakkımızı çiğnetmeyeceğiz” diyorsunuz, diğer yandan herifi görünce kaçacak delik arıyorsunuz.

İşte bu şekilde, köylüler sık sık biraraya geliyor, kahyayı temizlemekten konuşuyorlardı. Kahya, Paskalya'dan bir hafta önce köylülere paskalya haftası içinde bey için yulaf ekmelerini istedi. Paskalya haftasında çalışmanın günah olduğuna inanan köylüler Vasiliy'in kulübesinin arkasında toplanıp, şöyle konuştular:

—Herif Allah'ı bile unutmuş. Bu adamı gebertmeli doğrusu. Bizler zaten ölmüşüz.

O sırada Pyotr Mihayev de oradaydı. Sessiz, sakin bir adam olan Mihayev onlarla aynı fikirde değildi. Konuşulanları dinledikten sonra dedi ki:

—Büyük bir günah işlemek üzeresiniz. Doğrusu bir insanı öldürmek, çok kötü bir şey. Başkasını öldürmek kolay, ama sizin nefsiniz ne olacak? Eğer o kötülük yapıyorsa, bu kötü bir insan olduğudur. Bize sabretmek düşer.

Vasiliy bu sözlere kızarak şöyle karşılık verdi:

—Be birader! Sen de bir şey öğrenmişsin, hep aynı şeyleri söyleyip duruyorsun. Doğru, insan öldürmek günahdır. Bunun günah olduğunu bizler de biliyoruz yahu. Fakat bu insandan insana değişir. Elbette iyi bir insanı öldürmek günahdır. Fakat böyle bir köpeğin gebertilmesini Allah'ta iter. İnsanları kurtarmak için, kuduz köpekleri öldürmezler mi? Bunun gibileri öldürmemek daha günah. Bu herif daha ne za-

mana kadar insanlara işkence edip duracak? Biz insanların iyiliği için cinayet işleyeceğiz. Böylece, insanlar bize minnettar kalacak. Eğer onun yaptıklarına boyun eğer, ses çıkarmazsak bu herif hepimizi gebertir. Mihayiç sen boş laf konuşuyorsun. Mübarek bayram günü çalışınca günah işlemiş olmayacak mıyız sanki? Sanki o gün sen çalışmayacak mısın?

Mihayiç:

— Niçin çalışmayacakmışım. Eğer çift sürmemi emrederse sürerim. Kendim için sürmüyorum ya. Allah kimin günah işlediğini bilir. Biz Allah'ı unutmayalım yeter. Eğer kötülüğü kötülükle yok etmek gerekseydi, Allah bize bir kanun verirdi. Böyle olmadığına göre, Allah bunun için başka bir yol göstermiştir. Kötülüğü kötülükle yok etmeye çalışırken, kötülük senin de içine işleyecek. İnsan öldürmek kolay bir iş, ama ruhun kanla kirlenmese... Kötü bir adamı öldürüp, kötülüğü yok ettim sanırsın, bir de bakarsın ki kendinde daha fazla kötülük var. Yok eğer böyle yapmaz da kötülüğe boyun eğersen, kötülük te sana boyun eğer, dedi.

Köylüler yine anlaşılmadılar. Bir kısmı Vasiliy'in görüşüne katılıyor, diğer kısmı Mihayiç'in dediği gibi sabretmeyi doğru buluyordu.

Köylüler, paskalyanın ilk günü bayram ettiler. O günün akşamı, muhtar ve katipler, Mihayıl Semyoniç'in yani kahyanın emrini köylülere duyurdular. Yarından başlayarak herke yulaf ekecekti. Muhtar ve katipler beraberce tüm köyü dolaşarak herkes nerede, ırmağın arkasında mı, yol kenarında mı çalışacağını söyledi. Köylülerin buna çok canı sıkıldı. Fakat, emre boyun eğmekten başka ellerinden birşey gelmiyordu. Sabah olur olmaz kara sabanları alıp, tarlaları sürmeye başladılar. Kilisede paskalya töreni yapıldığı, her yerde bayram edildiği bir sırada köylüler tarla sürüyorlardı.

O gün kahya yatağından çok geç kalktı. Şöyle bir etrafa baktı. Karısının ve dul kızının bayram için eve gelmiş olduğunu gördü. İkisi bayramlık elbiselerini giyip, hazırlanınca uşak onları arabayla kiliseye götürdü. Onlar kiliseden dönünce, uşak semaveri hazırladı. O sırada kahya da geldi. Oturup beraberce çay içtiler. Kahya çayını içtikten sonra piposunu yakıp, muhtarı yanına çağırttı:

—Köylüleri işe koştun mu?

—Evet efendim.

—Herkes çalışıyor mu?

—Hepsi de çalışıyor efendim. Onları kendim götürdüm.

—Götürmeye götürdün ama sürüyorlar mı bakalım. Git bak. Onlara öğleden sonra geleceğimi söyle. İki sabanın bir dönüm arazi sürmesini istiyorum. Ayrıca iyi de olmalı. Yaptıkları işte bir hata görürsem, bayram mayram demez pataklarım.

—Başüstüne efendim.

Muhtar tam gidecekken kahya onu durdurdu. Bir şey söylemek istedi. Uzun bir duraklama ve bocalamadan sonra baklayı ağzından çıkardı.

—Bak Muhtar... Bu haydutların benim hakkımda ne düşündüklerini, kimin küfrettiğini, kimin ne söylediğini bana bir bir anlatacaksın. Anlıyor musun? Ben bu haydutları iyi bilirim. Hiçbiri çalışmak istemez, hep dinlenmek isterler. Yiyip gezmekten başka bir şey düşünmezler. İş gecikecekmiş, ekim vaktine yetişmeyecekmiş, böyle şeyler onların umurunda bile değil. Anlıyor musun? Sen konuşulanları can kulağıyla dinle ve bana söyle. Benim bunları bilmem lazım. Haydi git. Dikkatli ol biraz. Bana her şeyi olduğu gibi anlatacak, hiç bir şeyi gizlemeyeceksin ha!

Muhtar kahyanın yanından ayrıldı. Atma binip, köylülerin çalıştığı tarlaya gitti.

Kahyanın karısı konuşulanları dinlemişti. Kocasının yanına koşup, onlara karşı biraz iyi davranması için yalvardı. Yumuşak tabiatlı, iyi kalpli bir kadındı. Mümkün olduğu kadar kocasını yatıştırmaya çalışır, köylüleri müdafaa ederdi. Kocasına dedi ki:

—Kuzum ne olursun, sana İsa adına yalvarıyorum, bu mübarek paskalya bayramında günaha girme, köylüleri serbest bırak.

Kahya, karısının sözlerine yalnızca güldü ve:

—Çoktandır dayak yemiyorsun galiba. Onun için cesaretin artmış. Başkalarının işine niçin burnunu sokuyorsun, diyerek onu azarladı.

—Kuzum, sana dair kötü bir rüya gördüm. Ne olur köylüleri serbest bırak.

—Bak sana söylüyorum, kapa çeneni. Çok yağlı yemek yediğin için midir nedir artık kırbaçtan korkmuyorsun. Aklını başına toplu.

Kahya sinirlenip, yanmakta olan piposunu karısının dişlerine vurdu. Onu oradan kovdu ve sofrayı kurmasını emretti. Yemekte, pelte,

börek, lahana çorbası, domuz kızartması ve sütlü erişte yedi. Üstüne de tatlı bir börek aldı ve vişne likörü içti. Sonra aşçı kadını çağırıp, kendisine şarkı söylemesini emretti. Kendisi de bir gitar alıp, ona eşlik etti.

Kahyanın keyfine diyecek yoktu. Gitar çalıyor, aşçı kadınla gülüp eğleniyordu. Tam o sırada muhtar içeriye girdi ve gördüklerini olduğu gibi anlatmaya başladı. Kahya sordu:

—Nasıl, tarlayı sürüyorlar mı? Söylediklerimi zamanında yapabilecekler mi?

—Yarisından çoğunu sürmüşler.

—Hata var mı?

—Görmedim. İyi çalışıyorlar.

—Toprak tavında mı?

—Oldukça iyi. O kadar yumuşak ki kına gibi.

Kahya biraz sustuktan sonra:

—Eee, söyle bakalım. Benim hakkımda ne söylüyorlar, sövüp sayıyorlar mı, diye sordu.

Muhtar ezilip büzüldü, kızardı. Fakat kahya, gerçeği olduğu gibi söylemesini emretti.

—Haydi her şeyi söyle. Söyleyeceklerin sana değil onlara aittir. Gerçeği söylersen seni memnun ederim. Söylemezsen, artık gerisini sen tahmin et. Ben adamı döverim anladın mı? Hey Katyuşa! Şuna bir bardak votka ver de biraz cesaretlensin.

Aşçı kadın muhtara votka getirdi. Muhtar onların bayramını kutladı ve votkayı içti. Sonra ağzını silip konuşmaya hazırlandı. Kendi kendine: “Herkes onun aleyhinde konuşuyorsa bunda benim ne kabahatim var. Madem ki ısrar ediyor, ben de gerçeği söyleyeyim” diye düşündü ve bütün cesaretini toplayarak konuşmaya başladı:

—Şikayet ediyorlar efendim, şikayet ediyorlar.

—Ne diyorlar, söyle.

—Allaha inanmıyor, diyorlar.

Kahya gülerek sordu:

—Bunu kim diyor?

—Kim olacak herkes. Senin için, o şeytanın yolunda gidiyor, diyorlar.

Kahya yine güldü:

—Bu iyi bir şey. Sen bir bir anlat canım. Her biri ayrı ayrı ne diyor. Mesela, Vaska ne dedi?

Muhtar köylülerin adlarını vermek istemiyordu. Fakat, Vaska ile araları ne zamandan beri açıldı. Şöyle başladı konuşmasına:

—Vasiliy herkesten fazla sövüp sayıyor.

—Ne dedi. Söylesene be!

—Söylenmesi güç efendim. “Ölümden de kaçamaz ya” diyor.

—Güzel!.. Şimdiye kadar niçin beklemiş öyleyse? Cesareti mi yok.

Ya Trişka köpeği ne dedi?

—Hepsi de kötü şeyler diyorlar efendim.

—Ne diyorlar?

—Söylediklerini tekrarlamak bile kötü.

—Ne diye kötü olsun canım? Söyle gitsin, korkacak ne var.

—Onun karnı yanılacak. Karnının içinde ne var ne yok hepsi dışarı çıkacak, diyorlar.

Bu, kahyanın çok hoşuna gitmişti. Yine güldü:

—Görürüz bakalım. Kimin karnındakiler önce dökülecek. Bunu kim söyledi. Trişka mı?

—Aslında, herkes ağzına geleni söylüyor. Küfürler, tehditler almış başını gidiyor.

—Ya Piyotr ne diyor? O serseri de herhalde küfrediyordur.

—Hayır efendim. Piyotr küfretmedi.

—Acaba niçin?

—Tüm köylüler içinde yalnızca o hiç birşey söylemiyor. Tuhaf bir adam. Ben de o adama hayret ettim doğrusu.

—Ne yaptı ki?..

—Ne mi yaptı?.. Tüm köylüler ona şaşıyorlar.

—Söyle be canım, ne yaptı?

—Çok tuhaf bir şey.. Onun yanına gittim. Türkin tepesinin kenarındaki yamaçta çift sürüyordu. Yanma yaklaşınca, şarkı söylediğini, sabanın üzerinde bir şeyin parladığını gördüm.

—Eee, sonra?

—Sonrası efendim, biraz daha yaklaşınca bir de baktım ki; sabanın üzerinde beş kapıklık bir mum yanıyor. Rüzgardan falan da sönmüyor. O ise, yeni bir gömlek giymiş, hem paskalya ilahileri söylüyor, hem de tarla sürüyor. Sabanı oradan oraya dolaştırdığı halde mum

sönüyor. Bütün bunlar gözlerimin önünde oldu. Fakat mum sönmeydi.

—Peki, ne dedi?

—Hiç bir şey demedi. Beni görünce bayramımı kutladı ve ilahi söylemeye devam etti.

—Onunla konuştun mu?

—Konuşmadım. Fakat o sırada köylüler gelip onunla dalga geçtiler. Ona: “Paskalya günü çalıştığın için Allah günahını hiç affetmeyecek” dediler.

—Ya o ne dedi?

—O yalnızca: “Dünyada barış, insanlarda huzur olmalı” dedi. Sonra kara sabanı tutup, atları hareket ettirdi ve ince bir sesle yine ilahi söylemeye başladı. O sırada mum hala yanıyor, sönmek bilmiyordu.

Kahya, olduğu yerde oturup kalmıştı. O sırada aşçı kadın muhtarı savdı.

Kahya sonra yatağa uzandı. Üzerine sap arabası yıkılmış gibi ah çekip, inlemeye başladı. Karısı kendisine yaklaşıp konuşmak istedi. Fakat o konuşmadı. Ağzından yalnızca şu kelimeler çıktı:

—O beni yendi. Şimdi herşeyi daha iyi anlıyorum.

Karısı ona:

—Git dedi. Git onları serbest bırak. Belki günahın o kadar büyük değildir. Önceden çok şeyler yaptın. Şimdi korkuyorsun değil mi?

—Ben mahvoldum artık, o beni yendi.

—Beni yendi, beni yendi, diye hep aynı şeyi tekrar edip duruyorsun. Gidip de köylüleri serbest bıraksan daha iyi edersin. Haydi kalk. Ben atını eğerlemeleri için emir veriyorum.

Kahyanın karısı, tarlaya gidip köylüleri serbest bırakması hususunda kahyayı kandırmıştı.

Köylüler atı getirdiler. Kahya ata binip, tarlaya gitmek üzere yola koyuldu. Köyün çitine yaklaşınca, bir kadın, ona köyün giriş kapısını açtı. Ahali kahyayı görünce çil yavrusu gibi dağıldı. Kimi avluya, kimi duvarın arkasına, kimi bahçeye saklandı.

Kahya köyün meydanından geçip diğer uçtaki çıkış kapısına vardı. Kapı kapalıydı. At üzerindeyken onu açamazdı. Birilerini çağırdı. Fakat kapıyı açmak için kimse gelmedi. Bunun üzerine kendisi attan inip, kapıyı açtı. Sonra tekrar ata binmek istedi. Bir ayağını üzengiye

koyup, atın üzerine atlayacağı sırada at bir domuzdan ürküp, çite doğru geriledi. Kahya, şişman olduğu için eyere oturamayıp, çitteki uzun ve sivri bir kazığa çarparak, karnı yarıldı ve yere düştü.

Köylüler tarladan köye dönerken, atlar köy kapısında ürküp içeri girmek istemediler. Bunun üzerine köylüler kapıya doğru bakınca, kahyanın, elleri açık, gözleri donuk bir vaziyette yerde yattığını gördüler. Barsakları dışarı fırlamış, kanları pıhtılaşmış, kanını toprak bile kabul etmemişti.

Köylüler korkudan köye arka yoldan girdiler. Yalnızca Piyotr atından inip, kahyanın yanına yaklaştı. O zaman, ölmüş olduğunu anladı, eğilip gözlerini kapadı. Oğlunun yardımıyla ölüyü arabasına koydu ve doğruca beyin evine götürdü.

Bey, kahyanın yaptıklarını öğrenince, her yıl bir miktar vergi vermeleri şartıyla köylüleri azat etmeye karar verdi.

Böylece köylüler, Allah'ın kudretinin kötülükte değil, iyilikte bulunduğunu anladılar.

Ilyas

Zamanın birinde Urfa ilinde, Ilyas adında bir Başkır vardı. Babası ona fazla bir miras bırakmamış, onu evlendirdikten bir yıl sonra ölmüştü. Ilyas, o sıralarda yedi kısraka, iki ineğe, yirmi koyuna sahipti. İştten anlayan bir adam olduğu için yavaş yavaş servetini çoğalttı.

Ilyas, sabahtan akşama kadar karısıyla birlikte çalışır, herkesten erken kalkar, geç yatar. Bu yüzden her yıl biraz daha zenginleşirdi. Ilyas bu şekilde otuzbeş yıl çalışarak büyük bir servet sahibi oldu.

Bu zaman içerisinde Ilyas'ın ikiyüz atı, yüzlibeş boynuzlu hayvanı, binikiyüz koyunu olmuştu. Çobanlar sürülerini otlatır, hizmetçi kadınlar kısrak ve koyunlarını sağlar, bundan kımız, yağ, peynir yaparlardı. Ev bolluk içinde yüzüyordu. Herkes ona imrenerek bakıyor: "Şu Ilyas ne şanslı adam. Herşeye sahip. Ölüm bile ona vız gelir." diyorlardı.

Ilyas'ın bir çok büyük adamla tanışıklığı vardı. Ona, dünyanın dört bir bucağından misafir gelirdi. Ilyas, herkesi kabul eder, yedirip içirirdi. Misafirlerine kımız, çay, şerbet, koyun eti ikram ederdi. Konuklar gelir gelmez hemen bir-iki koyun, eğer gelenler çoksa bir kısrak kestirirdi.

Ilyas'ın iki oğlu, bir kızı vardı. Oğullarını ve kızını evlendirmişti. Fakir olduğu zamanlarda oğulları Ilyas'la beraber çalışır, koyunları güderlerdi. Fakat zenginleince işi eğlenceye döktüler. Hatta birisi içkiye dadanmıştı. Büyük oğlu bir kavgada öldü, küçüğün dik kafalı bir kansı vardı. Ilyas, söz dinlemediği için, onları ayırıp, bir ev verdi. Böylece serveti bir miktar azalmıştı. Çok geçmeden koyunları bir has-

talğa yakalanıp, birçoğu öldü. Sonra sene kurak geçti. Ot yetişmedi, kıtlık oldu. Bu yüzden, kışın , bir çok hayvanı daha öldü. Ekinlerinin büyük bir kısmını Kırgızlar çalıp götürdü. Böylece İlyas'ın serveti azaldıkça azaldı. İşleri gittikçe kötüye gitti. Bunların neticesinde İlyas güçten düşmüş, tamamen çökmüştü. O ihtiyar yaşında kürklerini, halılarını, arabalarını, eğerlerini, son hayvanına varana kadar nesi var, nesi yoksa herşeyini satmaya mecbur kaldı. Tam manasıyla züğürt bir adam olmuştu. Herşey o kadar çabuk elden çıkmıştı ki, kendisi bile farkında olamamıştı. Artık, kendi giydiği elbise, kürk, şapka, ayakkabı ve ihtiyar karısı Şam Şemagi'den başka hiçbir şeyi yoktu. Kendisinden ayrılmış olan oğlu, uzak bir diyara gitmiş, kızı da ölmüştü. Onlara yardım edecek kimseleri kalmamıştı. Karısıyla birlikte hizmetçilik yapmaktan başka çareleri yoktu.

Komşuları Muhammed Şah onlara acıdı. Muhammed Şah ne zengin, ne de fakirdi. Namusuyla yaşayan iyi bir adamdı. İlyas'ın eski misafirperverliğini hatırlayıp, ona yardım elini uzattı. Ona :”İlyas, karını da alıp bize gel. Yazın elinden geldiği kadar bahçede çalışır, kışın da hayvanlara bakarsın. Şam Şemagi de kısırakları sağar, sütünden de bizlere kımız yapar. Ben sizlere bakar, yedirir içiririm. Bir şeye ihtiyacınız olursa bana söyleyin yeter.” dedi.

İlyas, komşusuna teşekkür ederek, karısı ile gelip, Muhammed Şah'ın evine hizmetçi oldu. Bu onlara önceleri zor geldiyse de zamanla buna alıştılar. Ellerinden geldiği kadar çalışıp çabalayarak, yaşama-ya başladılar.

Muhammed Şah onları yanına almakla çok iyi etmişti. Çünkü, İlyas ve karısı, vaktiyle gün görmüş insanlar olduğu için işin püf noktalarını ve usullerini biliyor, tembellik etmiyor, olanca güçleriyle çalışıyorlardı.

Muhammed Şah böyle gün görmüş ve zengin insanların bu hale düşmesine çok üzülüyordu.

Bir gün Muhammed Şah'a uzak bir yerden akrabaları gelip misafir oldular. Köyün hocası da geldi. Muhammed Şah, İlyas'a bir koyun tutup kesmesini emretti. İlyas koyunu yüzüp pişirdi ve misafirlere getirdi. Misafirler koyunu yediler, çay içtiler, sonra da kızıma başladılar. Misafirlerle ev sahibinin yumuşak minderler ve de halılar üzerine oturup, taslarla kımız içip sohbet ettikleri bir sırada İlyas kapının önün-

den geçti. Muhammed Şah onu görür görmez, misafirlere işaret edip:

— Kapının önünden geçen şu ihtiyarı gördünüz mü? dedi.

Misafirlerden biri:

— Gördüm. Fakat bunda dikkat çekecek ne var? dedi.

— Şu var ki, bu adam, bizim buranın en zengin adamıydı. Adı İlyas. Belki duymuşsundur.

— Duymaz olur muyum hiç. Kendisini görmemiştim ama, şöhreti çok uzaklara ulaşmıştı.

— Şimdi hiçbir şeyi kalmadı. Benim yanımda çalışıyor, karısı da bizim kısrakları sağıyor.

Misafirler hayretle “cık cık” çekip başını salladı:

— Ya... İşte, saadet bir tekerlek gibi döner. Dönerken de kimini yukarı çıkarır, kimini aşağı indirir. İhtiyar çok azap çekiyor olmalı.

— Bilmiyorum. Gördüğüme göre rahatça, sessizce işine bakıyor.

Misafir sordu:

— Onunla konuşabilir miyiz? Bize biraz hayatından bahsetsin.

Ev sahibi “ hay hay” diyerek çadırın arkasına doğru seslendi.

— Babay!* Buraya gel, kanla birlikte kımız iç.

İlyas, karısıyla birlikte içeri girdi. Ev sahibini ve misafirleri selamladı. Dua edip, kapının yanına diz çöktü. Karısı da perdenin arkasına geçip, ev sahibinin hanımının yanına oturdu. İlyas'a bir tas kımız verdiler. İlyas tekrar onları selamladı. Biraz kımız içtikten sonra tası yere koydu.

Misafir ona dedi ki:

— Nasıl dede, bize bakıp eski yaşantını özleyiyor musun? Canın sıkılıyor mu? Eskiden mutluydun şimdi ise sıkıntı çekiyorsun.

İlyas gülümseyerek cevap verdi:

— Sana saadetin ve sıkıntının gerçekte ne olduğunu anlatsam, hayret edersin. Bunu karıma sor da ondan dinle, o kadındır, kalbinde ne varsa dilinde de o vardır. Bu mesele hakkında tüm hakikati o sana söyler.

Misafir perdeye doğru döndü:

— Nine, eski saadet ve şimdiki sıkıntı hususunda ne dersin?

Şam Şemagi perdenin arkasından cevap verdi:

*Başkırcı'da büyük baba demektir.

— Şunu derim ki; kocamla elli yıldır saadeti aradık ama bulamadık. Son iki yıldır hizmetçilik yapıyoruz, elimizde avucumuzda hiç bir şey yok. Meğer gerçek saadet buymuş. Artık hiç bir şey istemiyoruz.

Misafirler, ihtiyar kadının söylediklerine hayret ettiler. Ev sahibi bile şaşırıldı. İhtiyar kadının o andaki durumunu görmek için kalkıp perdeyi açtı.

İhtiyar kadının elleri göğsünün üzerindeydi. Gülümseyerek kocasına baktı, kocası da ona gülümsedi. Sonra biraz önce söylediklerini tekrarladı:

—Gerçeği söylüyorum, şaka etmiyorum. Yarım asır boyunca saadeti aradık, zengin iken onu bulamadık. Şimdi hiçbir şeyimiz kalmadı, hizmetçi olduk, fakat öyle bir saadete eriştik ki, bundan daha iyisini istemiyoruz.

—Peki, şimdiki saadetiniz ne biçim bir saadet?

—Ne biçim mi? Anlatayım: Zengin olduğumuz zamanlarda bir saat bile rahat yüzü görmüyorduk. Ne oturup sohbet edebilir, ne öte dünyayı düşünebilir, ne de dua edebilirdik. İşimiz başımızdan aşkındı. Misafirler gelince bir sürü iş çıkar, onları nasıl ağırlayacağımızı bilemezdik. Bizi ayıplamasınlar diye, ne ikram edeceğimizi kara kara düşünürdük. Misafirler gidince de hizmetçi derdi başlardı. Onlar fazla yemek, az çalışmak ister. Biz de mal-mülkümüzün eksilmemesini isterdik. Böylece günaha girerdik. Bir taraftan da kurt tayları, danaları kapmasın, ekinlere hırsız girmesin diye uğraşır dururduk. Koyunlar kuzuları ezecek diye gözümüze uyku girmezdi. Biraz rahatlar gibi olunca da kışlık yem derdine düşerdik. Bütün bunlar yetmezmiş gibi aramızda geçimsizlik vardı. O, “şöyle yapılacak” der, ben “böyle yapılacak” derdim. Al sana bir günah daha. İşte bu şekilde boş işlerle uğraşıp durduk. Günaha günaha girdik, saadet yüzü görmedik.

—Ya şimdi?

—Şimdi, sabah kalkınca güzel güzel konuşuyor, dostça sohbet ediyoruz. Kavga edecek, merak edecek bir şeyimiz yok. Bütün işimiz ev sahibine hizmet etmek. Elimizden geldiği kadar çalışıyor, ev sahibimiz kaybetmesin diye gayret ediyoruz. Bunu isteyerek yapıyoruz. İşten dönünce yemeğimizi hazır buluyoruz. Öğle ve akşam yemeği var, kımız var, gocuk var, kürk var; konuşmak için, öte dünyayı düşün-

mek için, dua etmek için bol vakit var. Daha ne olsun. Elli yıldır sadet arayıp durduk ama ancak şimdi bulduk.

Misafirler güldüler.

Ilyas dedi ki:

—Gülmeyin kardeşler. Bunlar öylesine söylenen laflar değil, şaka değil, insan hayatı. Eskiden, karım da, ben de, aptalmışız. Servetimizi kaybettik diye ağlayıp duruyorduk. Şimdi, Allah bize hakikatin ne olduğunu gösterdi. Biz bunları size gülüp eğlenesiniz diye değil, iyiliğiniz için söylüyoruz.

O sırada Hoca söze karıştı ve:

—Bu söz haklıdır. Hak sözdür. Ilyas hakikati söylüyor. Bunun Kur'anda da yeri var, dedi.

Bunun üzerine misafirler gülmeyi bırakıp, derin düşüncelere daldılar.

İki ihtiyar

Kadın ona şöyle söyledi: "Efendim, gördüğüme göre sen bir peygambersin. Atalarımız bu dağda ibadet ediyordu. Siz ise 'ibadet edilecek yer Kudüstedir', diyorsunuz."

İsa ona şöyle dedi: "Kadın, şuna inan ki öyle bir zaman gelecek ne bu dağda ne de Kudüs'te ibadet edeceksiniz. Siz bilmediğiniz bir şeye ibadet ediyorsunuz. Bizse bildiğimiz bir şeye ibadet ediyoruz. Bil ki kurtuluş hakikati görüp, hidayete erenlerindir. Allah'a gerçekten ibadet edenlere, ruhen ve hakikaten ibadet edilecek zaman, mutlaka gelecektir ve artık gelmiştir. Çünkü Allah, kendisine bu şekilde ibadet edenleri sever."

(Yuhanna, IV, 19-23)

I

İki ihtiyar, Kudüs'e hacca gitmeye niyet etmişlerdi. Biri Efim Tarasiç Şevelev adında, zengin bir köylüydü. Diğeri Elisey Bodrov adında fakir bir adamdı.

Efim ağırbaşlı bir insandı. Rakı içmez, tütün kullanmaz, enfiye çekmezdi. Ömrü boyunca ağzından bir tek kötü söz çıkmamıştı. Ciddi ve sert bir adamdı. İki kere köye muhtar olmuş, bu işi yüzünün akıyla tamamlamıştı. Kalabalık bir aileye sahipti. İki oğlu bir torunu vardı, üçü de evliydi. Hepi birarada oturuyorlardı.

Efim bünyesi güçlü bir adamdı. Dimdik yürürdü. Ta yetmiş yaşında saç sakalı ağarmaya başlamıştı.

Elisey orta halli bir ihtiyardı. Eskiden doğramacılık yapardı. İhtiyarlayınca evde oturup, arıcılık yapmaya başladı. Oğlunun biri avcıydı. Diğer oğlu evde oturur, ufak tefek işlerle uğraşırdı. Elisey, iyi kalpli, şen şakrak bir adamdı. Rakı da içer, enfiye de çeker, türkü söylemeyi de severdi. Fakat uysal bir yapıya sahipti. Evdekilerle ve komşularıyla iyi geçinirdi. Orta boylu, esmer tenli, kıvrıkcık sakallıydı. Tıpkı adını taşıdığı Peygamber Elisey gibi, kafası cascavlaıktı.

İki ihtiyar çoktandır hacca gitmeye niyet etmiş, beraber gitmeyi kararlaştırmışlardı ama Efim'in bir türlü vakti olmuyor, işi bitmiyordu. İşinin biri bitiyor, biri başlıyordu. Kah torununu evlendirir, kah küçük oğlunun askerden dönmesini bekler, mutlaka yapacak bir şeyler bulurdu. Son zamanlarda yeni bir ev yaptırmayı kafasına koymuştu.

İki ihtiyar, bir yortu günü biraraya gelip, kirişler üzerine oturup, konuşmaya başladılar:

Elisey:

—Ee, dedi. Din borcumuzu ne zaman ödeyeceğiz?

Efim yüzünü ekşiterek:

—Biraz daha beklemek lazım, dedi. Bu yıl, benim için zorlu bir yıl oldu. Bir ev yaptırayım dedim. Yaklaşık olarak yüz rubleye çıkar diye hesaplamıştım. Oysa ki daha şimdiden üçyüz ruble gitti, fakat ev hala bitmedi. Görünen o ki, hac işi yaza kalacak. Allah kısmet ederse, yazın gideriz.

Elisey:

—Bana kalırsa, bu işi ertelemekle bir yere varamayız, hemen gitmeliyiz. İlbahardayız. Tam zamanı, dedi.

—Canım tamam zamanı ama, bu işleri yüz üstü nasıl bırakayım?

—Sanki senden başka adam mı yok? Oğlun bitirsin.

—Hangisi yapacak. Büyük oğlundan hayır çıkmaz, sürekli içiyor.

—Ee, komşu bizler bir gün öleceğiz. Onlar hayatta kalacak. Oğlunun da bu işleri öğrenmesi gerek.

—Doğru, doğru ama, yine de iş bitsin, gözüm arkada kalmasın istiyorum.

—Ah, sevgili dostum! İnsan, hiçbir zaman, tüm işlerini bitiremez. Mesela kadınlar bizim evde bir kaç gündür çamaşır yıkıyor, temizlik yapıyorlar, bayram hazırlığı. “Şu yapılmalı, bu yapılmalı” diyorlar ama iş bitmiyor ki. Büyük gelin akıllı kadındır. Onlara dedi ki: “İyiki bay-

ram, bizim işleri bitirmemizi beklemeden geliyor. Yoksa ne kadar çalışsak çalışalım, işlerin biteceği yok.”

Efim düşünmeye başladı:

—Şu ev için dünyanın parasını harcadım... Hem boş elle yola çıkılmaz ki... Yüz ruble de az para değil.

Elisey güldü:

—Günaha girme komşu. Senin varlığın benimkinden on kat fazladır. Yine de kalkmış paranın lafını ediyorsun. Sen şimdi ne zaman yola çıkacağımızı söyle. Benim de param yok ama bulup buluşturacağım.

Efim gülümsedi.

—Hele bak, zenginlik taşıyor. Peki nereden alacaksın?

—Bir kısmını evden alırım. Yetmezse komşuya dokuz-on tane arı kovanı satarım. Zaten ne zamandan beri yalvarıp duruyor.

—Doğru kovanların çok iyi. Bence satma. Sonra pişman olursun.

—Pişman mı olurum? Olmam dostum. Hayatta, günahlarımdan başka hiçbir şeye pişman olmadım. Bana göre insanın maneviyatından daha değerli bir şey yoktur.

—Doğru ama evinin düzeni bozulursa, bu pek de iyi olmaz.

—Peki, ruhumuzun düzeni bozulursa?.. Bu daha kötü değil mi? Madem ki niyet ettik gidelim... Artık gitmeliyiz.

II

Elisey arkadaşını kandırmayı başarmıştı. Efim, o gün, düşündü taşındı. Ertesi sabah Elisey'in yanına giderek:

— Gidelim, dedi. Doğru söylüyorsun. Hayatımız da, ölümümüz de Allah'ın elinde. Elimiz ayağımız tutarken gitmeli.

İhtiyarlar bir haftada hazırlandılar.

Efim'in hazır parası vardı. Yol için, yanına yüz ruble aldı. İki yüz ruble de karısına bıraktı.

Elisey de hazırlıklarını tamamladı. Komşusuna on ana, on oğul arı sattı. Bunun karşılığında yetmiş ruble aldı. Geri kalan otuz rubleyi de evden tamamladı. Karısı bir köşeye biriktirdiği kefen parasını, gelini de kendi paralarını verdi.

Efim bütün işlerini büyük oğluna bırakıp, ona, nereden ne kadar ot biçeceğini, gübreyi nereye dökeceğini, evi nasıl tamamlayacağını ve

üstünü nasıl örteceğini söyledi. Her şeyi bir bir tembihledi.

Elisey ise karısına sadece satılan arıları komşuya vermesini söyledi. Ev işleri hususunda hiçbir şey söylemedi. “Neyin nasıl yapılması gerektiğini işin kendisi gösterir. Neyi nasıl doğru buluyorsanız öyle yapın” dedi.

Evdeki kadınlar, yol için, ekmek yaptılar, torbalar diktiler, ayak sargıları kestiler. Böylece yol hazırlığı tamamlanmış oldu.

İhtiyarlar yeni ayakkabılar giyip, yanlarına da yedek çarıklar alarak yola çıktılar. Evde kalanlar köyün bitimine kadar onlarla beraber gidip, onları uğurladılar. Onlarla helalleştikten sonra ihtiyarlar yola koyuldular.

Elisey sevinç içinde yola çıktı. Köyden çıkar çıkmaz tüm işlerini unutmuştu. Yalnızca: “İnşallah yolda birisine kötü söz söylemem, arkadaşım ile iyi geçinirim, sağlıcakla gidip gelirim” diye düşünüyordu.

Yolculuk esnasında ya bir dua mırıldanıyor, ya bildiği kutsal metinleri içinden tekrarlıyordu. Birisiyle karşılaşınca veya geceleyeceği bir yere vardığı zaman insanlara karşı yumuşak davranmaya, Allah'ın rızasına uygun bir dille konuşmaya büyük çaba sarfediyordu. Yolda yürürken içi içine sığmıyordu. Yalnız, enfiyeyi bırakmak istediği için tabakasını yanına almamıştı. Bu yüzden bazen canı sıkılıyordu. Fakat bu durum çok sürmedi. Yolda karşılaştığı birisi ona enfiye verdi. Bu sebeple, arkadaşını günaha sokmamak, kokusu onun üzerine sinmesin diye hep arkada kalıyordu.

Efim de yolda iyi yürüyor, sağlam adım atıyor, hiçbir kötü harekette bulunmuyor, yersiz konuşmuyordu. Fakat içi rahat değildi. Ev kaygısı bir türlü aklından çıkmıyor, sürekli evde ne olup bittiğini düşünüyordu. Acaba oğluna tembih etmeyi unuttuğu birşey kalmış mıydı? Oğlu, tembihlediği gibi hareket ediyor muydu? İşte, bu gibi sorularla meşguldu kafası. Yolda insanların patetes ektiğini, yahut gübre taşıdığını görünce: “Acaba oğlum bu işleri söylediğim gibi mi yapıyor” diye düşünüyordu. Hatta geri dönmek bile içinden geçiyordu. Geri dönerse, herşeyi ona tarif eder, kendi eliyle yapardı.

III

İki ihtiyar beş haftadır yürüyorlardı. Bu süre içinde evden getirdikleri çarıklar eskimiş, yenilerini giymişlerdi. Bir müddet sonra Ukrayna'ya

ulaştılar. Evden çıktıklarından beri uğradıkları her yerde yiyecek ve yatacak için para vermişlerdi. Fakat Ukrayna'da, halk onları misafir etmek için âdeta birbirleriyle yarış etmişti. İhtiyarları konuk etmişler, karınlarını doyurmuşlar, torbalarına yolluk ekmek koymuşlardı. Üstelik bunların karşılığında para da almamışlardı.

Böylece, iki ihtiyar yedi yüz verste yakın bir yol gittiler. Bir şehirden geçip, kıtlık içinde kıvranan bir yere vardılar. Oranın halkı onlara yatacak yer gösteriyor, para da almıyordu. Fakat yiyecek vermiyorlardı. İhtiyarlar çoğu zaman parayla bile ekmek bulamıyorlardı. İnsanlar "Geçen yıl hiçbir şey olmadı" diye yakınıyordu onlara. Kıtlık yüzünden zenginler bile batmış, varını yoğunu elden çıkarmışlardı. Yoksullar da ya göç ediyor, avare avare dolaşiyor, ya da kıt kanaat geçiniyor, kışın kepek ve solucan otu yiyorlardı.

Birgün, iki ihtiyar konaklayacak bir yere vardılar. Yanlarında beş okka ekmekleri vardı. Geceyi orada geçirdiler. Sonra: "Sıcağa kalmadan biraz yol alalım" diye düşünüp, tanyeri ağırırken yola çıktılar. On verst gittiler, bir dere kenarına varıp oturdular. Dereden bir bardak su alıp, ekmeklerini ıslatıp yediler. Sonra çanklarını çıkarıp, oturup dinlendiler. O sırada Elisey enfiyesini çıkardı. Efim kafasını sallayarak ona:

—Niye şu zıkkımı bırakmıyorsun, dedi.

Elisey ellerini açıp:

—Ne yapayım, şeytana uymaktan kendimi almıyorum, dedi.

Daha sonra kalkıp beraberce yola koyuldular. On verst daha gidince, büyük bir köye vardılar. Köyün bir ucundan girip, öbür ucundan çıktılar. Güneş ortalığı yakıp kavuruyordu. Elisey yorulmuştu. Dinlenmek, su içmek istiyor; ama Efim bıkip usanmadan yürümeye devam ediyordu. Elisey onu takip etmekte hayli güçlük çekiyordu.

—Susadım, dedi.

—Susadınsa iç canım. Ben içmeyeceğim.

Elisey durup:

—Sen beni bekleme. Ben çarçabuk şu eve gider, su içer ve sana yetişirim, dedi.

Efim:

—Peki, dedi. Tek başına yoluna devam etti. Elisey ise eve doğru yöneldi. Ev küçüktü. Alt kısmı kara, üst kısmı beyaz kille sıvalıydı.

Fakat kil siva yer yer dökülmüştü. Çoktan beri badana yüzü görmediği belliydi. Çatısı da bir tarafından açılmıştı. Eve bir avludan giriliyordu. Elisey avluya girip, etrafa baktı.

Evin önündeki toprak sedir üzerinde sakalsız, zayıf, gömleğini Ukrayna usulü donunun içine sokmuş bir adam yatıyordu. Adam serinlikte yatmış olmalıydı. Fakat şimdi güneş tam tepesine vuruyordu. Adam yatıyor ama uyumuyordu. Elisey ona seslenip, su istedi. Fakat adam hiçbir cevap vermedi. Elisey: “Ya hasta, ya da kaba bir adam bu” diye düşündü kendi kendine. Kapıya yaklaşıncı, içeride bir çocuğun ağladığını işitti. Kapının mandalını tıklattı. “Hey ev sahipleri” dedi. Ses veren olmadı. Kapıyı değneğiyle tekrar çaldı. “Hey, dindaşlar” dedi. Ses seda yok. “Hey Allah’ın kulları” dedi. Yine karşılık veren olmadı. Tam çekip gitmek üzereyken, birden kulağına kapının ardından bir inilti geldi. “Bu insanların başına bir iş gelmiş olmasın, hele girip bir bakayım” diye düşündü.

IV

Elisey kapının tokmağını çevirdi. Kapı kilitli değildi. Kapıyı eliyle itip sofaya girince evin kapısının açık olduğunu gördü. Sağ tarafta bir peç, karşısında bir köşe, köşede ikona yerinde bir masa, masanın arkasında da bir sedir vardı. Sedirin üstünde başı açık ihtiyar bir nine oturuyordu. Sırtında yalnızca bir gömlek vardı. Başını masaya dayamıştı. Yanında ise balmumu gibi sarı, karnı şiş bir çocuk vardı. Nineyi yeninden tutarak çekiştiriyor, avazı çıktığı kadar bağırıyor, belli ki birşeyler istiyordu. Elisey eve girdi. Odada pis bir koku vardı. Peçin arkasında, yerde, bir kadın yüzü koyun yatmış, hiçbir yere bakmıyor yalnızca hırlıyordu. Bacağını bir uzatıp bir çekiyor, bir o yana bir bu yana dönüyordu. Koku ondan geliyordu. Herhalde altına pislemişti ve temizleyecek kimse de yoktu. İhtiyar kadın kafasını kaldırdığında Elisey’i gördü ve:

—Ne istiyorsun be adam? Sana verebilecek hiçbir şeyimiz yok, dedi.

Elisey kadının konuştuğunu görünce ona doğru ilerleyerek:

—Ben bir din kardeşinizim, su istemeye gelmiştim, dedi.

—Kim verecek şimdi sana suyu. Git kendin iç.

Bu cevap üzerine Elisey:

—Peki, evde şu kadını temizleyecek eli ayağı tutan hiç kimse yok mu? deyince kadın:

—Kimsecikler yok işte. Adam avluda ölüyor, biz de burada.

Yabancı birisini gördüğü için küçük çocuk susmuştu. Fakat ninesinin konuştuğunu görünce onu yeninden tekrar tutarak “Ekmek nine, ekmek!” diye ağlamaya başladı.

Elisey ihtiyar kadına yine birşeyler soracaktı ki o sırada dışarıdaki adam birden içeri dalarak duvar boyunca yürümeye yeltendi. Sedire oturmak istiyordu. Fakat oraya kadar yürüyemeden eşiğin dibindeki köşeye yığılıp kaldı. Kalkmak için herhangi bir çaba göstermedi. Olduğu yerde konuşuyordu. Bir söz söyleyince durup soluklanıyor ardından başka bir söz söylüyordu: “Hastalık ve açlık başımıza musallat oldu,” dedi. Sonra başıyla çocuğu göstererek: “Neredeyse açlıktan ölecek yavrucağ,” dedi ve ağlamaya başladı.

Elisey bohçasını omuzundan indirip yere koydu. Sonra sedirin üstüne kaldırıp açtı. Bohçadan ekmek ve bıçak çıkardı. Ekmekten bir dilim kesip adama uzattı. Fakat adam almadı: “Onlara ver” dercesine çocuk ve küçük kızı işaret etti. Elisey ekmeği çocuğa uzattığında çocuk ekmeğin üstüne atılarak küçük elleriyle tuttu ve ekmeğe yumularak yemeye başladı. O sırada küçük kız da peçin arkasından çıkıp, gözlerini ekmeğe dikti. Elisey bir dilim de ona verdi. Sonra bir dilim daha keserek ihtiyar kadına uzattı. İhtiyar kadın da ekmeği alıp çiğnemeye başladı:

—Bir de su getiren olsa! Susuzluktan öldük. Dün müydü, bugün müydü tam olarak hatırlamıyorum, suya gitmek istemiştin ama yere düştüm ve kalkamadım. Kova da orada kaldı. İnşallah biri alıp gitmemiştir.

Bunun üzerine Elisey pınarlarının yerini sordu. İhtiyar kadın da tarif etti. Elisey oraya gittiğinde kövayı buldu ve su doldurup oradakilere getirdi. Çocuklar suyu içtikten sonra ekmek yemeye devam ettiler. İhtiyar kadın da onlarla beraber yedi ama adam içinin almadığını söyleyerek yemek istemedi. Sedirde yatan kadın ise bir türlü kendine gelip doğrulamıyor oraya buraya dönüp duruyordu.

Elisey köy dükkanlarına gidip, bulgur, tuz, yağ aldı. Çorba ve lapa pişirerek onları doyurdu. Sonra balta bulup odun keserek sobayı yaktı. Bütün bunları yaparken kız da ona yardım ediyordu.

V

Adam ve ihtiyar kadın yemekten biraz yediler. Küçük çocuk ve kız savanı bile yaladılar. Sonra da birbirlerine sarılıp yattılar.

Adam ve ihtiyar kadın başlarına gelenleri bir bir anlatmaya başladılar:

—Biz eskiden de yoksul insanlardık. Fakat bu yıl ötekilerden daha kötüydü. Hiç ürün alamadık. Güz başlarında başladık hazırdan yemeye. Elimizde ne varsa yedik bitirdik. Daha sonra komşulardan ve yardımsever insanlardan ekmek istemeye başladık. İlk başta seve seve vermelerine rağmen sonraları vermez oldular. Yokluğun gözü kör olsun. Dilenmekten de utanıyorduk. Üstelik herkese para, un, ekmek borçluyuz.

Sonra adam konuşmaya başladı:

—Çalışmak istedim, dedi. Fakat iş yok. Herkes boğaz tokluğuna çalışmak için birbiriyle yarışıyor. Birgün çalışıyor iki gün boştaki geziyorsun. Hal böyle olunca dilenmekten başka çaremiz kalmadı. İhtiyar nine küçük kızla birlikte köy dışına dilenmeye gitti. Fakat kimsede ekmek olmadığı için dilenmekle de birşey elde edemedik. Harmana kadar bu şekilde kıt kanaat geçinebileceğimizi düşündük. Fakat ilkbahardan sonra hiç kimse birşey vermez oldu. Sonra da hastalık yapıpştı yakamıza. Böylece işler büsbütün sarpa sardı. Önceleri birgün yiyor iki gün aç duruyorduk. Sonraları ot yemeye başladık. Ottan mı, yoksa başka birşeyden mi tam olarak bilmiyorum kadın hastalığa yakalanıp yatağa düştü. Bende güç kalmadı. Hiçbir şey yemediğimiz için de kendimizi toparlayamadık.

Daha sonra ihtiyar kadın konuşmaya başladı:

— Ortalıkta koşuştururup duran bir tek bendim. Fakat yiyecek olmadığı için bitkin düştüm, bir deri bir kemik kaldım. Küçük kız da bir hayli zayıfladı. Sonra bir takım korkulara kapıldı. Onu komşuların yanına yollamak istedik ama gitmedi. Evde bir köşeye büzülüp oturuyor, gitmek istemiyordu. Geçen gün komşu kadın gelip, aç ve hasta olduğumuzu gördü de yüzünü çevirip gitti. Onun kocası da başka yere gitmiş. O da çocuklarına bakacak halde değil. Böylece biz de yatıp ölümü beklemeye başladık.

Elisey kendisine anlatılanları dinleyip, o gün arkadaşına yetişmekten vazgeçerek, geceyi orada geçirdi. Ertesi sabah Elisey erkenden kal-

kıp, sanki ev sahibiymiş gibi ev işlerine girdi. İhtiyar kadınla beraber hamur yoğurdu, sobayı yaktı. Evde hiçbir şey yoktu. Ne bir ev eşyası ne de bir yiyecek. Elisey ev için gerekli şeylerin bir kısmını satın aldı, bir kısmını komşulardan temin etti, diğer bir kısmını da kendi yaptı. Böylece orada bir gün, iki gün derken tam üç gün kaldı. Bu arada küçük çocuk ayağa kalkmış sedire tutanarak dolaşüyor, “Dede, dedeciğim!” diyerek Elisey’in yanından hiç ayrılmıyordu. İhtiyar kadın da ayağa kalkmıştı. Adam da duvara tutuna tutuna yürümeye başlamıştı. Yalnızca gelin yataktaydı, ama üçüncü gün o da kendine geldi. Bunun üzerine Elisey kendi kendine: “Ev, bu kadar kalmak hesapta yoktu, artık yola çıkmalıyım” diye düşündü.

VI

Dördüncü gün oruç bayramıydı. Elisey kendi kendine: “Oldu olacak orucumu da bu zavallı insanlar arasında açayım. Onlara bayram için öteberi alır, akşam da yola çıkarım” diye düşündü. Elisey süt, un, yağ almak için yine çarşıya gitti. Bunları ihtiyar kadınla birlikte pişirip kopardı. Ertesi sabah duaya gitti, sonra gelip, ev halkıyla birlikte oruç açtı. O gün gelin de ayağa kalmış ev içinde dolaşmaya başlamıştı. Adam da o gün erken kalkıp, traş oldu, ihtiyar kadının yıkadığı temiz bir gömleği giyerek, tarla ve otlaklarını rehin bıraktığı zengin köylünün yanına gidip, onları kendisine vermesi için yalvardı. Adam akşamleyin üzgün bir halde eve döndü ve ağlamaya başladı. Zengin köylü kendisine merhamet etmemişti. “Parayı getirmeden olmaz” demişti.

Elisey bunun üzerine yine düşüncelere daldı: “Bu insanlar şimdi ne yer, ne içer? Elâlem ot biçmeye gidecek ama onlar gidemez, otlakları rehinde. Herkes çavdar biçmeye gidecek ama onlar gidemez, tarlaları zengin köylünün elinde. Onları bu şekilde bırakırsam perişan olurlar” diye düşündü ve o akşam da yola çıkmadı. Yatağa doğru gitti, dua edip yattı. Fakat bir türlü gözüne uyku girmiyordu. Ertesi sabah yola çıkması lazımdı. Zaten bir hayli para ve zaman harcamıştı. Gelgelelim bu zavallı insanlara çok acıyordu: “Galiba param yetmeyecek. Güyc onlara su getirip, birer dilim de ekmek verecektim. Bak iş nerelere vardı. Şimdi otlak ve tarlaları rehinden kurtarıp, çocuklara bir inek adamın demetleri taşınması için de bir at almak gerekiyor. Elisey kardeş ağağın dolaştı bir kere. Gel de işin içinden çık şimdi...”

Bunları düşünüp yerinden kalktı. Kaftanını alıp, enfiyesini çıkardı. Biraz enfiye çekerek kafasını toplamaya çalıştı ama başaramadı. Düşündü taşındı ama yine bir karara varamadı. Gitmesi gerekiyordu ama bir taraftan da bu insanlara acıyordu. Ne yapacağını bilemiyordu.

Sonra kaftanını katlayıp başının altına koydu ve yattı. Fakat uzun bir müddet uyanık kaldı. Horozlar bile ötmüştü. Uykunun iyice bastırıldığı bir sırada hayal veya gerçek olduğunu tam olarak anlayamadığı birşey gördü: Torbası sırtunda, değneği elinde, gitmeye hazırlanmış bir haldeydi. Kapı kendisinin geçebileceği kadar aralıktı. Tam kapıdan çıkmak üzereydi ki torbası bir yere takıldı. Torbayı kurtarayım derken dolakları bir yere takılıp çözüldü. Dolaklarını düzeltirken dolağın bir yere takılmadığını, küçük kızın tuttuğunu gördü. Küçük kız: "Dede, dedeciğim, ekmek!" diye bağıyordu. O sırada ihtiyar kadın ve adamın da kendisine pencereden baktığını farketti.

Elisey tam o anda uyandı, etrafa bakındı, kimsecikler yoktu. Kendi kendine: "Yarın gidip otlak ve tarlaları rehinden kurtarayım. At, un, bir de inek alayım. Eğer böyle yapmazsam, İsa'yı deniz aşırı aramaya giderken, kendi içinde kaybeden adama benzerim. Bu insanlara yardım edip, işlerini yoluna koymak lazım" diye düşündü. Sonra yatıp uyudu. Sabah erkenden kalkıp zengin tüccarın yanına gitti. Çavdar tarlasını ve otlakları rehinden kurtardı. Bir de tırpan alıp eve döndü. Çünkü evde tırpan yoktu, o da satılmıştı.

Elisey adamı ot biçmeye gönderdi, kendisi de köye gitti. Meyhaneciden satılık bir at ve araba bulup satın aldı. Bir çuval da un alıp arabaya attı. Sonra bir inek almak için yola çıktı. Yolda birbiriyle hem konuşup, hem yürüyen iki kadın gördü. Onlara yaklaştı. Kadınlar Ukraynaca konuşuyor, kendinden bahsediyorlardı. Şöyle diyorlardı:

—Ya kardeş, çok iyi bir adamış. O eve su içmeye gelmiş. Kendisini kimse tanıymıyormuş. Onlara neler almamış ki. Bugün meyhaneciden bir at ve araba aldığını gözlerimle gördüm. Böyle insanlar az bulunur dünyada. Gidip görmek lazım.

Elisey bu sözleri duyunca kendisini övdüklerini anladı ve inek almaya gitmedi. Meyhanecinin yanına gidip at ve arabanın parasını verdi. Un yüklü arabayı eve doğru sürdü. Eve varınca atı durdurup, arabadan indi. Onu at ve arabayla gören hane halkı çok şaşırıldı. İçlerinden: "Bize almış olmalı" diye geçiriyorlardı ama kimse bunu söyleme-

ye cesaret edemiyordu. Sonunda adam: “Amca, bu at da nereden çıktı,” dedi.

—Satın aldım. Ucuz düşürdüm de. Haydi bakalım biraz ot getirip atın yemliğine koy. Şu çuvalı da indiriver.

Adam atı ahıra, çuvalı da ambara götürdü. Bir demet de ot biçip atın önüne koydu. Sonra da yatıp uyudu. Elisey o gün geceyi avluda geçirdi. Sabah erkenden kalktı torbasını omzuna aldı, çarıklarını ve kaftanını giyip, Efim’e yetişmek için yola çıktı.

VII

Elisey beş verst yol alıp, tanyeri ağarırken bir ağacın altına oturdu. Torbasının bağını çözdü. Paralarını çıkarıp saymaya başladı. 17 ruble 20 kapağı kalmıştı. Kendi kendine: “Bu para ile denizi geçemem. Dilenmek de büyük bir günah. Demek oluyor ki komşum Efim oraya yalnız gidecek. Orada benim için de bir mum yakar herhalde. Öyle anlaşılıyor ki ben din borcumu ölene dek ödeyemeyeceğim. Alemlerin Rabbi çok merhametlidir, umarım beni bağışlar” diye düşündü.

Sonra kalkıp, torbasını sırtına aldı ve geri dönmek üzere yola çıktı. Bir gören olmasın diye de köyün etrafından dolaştı. Kısa bir zamanda evine ulaştı. Giderken Efim’e yetişmekte çok güçlük çekiyor, bir hayli kendini zorluyordu. Fakat geri dönerken Allah ona öyle bir kuvvet vermişti ki hiç yorulmaksızın yola devam ediyordu. Değneğini sallayarak, güle oynaya, günde 70 verst yol yürüyordu.

Eve vardığında ekinler biçilmişti. Evdekiler ihtiyarın gelişine pek sevindiler. “Ne oldu, ne bitti, niçin arkadaşından ayrıldın, niye gitmeye eve döndün” diye bir sürü soru sordular. O da yalnızca:

—Allah kısmet etmedi işte, dedi. Yolda paraları parcadım. Arkadaşımdan da geri kaldım ve gidemedim. Allah için beni bağışlayın.

Sonra geri kalan paraları karısına verdi. Ona ev işlerinin nasıl gittiğini sordu. Herşeyin yolunda olduğunu öğrendi. Yarım yamalak kalmış, ters giden hiçbir şey yoktu. Herkes mutluordu.

O gün Efimgiller Elisey’in geldiğini duymuşlardı. İhtiyarı sormaya geldiler. Elisey onlara dedi ki:

—Sizin ihtiyar yaman yürüyor. Biz Petrus yortusundan üç gün önce birbirimizden ayrıldık. Ona yetişmek istedim ama birtakım şeyler oldu. Paramı kaybettim. Bunun üzerine yola devam edemedim ve geri

döndüm.

Dinleyenler bu kadar akıllı bir adamın böyle bir budalalık edip, gideceği yere gidemediğine, paralarını kaybettiğine şaşırıp kaldılar. Fakat bir müddet sonra olay kapandı gitti.

Daha sonra Elisey ev işleriyle uğraşmaya başladı. Oğullarıyla birlikte kışlık odun hazırlıyor, kadınlarla birlikte harman dövüyor, samanlıkları örtüyor, arı kovanlarına çeki düzen veriyordu.

Komşusuna oğul arılarla birlikte on ana kovan satmıştı. Karısı satılan kovanların kaçının oğul verdiğini ondan gizlemeye çalışıyordu. Fakat Elisey oğul verenlerle, vermeyenleri bildiği için komşusuna on yerine, on yedi kovan verdi.

Elisey işlerini tamamladı. Oğlunu çalışmaya gönderdi. Kendi de kış için çarık yapmaya, kovan oymaya koyuldu.

VIII

Elisey köyde hasta insanların evinde kaldığı sırada Efim yürüdü sonra durup arkadaşını beklemeye başladı. Bir süre etrafa bakındı. Sonra biraz kestirdi. Uyanınca arkadaşının hâlâ gelmemiş olduğunu gördü. Uzun uzun yola baktı. Artık gün batıyordu ama Elisey hâlâ ortalıkta görünmüyordu. "Sakin geçip gitmiş olmasın. Belki de birisinin hayvanına binmiştir de ben uyuduğum için fark edememişimdir" diye düşündü. Fakat onu görmemesine imkan yoktu. Çünkü tüm bozkırı gören bir yerde oturuyordu. "Eğer şimdi geriye dönsem daha kötü olacak. Ya geçip gitmişse... O zaman birbirimizden daha çok uzaklaşmış olacağız. İyisi mi ben yoluma devam edeyim, buluşacağımız yerde onu beklerim" diye geçirdi içinden ve yola çıktı. Sonunda bir köye vardı. Köy muhtarına Elisey'i tarif ederek: "Böyle bir ihtiyar buraya gelirse kaldığım eve gönderin" diye ricada bulundu. Fakat Elisey gelmemiştir. Bunun üzerine Efim yine yola çıktı. Yolda önüne gelene: "Dazlak kafalı bir ihtiyar gördünüz mü?" diye soruyordu. Fakat hiç gören olmamıştı. "Belki Odesa'da bir yerde, yahut vapurda karşılaşırız" diye düşündü ve yola devam etti.

Yolda başında takke, sırtında cübbe olan uzun saçlı bir hacıyla karşılaştı. Bu hacı daha önce de Aynoroz'a gitmişti. Kudüs'e de ikinci gidişiydi. Konak yerine varınca biraz sohbet ettiler. Sonra beraberce yola çıktılar.

Rahat bir şekilde Odesa'ya vardılar. Orada üç gün vapur beklediler. Onlarla beraber dünyanın dört bucağından gelmiş bir sürü Allah dostu da vapur beklemekteydi.

Daha sonra Efim pasaport işlerini halletti. Pasaport ona 5 rubleye patlamıştı. 40 ruble de yol parası verdi. Yol için biraz ekmek ve ringa balığı aldı. Yükleme işleri bitince Allah dostları vapura bindi. Efim ve hacı yanyana oturdular. Bir süre sonra vapur demir alıp, denize açıldı. Yolculuk gündüz iyi gitti. Fakat akşam üstü rüzgar çıktı ve yağmur yağdı. Dalgalar vapura çarpıyor, vapur sallanıyordu. Bunun üzerine yolcular birbirine girdi. Kadınlar bağrıışmaya, korkak erkekler de güvenli bir yer bulmak için oraya buraya koşuşturmaya başladılar. Efim de korkuyor ama belli etmiyordu. Vapura biner binmez rastgele bulunduğu bir koltuğa oturmuş ve öylece kalmıştı. Yolcular torbalarını tutuyor, ağızlarını açıp bir tek söz söylemiyorlardı. Nihayet üçüncü gün deniz yatıştı. Beşinci gün İstanbul'a vardılar. Yolcuların bir kısmı kıyıya çıkıp, Ayasofya'yı görmeye gittiler. Efim ise vapurda kaldı. Yalnızca vapurdan inip bir francala aldı. Vapur bir gün bir gece orada kaldıktan sonra denize açıldı. İzmir ve Iskenderiye'ye uğrayıp, sağ salim Yafa'ya vardılar. Allah dostlarının tümü Yafa'da indi. Kudüs'e varmak için daha 70 verst yol yürümeleri gerekiyordu.

Vapur yüksek olduğu için yolcular vapurdan inerken korkuya kapıldı. Yolcuları kayıklarla indiriyorlardı. Kayık sağa sola yalpaladığı için iki kişi denize düştü. Fakat diğerleri sağ salim karaya çıktı. Üç gün yürüdüler, öğleye doğru Kudüs'e vardılar. Yolcular şehir girişindeki Rus konuk evinde durdular. Pasaportlarını vize ettirdiler. Karınlarını doyurdular. Bir süre sonra Efim, yeni arkadaşı ile birlikte kutsal yerlerin yolunu tuttu. Fakat kimseyi İsa'nın mezarı yanına bırakmıyorlardı. Onlar da büyük manastıra gittiler. Tüm yolcular da oradaydı. Sonra kadın ve erkekler birbirlerinden ayrılıp, ayakkabılarını çıkararak halka şeklinde oturdular. Biraz sonra elinde havlu bulunan bir keşiş ortaya çıkıp herkesin ayağını yıkadı, kuruladı, öptü. Daha sonra sabah ayini yapıldı, dua edildi, mum yakıldı. Ölüm günlerinde dualar okunsun diye anne ve babaların adları deftere yazıldı. Yolculara yemek ve şarap ikram edildi. Ertesi sabah Meryem'in kurtuluşa erdiği odaya gidildi. Orada da mum yakılıp, ayin yapıldı. Oradan İbrahim manastırına gidildi. İbrahim'in oğlunu kurban etmek istediği yer, Sa-

vek bahçesi ziyaret edildi. Sonra Efim ve arkadaşı İsa'nın Maria Magdalena'ya görüldüğü yere, Yakup kilisesine gittiler. Arkadaşı Efim'e gidilecek yerleri gösteriyor, nereye ne kadar para bağışlamak gerektiğini söylüyordu. Öğleyn beraberce konukevine dönüp, yemek yediler. Tam yatacaklardı ki Efim'in hacı arkadaşı elbiselerini yoklayıp, ahlar vahlar etmeye başladı: "Kesemi aşırılmışlar. İçinde 23 ruble vardı; iki tüm onluk, üç ruble de bozukluk" dedi. Hacı bu duruma çok üzölmüştü. Fakat yapacak birşey olmadığı için, bir müddet sonra yattı.

IX

Efim yatağa uzandı. Birşey zihnini kurcalamaya başladı: "Kanımca hacının parası falan çalınmadı. Zaten hiçbir yerde para bağışlamıyordu. Bana para bağışlamamı söylüyor, ama kendisi vermiyordu. Hatta benden bir ruble borç almadı mı? Parası olsa, niye benden istesin" diye düşündü. Sora böyle düşündüğü için kendini kınadı ve: "Ne yani, bu adamı yargılamak bana mı düşer. Günaha girdim. Bir daha böyle birşey düşünmeyeceğim" dedi. Biraz sonra yine ihtiyarın ne kadar uyanık olduğunu, utanıp sıkılmadan nasıl "kesemi aşırıldılar" dediğini aklına geldi. "Herhalde hiç parası yoktu. Bunlar yalnızca bir numara" diye düşündü.

O gün tan yeri ağarmadan kalkıp, İsa'nın mezarının yanındaki Diriliş tapınağına sabah duası için gittiler. Hacı, Efim'in yanından hiç ayrılmıyor, hep onun yanısıra gidiyordu.

Sonunda tapınağına vardılar. Orada her milletten hacılar —Ruslar, Ermeniler, Türkler, Suriyeliler, Yunanlılar— toplanmıştı. Efim kalabalıkla birlikte kutsal kapılara ulaştı. Bir keşiş onları alıp, Türk karakolunun yanından geçirerek İsa'nın haçtan indirilip yağ sürüldüğü yere götürdü. Orada dokuz büyük meşale yanıyordu. Keşiş onlara herşeyi birer birer göstererek anlatıyordu. Efim orada bir mum yaktı. Sonra keşiş, Efim'in sağ elinden tutup, onu Golgota merdivenlerinden yukarıya, haçın olduğu yere çıkardı. Efim orada dua etti. Daha sonra Efim'e, toprağın ta cehenneme kadar yarıldığı çatlağı; İsa'nın el ve ayaklarını çiviledikleri yeri; Adem'in mezarını sırasıyla gösterdiler. Orada ona, İsa'nın kanının Adem'in kemikleri üzerine aktığını söylediler. Sonra, İsa'nın boynuna dikenden yapılmış çelenk takıldığında,

onun oturduğu taşın, yanına gittiler. Daha sonra Efim, üzerinde İsa'nın ayak izi olan taşı gördü. Hacılara başka şeyler de göstereceklerdi ama insanlar beklemeyip İsa'nın mezarına doğru koşuştular. Böylelikle Katolik töreni bitti. Ortodoks töreni başladı. Efim de kalabalıkla birlikte mağaraya gitti.

Efim hacıdan kurtulmak istiyordu. Çünkü sürekli onu düşünüyor ve günaha giriyordu. Fakat o, törene de, İsa'nın mezarına da onunla birlikte gelmiş, bir türlü yakasını bırakmamıştı. Birlikte mezara yaklaşmak istediler, ama yaklaşamadılar. Halk öyle hücum etmişti ki kılmıldamak mümkün değildi. Efim önüne bakarak duruyor, dua ediyor, orada bir de yerinde mi diye kesesini yokluyordu. Bir anda düşünceleri çatallaştı. Önce "Hacı bana yalan mı söylüyor acaba" diye düşündü. Sonra "Ya yalan söylemiyorsa, gerçekten kesesini çalmışlarsa... Sakın aynı şey benim de başıma gelmesin" diye geçirdi içinden.

X

Efim olduğu yerde duruyor, dua ediyor, önündeki küçük kiliseye bakıyordu. Mezar bu kilisenin içindeydi. Mezarın üstünde yanan 36 kandil vardı. Efim öylece duruyor, insanların kafası üstünden mezara doğru bakıyordu. O anda gördükleri karşısında şaşırıp kaldı. Kandillerin tam altında kutsal ateşin yandığı yerde, en önde yünlü kaftanıyla bir ihtiyar duruyordu. Kafası tıpkı Elisey'in kafası gibi cavlaklı. Efim: "Ne kadar da Elisey'e benziyor" diye düşündü. "Fakat o alamaz. Benden önce gelmesi mümkün değil. Vapur bir hafta arayla kalkıyor. Benden önce gelmesine imkan yok. Bizim vapurda da yoktu. Tüm hacıları gördüm".

Efim bu düşünceler içindeyken ihtiyar dua etmeye başladı. Önce ileriye doğru Allah için, sonra iki yanına Ortodoks dünyası için üç ke-re eğildi. İhtiyar kafasını sağa çevirince Efim bu ihtiyarım Elisey olduğunu anladı. Evet evet Elisey'in ta kendisiydi. Kırçıl, kıvr kıvr sakalları, kırılmış şakakları, kaşları, gözleri, burnu, kısaca herşeyiyle Elisey'den başkası olamazdı.

Efim arkadaşını bulduğuna çok sevindi ama onun kendinden önce gelmesine çok şaşırıldı: "Elisey ta oraya kadar nasıl sokulmuş? Kendisini oraya kadar götüren bir adamla tanışmış olmalı. Hele olduğum yerde bir durayım. Nasıl olsa onu çıkışta yakalarım. Böylece takkeli hacı-

dan da kurtulmuş olurum. Hem belki Elisey beni ön tarafa götürmelidir” diye düşündü.

Efim, Elisey'i gözden kaybetmemek için boyuna ona bakıyordu. Fakat tören bitince halk birden birbirine girdi, herkes itişe kakışa ikonaları öpmeye koşuyordu. Efim o anda bir tarafa fırlatıldı. O sırada paralarını çaldıklarını düşünüp korktu. Kesesini sımsıkı tutarak, dışarı çıkmak için kalabalığın içine girdi ve dışarı çıktı. Elisey'i tapınakta uzun zaman aradı durdu. Tapınakta yemek yiyen, şarap içen, uyuyan, kitap okuyan çeşit çeşit insan gördü ama içlerinde Elisey yoktu. Konukevine gitti, arkadaşını orada da aradı ama bulamadı. O gece takkeli hacı gelmemişti. Bir daha da ortalıkta görünmedi. Efim'e olan bir ruble borcunu da ödememişti.

Efim, ertesi gün vapurda tanıştığı Tambousklu ihtiyarla İsa'nın mezarına gitti. Ön tarafa geçmek istiyordu ama yine itildi. O da merdivenin yanında durup dua etmeye başladı. İleriye doğru bakınca kandillerin altında, mezarın yanbaşında, en ön sırada yine Elisey'i gördü. Mihrab önündeki papaz gibi kollarını açmıştı. Efim: “Artık onu kaybetmem” diye düşündü. Öne doğru ilerlemeye başladı. Ön tarafa ulaştı ama Elisey'i yine bulamadı. “Çıkmış olacak” diye düşündü. Üçüncü gün yine aynı yerde Elisey'in durduğunu gördü. Göze çarpan bir yerde durarak, kollarını açmış, sanki üst tarafta birşey görüyormuş gibi gözlerini yukarı dikmişti. Efim: “Bu sefer gider çıkış kapısında durur, onu kaçırmam. Orada mutlaka birbirimizle karşılaşırız” diye planlayıp, çıkış kapısına gitti ve öğleye kadar orada bekledi. Hekes çıkmıştı ama Elisey yine ortalıkta yoktu.

Efim Kudüs'te altı hafta kaldı. Gitmedik yer bırakmadı: Beyt-İ Lahm'e, Vitaniya'ya, Şeria'ya gitti. İsa'nın mezarı yanında gömülmek düşüncesiyle aldığı yeni gömleğine orada damga vurdu. Küçük bir şişle Şeria nehrinden su, kutsal ateş yerinden toprak, bir de mum aldı. Ölmüşlerinin ruhuna dua edilsin diye on yerde deftere onların adını yazdı. Artık yanında yalnızca eve dönecek kadar para kalmıştı. Efim eve dönmek üzere yola çıktı. Yafa'ya varınca evin yolunu tuttu.

XI

Efim geldiği yoldan gidiyor, yavaş yavaş eve yaklaşıyordu. Evdekiler bensiz ne yaptılar acaba, diye kaygılanmaya başladı yine. “Bir yılda

neler değişmez ki” diye düşündü. “Hayatın boyunca derleyip toparlamaya çalıştığın evin, bir anda yanıp kül olabilir. Ben yokken, oğlum işleri nasıl yürüttü acaba? ilkbahar nasıl başladı, kış nasıl geçti, evi gereği gibi yaptılar mı?” gibi sorular geçiyordu kafasından. Bu şekilde geçen yıl Elisey’den ayrıldığı yere vardı. Oranın halkı tanınmayacak kadar değişmişti. Geçen yıl açlıktan kıvranan insanlar, şimdi bolluk içindeydi. Ovada başaklar tanelenmeye başlamıştı. İnsanlar kendini toplamış, çektiklerini unutmuştu. Efim, bir akşamüstü, geçen yıl Elisey’in gittiği köye vardı. Köye girer girmez, bir kulübenin ardından, beyaz gömleklili bir kız çocuğu fırlayıp:

—Dede, dedeciğim, bize gel, dedi.

Efim yoluna devam etmek istiyordu, ama kız bırakmıyor, elbisesinden tutarak onu eve doğru çekiyor, bir yandan da gülüyordu. O sırada bir kadın, yanında bir çocukla dış merdivene çıkıp ihtiyarı çağırırdı:

—Gel dede yemek ye, geceyi burada geçir.

—Tamam, olur, dedi. “Elisey geçen yıl su içmek için bu eve uğramıştı, hem de onu sorarım” diye düşündü.

Efim içeri girince, kadın torbasını sırtından aldı ve yüzünü gözünü yıkaması için ona su verdi, masaya oturttu, ona süt, ekşimişli börek, lapa getirip, sofraya koydu. Bunun üzerine Efim onlara teşekkür etti. Yolcuları iyi karşıladıkları için onlara iltifat etti. Kadın başını sallayarak:

—Bize gelip geçenleri iyi karşılamayacağız da kimi karşılayacağız, dedi. Biz hayatı bir yolcudan öğrendik. Allah’ı unutmuş bir vaziyette yaşayıp gidiyorduk. Allah bizi öyle bir cezalandırdı ki neredeyse hepimiz ölecektik. Yazın hepimiz yatağa düştük, yiyeceğimiz hiçbir şey kalmamıştı, üstelik hastalığa yakalanmıştık. Hepimiz ölüp gidecektik. Fakat o sırada Allah bize senin gibi bir ihtiyar verdi. Bizim ayağa kalkmamıza sebep oldu. Toprağımızı rehinden kurtardı. Bize at ve araba satın aldı” dedi.

O sırada ihtiyar bir kadın içeri girip, genç kadının sözünü keserek:

—İnsan mıydı, hızır mıydı, doğrusu biz de tam olarak bilmiyoruz, dedi. Herkesi sever, herkese acırdı. Kim olduğunu söylemeden çekip gitti. Allah’a kimin adına dua edeceğimizi bilmiyoruz. Şimdiki gibi gözümün önünde; yatağa uzanmış ölümü bekliyordum. Bir ara bak-tım içeri bir ihtiyar girdi. Kendi halinde, dazlakça bir ihtiyar su isti-

yor. Ben, günahkar kadın, bu serseri ne diye içeride dolaşıp duruyor, diye düşündüm. O ise bak bizim için neler yaptı: Bizi görünce hemen torbasını indirip, şuracağa koydu, ipini çözdü.

O sırada küçük kız söze karıştı:

—Hayır nine, torbasını önce şuraya, odanın ortasına koydu, sonra sedire kaldırdı.

Sonra birbiriyle tartışmaya, onun bütün söz ve hareketlerini bir bir anlatmaya başladılar. Nerede oturduğunu, nerede yattığını, ne yaptığını, kime ne söylediğini uzun uzadıya anlattılar.

Akşamleyin ev sahibi adam da atıyla eve geldi. O da Elisey'in evlerinde neler yaptığını anlatmaya başladı:

—O gelmemiş olsaydı, hepimiz günahlarımızla ölüp gidecektik. Umudumuzu kaybetmiştik, adım adım ölüme yaklaşıyorduk. Allah'a ve insanlara küfrediyorduk. O, hem bizleri ayağa kaldırdı, hem de bize Allah'ı tanıttı, dünyada iyi insanların da olduğunu gösterdi. Allah ondan razı olsun. Eskiden hayvan gibi yaşıyorduk, o bize insan gibi yaşamayı öğretti.

Bu konuşmalardan sonra Efimi yedirip içirdiler, ona yatak serdiler, kendileri de yattılar.

Efim yattı ama uyuyamadı. Kudüs'te, ön safta, üç kere gördüğü haliyle Elisey bir türlü gözünün önünden gitmiyordu. "Evet, o beni geçmiş. Benim yaptıklarım Allah katında kabul edilir mi, edilmez mi bilmem ama onunkini Allah kabul etti" diye düşündü.

Efim ertesi sabah ev halkıyla vedalaşıp, evinin yolunu tuttu.

XII

Efim evden ayrılalı bir yıl olmuştu. Şimdi mevsim ilkbahardı. Akşam üstü eve vardı. Oğlu evde yoktu. Meyhaneye gitmişti. Eve sarhoş geldi. Efim onu sorguya çekmeye başladı. İşte o zaman anladı ki kendisi yokken oğlu iyice sapıtmıştı. Tüm paraları harcamış, her işi yüzüstü bırakmıştı. Onu azarlamaya kalkıştı ama oğlu buna müsaade etmedi:

—Yollarda dolaşacağına işinin başında dursaydın. Bütün paraları alıp götürdün, şimdi beni sorguya çekiyorsun, dedi. Bunun üzerine ihtiyar çok sinirlenerek, oğlunu dövdü.

Efim ertesi sabah oğlu hakkında görüşmek için muhtara gitti. Dönüşte Elisey'in avlusunun önünden geçiyordu ki, Elisey'in ihtiyar ka-

rısı onu gördü ve ona: “Hoş geldin komşu,” dedi. “Sağlıkla gidip geldin değil mi?” diye sordu.

Efim durup:

—Çok şükür, dedi. Gidip geldim işte. Yolda sizin ihtiyarı kaybettim ama duyduğuma göre eve dönmüş.

İhtiyar kadının çenesi bir türlü kapanmıyordu, çene çalmayı pek severdi:

—Evet, döndü, dedi. Hem döneli çok oldu. Sanırım Meryem yortusu henüz geçmişti. Allah onu bize gönderdi diye ne kadar sevindik bir bilsen. Onsuz canımız sıkılıyordu. İhtiyardan artık iş görmesi beklenemez. Çöktü zavallı. Fakat ne de olsa evin reisi. Gönlümüz onunla şenleniyor. Oğlum da çok sevindi: “O olmayınca sanki gözlerim ışığını kaybediyor” diyor. Anlayacağın o olmayınca sıkılıyoruz dostum. Onu çok seviyor, üstüne titriyoruz.

—Peki, şimdi kendisi evde mi?

—Evde cancağızım. Kovanlıkta, oğul arıları aktarıyor. “Anının oğul vermesi güzel bir şey” diyor. Allah bu yıl arılara öyle bir güç verdi ki, bizim ihtiyar: “Böylesine hayatımda hiç rastlamadım” diyor. Allah günahlarımıza bakmadan veriyor işte. Gel içeri buyur. Bizimki seni görürnce, bilsen ne kadar sevinecek.

Efim avludan geçip, oradan kovanlığa, Elisey’in yanına vardı. Kovanlığa girince, Elisey’in ağsız, eldivensiz bir şekilde kayın ağacının altında, gözlerini yukarıya doğru dikmiş bir halde durduğunu gördü. Tıpkı Kudüs’te İsa’nın mezarı yanında gördüğü gibi cavlak kafası parlıyor, yine Kudüs’teki gibi güneşin ışıkları kayın ağacının dalları arasında rakediyor, yine ateş gibi yakıp kavuruyordu. Altın renkli arılar âdeta bir çelenk gibi kafasını sarmış, vızıldıyor, ama onu sokmuyorlardı.

O sırada karısı Elisey’e: “Komşu geldi bey,” diye seslendi.

Elisey etrafına bakındı. Efim’i görürnce çok evindi. Yavaşça elini sallayarak arıları sakalından uzaklaştırıp, komşusunu karşılamaya koştu.

—Hoş geldin komşu, dedi. Hoş geldin sevgili dostum. Nasıl yolculuğun iyi geçti mi?

—Nasıl olsun, yolculuk işte... Senin için Şeria suyu getirdim. Bir ara eve uğrayıp al. Hacca gittik ama Allah haccımızı kabul etti mi, etmedi mi?...

—İnşaallah etmiştir. Allah merhametlidir.

—Gittim ama aklım başımda mıydı, değil miydi?... Orada sanki seni...

—Bu Allah'ın bileceği bir iş komşu, Allah'ın bileceği iş.

—Dönüşte senin kaldığım eve uğradım...

Bu söz üzerine Elisey birden irkilip:

—Bu Allah'ın bileceği iş komşu, Allah'ın bileceği iş. Haydi gel içeri otur. Sana bal getireyim, diyerek lafı değiştirdi ve ev işlerinden konuşmaya başladı.

Efim göğüs geçirdi. Elisey'e, ne o evdeki insanlardan, ne de kendisini Kudüs'te gördüğünden bahsetti. Anladı ki, Allah, insanlardan sevgiyle ve iyi işlerle borçlarını ödemelerini istiyor.

Üç soru

Zamanın birinde bir padişah varmış. Bu padişah bir gün kendi kendine düşünmüş: “Bir işe başlamanın en uygun zamanını, bir iş için kimin en uygun olduğunu, hangi işin en önemli iş olduğunu bilseydim hiç başarısız olmazdım.”

Bu düşüncelerinden sonra tutmuş, bir işin ne zaman yapılması gerektiğini, bu iş için kimlerin uygun olduğunu, bütün işlerin en önemlisinin hangisi olduğunu söyleyecek kişiye büyük mükafat vereceğini tüm ülkeye duyurmuş.

Bunu duyan bilginler padişaha gelmeye başlamış. Her biri bu sorulara farklı cevaplar veriyormuş.

Birinci soru, yani bir işe başlamanın en uygun zamanı nedir? sorusuna bazıları, yıllar, aylar, günlere göre bir çalışma cetveli yapılarak bu cetvele sıkı sıkıya bağlı kalınmakla her işin zamanında yapılabileceği cevabını vermişler.

Bazıları, en uygun zamanın önceden kestirilemeyeceğini, boş işlerle uğraşmaktansa olayları dikkatle gözleyip gereken şeyi yapmanın tek çare olduğunu söylemişler.

Diğer bazıları, bir tek kişinin, ne kadar dikkatli olursa olsun en uygun zamana karar veremeyeceğini, onun için padişahın yanında bilginlerden oluşan bir danışma kurulunu bulunmasını, padişahın da bu kurulun öğütlerine uyması gerektiğini tavsiye etmişler.

En son grup da, öyle işler vardır ki danışmaya vakit kalmaz diye fikir yürütmüş. Demişler ki: “En uygun zamana o an karar verilir. Fakat bunun için de, gelecekte ne olacağını bilmek gerekir. Bunu da yal-

nızca kahinler bilebilir. O halde en uygun zamanı kahinlerden öğrenmelidir.”

İkinci soruya da böyle türlü türlü cevaplar vermişler.

Bir kısmı, en uygun adamların padişaha yardımcı olan idareciler olduğunu söylemiş. Bir kısmı bu iş için de kahinleri öne sürmüştü. Diğer bir kısmı, hekimlerin en uygun olduğu fikrini savunmuş. En son grup da askerler cevabını vermiş.

Üçüncü soruya, yani en önemi iş sorusuna bazıları bilimdir, bazıları savaştır, bazıları da Allah'a ibadettir demişler.

Verilen cevapların hiçbiri birbirini tutmadığı için padişah hiçbirini kabul etmemiş, mükafatı da kimseye vermemiş. En sonunda cevapları bulabileceğini düşündüğü ünlü bir keşişe gitmeye karar vermiş.

Yanına gitmeyi düşündüğü keşiş, tek başına oturan, hiçbir yere çıkmayan, sadece alt tabakadan insanları yanına kabul eden biriydi. Bu yüzden padişah tebdil-i kıyafetle gitmiş keşişin yanına. Adamlarını da henüz keşişin kulübesine varmadan durdurarak, tek başına yoluna devam etmiş.

Padişah geldiğinde keşiş, kulübesinin önündeki bahçeyi çapalıyor. Padişahı görünce selam vermiş ve işine devam etmiş. Zayıf, güçsüz bir adammış. Kazmayı her vuruşundan sonra nefes nefese kalıyormuş.

Padişah keşişe yaklaşarak:

—Bilgin keşiş... Sana üç soru sormak için geldim. Birincisi, sonradan pişman olmamak için bir işin ne zaman yapılması gerektiğini nasıl bilebilirim? İkincisi, bir iş için en uygun insanlar kimlerdir? Kimlerle işbirliği etmek gerekli? Üçüncüsü, hangi iş en önemli iştir, ötekilerden öne alınması gerekir?

Keşiş padişahı dinlemesine rağmen hiç cevap vermeden avuçlarının içine tükürüp almış kalmayı eline ve çapaya koyulmuş. Padişah bunun üzerine:

—Yoruldu galiba. Kazmayı bana ver de biraz ben çapalayayım, demiş.

Keşiş:

—Eksik olma, diyerek kazmayı padişaha uzatıp yere oturmuş.

Padişah iki sıra kazdıktan sonra durmuş ve sorularını tekrarlamış. Keşiş yine cevap vermemiş ve ayağa kalkarak eliyle kazmaya uzanmış:

—Şimdi sen dinlen ben çapalayayım demiş. Fakat padişah kazmayı vermemiş ve işine devam etmiş. Aradan bir saat, iki saat derken epey bir zaman geçmiş. Güneş batmak üzereymiş.

Padişah bir kez daha sallamış kazmayı ve demiş ki:

—Bilgin keşiş. Ben senin yanına sorularıma cevap almak için geldim. Cevap vermeyeceksen evime döneyim.

Keşiş başıyla ileriye işaret ederek:

—Bak... Birisi buraya doğru geliyor. Kim acaba? demiş.

Padişah gösterilen yere baktığında, gerçekten ormandan bir adamın kendilerine doğru geldiğini görmüş. Gelen, elleriyle karnını tutuyormuş. Karnından da kanlar akıyormuş. Padişahın yanına vardığı an gözleri kaymış ve yere yuvarlanıvermiş. Hafif hafif inliyor, kımıldamadan yatıyormuş.

Padişahla keşiş, yaralı adamın elbiselerini çıkarmışlar. Bir de bakmışlar ki adamın karnındaki yara büyük. Padişah bildiği kadarıyla yarayı yıkayıp kendi mendili ve keşişin havlusuyla sarmış. Fakat kan bir türlü dinmiyormuş. Padişah birkaç defa havluyu değiştirmiş, yıkayıp yeniden sarmış yarayı.

Kan dinince yaralı kendine gelmiş. Su istemiş. Padişah suyu getirip yaralıya vermiş. O sırada güneş de iyice batmış. Hava adamakıllı soğumuş. Bunun üzerine padişah, keşişin de yardımıyla yaralıyı kulübe-ye götürüp, yatağa yatırmış. Adam yatağa yatar yatmaz gözlerini kapamış ve rahat bir uykuya dalmış.

Bu sırada padişah da yürümekten ve çalışmaktan çok yorulduğu için, kapının eşiginde uyuyakalmış.

Kısa yaz gecesi çarçabuk geçivermiş. Padişah sabah olup da uyan-duğunda nerede olduğunu, yatakta parlak gözlerle kendine dikkatli dikkatli bakan o garip, yaralı insanın kim olduğunu hatırlayamamış. O adam padişahın uyanıp da kendisine baktığını görünce hafif bir sesle:

—Affet beni, demiş.

Padişah:

—Affedecek ne var? Ben seni tanımıyorum bile, demiş.

—Sen beni tanımıyorsun ama ben seni tanıyorum. Sen kardeşimi idam ettirip, malını mülkünü almıştın. Ben de senden öç almak istiyordum. Keşişe tek başına geldiğini bildiğim için, geri dönerken seni

öldürmeyi planlamıştım. Fakat bütün gün dönmeyince merak edip pusudan çıktım. O anda muhafızlarına rastladım ve onlar da beni tanıyıp yaraladılar. Kaçmasına kaçtım ama sen yarımı sarmış olmasaydın, ben kan kaybından ölecektim. Ben seni öldürmek istedim ama sen benim hayatımı kurtardın. Eğer yaşarsam sana kul köle olmak isterim. Sana hizmet ederim ve oğullarıma da bunu emrederim. Yeter ki sen iste ve beni affet.

Padişah düşmanıya bu kadar kolay barıştığına çok sevinmiş. Adamı sadece affetmekle kalmamış bütün malını mülkünü geri vereceğini, ona hekimler göndereceğini söylemiş. Sonra yaralıyla vedalaşıp avluya çıkmış. Gözleriyle keşişi aramış. Ona sorularını son kez sorup bir cevap vermesini rica edecekmiş. Keşiş de avludaymış zaten. Dizüstü çömelmiş, bir gün önce çapalanan yerlere tohum atıyormuş. Padişah ona yaklaşarak:

—Ey bilgin! Senden son defa olarak sorularına cevap vermeni rica ediyorum, demiş.

Keşiş bağdaş kurarak, zayıf baldırlarıyla toprağa oturmuş. Yanında dikilen padişahı süzerek:

—İstedğin cevapları aldın ya, demiş.

Padişah şaşkınlıkla:

—Nasıl? Hangi cevapları? diye sormuş.

—Nasıl olacak, dün acizliğime acıyıp benim için çapa yapmasıydın da tek başına geri dönseydin bu adam sana saldıracaktı. O zaman sen benimle burada kalmadığına pişman olacaktın. Yani toprağı çapaladığın zaman bu iş için en uygun zamandı. Ben de senin için en önemli adamdım. En önemli iş de bana iyilik etmedi. Sonra o adam buraya geldiğinde en uygun zaman onu iyileştirdiğin zamandı. Yarasını sarmamış olsaydın, seninle barışmadan ölecekti. Demek ki en önemli adam o idi. Yarayı iyileştirmen de en önemli işti. Yani şunu unutmalısın ki, en uygun zaman içinde bulunduğun zamandır. Çünkü sahip olduğumuz yalnızca içinde bulunduğumuz zamandır. En uygun adam, içinde bulunduğun zamanda görüştüğün adamdır. Çünkü o adamın başkalarıyla münasebeti olup olmayacağı belli değildir. En önemli iş de ona yardım etmendir. Çünkü insan dünyaya sadece iyilik için gönderilmiştir.

Allah gerçeği bilir ama geç söyler

Bir zamanlar, Vladimir şehrinde, iki dükkanı bir evi olan, genç, yakışıklı, kumral kıvrıkcık saçlı, neşeli, sesi güzel, Aksenov adında bir tüccar yaşıyordu.

Bu adam gençliğinde çok içer, sonra da sarhoş olup taşkınlık ederdi. Fakat evlenince içmeyi bıraktı. Sadece arada bir içerdi.

Yaz günlerinin birinde, Aksenov, Nijniy panayırına gitmek için hazırlanıyordu. Ailesi ile vedalaşırken karısı:

—N'olur bugün gitme. Çok kötü bir rüya gördüm, dedi.

Aksenov güldü.

—Panayırdaki kafayı çekerim diye mi korkuyorsun yoksa?

—Niye korktuğumu ben de bilmiyorum ama rüya çok kötüydü: Sözde şehirden gelmişsin. İçeri girip şapkanı çıkardın. Bir de baktım ki saçların bembeyaz olmuş.

Aksenov yine gülerek:

—Beyaz saç zenginliktir güzelim. Bak gör panayırdaki neler neler kazanacağım. Sana da güzel güzel hediyeler getireceğim, korkma, dedi ve yola çıktı.

Epey gittikten sonra tanıdık bir tüccarla karşılaştı. Beraberce geceyi geçirecekleri bir yer buldular ve orada birer çay içtiler. Sonra da yan yana odalara çekilip yatılar. Aksenov çok uyumayı sevmediği için gece yarısı uyandı. Serinlikte yol almanın kolay olduğunu düşündüğü için arabacıyı uyandırdı. Atları koşmasını söyledikten sonra kerpiç kulübeye girip, hancıyla hesabı kapatarak yola çıktı.

Kırk verst kadar gittikten sonra, atlara yem vermek için bir handa

durdu. Hanın sofasında dinlenip, öğleye doğru merdiven başına çıktı ve semavere çay koymalarını söyledi. Sonra da eline gitarını alıp tın-gırdatmaya başladı. O sırada çingıraklı bir arabanın hana doğru geldi-gini gördü. Arabadan iki askerle bir memur inmişti. Memur Akse-nov'un yanına yaklaşıp: "Kimsin? Nerelisin?" diye sordu.

Aksenov cevapladıktan sonra dönüp:

—Bir çay içmez miydiniz? dedi. Fakat memur:

—Dün geceyi nerede geçirdin? Yalnız mıydın yoksa bir tüccarla mı beraberdin? Sabahleyin tüccarı gördün mü? Handan niye bu kadar er-ken çıktın, diye sürekli soru soruyordu. Aksenov böyle sorguya çekil-mesine şaşırmişti ama sorulara herşeyi olduğu gibi anlatarak cevap verdi. Sonra da:

—Niye beni sorguya çekiyorsunuz? Ben ne hırsızım ne de haydut. Kendi işime gidiyordum. Ne var ortada beni böyle sorguya çekecek? deyince memur askerleri çağırıp:

—Ben ilçenin kaymakamıyım. Soruyorum çünkü geceyi birlikte geçirdiğin tüccar bıçaklanmış. Göster eşyalanını. Arayın üstünü, dedi.

Hep birlikte hana girerek çantasını, torbasını aramaya başladılar. Birden, kaymakam torbada küçük bir bıçak buldu. Bıçağı göstererek:

—Kimin bu bıçak? diye bağırdı.

Aksenov bıçağı baktı. Kanlıydı. Üstelik kendi torbasından çıkmış-tı. Korkmaya başladı. Kaymakam ise sorularına devam ediyordu:

—Bu kan ne?

Aksenov karşılık vermek istiyordu ama sanki dili tutulmuştu:

—Ben... Ben... bilmiyorum... Ben... bıçağı... benim değil.

Bunun üzerine kaymakam:

—Tüccar sabaha doğru yatağında, bıçaklanmış olarak bulundu. Han içeriden kilitliymiş ve içeride senden başka kimse yokmuş. Bu işi senden başka kim yapabilir ki? Üstelik kanlı bıçak da senin torban-dan çıktı. Hem yüzünden de belli oluyor. Haydi söyle artık tüccarı na-sıl öldürdüğünü. Ne kadar parasını aldın? Söyle.

Aksenov böyle birşey yapmadığına yemin ediyordu. Birlikte çay iç-tikten sonra bir daha tüccarı görmediğini, yanındaki sekizbin ruble-nin kendi parası olduğunu, bıçağın kendine ait olmadığını söylüyordu. Fakat sesi gittikçe kısılıyor, benzi kül gibi oluyordu. Sanki gerçek-ten suçluymuş gibi korkudan tir tir titremeye başlamıştı.

Bütün bunlardan sonra kaymakam, askerlere, onu bağlayıp, arabaya bindirmelerini emretti. Ellerini ayaklaını bağlayıp arabaya bindirdiler. Aksenov ağlıyordu. Istavroz çıkardı.

Eşyalarını ve paralarını toplayıp, yakınlardaki bir ceza evine gönderdiler. Ardından da nasıl bir adam olduğunu öğrenmek için Vladimir şehrine birini yolladılar. Şehir halkı ve tüccarlar, Aksenov'un gençliğinde içki içtiğini, eğlenceye düşkün olduğunu ama iyi bir insan olduğunu söylediler. Bu bilgiler alındıktan sonra mahkemeye çıkardılar ve onu Ryazan'lı tüccarı öldürüp yirmibin rublesini almakla suçlayarak, mahkum ettiler.

Karısı onun için üzüyor, ne yapacağını bilemiyordu. Çocuklarının hepsi küçüktü. Hatta biri daha memedeydi. Kadın toparlanıp kocasının olduğu şehire gitti. Hapishanenin kapısına vardığında kendisini içeri almadılar. O da gidip amirlere yalvardı ve böylece kocasının yanına gitti. Onu, elleri kolları zincirli, hapishane elbiseleri içinde, hırsızlarla bir arada görünce bayılıverdi. Uzun zaman kendine gelemedi. Ayıldıktan sonra çocuklarını yanına alıp kocasının dibine oturdu. Evde olanları anlattı. Sonra da kocasına, neler olduğunu uzun uzun anlattırdı. Herşeyi dinledikten sonra da:

—Şimdi ne yapacağız peki? dedi.

Aksenov:

—Gidip çar'a yalvarmalı. Durumu anlatmak gerekir. Suçsuz bir insan böyle cezalandırılmamalı.

Kadın bunu yaptığını, gidip Çar'a bir dilekçe sunduğunu ama bir cevap alamadığını anlattı. Bunun üzerine Aksenov hiçbir şey diyemedi. Sadece başını öne eğmekle yetindi. Karısı saçlarına bakarak:

—O zaman boşuna bembeyaz görmemişim saçlarını. Bak işte kederden beyazlamış gerçekten. Sözümlü dinleyecektin beyim. Çıkma-yacaktın yola.

Sonra erkeğinin saçlarını düzelterek:

—Canım dostum benim. Haydi bana doğruyu söyle. Bu işi sen yapmadın değil mi?

Aksenov hiç beklemediği bu soru karşısında:

—Demek sen de benim yaptığımı düşünüyorsun. Bunu nasıl düşünebilirsin? deyip ellerini yüzüne kapatarak ağladı.

O anda bir asker gelerek, kadınla çocukların dışarı çıkmaları gerek-

tiğini söyledi. Aksenov ailesiyle son kez vedalaştı.

Karısı gittikten sonra Aksenov konuştuklarını düşünmeye başladı. Karısının bile böyle düşünmesi, tüccarı onun öldürüp öldürmediğini sorması onu kara kara düşündürüyor: “Görülüyor ki Allah’tan başka kimse gerçeği bilmiyor. Öyleyse sadece ona yalvarıp, ona sığınmak, yardımı sadece ondan beklemek gerekiyor” diyordu.

O günden sonra dilekçe vermekten vazgeçti. Başkasına ümit bağlamıyor sadece Allah’a yalvarıyordu.

Bu arada mahkeme onu önce kırbaç cezasına, sonra da Sibiry’a da kürek cezasına mahkum etti. Onu ceza gereğince önce kırbaçladılar. Yaraları iyileşir iyileşmez de diğerleriyle birlikte Sibiry’a sürdüler.

Aksenov Sibiry’a’da 26 yıl sürgünde yaşadı. Saçları ağarmış, bembeyaz olmuştu. Sakalları da saçlarıyla uyum içinde, kar gibi beyaz, incecik aşağı doğru uzanıyordu. Neşesinden eser kalmamıştı. Beli bükülmüş, sessiz sedasız dolaşan, az konuşan, hiç gülmeyen, sürekli Allah’a yalvaran biri olmuştu.

Cezaevinde ayakkabı yapımını öğrendi. Kazandığı paralarla bir Kutsal Takvim* almıştı. İçeride ışık yandığı zamanlarda onu okur, tatil günlerinde ise cezaevinin kilisesine gidip Havarilerin kitabına bakardı. Kilise korosunda ilahi söylerdi. Sesi de hâlâ güzeldi. Idare, uysal biri olduğu için onu sever, mahpus arkadaşları da ona saygı gösterirlerdi. “Dede”, “Allah adamı” derlerdi onun için. Idareye bir işleri düşerse, halletmesi için hep onu gönderirlerdi. Kendi aralarında kavga ettiklerinde haklıyı haksızı ayırması için hep onun hakemliğine başvurlardı.

Aksenov evinden hiç mektup almıyor karısıyla çocuklarının sağ olup olmadıklarını bile bilmiyordu.

Günlerden birgün, sürgüne yeni suçlular gönderdiler. Akşama doğru eski mahpuslar, yeni gelenlerin etrafını sarıp, hangi köyden, şehirden geldiklerini, suçlarının ne olduğunu, ne kadar ceza aldıklarını sormaya başladılar. Aksenov da yeni gelenlerin ranzasına oturmuş, başı önde anlatılanları dinliyordu. Bunlardan biri, uzun boylu, altmış yaşlarında, sapaşak, kısa saçlı, beyaz sakallı biriydi. Şöyle anlatıyordu hikayesini:

*Ortodokslukta, şehitlerin, azizlerin hayatlarını anlatan kitap.

—Ben aslında buraya bir hiç yüzünden düştüm. Arabacının kızından bir at çözdüm. Niyetim gideceğim yere daha çabuk varmaktı. Amma velakin beni yakaladılar. Neymiş, hayvanı çalmışım. Çalmadım. Üstelik de arabacı “dostum” dedim. Kurallara aykırı birşey olmadığını söyledim. İnanmadılar. Tutturdular çalmışsın diye. Neyi, nasıl, nereden çaldığımı bile bildikleri yok oysa. Çok önceleri beni buraya düşürecek işler yapmıştım ama o zaman ele geçiremediler şimdiyse suçsuz yere tıktılar. Varsan baksan “Yalan söylüyorsun. Sibirya’ya gitmişsin ama misafir olarak kalmışsın” derler.

O bunları anlatırken mahpuslardan biri sordu:

—Nerelisin sen?

—Vladimir’dendim. Yerlisiyiz oranın, esnaf takımından. Adım Makar. Babamınkiyse Semenoviç.

Bunun üzerine Aksenov başını kaldırdı ve sordu:

—Peki sen, Vladimir’de tüccar Aksenovlardan bahsedildiğini hiç duydun mu?

—Duyamaz olur muyum hiç. Zengin tüccarlardır. Fakat babaları Sibirya’daymış. Herhalde o da bizim gibi günahkarlardan. Ya sen dede? Sen nasıl düştün buraya?

Aksenov, kara yazısından bahsetmeyi sevmezdi.

İçini çekerek:

—Günahlarım yüzünden. 26 yıldır kürek cezası çekiyorum işte, dedi.

Makar ısrarla:

—Neydi günahın, diye soruyordu.

Aksenov:

—Herhalde hakettiğim cezayı çekiyordum, diyerek kestirip attı. Fakat diğer mahpuslar onun hikayesini anlattılar: Panayıra giderken yolda bir tüccarın öldürüldüğünü, bıçağı Aksenov’un torbasına atıldığını, bunun için onu mahkum ettiklerini.

Makar bu sözleri dinledikten sonra, ellerini dizlerine vurarak:

—Olur şey değil doğrusu! Ne kadar da yaşlanmışsın dede, dedi. Bunun üzerine mahpuslar ona niçin bu kadar şaşırıldığını, onu daha önce nerede gördüğünü soruyorlar ama Makar cevap vermeden:

—Şaşılacak şey! Şu kadere bak. Nerede karşılaştık birbirimizle, diyordu.

Bunları dinleyen Aksenov, birden bu adamın tüccarı öldüreni bilebileceği düşüncesine kapıldı. Adama dönerek:

—Makar, sen bu olayı önceden biliyor muydun yoksa beni eskiden bir yerde mi gördün? dedi.

Makar:

—Bilmez olur muyum? Yerin kulağı var derler. Ama bu iş çok eskiden olmuş. Onun için, duyduklarımı unutmuş olabilirim, dedi.

Aksenov ısrarla soruyordu:

—Peki tüccarı kimin öldürdüğünü de duydun mu?

Bunun üzerine Makar güldü:

—Bıçak kimin torbasından çıkmışsa o öldürmüştür herhalde. Biri bıçağı senin torbana atmış bile olsa, yakayı ele vermediğine göre katil o değil demektir. Hem bıçağı senin torbana nasıl koyacak? Torba başının altındaymış. Pekala duyardın bunu.

Aksenov bu cevap üzerine tüccarı öldürenin bu adam olduğunu düşünmeye başladı. Kalkıp oradan uzaklaştı. Yatmaya gitti ama bütün gece gözüne uyku girmedi. İçi çok sıkılıyordu. Olayların başladığı o ilk günler geliyordu gözünün önüne: Karısının, onu panayıra uğurladığı zamanki hali... Sanki gerçek gibiydi. Sonra çocukları ve o zamanki halleri... Hepsi miniminiydi. Birinin üstünde kısa palto, öbüründe önlük vardı. Kendisini de o zamanki haliyle canlandırdı gözünde. Neşeli, genç bir adam... Tutuklandığı hanın çardağını, oraya oturup nasıl gitar çaldığını, ne kadar sevinçli olduğunu hatırladı. Sonra ceza yıllarına kaydı düşünceleri. Ceza meydanı, dayaklar, cellat, etrafta toplanan halk, zincirler, mahpuslar, 26 yıllık cezaevi hayatı ve ihtiyarlığı...

Aksenov'un içi öylesine daralmıştı ki bir an kendisini öldürmeyi düşündü. Sonra bu düşüncelerinin hep o canı yüzünden olduğuna inandı. Bunun için de Makar'a karşı bir hınç beslemeye başladı. Bu öyle bir hınçtı ki kendi felaketine bile mal olsa, intikam almak istiyordu. Bütün gece dua etti ama bir türlü hıncını yatıştıramadı.

Daha sonraki günlerde Makar'ın yanına hiç gitmedi, yüzüne hiç bakmadı. Böylece iki hafta geçti. Geceleri üstüne çöken sıkıntıdan dolayı gözüne uyku girmiyordu. Nereye gideceğini bilemiyordu. Yine böyle bir gece cezaevinin içinde dolaştığı bir sırada, bir ranzanın altından toprak atıldığını gördü. Durup izlediği sırada ranzanın altın-

dan Makar çıkıverdi. Korku ile Aksenov'a bakıyordu. Aksenov görmezlikten gelerek geçip gitmek istedi. Fakat Makar ani bir hareketle elini yakaladı. Duvarın altından bir tünel kazdığını, çıkan toprağı da, hergün işe çıkarken, çizme konçlarıyla dışarı çıkarıp, sokağı serptiğini anlattı. Ardından da:

—Eğer ağzını sıkı tutarsan seni de alırım. Fakat ispiyonlayacak olursan beni çok kötü döverler ben de bunu senin yanına bırakmam. Öldürürüm seni. Tamam mı moruk, dedi.

Aksenov hayatını mahveden bu adam karşısında nefretle ürperiyordu:

—Benim buradan çıkmak gibi bir kaygım yok. Öldürmeye gelince. Öldüremezsin çünkü zaten bunu çok önce yaptın. Seni bildirir miyim, bildirmez miyim bilemem. Allah nasıl isterse öyle olur.

Bu konuşmanın ertesi günü, mahpuslar işe götürüldüklerinde mahpuslardan birinin yere toprak serptiğini askerler fark etti. Bunun üzerine cezaevinde araştırma yapıp tüneli buldular.

Cezaevi müdürü gelip:

—Tüneli kim kazdı? diye herkesi sorguya çekti. Hiç kimse suçü üstlenmiyordu. Bilenler Makar'ı ele vermiyorlardı. Çünkü öldüresiye dövüleceğini biliyorlardı. En sonunda müdür, doğru bir adam olarak bildiğı Aksenov'a dönerek:

—İhtiyar, sen doğru adamsındır. Allah için söyle kim yaptı bu işi?

Bu soru sorulduğunda Makar, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranıyor, sürekli müdüre bakıyordu. Aksenov'a ise hiç bakmıyordu.

Aksenov'un elleri, dudakları titriyor, ağzını açıp birşey diyemiyordu. Uzun zaman: "Onu ele versem mi acaba? Beni mahvetmişti niye onu bağışlayacak mışım ki? Bana çektiğini kendi de çeksin. Fakat söylersem onu çok kötü döverler. İyi ama niye onu düşünüyorum? Tamam düşünmeyeyim ama elime ne geçecek. İçim daha çok mu rahatlayacak?" diye düşündü.

Müdür sorusunu tekrarlayarak:

—Ey ihtiyar! Haydi söylesene kim kazdı tüneli?

Müdürün ısrarı üzerine Aksenov, Makar'a baktı ve:

—Söyleyemem müdürüm. Allah söylememi istemiyor. Onun için ben de söylemeyeceğim. İstediginizi yapabilirsiniz ama söylemem, dedi.

Müdür onu söyletmek için çok uğraştı ama Aksenov'un ağzını bıçak açmıyordu. Böylece tüneli kimin kazdığını öğrenemediler.

Ertesi günün gecesi, Aksenov yatağına uzanmış uyumak üzereyken, birinin ayak ucuna yaklaştığını hissetti. Karanlıkta tanıyabildiği kadarıyla gelenin Makar olduğunu farketti. Yerinden doğrularak:

—Benden daha ne istiyorsun? Burada ne işin var? dedi.

Makar susuyordu. Aksenov biraz daha doğrularak:

—Ne istiyorsun söylesene? Haydi git. Yoksa askerleri çağırırım, dedi.

Makar, Aksenov'a doğru eğilerek fısıltıyla:

—Aksenov. Beni affet.

—Niye af diliyorsun?

—Çünkü tüccarı ben öldürmüştüm. Bıçağı de torbana ben koydum. Seni de öldürmek istedim ama avludan sesler geldi. Ben de pencereden atlayıp kaçtım.

Aksenov susuyor, ne diyeceğini bilemiyordu. Makar ranzadan inip, yerlere kadar eğilerek:

—Affet beni Aksenov. Affet beni. Allah aşkına affet. Tüccarı öldürdüğümü itiraf edeceğim. Seni serbest bırakacaklar. Evine döneceksin, dedi.

Aksenov: "Senin için söylemesi kolay. Ya bir de bana sorsan... Nereye giderim şimdi? Belki karım ölmüştür. Çocuklarım da beni unutmuştur. Gidecek bir yerim yok benim."

Makar yerden kalkmadan, başını ranzaya vurarak:

—Affet beni Aksenov. Şimdi gözlerine bakmak, yediğim kırbaçlardan daha ağır geliyor bana. Sen herşeye rağmen bana acıdın. Beni ele vermedin. Allah aşkına bağışla beni. Bu caniyi, pişmanlık duyan adamı bağışla, dedikten sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Aksenov:

—Allah seni affetsin. Belki ben senden çok daha kötüyümdür, dedi.

Birden bire rahatladı. Evi barkı için tasalanmaktan vazgeçti. Cezaevinden başka bir yere gitmek istemediğini anladı. Sadece son anını düşünüyordu.

Makar ise Aksenov'u dinlemedi. Gidip suçlu olduğunu itiraf etti. Aksenov'un evine dönmesine izin verdiklerinde, o çoktan ölmüştü.

Irgat Emelyan ve davul

Vaktiyle bir beyin yanında Emelyan adında bir ırgat çalışıyordu. Emelyan birgün tarlaya giderken, yolda önüne bir kurbağa sıçradı. Az kalsın üstüne basacaktı ki atlayıp geçti. Sonra birdenbire arkasından kendisini çağıran bir ses işitti. Etrafına bakınca yol üzerinde bir kız olduğunu gördü. Kız ona:

—Emelyan niye evlenmiyorsun sen? dedi.

—Nasıl evleneyim cici kız. İşte gördüğün gibi beş parasız biriyim ben. Hangi kız varır bana.

—Benimle evlensene.

Emelyan kızdan çok hoşlanmıştı:

—Seve seve evlenirim seninle ama, nerede, nasıl yaşarız?

—Düşündüğün şeye bak. Çok çalışıp az uyuduktan sonra her yerde karnımız tok, sırtımız pek olur.

Emelyan bu sözler üzerine:

—Peki, öyleyse evlenelim. Fakat nerede yaşayacağız, dedi.

Kız da ona:

—Şehre gideriz, dedi ve birlikte şehre gittiler. Şehrin kenar mahallelerinin birinde küçük bir ev tutup, orada beraber yaşamaya başladılar.

Şehrin beyi birgün oraları dolaşırken, Emelyan'ın karısı beyi görmek için dışarı çıktı. Bey kadını görünce hayretlere düştü ve: "Hangi anadan doğmuş bu güzel" diye geçirdi içinden. Atını durdurup Emelyan'ın karısına:

—Kimsin sen? diye sordu.

—Köylü Emelyan'ın karısıym.

—Sen güzeller güzelsin, ne diye bir köylüye vardın?

—İltifatın için teşekkürler. Fakat köylü biriyle de gayet iyi geçinip gidiyorum.

Bey bu konuşmadan sonra yoluna devam etti ve sarayına döndü. Gelgelelim gördüğü kadın bir türlü aklından çıkmıyordu. O gece sabaha kadar gözüne uyku girmede. Her an kadını nasıl elde edeceğini düşünüyor, fakat ne yapması gerektiğini bir türlü bulamıyordu. Bunun üzerine uşaklarını yanına çağırıp bu işe bir çözüm bulmalarını emretti. Onlar da beye şöyle bir çözüm önerdiler:

—Emelyan'ı yanına işçi olarak al. Onu ağır işlere verir, canını çıkarırız. Böylece karısı dul kalır, sen de muradına erersin.

Bu fikir beyin aklına yattı ve denileni yaptı. Kapıcılık etmesi ve karısıyla birlikte kendi yanında oturması için Emelyan'a haber gönderdi.

Gelen bu haber üzerine Emelyan'ın karısı:

—Gündüz çalışıp, gece yanıma geldiğin sürece ne olacak ki... Git, demiş.

Emelyan gidip, saraya vardığında beyin kahyası sordu:

—Niçin yalnız geldin? Karını getirmedi mi?

—Niye getireyim ki, onun evi var zaten.

Emelyan işe başladığında ona iki işçinin bile üstesinden gelemeyeceği işler yüklemeye başladılar. Emelyan bu işleri bitirebileceğini hiç sanmıyordu. Fakat akşamüstü bir de baktı ki işlerin hepsi erkenden bitmişti. Kahya tüm işlerin bittiğini görünce şaşırıp kaldı. Ertesi gün için o günkünün dört katundan fazla iş gösterdi ona:

Emelyan o akşam eve gittiğinde her yeri temizlenmiş, derlenip toplanmış, sobayı yakılmış, yemeği pişirilmiş buldu. Karısı masa başına oturup dikiş dikerek kocasını bekliyordu. Kocası gelince onu karşıladı, sofrayı kurdu, ona yemeğini verdi. Sonra işin nasıl gittiğini sordu. Emelyan:

—Kötü, dedi. Bana gücümün yetebileceğinden fazla yük yüklüyorlar. Böyle devam ederse geberip gideceğim.

Karısı ona:

—Canım sen işi düşünme. Ne kadar yaptım, ne kadar kaldı diye tasalanma. Sadece çalış. Merak etme herşey zamanında biter, dedi.

Emelyan o gün yatar yatmaz uyudu. Ertesi sabah işe dört elle sarı-

lip çalışmaya başladı. Bir an bile önüne ardına bakmadı. Akşama doğru her iş bitmişti. O gün hava karamadan eve gitti.

Gün geçtikçe Emelyan'a daha çok ve daha ağır işler yüklüyorlardı. Fakat o işleri zamanında bitiriyor ve evine gidiyordu.

Bu şekilde aradan bir hafta geçti. Uşaklar ağır işlerle Emelyan'ın hakkından gelemeyeceklerini anlamışlar, ona doğramacılık, taşçılık gibi ustalık isteyen işler vermeye başlamışlardı. Ne iş verirlerse versinler Emelyan her işin üstesinden geliyor, işleri zamanında bitiriyor, akşam karısının yanına gidiyordu.

Bunun üzerine bey uşakları çağırıp:

—Ben size boşuna mı ekmek veriyorum. İki hafta geçti hâlâ bir netice alamadık. Hani ağır işlere vererek onun canını çıkaracaktınız. Nerede... Hergün türküler söyleye söyleye eve gittiğini görüyorum pençereden. Sizler benimle dalga mı geçiyorsunuz, dedi.

Uşaklar kendilerini savunmaya çalışıyorlardı:

—Efendim, ilk önceleri onu ağır işlere verdik. Gebermesi için elimizden geleni yaptık. Fakat bir türlü hakkından geledemedik. Tüm işleri sanki ev süpürüyormuş gibi yapıyor. Durmak dinlenmek bilmiyor. Baktık bu iş böyle olmayacak, ustalık isteyen işlere verdik onu. Aklı ermez, bu işleri beceremez dedik ama yine üstesinden geldi. Nasıl yapıyor, nasıl ediyor elini attığı işi başarıyla bitiriyor. Efsunlu mudur nedir? İnanın ne yapacağımızı biz de bilmiyoruz. Fakat ona bu sefer altından kalkılması mümkün olmayan bir iş vermeyi düşünüyoruz. Şöyle ki: “Eğer, Emelyan'ı yanınıza çağırıp, sarayınızın karşısına bir gün içinde bir kilise yapmasını emrederseniz, yapamayınca da emri yerine getirmede” diye boynunu vurdurabilirsiniz.

Bu fikir beyin aklına yatmıştı. Emelyan'ı yanına çağırıp:

—Şimdi sana, sarayımın karşısındaki şu meydana bir kilise yapmanı emrediyorum. Yarın akşama kadar hazır olsun tamam mı? Eğer bu işi zamanında yaparsan seni mükafatlandırırım, yok eğer yapamazsan boynunu vurdururum, dedi.

Emelyan emri aldıktan sonra eve döndü. “Artık kurtuluşum yok” diyordu kendi kendine. Karısının yanına gelince:

—Hazırlan karıcığım. Nereye olursa olsun kaçıp gitmemiz lazım. Yoksa halimiz yaman, dedi.

—Niçin bu kadar korktun? Niye kaçmak istiyorsun?

—Nasıl korkmayayım. Bey, bana yarın akşama kadar yeni bir kilise yapmamı emretti. Yapamazsam boynumu vurduracağını söyledi. Vakit varken kaçalım. Bundan başka kurtuluş yok.

Karısı bu sözlere hiç aldırmış etmedi:

—Beyin bir sürü uşağı var. Nereye gitsek bizi bulur. Kaçarak ondan kurtulamayız. Allah'a sığınarak, emri yerine getirmeye çalışmalı.

—Fakat, biliyorsun ki benim buna gücüm yetmez.

—Üzülme canım! Yemeğini ye, yat uyu. Sabah erkenden kalk. Göreceksin ki herşeyi başaracaksın.

Bunun üzerine Emelyan yatıp uyudu. Sabahleyin karısı onu uyardırıp:

—Haydi gidip şu kiliseyi tez elden bitiriver. Al sana çekiç ve çivi. Topu topu bir günlük işin var, dedi.

Emelyan yola çıktı. Şehre vardığında, meydanda yeni bir kilisenin bulunduğunu gördü. Ufak tefek eksiklikleri vardı. Gördüğü eksikleri tamamlamaya başladı. Akşama doğru işini bitirmişti.

Bey uyanıp sarayın penceresinden baktı ki bir de ne görsün! Meydanda yeni bir kilise durmakta. Emelyan ise elinde bir çekiç, oraya buraya çivi çakıyor, ileri geri koşturup duruyordu.

Kilisenin yapılması beyin hiç hoşuna gitmemişti. Emelyan'ı öldüremeyeceğini, dolayısıyla da karısını elde edemeyeceğini düşünerek hayli öfkelenmişti. Uşaklarını çağırıp:

—Emelyan bunu da başardı. Şimdi onu öldürmek için ileri sürebileceğimiz hiçbir sebep yok ortada. Daha ustaca bir plan kurun, bu işe bir çare bulun, yoksa hepinizi öldürürüm. Hem de onun gözleri önünde, dedi.

Bunun üzerine uşaklar uzun uzun düşünmüş, nihayet kendilerince bir çıkar yol bulmuşlar. Beye gidip:

—Emelyan'a bir nehir yapmasını emret. Bu öyle bir nehir olsun ki sarayın etrafından aksın, üstünde gemiler yüzsün, demişler.

Bey, Emelyan'ı çağırıp, yeni işini söyledi:

—Kiliseyi yapabildiğine göre bunu da yaparsın. Yarına kadar herşey emrettiğim gibi hazır olmazsa boynunu vurdururum senin.

Emelyan'ı büyük bir tasa almış. Düşünceli bir suratla evine vardığında karısı: "Niçin böyle endişelisin? Yoksa yeni bir iş mi buyurdular sana?" diye sordu.

Emelyan da herşeyi anlattı ve:

—Kaçıp gitmeliyiz, dedi.

—Kaçmayız ki... Nereye gitsek bulurlar. Emri yerine getirmek lazım, başka çare yok.

—İyi de nasıl yapacağım bu işi.

—Böyle şeylere kafanı takıp, üzülme canım. Yemeğini ye de yat. Sabah erkenden kalk. Herşey yoluna girecek, göreceksin.

Emelyan yatıp uyudu. Karısı sabah erkenden onu uyandırdı:

—Haydi kalk da işinin başına git. Herşey tamam. Yalnızca iskele-
nin yanında küçük bir tümsek var. Kürekle onu düzeltmen yeterli.

Emelyan yola çıktı. Şehre vardığında sarayın etrafında bir nehir ak-
tığını gördü. Üstünde de gemiler yüzmekteydi. Iskelenin yanına gitti-
ğinde engebeli bir yer olduğunu gördü ve orayı düzeltmeye başladı.

Bey uyandığında bir de baktı ki, sarayın etrafında, üstünde gemiler
yüzen bir nehir akmakta. Emelyan da küreğiyle bir tümseği düzlüyor.

Bey, küplere bindi. Ne nehir, ne de gemiler onu sevindirmişti.
Emelyan'ı bir türlü öldürmediği için içi içini yiyordu. "Elinden gel-
meyen iş yok ki. Şimdi ne yapsam acaba?" diyordu kendi kendine.
Sonra uşaklarını çağırıp:

—Bu adam, bugüne kadar ne söylediysek hepsini yaptı. Öyle bir-
şey düşünün ki üstesinden gelemesin ve karısı da bana kalsın.

Uşaklar düşünüp taşındılar ve beyin yanına gittiler:

—Efendim, Emelyan'a: "Neresi olduğunu bilmediğin bir yere git ve
ne olduğunu bilmediğin birşey getir" şeklinde emir ver. Bu emri yapar-
bilmesinin imkanı yok. Çünkü nereye gitse, gitmesi gereken yerin
orası olmadığını, ne getirirse getirmesi gereken şeyin o olmadığını söy-
leriz. Böylece sen de kendisini öldürür, karısını alabilirsin.

Bu fikir beyin çok hoşuna gitmişti. Sevinçten gözleri parlıyordu.
Uşaklarına: "Akıllıca birşey düşünmüştünüz" dedikten sonra Emel-
yan'ı yanına çağırttı: Yeni emrini ona açıkladı. Konuşmasının sonuna
da: "Emri yerine getiremezsen boynunu vurdururum" cümlesini ekle-
meyi unutmadi.

Emelyan karısının yanına gidip beyin dediklerini anlattığında karı-
sı:

—Bu defa beye iyi akıl vermişler. Akıllıca hareket etmek durumun-
dayız, dedi ve biraz düşündükten sonra kocasına:

—Uzaklara gidip, büyükannemizden yardım istemen gerekiyor. O, sana birşey verecek onu al doğruca beyin yanına git. Beni de orada bulacaksın. Artık ellerinden kurtulmam çok zor. Beni alıp zorla götorecekler. Fakat bu uzun sürmeyecek. Eğer büyükannenin söylediklerini harfiyyen yaparsan beni kurtarabilirsin, dedi.

Kadın kocasının yol hazırlıklarını tamamlayıp, eline küçük bir torba, bir de iğ vererek:

—Bunu ona verirsen, senin benim kocam olduğunu anlar, dedi.

Karısı gideceği yolu gösterdikten sonra Emelyan yola çıktı. Şehir dışında çıktığında atış yapan okçular gördü. Okçular atışlarını bitirip oturduklarında Emelyan yanlarına gelip:

—Kardeşler! Bir yere nasıl gidilir. Bir şey nasıl getirilir biliyor musunuz? diye sordu.

Okçular bu sözler üzerine şaşırıp kaldılar:

—Senden kim istedi bunu, kim verdi bu emri sana?

—Bey verdi.

—Sana yardımcı olmamız mümkün değil.

Emelyan orada biraz oturduktan sonra yoluna devam etti. Gide gide bir ormana vardı. Orada bir kulübe ilişti gözüne. Kulübeden içeri girince ihtiyar bir köylü kadınının oturduğunu gördü. Kadın bir yandan yün eğiriyor, bir yandan da ağlıyordu. Kadın Emelyan'ı görünce yüksek bir sesle:

—Kimsin sen, niye geldin, dedi.

O sırada Emelyan iği ihtiyar kadına uzatıp, kendisini karısının gönderdiğini söyledi. Kadıncağız birdenbire yumuşamış, ardarda sormaya başlamıştı: Emelyan nasıl evlendiklerinden başlayıp, buraya kadar nasıl gelindiğini birer birer anlattı kadına.

Ihtiyar kadın anlatılanları dinledikten sonra ağlamayı keserek:

—Peki oğlum, otur da birşeyler ye, dedi.

Emelyan yemeğini yedikten sonra kadın konuşmaya başladı:

—Al şu yumağı ve önünde yuvarla. O nereye giderse sen de ardından git. Bu seni bir deniz kenarına götorecektir. Oraya varınca büyük bir şehir göreceksin. Şehre gir ve şehrin en ucunda bulunan eve geceyi orada geçirmek için rica et. Aradığın şeyi orada bulacaksın.

—İyi ama bu şeyin aradığım şey olduğunu nasıl anlayacağım nine? Anne—babadan daha fazla sözü dinlenen birşey görürsen bil ki ara-

dığın şey odur. Onu beye götürdüğünde o sana getirmen gereken şeyin o olmadığını söyleyecek. O zaman: “Madem ki bu değil, öyleyse bunu parçalamalı” de, ve o şeye vur. Nehir kenarına gidip onu parçala ve suya at. İşte o zaman karına kavuşacaksın.

Emelyan ihtiyar kadına: “Allaha ısmarladık” deyip yola çıktı. Kadının dediği gibi yumağı yuvarladı ve onu takip etti. Nihayet bir deniz kenarına vardı. Etrafına bakınca deniz kıyısında bir şehir, şehir kenarında da bir ev gördü. Evin kapısını çalıp, geceyi orada geçirmek için ricada bulundu. Onlar da kabul ettiler. Bunun üzerine geceyi orada geçirdi. Ertesi sabah erkenden uyandı. O sırada bir konuşma işitti. Baba oğlunu uyandırıp ormana odun kesmeye göndermek istiyordu. Oğul ise babasını dinlemiyor: “Daha çok erken baba, sonra giderim” diyordu.

Bu sefer annesi oğlanı kaldırmak için uğraşmaya başladı:

—Haydi oğlum kalk. Biliyorsun babanın sızıları var. O mu gitsin şimdi.

Oğul annesininin dediklerine de aldırıyor uyumaya devam ediyordu. O sırada sokakta gümbürdeyen birşey duyuldu.

Oğul yerinden sıçradığı gibi giyininip sokağa fırladı. Emelyan da yerinden kalkıp, anne babadan daha çok sözü dinlenen bu şeyi görmek için sokağa koştu. Sokakta, omzunda yuvarlak birşey taşıyan bir adam gördü. Adam tokmakla bu şeye vuruyor, o şey de vurdukça gümbürdüyordu. Emelyan aradığı şeyin bu olduğunu anladı. O şeye doğru yaklaşp bakmaya başladı: Gerdel gibi yuvarlak birşeydi bu. Üstüne gerilerek bir deri geçirilmişti. Emelyan bu şeyin adını sordu:

—Davul, dediler.

Emelyan bu şeyi kendisine vermeleri için yalvarmaya başladı. Fakat vermediler. Bunun üzerine yalvarmayı kesip, onları takip etmeye başladı. Bütün gün peşlerinden gitti. Onların yattığını görünce de davulu kaptığı gibi kaçtı. Sonra koşarak evine gitti. Karısını görmek için etrafa bakındı ama karısı evde yoktu. Gittiğinin ertesi günü onu alıp beyin yanına götürmüşlerdi.

Bunun üzerine Emelyan beyin yanına gitti ve: “Bilmediği bir yere giden, bilmediği birşey getiren adam geldi” diye haber yolladı. Uşaklar beye haberi ilettiler. Fakat bey onlara ertesi günün sabahı gelmesini söylemişti.

Emelyan tekrar haber vermeleri için yalvarıp yakarmaya başladı:

—Biraz önce geldim. Emredilen şeyi de getirdim. Ya bey buraya gelsin, ya da ben yanına giderim, dedi.

Bey Emelyan'ın yanına gelip:

—Nereye gittin? diye sordu.

—Bilmiyorum.

—Peki ne getirdin?

Bu soru üzerine Emelyan getirdiği şeyi çıkarıp göstermek istedi. Fakat bey, başını çevirip bakmadı bile. Sadece:

—İstedğim şey o değil, dedi.

Bunun üzerine Emelyan:

—Madem ki bu değil, bu şeyi parçalamalı, diyerek davulu alıp dışarı çıktı. Üzerine vurmaya başladı. O vurdukça beyin askerleri Emelyan'ın etrafında toplanıyor, ona selam duruyor, ondan emir bekliyordular.

Bey olup bitenleri pencereden görüyor, askerlerine: "Onun arkasından gitmeyin" diye emirler veriyordu. Fakat askerler onu dinlemiyor, Emelyan'ın peşinden gidiyorlardı. Bey bu durumu görünce karısını götürüp Emelyan'a vermelerini emretti. Sonra da davulu kendisine vermesi için Emelyan'a yalvarmaya başladı.

Emelyan ise:

—Hayır, olmaz. Bana bunu parçalamamı, sonra da nehre atmamı söylediler. İşte bu sebeple bunu sana veremem, dedi.

Sonra elinde davulla nehir kenarına gitti. Askerler de peşisıra gelmişlerdi. Emelyan orada davulu parçalayıp nehre attı.

İşte tüm bu olup bitenlerden sonra Emelyan karısını alıp evine gitti. O günden sonra bey Emelyan'ı rahatsız etmedi. Emelyan da yok-sulca, fakat alın teriyle yaşamını sürdürdü.

En büyük ceza

Bir zamanlar Ukrayna'nın büyük bir köyünde Şpak adında zengin bir köylü yaşıyormuş. Trahim adındaki yoksul ise Şpak'ın işçi olarak tuttuğu bir köylüymüş.

Gel zaman git zaman tüccar Şpak'ın güzel kızı Vassa, bu fakir köylüye gönlünü kaptırmış. Derken birgün meseleyi babasına açmış. Bunun duyan Şpak küplere binmiş ve Trohim'i evden kovmuş. Onunla alay ederek:

—Ancak, ince mavi kumaştan palto içinde, kendi atınla, arabanla bana geldiğinde kızı sana veririm, demiş.

Delikanlı bu kadar zengin olabileceğini aklından geçirmedeği için, kederinden kendini suya atıp öldürmek istemiş. O sırada oradan geçen Pridibalka adlı bir çiftlik bahçıvanı onu kurtarmış. Bu kötü kalpli insan halk arasında insan kılıklı bir şeytan diye biliniyormuş.

Pridibalka Trohim'i kurtardıktan sonra köylerinden geçerek bir tüccarı öldürüp soyması için onu ayartmış. Bunun üzerine, Trohim, Pridibalka'nın da yardımıyla, karanlık bir gecede, orman içindeki ana yolda, planlanan cinayeti işlemiş. Cinayet izlerini de ortadan kaldırmış. Trohim para ve malların yarısını alıp atları uçurumdan yuvarladığı için yapılan soruşturmada tüccar ve uşağının feci bir kaza geçirdiği sonucuna varılmış. Ayrıca Pridibalka, Şpak'ı sinirlendirmek için Trohim'e para verdiği söylentisini bütün köye yaymış. Trohim bu sırrı sadece nişanlısına anlatmış. Bunun üzerine kız ona gelecekteki alınyazısını öğrenmek için, geceleyin, öldürdüğü iki kişinin mezarına gitmesini öğütlemiş. Trohim öğüdü tutup oraya gittiğinde, gizli bir ses ona,

Allah'ın kendisini kırk yıl sonra cezalandıracağını söylemiş. Trohim ve nişanlısı bunun çok uzun bir zaman olduğunu ve bu zaman içinde günahlarını bağışlatmak için bir yol bulabileceklerini düşünerek evlenmeye karar vermişler.

Trohim, Pridibalka ile konuşup, Allah ve günah diye birşey olmadığına inandıktan sonra içini kemiren vicdan azabından kurtulmuş.

Zengin Şpak da gençleri kendi haline bırakmış ve Trohim ticaretle uğraşarak yavaş yavaş zenginleşmeye başlamış. Önce kasabaya sonra da şehre yerleşmiş. Artık ona Trohim Semenoviç Yaşnikov diyorlarmış. Derken birgün karısı ölmüş. Yalnızlığın verdiği acıyla vicdan azabı çekmeye başlamış. Vicdan azabına dayanamadığı birgün, papaza giderek derdini anlatmış. Papaz da ona bir kilise yaptırırsa günahının bağışlanacağını söylemiş. Trohim kiliseyi yaptırmış ama yine de içi huzurlu değilmiş. Bu ruhsal durum içindeyken ikinci kez evlenmiş. Petersburg'a taşınıp, şatafatlı bir hayat sürmeye başlamış. Orada herkesten saygı görüyormuş. O sırada bir manastırdaki mübarek bir ihtiyar kendisine, cinayetini bağışlatmasının tek yolunun, haksızca edindiği bütün malını mülkünü dağıtıp, yoksulluk içinde kendi emeğiyle yaşadığı takdirde mümkün olacağını söylemiş. Fakat Trohim bu cesareti kendinde bulamıyor, birtakım bahanelerle kendini haklı görüyormuş.

Bu şekilde aradan uzun yıllar geçmiş ve en sonunda o korkunç kırkıncı yıl gelip çatmış. Trohim'in mezarda duyduğu ceza hükmü o yıl gerçekleşecekmiş. Kendisini nasıl bir kader beklediği düşüncesi, ihtiyarı kahrediyormuş. İşlediği günahı bilgin oğlu Aleksandır'a çıtlatmış. Oğlu babasının günahını tam olarak bilmemesine rağmen onu teselli etmeye başlamış. Allah diye bir varlığın olmadığını, bu sebeple ondan ve mahkemesinden korkmanın budalalık olduğunu, ahiret diye birşey olmadığını ve bundan ötürü ruh için tasalanmamak gerektiğini, eski boş inançlardan kurtulmak gerektiğini anlatmış.

Nihayet kırk yılın son günü de gelip çatmış. Trohim artık ne yapacağını şaşırıldığı bir sırada, kopan korkunç fırtına, ruhunu iyice altüst etmiş. Artık yıldırım vuruşunu bekliyormuş ki fırtına dinmiş. Bunun üzerine Trohim gittikçe daha kuruntulu, korkak, asık suratlı olmaya başlamış. Bilgin oğlu Aleksandır ise sürekli Allah ve ruh hakkındaki görüşlerini tekrarlayarak:

—Bukoca karı masallarından kendini kurtar baba, diye öğüt verip, onu biraz olsun avutuyormuş. İhtiyar da:

—Artık bunlardan kurtuldum, diyormuş.

Günleri böyle geçerken, oniki Ağustos, onüç Ağustosla başlayan gece de suçunun cezasını çekmeye başlamış. O gece oğlula konuşup yalnız başına odasına çekildiğinde şunlar geçiyormuş kafasından: “Allah yok, ruh yok, ceza yok! Ne güzelli Boşu boşuna çekmişim bunca zamandır bu kadar acıyı. Aleksandır’ın dediği gibi, hepimiz yaşamak için boğuşuyoruz birbirimizle. Öldürüyoruz birbirimizi. İşte var olma savaşı ve hayatın kanunu bu. Sadece bu. Bana bu savaşı Allah kazandırdı. Allah mı kazandırdı? Ne saçmalık. Dil alışkanlığı işte. Bu zafari hiçbir ilah kazandırmadı bana. Ben başardım, ben kazandım. Hepsi o kadar. Sonuçta herkes savaşır ama kim kazanırsa zaferden o yararlanır. Bu savaşta da ben kazandım ve ben faydalanıyorum. Rahatım yerinde. Sadece o olay benim hayatımı mahvediyordu ama ondan kurtuldum artık. Beni çekemiyorlar biliyorum.”

Daha sonra çilekeş keşişin sözlerini hatırlamış: “Herkes zengin olmak ister. Madem ki sen de istiyorsun, öyleyse çalış. Gelip eline vermelerini bekleme.”

O anda birden durup, Aleksandır’ı düşünmeye başlamış: “Aleksandır her yıl kendisine verdiğim 20 bin rublenin yetmediğini söylüyor, harçlığını 10 bin ruble daha arttırmamı istiyor. Buna yanaşmayı hoşuna gitmiyor olmalı. Şimdi ben ölünce herşeye konmayı hesaplıyordur herhalde” demiş ve birden gerçekle yüz yüze gelmiş. Oğlu da onun ölümünü isteyecekti tabii. “Zafer kazanmak istiyorsan savaşmalısın. Ben savaştım, öldürdüm. Ya oğlum için kimin ölmesi lazım?” diye geçirdi içinden ve yatağından doğrularak: “Kimin olacak? Benim ölmem gerekiyor. Ben ona bir engelim. Ne kadar verirsem vereyim, bu ben öldükten sona elde edeceği mallarla kıyaslanamaz” demiş.

Aleksandır’ın bakışları, sözleri Trohim’in gözünün önüne geldikçe, oğlunun, kendisini öldürmek istediğini düşünüyormuş. “Hem niye istemesin ki... Okur-yazar, boş inançları olmayan bir insan o. Niçin beni öldürmesin? Haydi başını belaya sokmak istemediğini düşünelim ama zehir ne güne duruyor?”

O an oğlunun, hiçbir iz bırakmadan insanı öldüren zehirlerden bahsettiğini hatırlamış: “Eğer onda böyle bir zehir varsa niye bana

içirmesin ki... Herhalde içirir. Zaten işimi yüzüstü bıraktığımı, daha fazla şeyler yapabileceğimi söyleyip duruyordu. Evet evet. Bir bardak çay... Sonra herşey tamam. Bunu yaptırmak için aşçıları da elde edebilir. Onların hepsi satılık insanlar zaten.” Sonra uşağı gözünün önüne gelmiş: “Ona bin ruble versen herşeyi yapar. Aşçı da öyle.”

Bu düşünceler Trohim’in yüreğini ağzına getirmiş. Biraz sakinleşmek için karyola yanındaki sehpa da duran şekerli suyu içmek istemiş. Bardağı eline aldığı anda, dibinde bir beyazlık ilişmiş gözüne. Kendi kendine: “Kimbilir ne? Hem beni kandıramaz artık” demiş. Gidip suyu dökmüş. Bardağı sürahidene doldurup içmiş.

“Evet. Herkesin savaşı bu. Ağzımı açmadan savaşılmalıyım. Hep tetikte durmalıyım. Sadece karımın yiyip içtiği şeyleri yiyip içmeliyim. Fakat bu da sakıncalı. Malımın yedide biri ona kalıyor. O da biliyor bunu. Zaten yoksul olan ana-babası ne zamandır bu payı ondan istiyor duruyor. Demek savaş var. Peki öyle olsun. Öyle birşey yapmalıyım ki ölümüm onlara bir fayda sağlamasın. Bir vasiyet yazıp onları mirastan mahrum etmeliyim. Ölümüm onların işine yaramamalı. Evet evet. Yarından tezi yok bunu yapıp onlara bildirmeliyim.

Trohim bunları düşündükten sonra biraz uyumak istemiş ama düşünceleri buna izin vermemiş. Kalkıp hırkasını ve terliklerini giymiş, vasiyetini hazırlamaya başlamış. Vasiyetinde bütün malını hayır kurumlarına bağışlıyormuş. İşini bitirince yatmak istemiş ama aklına birdenbire kapıcıyla uşağı gelmiş. Kendini onların yerine koyarak: “Ya ben onun gibi 15 ruble aylıkla çalışan bir uşak olsaydım. Beş oda ötemde bir para babası uyusaydı... Allah ve hesap gününün olmadığına inansaydım... Ne yapardım acaba? Ne olacak, tüccara yaptığımı tabii. Trohim bu düşünceler üzerine tepeden turnağa korkuyla ürpermiş. Yerinden kalkıp kapıyı kilitlemeye gitmiş. Fakat kilit bir türlü tutmuyormuş. Aklına kapıya sandalye dayamak gelmiş. İki sandalyeyi yanyana koyup birini mendille kapı tokmağına bağlamış. Böylece kapı açıldığında gürültüyü duyabilecekmiş.

Bu işi de bitirince yatağına gidip yatmış ama ancak sabaha doğru uyuyabilmiş. Öyle geç vakte kadar uyumuş ki karısı merak edip kapıyı açtığında sandalyeler büyük bir gürültüyle yere devrilmiş. Trohim korku içinde, sapsarı bir yüzle sıçramış yerinden. O kadar korkmuş ki:

—Kim var orada, ne var, ne istiyorsun? İmdat! diye bağırması. Epey bir müddet kendine gelememiş. Biraz toparlanınca, karısına, kendisini öldürmeye geldiklerini sandığını, n'olur n'olmaz diye kapı arkasına öteberi koyduğunu söyleyerek korkusunu ondan gizlemeye çalışmış. Fakat ne kadar gizlemeye çalışsa da, o günden sonra ev halkı ve uşaklar onda büyük bir değişiklik olduğunu fark ediyorlarmış.

Trohim kimi zaman keyifli, kimi zaman öfkeli, kimi zaman tasalı bir adammış. Çocukları, özellikle de torunlarını çok severmiş. Fakat şimdi sürekli yalnız oturan, susan, çekingen, herkese şüpheli gözlerle bakan, hatta çocuklara bile soğuk davranan biri olup çıkmış.

O gecedeki beri başlıca işi vasiyet yazmak olmuş. Uzun zamandır uğraşmasına rağmen bir türlü vasiyeti istediği şekle sokamıyormuş. Bu iş için kendine gelen memurların hiçbirini beğenmiyor, sürekli vasiyetini değiştirip duruyormuş.

Yiyecelerinde çok dikkatli davranıyormuş. Bazen en sevdiği lezzetli yemeklere bile elini sürmüyormuş. Çoğu zaman kendi yemeğini yemez, gidip oğlunun, karısının, kızının yemek artıklarını toplar, sadece onları yermiş. Şarabı alır, odasındaki bir dolapta kilit altında tutarmış. Zamanla işleriyle daha az ilgilenmeye başlamış. Kazancını ve aldığı şeyleri ev halkından gizler olmuş. Önceden kendisini mutlu eden malı mülkü artık sadece sıkıntı veriyormuş. Herşeyini başkalarından gizlemeye çalışıyormuş. Sonunda kendini, kendi gibi Allahsız insanlardan koruyamayacağı anlamış. Ya bir de herkes, oğlu ve kendi gibi, bir Allah ve hesap günü olmadığını öğrenirse... İşte o zaman onu öldürmemeleri, zehirlememeleri, yalanla dolanla ya da zorla mallarını elinden almamaları için ortada hiçbir neden kalmayacaktı. Yani hiçbir şekilde kurtuluşu olmayacaktı. Öyleyse bunun birtek çözümlü varmış. O da kendi bildiğini yani Allah ve ahiret olmadığını başkalarına söylememek, hatta aksine var gücüyle bunların olduğunu savunup, Allah'ı ve hesap gününü onlara aşılacak.

Böylece Trohim hayatında son bir değişiklik daha yapmış ve hiç inanmadığı halde, tam bir sofu kesilmiş. Salı ve Cuma oruçlarını, kilisedeki bir tek töreni bile kaçırmıyormuş. Ev halkına, tanıdıklarına, hizmetçilerine bir Allah ve hesap günü olduğunu, ona inanmayanların ahirette ebedi azap göreceklarını aşılama çabalıyormuş. Öyle ki, bütün eski düşüncelerinden vazgeçmiş ve yaptıklarından pişmanlık

duyuyormuş gibi davranıyor, Allah'la ilgili düşüncelerini oğluna bile aşılammaya çalışıyormuş.

Hiç bir şeyden korkulmaması gerektiğine, Allah'ın var olmadığına, istediği gibi yaşamasına hiçbir engel kalmadığına inandığı o günden, oniki Ağustostan sonra hiçbir şeyden zevk almamaya başlamış. Hayatındaki herşey sıkıntı ve üzüntüye dönüşmüş.

Öldürüleceği, zehirleneceği, aldatılacağı, kendi çocukları arasında bile en korkunç cinayetlerin işlenebileceği korkusu bir türlü yakasını bırakmıyormuş. Bütün çevresinden şüpheleniyor, herkesten korkuyor, karısından, oğlundan, bütün insanlardan tiksiniyormuş. Öyle bir haldeymiş ki önceleri çok sevdiği minimini torunları bile artık kendine canavar gibi görünüyormuş. Kendi nasıl insanlardan tiksiniyorsa, onlar da ondan tiksiniyor gibi geliyormuş Trohim'e.

Kimsenin kendisi hakkında kötü düşünmemesine rağmen, o herşeyini herkesten kıskanıyor, hiçbir şeyini başkalarına göstermiyor, herkesi aldatıyor, bütün insanlara karşı tedbirli davranıyormuş. İnsanlara, Allah, hesap günü, erdem gibi inançlar aşılammaya çalışıyormuş. Kurtuluşunun, kendinin inanmadığı şeylere başkalarını inandırmakta olduğunu sanıyormuş. Sürekli artan zenginliği artık ona yalnızca korku veriyormuş. Ev halkını can düşmanları görüyormuş. Yemek, içmek, uyumak gibi en basit zevkler bile artık ona harammış. Kendine karşı yapılacak kötü planlara alet olabileceği düşüncesiyle herkese şüphyle bakıyormuş.

İşte bu şekilde on yıldan fazla yaşayan zavallı Trohim'in garip hallerini etraftakiler farkediyor ama ne kadar acı çektiğini bilmiyorlar. Bu kadar büyük olan acılarını, ölümün bile hafifleteceğini ummadığı için ölüm ona daha da ağır geliyormuş. Kendi kendine üzüyor, acı çekiyor, sebebini bilmemesine rağmen ölümden korkuyormuş. Çünkü ölümden sonra hiçbir şey olmadığını, hayatın birden biteceğini, ölse de kalsa da hiçbir şeyi yoluna koyamayacağını biliyormuş.

Trohim onüç yıl bu sıkıntıları çekmiş. Bir gün kiliseden döndükten sonra odasında kahvaltı edip, dolabında kilitli duran şarabından içtikten sonra uyumak için yatmış. Bir daha uyanamamış.

Kolay bir ölüm olmuş bu. Trohim'in süslü tabutunu Aleksandr Nevski Manastırı Mezarlığı'na kaldırmışlar. Parababasının parlak ziya-

fetlerini hiç kaçırmayan bir sűrű dalkavuk da tabutun arkasından yűrűműŝ. Hitabetiyle űnlű bir papaz da mezar sűylevini vermiŝ. Őlenin erdemlerini, merhametini, mutlu hayatını uzun uzun sayıp dűkműŝ.

Allah'tan baŝka hiç kimse ne Trohim'in iŝlediĐi cinayeti biliyormuŝ ne de çektiĐi iŝkenceleri. Evet, onun cezası Allah'a ve ahiret gűnűne inancını kaybetmek olmuŝ.

Pahalıya patlıyor

Çok zaman önce Fransa ile İtalya arasında, Akdeniz kıyısında mininnacık bir krallık vardı. Adı da Monako'ydu. Krallığın nüfusu büyük bir köyden daha az, topu topu yedi bin kişiydi. Toprağı o kadar azdı ki insan başına bir dekar bile düşmüyordu. Fakat bu krallığın hem sarayı, hem ordusu, hem de komutanları vardı. Ordusu çok küçük, altmış kişi olmasına rağmen yine de bir ordu sayılabilirdi.

Bu küçük krallığın gelirleri azdı. Her yerde olduğu gibi burada da vergiler vardı ve her adam başına düşen vergilerin yanısıra, tütün, şarap ve rakıdan da vergi alınır. Her ne kadar içki ve tütünden vergi alınsa da, nüfus az olduğu için bu gelir, saray adamlarına, memurlara ve diğer harcamalara yetmiyordu. İşte bu sebeple bunlardan ayrı bir gelire ihtiyaç vardı. Bu gelir de iskambil ve ruletten sağlanıyordu. İnsanlar bu oyunları oynar neticede kazanır veya kaybederdi. Fakat işletmeciler her durumda kazanır ve bu kazancından büyük bir kısmını krallığa verilmek üzere ayırırdı. Evet, krallık için ayrılan pay bir hayli yüküydü. Çünkü Avrupa'da bu nitelikte bir başka kumarhane yoktu. Gerçi daha önce Almanya'da prenslerin takıldığı kumarhaneler vardı. Fakat bunlar on yıl önce kapatılmıştı. Bilindiği üzere kumarhaneler bir sürü felaketlerin doğmasının başlıca sebebidir: Birtakım insanlar buralara gelerek kumar oynamaya başlar sonra batıkça batır, elinde avucunda ne varsa hepsini yitirir hatta ödünç aldığı paraları bile kumara yatırır, bunun sonucunda da üzüntüsünden ya kendisini denize atar ya da tabancayla öldürür. İşte bu gibi sebeplerden Almanya'da prenlere kumar oynamak yasaklandı. Fakat Monako'da böyle bir ya-

sağı kim koyabilirdi? İşte bu yüzden sadece Monako'da kumarhane kaldı.

O gün bugündür bütün kumar düşünleri buraya gelmeye başladılar. Böylece krallık bu işten büyük paralar elde etti. Ee, namusluca çalışarak, görkemli saraylar kurulmuyor ki... Sonuçta içkiden alınan vergiyle iyi bir hayat yaşanmadığına göre, onlar da daha iyi yaşamak için bu pis işi yapıyor, böyle böyle yaşayıp gidiyordu. Kendi çapında krallık yapıyor, para topluyor, sarayını büyük krallıklar gibi düzenliyor, krallarına taç giydiriyor, mükafat ve ceza veriyor, bağışlıyor, törenler tertipliyordu. Meclisleri, kanunları, mahkemeleri de vardı. Tıpkı gerçek krallıklar gibi. Tek farkı vardı o da herşeyinin küçük olmasıydı.

Halkı uysal olan bu krallıkta birgün bir cinayet işlendi. Daha önce böyle birşey yaşanmayan bu yerde, olay üzerine birbirinden namuslu yargıçlar toplanıp işi gereği gibi yargılamaya başladılar. Toplanan yargıçlar, savcılar, jüri üyeleri, avukatlar, kanuna göre suçlunun boynunu vurmaya karar verdiler. Kararı krala sundular o da okuyup tasdik etti. Ölüm cezası verilmişti ama işin kötü tarafı krallıkta cezayı uygulamak için ne bir cellat, ne de bir giyotin vardı. Bunun üzerine kurul tekrar toplanarak Fransız hükümetinden giyotin istemeye karar verdi. Bir yazı göndererek: "Giyotini ve celladını bize gönderebilir misiniz? Masraflarını da bildirir misiniz?" diye sordu. Bir hafta sonra gelen cevapta, makinenin de celladın da gönderilebileceğini, masraflarının da 16.000 frank olduğu yazılıydı. Krallık düşündü, taşındı: "16.000 frank bu. Dile kolay. Böyle ciğeri beş para etmez biri için değmez. Ne de olsa 16.000 frank. Az değil ki... Kabul etsek, kişi başına iki küsür franktan fazla vergi düşecek. Halka ağır gelir bu. Ayaklanmaya falan kalkarlarsa işi nasıl düzeltereğiz o zaman?" diyerek meclis toplandı. Bu sefer aynı soruyu İtalya kralına sormaya karar verdiler. Çünkü Fransa cumhuriyetti, krallara saygı göstermeyebilirdi. Fakat İtalya ne de olsa kendi kardeşleriydi, belki daha ucuza yapardı. Haberi İtalya kralına gönderdiler. Çok geçmeden cevap geldi. İtalya hükümeti giyotini seve seve göndereceğini, masrafların da yol parasıyla birlikte 12.000 frank tutacağını belirtti. Belki bu daha ucuzdu ama yine de pahalıydı. Yine adam başına düşen vergi 1,5 frangın üstündeydi sonuçta. Bunun üzerine meclis tekrar toplanıp suçlunun başını uçuracak bir

asker düşünmeye başladı. Zaten askerler savaşta insan öldürmüyorlar mıydı? Bu iş için hazırlanmamışlar mıydı? Bu karar üzerine komutan askerlere gidip, onlara bu işi üstlenecek birinin olup olmadığını sorunca, askerler buna yanaşmadılar. Beceremeyeceklerini, böyle birşey öğrenmediklerini söylediler. Tekrar toplanan, komiteler, komisyonlar, alt komisyonlar “Ne yapmalı, ne etmeli” diye düşünüp taşındı. Sonunda ölüm cezasını müebbet hapse çevirmeye karar verdiler. Böylece hem kral merhametini göstermiş olacak hem de masraf azalacaktı. Karar kabul edilmesine edildi ama işin kötü tarafı suçluyu ömür boyu yatıracak özel bir hapishane yoktu. Var olan hapishaneler, suçluları kısa zaman yatırmak içindi. En sonunda güç bela bir hapishane bulup suçluyu içeri tıktılar başına da bir nöbetçi koydular. Nöbetçi hem nöbet bekliyor hem de saray mutfağına gidip suçlunun yemeğini getiriyordu. Adam böyle böyle altı ay, bir yıl yattı. Yıl sonunda krallık geliri gideri gözden geçirmeye başladı. Baktı ki suçlu yeni bir masraf olmuş. Hem de az bir masraf değil. Nöbetçisi, yemeği hepsi 600 franga mal olmuş. Az para değil ki... Üstelik adam elli yıl bile yaşayabilecek kadar dinçmiş. Hesap et artık masrafı. Bunun çok fazla olduğuna karar verilip, üyeler toplantıya çağırıldı. “Bu adam bize pahalıya patlıyor” diye düşünmeye başladı kurul. Biri, nöbetçiyi kaldırmayı teklif etti: “O zaman suçlu kaçır. Kaçarsa da cehenneme kadar yolu var” diye karara vardılar. Kral da tasdik edip, nöbetçiyi kaldırdı. Tam ne olacak bakalım diye beklemeye başladıkları zaman bir de ne görsünler! Suçlu yemek zamanı gelince nöbetçiyi arıyor, bulamayınca da kendi saray mutfağına gidip ne verirlerse alıyor, sonra da zindanına dönüp, kapıyı kilitleyip oturuyor. Ertesi gün yine öyle. Yemeğini almaya gidiyor ama bir türlü kaçmıyor. Tekrar düşünmeye başlamışlar. Ne yapmalı, ne etmeli derken: “Bize lazım değilsin, çek git” demeyi uygun görmüşler. Sonra da adalet bakanı suçluyu yanına çağırıp: “Başındaki nöbetçiyi kaldırdık. Niye kaçmıyorsun hala? Hem kral da kızmaz buna” deyince adam: “Kral kızmayabilir ama ben yine kaçmayacağım. Hem kaçsam nereye gideyim? Siz bana bu cezayı vermekle beni rezil rüsva ettiniz. İşimden gücümden oldum. Bundan sonra kim alır beni yanına? Bana hakkıyla davranmadınız, yakışık almaz birşey yaptınız. Ölüm cezası verdiniz. Kabul ettim. Cezayı uygulamanız gerekirken bunu yapmadınız, bu birincisi. Böyle şey omaz diye direnmeme rağmen,

müebbet verdiniz. Yemeğimi getiren bir de nöbeti koydunuz başıma. Sonra da tutup kaldırdınız. Oldu mu iki. Ben yine olmaz diye direndim. Gittim yemeğimi kendim aldım. Şimdi de bana 'çek git' diyorsunuz. Öyle yağma yok. Ne yaparsanız yapın bir yere gitmem" dedi.

Bütün bunların üzerine meclisi toplayıp, ne yapmalı ne etmeli diye düşündüler. Sonra adama aylık bağlamaya karar verdiler. Çünkü başka şekilde kurtulamayacaklarını biliyorlardı. Sonucu krala bildirdiler o da başka çarenin olmadığına, ne pahasına olursa olsun bu adamdan kurtulmak gerektiğine karar verip, adama 600 frank aylık bağladılar. Bu iş adama iletilince: "Parayı namusluca öderseniz giderim" dedi.

Böylece işi halletmiş oldular. Adama bir miktar avans verdiler. O da herkesle vedalaşp ülkeden ayrıldı. Trenle 15 dakika gidip sınıra yakın bir yerden biraz toprak aldı, bağ bahçe yaparak oraya yerleşti. Günü geldiğinde gidip aylığını alıyor, sonra da kumarhaneye gidip iki üç frankla oyun oynuyor, bazen kazanıyor, bazen kaybediyor sonra da evine dönüyordu. Yani güle oynaya, uslu uslu yaşayıp gidiyordu.

Bereket versin ki bu suççu, insanın kafasını vurmak ya da ölene kadar zindanda tutmak için masrafı esirgemeyen bir ülkede işlememişti.

Françoise

Tarih 3 Mayıs 1882'ydi. Havre'den Çin limanlarına doğru yola çıkan "Rüzgarlar Meryemi" adlı üç yelkenli gemi, Çin'e varınca yükünü boşaltmış, oradan başka mallar yükleyip Buenes-Ayres'e taşımış, oradan da mal alıp Brezilya'ya götürmüştü. Bu sefer esnasında, sakatlanmalar, tamirler, sessiz geçen birkaç ay, gemiyi zorla rotasından ayırıp uzaklara götüren rüzgarlar, deniz maceraları, felaketler derken gemi tam dört yıl yabancı denizlerde dolaştı. Tarih 8 Mayıs 1886 olduğunda, Amerikan konserveleri dolu teneke sandıklarla Marsilya'ya döndü.

Gemi Havre'den çıktığında mürettebat, kaptan, ikinci kaptan ve ondörtde tayfadan oluşuyordu. Yolculuklarında tayfalardan biri öldüğü, dördü de türlü maceralarda kaybolduğu için Fransa'ya dokuz kişiyle dönüldü. Eksilen tayfaların yerine de Singapur'daki bir meyhaneden buldukları, iki Amerikalı, bir zenci ve bir de İsveçli'yi tayfa olarak aldılar. Sonra da yavaş yavaş limana yanaşma hazırlıklarına başladılar. Yelkenleri indirip semendireğine çaprazlama bağladılar. Pofurdaya pofurdaya gelen römorkör, gemiyi liman çizgisine yanaştırdı. Gemi, dünyanın dört bir yanından gelmiş çeşit çeşit, irili ufaklı, teçhizatlı gemilerin yanyana durdukları liman boyundaki çizgiye yaklaşıp, çift yelkenli bir İtalyan gemisiyle, bir İngiliz gemisi arasına sıkıştı. Deniz ise küçük dalgalarla hafif hafif kıyıya çarpmasına rağmen durgundu.

Kıyıya yanaştıktan sonra, gümrük ve liman memurlarıyla da işini bitiren kaptan, tayfalarına, bütün gece izin verdi.

Sıcak bir yaz gecesiydi. Marsilya baştan başa ışıklar içindeydi. So-

kaklarda yemek kokuları, araba gürültüleri, konuşmalar ve şen kahkahalar vardı.

Rüzgarlar Meryemî'nin tayfaları dört aydır karaya ayak basmadıkları için, kıyıya inince, şehir içinde şehirleri yadırgayan yabani insanlar gibi ürkek ve çift çift dolaşıyorlardı. Limana yakın olan sokaklarda, sanki birşey arıyormuşçasına etrafa bakınıyor, çevreyi kolaçan ediyorlardı. Dört aydır kadın yüzü görmemişlerdi.

İçlerinden Selestin Duclos adlı dinç, pişkin bir delikanlı her zamanki gibi onlara kılavuzluk ediyor, önde gidiyordu. Bu delikanlı arzulanın yerleri bulmayı becerir, sıkışınca yakayı kurturmayı bilir, kavgalara girmez ama bir defa girdi mi de hakkını verirdi.

Tayfalar ağır bodrum ve kiler kokularıyla denize doğru uzanan karanlık sokaklarda itişe kakışa uzun süre dolaştılar. En sonunda Selestin, üstünde fenerler bulanın kapıların olduğu daracık bir sokak seçip içine daldı. Tayfalarsa alaylı gülümsemelerle, şarkılar söyleye söyleye Selestin'in ardı sıra gidiyorlardı.

Kapı fenerlerinin donuk renkli camları üzerine iri rakamlar yazılmıştı. Alçak tavanlı kapıların altında, hasır sandalyeler üzerinde oturan yarıçıplak kadınlar, tayfaları görür görmez yerlerinden sıçırıyor, sokağın ortasına doğru koşup onların yollarını kesiyor ve kendi odalarına çağırıyorlardı.

Arada bir koridorların dibinde bir kapı açılıyor, kaba pamukludan daracık bir pantolon giymiş, kısa etekli, yaldızlı şeritlerle süslü siyah kadifeden sütyeniyle yarı çıplak bir kadın görünüyordu. Uzaktan:

—Hey yakışıklı! Gel, diye bağıyor, bazen de koşup tayfalardan birinin yakasına yapışıyor, âdeta sineği sürükleyen bir örümcek gibi ite kaka var gücüyle onu kapıdan içeri sokuyordu. Delikanlı da pek direnmiyordu. Ötekilerse “Ne olacak bakalım” diye izliyorlardı. O sırada Selestin'in:

—Burası değil, girme, diye bağırması duyuluyor, delikanlı da onu dinleyip zorla kadından kendini kurtarıyordu. Bunun üzerine öfkele-nerek sövüp sayan kadının gürültüsüne başka kadınlar çıkıyor, üzerlerine atlıyor, mallarını övmeye başlıyordu. Tayfalarsa hep daha ileri yürüyorlardı: Nadir olarak da ya mahmuzlarını şakırdatan askerler, ya bildikleri bir yere tek başlarına gelen tüccar çırakları, ya da bir köylü karşlarına çıkıyordu.

Tayfalar evlerin altlarından akan pis kokulu lağımlar üzerinden atlayıp böyle fenerlerin yandığı diğer sokaklardan geçerek hep ileri daha ileri gidiyorlardı. En sonunda Selestini öbürlerinden biraz daha iyi olan bir eve gelerek arkadaşlarını içeri soktu. İçkili lokantanın büyük salonuna oturan tayfalar, yanlarına gelen kadınlardan beğendikleriyle bütün bir geceyi geçirecekler, ayrılmayacaklardı. Orada âdet böyleydi.

Üç masayı yanyana koyup birleştirerek, kadınlarla beraber içmeye başladılar. Sonra da yukarı çıktılar. Uzun süre tahta basamaklı merdivenden çıkan yirmi ayağın postal gürültüleri duyuldu. Ta ki hepsi daracak kapılardan, ayrı ayrı odalara dalıp dağılana kadar.

Bütün bir gece boyunca aşağı inip içiyorlar, altı aylık kazançlarını üç saatlik sarhoşlukta döke saça harcıyorlar, durmadan içiyor ve yine yukarı çıkıyorlardı. Saat 11'e doğru hepsi zilzurna sarhoş olmuştu. Gözleri kan çanağı gibi olmuştu, ne söylediklerini bilmeden saçma sapan konuşuyorlardı. Biri şarkı söylüyor, öbürü bağırıp çağırıyor, diğeri masayı yumrukluyor, beriki şarabı kafaya dikiyordu. Selestin ise arkadaşlarının ortasında oturuyordu. Yanında iri yarı, kırmızı yanaklı, şişman bir kadın vardı. En az arkadaşları kadar içmişti ama henüz tam sarhoş olmamıştı. Fakat düşüncelerini toparlayamıyor, söyleyeceklerini hatırlayamıyordu. Hafifçe gülümseyerek:

—Hı... Demek öyle. Çoktandır burada mısın? dedi.

Kadın:

—Altı aydan beri, deyince onaylar gibi başını salladı.

—Ee, nasıl, memnun musun bari?

Kadın bu soru üzerine düşüncelere daldı.

—Alıştım. Alışmak zorundaydım. Hizmetçi ya da çamaşırcı olmaktan iyi yine.

Sanki bu sözleri doğru buluyormuş gibi davrandı.

—Buralı değil misin?

Kadın hayır dercesine başını salladı.

—Uzaklardan mısın? dedi Selestin.

Kadın yine başını sallayınca:

—Ya nerelisin? diye sordu.

Kadın hatırlamak istemezcesine düşünmeye başladı:

—Perping'liyim, dedi.

Erkek:

- Ha... deyip sustu. Kadın sordu bu defa:
—Ya sen kimsin, denizci misin?
—Evet denizciyim.
—Çok mu uzaklardaydınız peki?
—Yakında değildik. Çok şey gördük.
—Belki dünyayı dolaşmışsınızdır.
—Dolaştık tabii. Hem de bir değil iki defa dolaştık.
—”Rüzgarlar Meryemi” adlı bir gemi var. Biliyor musunuz? Hiç rastgeldiniz mi?

Kadının, kendi gemilerinin adını söylemesine şaşırılmıştı Selestin. Aklınca biraz dalga geçmek istedi:

- Daha geçen hafta rastladık.
Bunun üzerine kızın benzi birden kül gibi oldu:
—Sahiden rastladınız mı? diye sordu.
—Tabii ki sahi.
—Yalan söylemiyorsun ya!
—Valla değil, diye yemin etti.
—Peki orada Selestin Duclos'u gördün mü?

Erkek:

- Selestin Duclos mu? diye tekrarladı. Şaşırmış hatta korkmuştu.

Bu kadın onun adını nasıl bilebilirdi.

- Yoksa onu tanıyor musun? diye sordu.
Kadının birşeyden korktuğu belliydi. Panikle:
—Hayır, hayır, tanımıyorum. Burada bir kadın tanıyor, dedi.
—Hangi kadın, bu evde mi?
—Hayır buraya yakın.
—Ne kadar yakın?
—Canım uzak değil işte.
—Nasıl bir kadın o?
—Benim gibi, şöyle böyle bir kadın.
—Peki niye ilgileniyor bu kadın Selestin'le?
—Ne bileyim ben. Belki de memleketlisidir.
Birşeyler sorar gibi birbirlerinin gözlerine bakıyorlardı.
Selestin:
—O kadını görmek isterdim.
—Niye? Ona birşey mi söyleyeceksin?

—Evet.

—Ne diyeceksin?

—Selestin'i gördüğümü söyleyeceğim.

—Demek gördün onu. Nasıl sağsalım mı?

—Sapasız. Niye soruyorsun?

Kadın sustu. Yine düşünmeye başladı. Sonra hafifçe:

—Peki “Rüzgarlar Meryemi” nereye doğru gidiyordu?

—Nereye mi? Marsilya'ya.

—Sahi mi söylüyorsun diye haykırdı kadın.

—Sahi tabii.

—Demek Seleste'yi sen de tanıyorsun.

—Tanıyorum dedim ya canım.

—Ya... Bu iyi.

—Nen olur o senin. Haydi söyle.

—Onu görürsen ona de ki... Yok yok boşver.

—Ne söyleyeceğim ona?

—Boşver birşey söyleme.

Selestin kadına bakıyor, gittikçe daha da kaygılanıyordu:

—Peki sen onu tanıyor musun? diye sordu tekrar.

—Hayır tanımıyorum.

—Öyleyse ne diye ilgileniyorsun?

Kadın karşılık vermedi. Sonra birden yerinden sıçrayarak, lokanta sahibinin oturduğu arkadaki tezgaha koştu. Bir limon alarak bardağa sıktı ve üstüne su doldurup Selestin'e vererek:

—Al, iç, dedi ve yine biraz önce oturduğu gibi dizlerine oturdu. Erkek bardağı eline alıp:

—Bu da ne? diye sordu.

—Ayılman için. Sonra söylerim haydi iç.

Selestin içtikten sonra ağzını yenine silerek:

—Haydi söyle, dinliyorum, dedi.

Söylerim ama beni gördüğünü, beğden duyduğunu söylemeyeceksin. Olur mu?

—Peki söylemem.

—Yemin et. Valla mı?

—Valla.

—Öyleyse söyle ona, babası, annesi öldü. Kardeşi de. Sıtma vardı.

Bir ayda üçü de öldü.

Selesin bir an damarlarındaki tüm kanın kalbinde toplandığını hissetti. Bir kaç dakika ne söyleyeceğini bilemeden sessizce durdu.

—Doğru mu söylediklerin?

—Doğru.

—Sana kim söyledi bunları.

Kadın ellerini Selestin'nin omuzlarına koyup, gözlerinin içine bakarak:

—Ağzını açmayacağına yemin et.

—Ediyorum. Vallahi söylemem.

—Ben onun kızkardeşiyim.

Selestin birden:

—Françoise, diye haykırdı.

Kadın gözlerini hiç ayırmamacasına ona dikmişti. Dudakları hafif hafif kıvıldıyordu.

—Selestin... Demek sensin.

Birbirlerinin gözlerine bakarak hiç kıvıldamadan, oldukları yerde donakaldılar.

Etraftakiler ise sarhoş kafalarla bağırıp çağırıyorlar, bardak sesleri, alkışlar, taban vuruşları, kadınların ince çığlıkların, şarkı gürültüsüne karışıyordu.

Bütün bunlar olurken Selestin hafifçe:

—Nasıl olur bu? diyordu. Öyle yavaş söylemişti ki kadın iyi anlamamıştı.

Gözleri birden yaşla doldu genç kadının:

—İşte öyle. Üçü de bir ay içinde öldüler. Elimden ne gelirdi. Yalnız kalmıştım. Doktora git, eczaneye koş, derken bir de üçünün cenaze masrafı... Elimde avucumda ne varsa satıp borçları ödedim. Hiçbir şeyim kalmayınca, Bay Kaşo'nun yanına hizmetçi olarak girdim. Sen de tanırısın. Hani şu topal. O zaman on altıma henüz girmiştim. Sen giderken ondördümde bile yoktum. İşte ilk günahı onunla işledim. Ne kadar da budalaymışım Ya Rabbim. Sonra da noterin evinde dadılık yapmaya başladım. Onunla da aynı şey oldu. İlk zamanlar bana bakmıştı. Ev tutmuştu. Ama çok sürmedi. Bırakıp gitti beni. Üç gün boyunca ağzıma bir lokma bile koymadım. Kimse de beni istemiyordu. En sonunda diğerleri gibi ben de buraya geldim.

Kadın bunları anlatırken dökülen göz yaşları, yanaklarını ıslatıyor, ağzına giriyordu.

Selestin:

—Ne yaptık biz? deyince kız göz yaşları arasında fısıldadı:

—Ben senin de öldüğünü sandım. İsteyerek mi yaptım sanki?

Erkek fısıltıyla:

—Nasıl oldu da beni tanımadın? diye sordu.

—Tanıyamadım işte. Kabahatim yok, diyerek ağlamaya devam ediyordu kız. Ümitsizce kollarını sallayarak:

—Ah! O kadar çok erkek görüyorum ki, hepsinin yüzleri bana aynı geliyor. Hem nasıl tanıyabilirdim seni? Giderken böyle miydin sen?

Selestin yüreğinin acıyla, hızla burkulduğunu hissediyor, dayak yiyen küçük bir çocuk gibi bağırıp çağırmak, haykırmak istiyordu.

Ayağa kalktı. Kadını kendinden biraz öteye itip kafasını kocaman denizci ellerinin arasına alarak, gözlerini hiç ayırmadan kadına bakmaya başladı. Evde bıraktığı yakınları bir bir gözünün önüne geliyordu. Yavaş yavaş o küçücük şen kızcağızı da tanımıştı:

—Evet. Sensin. Françoise! Kız kardeşim! dedi Selestin. Birden bir sarhoşun iniltisini andıran boğuk erkek hıçkırıkları boğazında düğümlendi.

Kızın başını bırakıp, masaya bardakları tuzbuz edecek bir yumruk indirdi. Sonra da vahşi bir sesle haykırdı. Bu ses üzerine arkadaşları şaşırmıştı. Ona dönerek konuşan biri:

—Şuna bakın nasıl da öfkelenmiş, diyordu. Diğeri:

—Bağırsın varsın, derken bir başkası:

—Hey Selestin, niye bağırıp çağırıyorsun? Haydi yukarı çıkalım, diyor bir yandan Selestin'in yenini çekiyor, diğer yandan da, hep sırtan, kırmızı yüzlü, parlak siyah gözlü, pembe ipekten açık korsesi olan kadını kucaklıyordu.

Selestin birden sustu. Soluğu kesilmişti. Gözlerini arkadaşına dikip, dövüşe başladığı zamanlardaki tuhaf ve kararlı tavrıyla, kızı kucaklayan tayfaya doğru sallana sallana yürüdü. Sonra da yumruğunu aralarına indirerek kızla tayfayı ayırıp:

—Defol! Görmüyor musun senin kızkardeşin o. Onların hepsi bir insanın kızkardeşi, dedi ve Françoise'yi göstererek:

—İşte bu benim kardeşim Françoise, dedi.

Sonra da katılırcasına gülmeyi andıran hıçkırıklarla haykırdı. Yerinde sallandı, kollarını kaldırdı ve yüzü koyun yere yıkıltı. Can çekişen bir adam gibi ellerini ayaklarını döşemeye vuruyor, yerde hırıldayarak yuvarlanıyordu.

Arkadaşlarından biri:

—Yatırım da uyusun. Sokakta polis falan olabilir, dedi.

Sonra Selestin'i tutup yukarıya, Françoise'in odasına götürdüler ve onun yatağına yatırdılar.

Küçükler büyüklerden daha akıllı çıktı

O yıl Paskalya bayramı erken gelmişti. Halk kızakları daha yeni kaldırmıştı. Avlularda ise hâlâ biraz kar vardı ve köyün sokaklarında sular akıyordu. Akan sular iki avlu arasındaki sokakta bir su birikintisinin başına, karşılıklı avlulardan iki küçük kız geldi. Kızlardan biri diğerinden daha büyüktü. Anneleri her ikisine de yeni sarafanlar* giydirmişlerdi. Küçüğün sarafanı mavi, büyüğünü ise süslü ve sarıydı. İkisinin de kırmızı başörtüleri vardı. Kilisedeki bayram töreni biten bitmez iki küçük bu su birikintisine gelmişlerdi. Birbirlerine elbiselerini gösterip oynamaya başladılar. Canları suyun içinde oynamak istiyordu. Küçük kız az kalsın ayakkabılarıyla suya girecekti ki büyük olan:

—Dur gitme. Annen kızar sonra. Bak ben ayakkabılarımı çıkarıyorum. Haydi sen de çıkar, dedi.

Ayakkabılarını çıkarıp suyun içinde karşılıklı yürümeye, birbirlerine doğru ilerlemeye başladılar. Su küçüğün dizlerine kadar geldiğinde:

—Akulka! Burası derin korkuyorum, diye bağırılmaya başladı. Akulka da:

—Korkma, daha fazla derinleşmez. Bana doğru gel, haydi, diye karşılık verdi.

Birbirlerine doğru ilerlemeye başladılar. Akulka:

—Dikkat et küçük. Su sıçratma, yavaş yürü, diye uyardı küçüğü.

Fakat daha sözünü bitirmeden küçük ayağını suya öyle bir vurdu

*Rusya'da giyilen, bir çeşit, uzun, kolsuz kadın elbisesi.

ki Akulka'nın sarafanını kirletti. Suyu burnuna ve gözüne de sıçratmıştı. Akulka sarafanının üzerindeki lekeleri görünce sinirlendi ve küçüğe bağırdı ve dövme için peşinden koştu. Küçük kabahatli olduğunu anlayınca hemen su birikintisinden çıkıp eve doğru koşmaya başladı. Tam bu sırada Akulka'nın annesi oradan geçiyordu ve kızın elbisesinin kirlendiğini görünce:

—Seni edepsiz seni. Hemen nerede kirlettin, diye azarladı kızı. O da:

—Küçük kız bile bile üstüme su sıçrattı, diye savundu kendini.

Bunun üzerine Akulka'nın annesi küçüğü yakalayıp ensesine bir tokat patlattı. Küçük bütün sokağı dolduran bir sesle ağlamaya başladı. Sesi duyan annesi de hemen sokağa fırlayarak komşusuna:

—Niçin kızımı dövüyorsun, diye bağırdı.

Böylece kadınlar ağız dalaşına başladılar. Kavgayı duyan erkekler de sokağa çıkınca bir gürültü başladı. Her kafadan bir ses çıkıyor, kimse kimseyi dinlemiyordu. Bir hayli bağırp çağırdılar. İtişmeler kavgışmalar derken neredeyse kavga edeceklerdi. Bu sırada Akulka'nın ninesi çıkıp erkeklere:

—Ne yapıyorsunuz siz. Bayram günü gülüp eğleneneğimize kavga ediyorsunuz, günaha giriyorsunuz, diyerek kavgayı önlemek istedi. Fakat ihtiyar kadını dinleyen yoktu. Az kalsın onu yere düşüreceklerdi.

Onlar böyle didişirken iki küçük tekrar bir araya gelip, barışmışlar. Kadınlar kavgaya devam ederken Akulka sarafanındaki lekeyi silmiş, yine su birikintisinin içine dalıvermişti. Yerden bir taş almış, suyu sokağa akıtmak için yandaki toprağı kazıyordu. Küçük kız da yanaşmış ona yardım ediyordu. Kamgayla ufak bir oyuk açmışlardı.

Büyükler yumruklaşmaya başladıklarında, küçük kızların açtığı oyuktan, ninenin bulunduğu yere doğru su akmaya başlamıştı.

İki kız bu kez de yaptıkları dereciğin etrafında koşuşturmaya başlamışlardı. Akulka:

—Tut Maşala tut, diyerek koşuyordu. Küçük kız da bir şeyler söylemek istiyordu ama gülmekten kendini alıp konuşamıyordu.

Kızlar koşuyorlar, ışıkların suda bıraktığı pırıltılara bakarak gülüyorlardı. Koşarken büyüklerin ortasına giriverdiler. Nine onları görmez görmez kavga edenlere:

—Allahtan korkun! Koskoca adamlarsınız. Şu kızlar yüzünden kavgaya girdiniz, onlarsa herşeyi unutmuş gle oynaya hoplayıp zıplıyorlar. Şu kızlar kadar olamadınız. Sizden daha akıllıymıŐlar meğer, dedi.

Bunun zerine kızlara bakan büyükler yaptıklarından utandılar ve kendi kendilerine gülerek evlerine döndüler.

Şu ayeti bu hikaye doğrultusunda anlamak ne kadar da isabetli olacaktır: "EĞer küçük çocuklar gibi olmazsanız asla cennete giremezsiniz."*

*İncil, Matta, XVIII,3

Aptal İvan

I

Çok zaman önce bir padişah'ın ülkesinde zengin bir köylü yaşıyor-muş. Bu köylünün Asker Semyon, Şişko Taras, Aptal İvan adlarında üç oğlu, bir de Malanya adında dilsiz, geçkin bir kızı varmış. Birgün Asker Semyon, padişaha hizmet için askere, Şişko Taras da bir tüccarın yanında çalışmak için şehre gitmiş. Aptal İvan ise alın teriyle çalışıp kazanmak için kızkardeşiyle birlikte evde kalmış.

Zamanla Asker Semyon orduda yüksek rütbelere ulaşmış, mal mülk edinip bir bey kızıyla evlenmiş. Fakat maaşının ve malının mülkünün çok olmasına rağmen yine de iki yakası bir araya gelmiyormuş. Çünkü karısı, Asker Semyon'un bütün kazancını har vurup harman savuruyormuş. Böylece yine parasız kalıyorlarmış. Birgün Asker Semyon mülkünün gelirini toplamaya gittiğinde kahyası ona demiş ki:

—Nerede bizde gelir beyim. Hiçbir şeyimiz yok ki... Sığır, at, inek, çapa, saban, tırmık... Bunların hiçbiri yok. Bunlar olmalı ki gelir olsun.

Bunun üzerine Semyon babasının yanına gidip:

—Baba, sen zengin olmana rağmen bana hiçbir şey vermedin. Benim üçte bir payımı versen de işime yarasa, kendi mülküme katsam? demiş.

Babası:

—Sen eve ne getirdin ki üçte bir payımı istiyorsun. Hem İvan'la kıza haksızlık etmiş oluruz, diye cevap verince Semyon:

—Yahu baba, İvan aptal, kız da dilsiz ve geçkin. Fazla malı ne yapacak onlar? deyinde baba:

—İyi öyleyse. Git İvan'a söyle. O ne derse o olsun, demiş. İvan da:

—Olur tabii, varsın alsın ne olacak, cevabını verince Semyon kendi payını alıp mülküne katmış ve yine padişaha hizmet etmek için gitmiş.

Şişko Taras da aynı Semyon gibi çok para kazanmış bir tüccar kıızıyla evlenmiş, ama bir türlü gözü doymuyormuş. Sonunda babasına gidip payını ayırmasını istemiş. Fakat babası Taras'a da payını vermek istememiş:

—Sen eve hiçbir şey getirmedin. Ne varsa hepsini İvan kazandı. Eğer sana pay veririm İvan'la kızın hakkını yemiş olurum.

Bunun üzerine Taras:

—İvan malı mülkü ne yapacak, aptalın biri zaten. Evleneyim dese hangi kız varır ona. Dilsiz kıza da birşey lazım değil. Ne olur bana buğdayın yarısını verin, çift çubuk aletlerini istemiyorum sadece hayvanlardan kır atı verin yeter. Nasıl olsa çift sürmede işinize yaramıyor, demiş.

İvan ise gülerek:

—Tabii canım, neden olmasın gidip getireyim, demiş ve böylelikle Taras'a da payını vermişler. Sonra Taras buğdayı şehre taşımış, kır atı da alıp götürmüş.

İvan ise her zamanki gibi babasını annesini beslemek kart kısırakla çift çubuk işlerine devam etmiş.

II

Bütün bunlar olurken bir köşede oturan ihtiyar şeytan kardeşlerin pay işinde kavga etmeden, sevgiyle iyilikle ayrılmalarına çok öfkelenmiş. Üç küçük şeytan çağırılmış yanına:

—Biliyorsunuz, Asker Semyon, Şişko Taras ve Aptal İvan adlarında üç kardeş var. Kavga etmeleri gerekirdi ama dirlik ve düzenlik içinde yaşıyorlar, birbirlerini sevip sayıyorlar. Şu aptal olan bütün işi altüst ediyor. Şimdi üçünüz gidip üç kardeşin peşine düşeceksiniz. Öyle akıllarını çeleyeceksiniz ki birbirlerinin gözlerini çıkaracaklar. Yapabilir misiniz bunları?

—Yaparız tabii.

—Nasıl yapacaksınız peki?

—Nasıl olacak, önce her birinin varını yoğunu elinden alırız. Yiyecek birşeyleri kalmayınca da onları bir araya getiririz ve onlar da kavga ederler.

—Tamam tamam. Görüyorum ki işinizi biliyorsunuz. Haydi şimdi gidin ve üçünü de baştan çıkarmadan yanıma gelmeyin. Yoksa üçünü-zün de derisini yüzerim.

Üç küçük şeytan kalkıp bataklığa gittiler. İşe nasıl başlayacaklarını konuşmaya başladılar. Tartıştular, tartıştular, tartıştular... En sonunda, her biri işin kolay tarafını kapmaya çalıştığı için, kura çekmeye karar verdiler. Kime hangi iş düşerse onu yapacak, işini erken bitiren de öbürlerinin yardımına koşacaktı. Küçük şeytanlar kura çekti. Sonra kimin işini bitirdiğini, kimin yardımına koşulmasını gerektiğini anlamak için bataklıkta buluşulacak günü tesbit ettiler.

Tesbit edilen gün geldiğinde şeytanlar bataklıkta buluştu. Herbiri işinin nasıl gittiğini anlatmaya başladı. İlk olarak Semyon'un peşine düşen küçük şeytan anlatmaya başladı:

—Benim işim yolunda. Yarın sabah Semyon babasının yanına gidecek.

Diğerleri bu işi nasıl yaptığını sorduklarında anlatmaya devam etti:

—Ben önce Semyon'a öyle bir cesaret aşıladım ki padişaha gidip bütün dünyayı ele geçireceğine söz verdi. Bunun üzerine padişah Semyon'u komutan yaptı ve onu Hint padişahıyla savaşmaya gönderdi. İki ordunun savaş alanında karşılaşacakları günün gecesi ben gidip Semyon'un ordusunun bütün barutlarını islatım. Sonra Hint padişahının yanına gidip, ona saman çöplerinden sayılamayacak kadar çok asker yaptım. Semyon'un askerleri ise her taraflarının askerlerle çevrildiğini görünce korktular. Semyon ateş etmelerini emretti ama toplar, tüfekler ateş almadı. Bunun üzerine Semyon'un askerleri iyice korkup çil yavrusu gibi dağıldılar. Böylece Hint padişahı onları yendi. Semyon rezil oldu. Malını mülkünü elinden aldılar, yarın da asacaklar. Şimdi bir günlük işim daha var. Evine kaçabilmesi için onu zindandan çıkaracağım. Yani benim işim yarına bitiyor. Şimdi söyleyin bakalım, hanginize yardım edeyim?

İkinci olarak Taras'ın peşine düşen şeytan konuşmaya başladı:

—Benim yardıma falan ihtiyacım yok. Benim işim de yolunda gitti.

Taras'ın bugünkü durumu bir haftadan fazla sürmez. İlk iş olarak gözünü hırs bürümesini sağladım. Başkasının malına karşı öyle bir hırs oluştu ki gözü doymuyor, ne görse almak istiyor. Elindeki bütün parayı eşya almak için harcadı. Durmadan aldı. Öyle bir hale geldi ki ödünç aldığı paralarla satın almaya başladı. Borç gırtlığına dayandı. İşler öyle karıştı ki bir türlü içinden çıkamıyor. Bir hafta sonra da ödeme zamanı başlayacak ve ben o zaman elindeki malların hepsini yok edeceğim. Böylece borçlarını ödeyemeyecek ve ister istemez babasının yanına gidecek.

Sıra İvan'ın peşine düşen üçüncü şeytana geldiğinde ona işlerinin nasıl gittiğini sordular. O da anlatmaya başladı:

—Benim işlerim iyi gitmiyor. İlk iş olarak karnı ağrısın diye yemek tabağına tükürdüm. Sonra da tarlasına gidip süremesin diye toprağı tepeleyip sertleştirdim. Bundan sonra süremeyeceğini sanıyordum ama o aptal sabanıyla gelip inatla toprağı sürmeye başladı. Karnının ağrısından inlemesine rağmen yine de toprağı sürmekten geri kalmıyordu. Baktım olmuyor sabanını kırdım. Fakat o hemen eve koşup bir başkasını getirdi ve yeni bir ok takarak yine sürmeye başladı. Baktım bu da çare etmedi bu sefer toprağın altına girerek saban demirini tuttum. Fakat imkânı yok, sabanı öyle bastırıyor ki sivri demir ellerimi parça parça etti. Hemen hemen tarlanın hepsini sürdü. Sadece az bir yer kaldı. Gelin arkadaşlar bana yardım edin yoksa bütün emeklerimiz boşa gidecek. Bu aptal çiftçilik eder durursa onlar asla sıkıntıya düşmezler. İki kardeşini de besler o.

Bu anlatılanlardan sonra Semyon'un şeytanı ertesi gün yardıma gideceğine söz vermiş ve şeytanlar birbirinden ayrılmışlar.

III

İvan hiçbir gün önce hemen hemen bütün tarlayı sürmüş, sadece bir boy sürülecek yer kalmıştı. Bir yandan karnı ağrımına rağmen, tarlayı sürmesi gerektiği için oraya gitti. Öğendiresini hareket ettirdi, sabanı çevirdi ve sürmeye başladı. Fakat daha ilk dönüşünde sanki bir köke takılmış gibi geriye doğru sendeledi. Çünkü küçük şeytan ayağını saban demirine dayanmış, demiri tutmaktaydı. İvan bunun üzerine:

—Şaşılacak şey burada kök yoktu ama kök işte, diye düşündü.

Elini toprağın içine sokup yokladığında yumuşak bir şey hissetti.

Tuttu, çekip çıkardı. Bir de ne görsün kök gibi kara, kimıldamayan birşey. Baktı ki dipdiri bir küçük şeytan. İvan:

—Seni gidi mendebur seni! dedi. Bir vuruşta kafasını ezmek istedi. Elini kaldırdı tam yumruğu indireceği sırada küçük şeytan yalvarmaya başladı:

—Kıyma bana n'olur. Ne istersen yaparım.

—Ne yapabilirsin bakayım?

—Ne istersen. Sen sadece istediğini söyle.

İvan kafasını kaşıyarak:

—Karnum ağrıyor, ağrısını geçirebilir misin? dedi.

—Geçiririm.

—Ee haydi geçir öyleyse.

Bunun üzerine şeytan toprağa eğilerek onu turnaklarıyla eşeledi eşeledi ve üç çubuklu bir kök bulup İvan'a uzattı:

—Al bunu. Kim bir çubuğunu yutarsa ağrısı sızısı kalmaz.

İvan bir tanesini alıp yuttuğunda ağrısı o anda geçivermişti.

Şeytan yine yalvarmaya başladı:

—Haydi bırak artık beni. İnan bana yerin dibine girer bir daha da çıkmam.

—Tamam olur. Haydi Allah yardımcın olsun!

Şeytan Allah lafzını duyar dumaz, tıpkı suya düşen bir taş gibi yerin altına cumburlop dalıverdi ve ortada yalnızca bir çukur kaldı.

İvan diğer iki çubuğu şapkasına sıkıştırarak kalan toprağı sürmeye başladı. Sürmeyi bitirdikten sonra sabanını ters çevirip evine gitti. Hayvanları bağladıktan sonra içeriye girdi. Bir de baktı ki büyük ağabeyi Semyon'la karısı oturmuş yemek yiyorlar. Duyduğuna göre Semyon'un malını mülkünü elinden almışlar. Semyon güç bela zindandan kaçıp babasının yanına koşmuş.

Semyon İvan'ı görünce:

—Ben senin yanında oturmaya geldim. Yeni bir yer bulana kadar bana da karıma da bakacaksın, dedi.

İvan:

—Tabii canım, olur. Kalın, deyip sedire oturmak istedi. Fakat Semyon'un karısı İvan'ın kokusundan tiksindi ve kocasına dedi ki:

—Böyle kötü kokan bir köylü parçasıyla beraber yemek yiyemem ben.

Bunun üzerine Semyon da:

—Bizim hanım pis koktuğunu söylüyor. Yemeğini sofada yesen, deyince Ivan:

—Olur tabii. Zaten kısırağı gece olatmaya götürecektim, diyerek ekmeğini, kaftanını alıp kısırağı olatmaya gitti.

IV

O gece Semyon'un şeytanının işi bittiği için serbest kalmış ve verdiği sözü tutmak için Ivan'ın şeytanını aramaya, aptalı alt etmek için ona yardım etmeye gitmiş. Tarlaya vardığında arkadaşını aramış taramış hiçbir yerde bulamamış. Sadece ortadaki çukuru görmüş:

—Herhalde arkadaşımın başına bir bela geldi. Onun yerine ben geçeyim bari. Sürme işi de bitmiş. O zaman ben de ot biçerken hakkından gelirim.

Şeytan bu düşüncelerinden sonra otlığa giderek orayı su altında bırakmış. Her taraf çamur deryası haline gelmiş. Ivan şafak sökerken kısırağı olatmaktan dönmüş. Tırpanını bileyip otları biçmeye gitmiş. Otlığa vardığında biçmeye başlamış. Bir sallamış, iki sallamış tırpan hemen körelivermiş. Kesmez olmuş. Bileğlemek gerekiyormuş. Ivan sürtmüş sürtmüş:

—Olmuyor. En iyisi eve gidip bileği taşı ve ekmek getireyim. Gerekirse bir hafta bile bileğlerim ama hepsini biçmeden yine de gitmem, demiş. Şeytan bu sözleri işitince düşüncelere dalmış:

—Bu aptal çetin cevize benziyor. Kolay kolay alt edemeyeceğim. Başka bir kurnazlık düşünmeliyim.

Ivan tırpanı bileğleyip gelmiş ve biçmeye başlamış. Şeytan bunun üzerine otların arasına gizlenerek tırpanı çekmeye, ucunu toprağa batırmaya başlamış. Ivan zar zor otlığın büyük bir kısmını biçmiş. Sadece su içindeki bir bölüm kalmış. Şeytan oraya gidip suyun içine girmiş ve:

—Ellerimi kesip biçse de yine ona bu otları biçirtmeyeceğim, demiş.

Ivan oraya vardığında otların sık olmadığını görmüş. Fakat yine de tırpan dönmüyormuş. Ivan kızmış ve var gücüyle sallamaya başlamış tırpanı. Şeytanın gücü de yavaş yavaş tükeniyormuş. Tam zamanında geriye sıçrayamamış. Bakmış ki iş kötüye gidiyor, bir çalının arkasına

büzülüvermiş. O sırada da İvan tırpanını çalıya doğru sallamış ve şeytanın kuyruğunun yarısını kesmiş. Böyle böyle İvan bütün otlığı biçmiş. Kızkardeşine de otları toplamasını tembihledikten sonra çavdarı biçmeye gitmiş. Giderken de yanına bir çengel almış. Kesik kuyruklu şeytan ise ondan daha önce gitmiş ve çavdarı öyle altüst etmişti ki saplar bir türlü çengele gelmiyormuş. Bunun, üzerine İvan otlığa gidip bir orak almış ve yeniden biçmeye başlamış. Çavdarı bir baştan diğer başa biçmiş. Sonra da:

—Şimdi sıra geldi yulafa, demiş.

Kesik kuyruklu şeytan bu sözleri işitince içinden:

—Hele dur sen. Çavdar da hakkından gelemedim yulafı gösteririm sana. Yarın bir olsun da hele.

Ertesi sabah küçük şeytan yulaf tarlasına gittiğinde bir de ne görsün, yulaf biçilmemiş mi? İvan fazla yorulmamak için gece gelip işini bitirmiş meğerse. Şeytan bunu görünce küplere binmiş:

—Bu aptal benim kuyruğumu kesti. Beni adamakıllı yordu. Savaşta bile bu kadar yorulmamıştım. Aptal herife yetişmeye imkân yok. Uyumuyor ki. Ben biliyorum yapacağımı. Şimdi gidip ekin yığınlarının hepsini çürüteceğim, dedikten sonra çavdar yığınına gidip demetler arasına sokulmuş ve çürütmeye başlamış. Demetleri ısıtmış ısıtmış sonra kendisi de ısınmış ve uyuyakalmış.

Bu sırada İvan da kısrığı koşup kızkardeşiyle birlikte demetleri taşımaya geliyormuş. Yığınların yanına varıp demetleri arabaya atmaya başlamış. İki demet kaldırdıktan sonra dirgen birden şeytanın arkasına saplanmış. İvan dirgeni kaldırıp bakmış bir de ne görsün. Dipdiri bir yavru şeytan. Hem de kuyruğu kesik. Çırpınıp kıvranıyor, kaçıp gitmek istiyormuş. İvan bunu görünce:

—Seni gidi mendebur seni. Yine mi sen? demiş.

—Ben o değilim. O benim kardeşimdi. Ben kardeşin Semyon'daydım.

—Hangisi olursan ol farketmez. Aynı şey senin de başına gelecek.

Bunları söyledikten sonra İvan şeytanı yere çalıp ezmek istemiş ama şeytan yalvarmaya başlamış:

—N'olur bırak beni. Bir daha gelmem. Hem ne istersen yaparım.

—Peki ne yapabilirsin?

—İstedığın şeyden asker yapabilirim sana.

—Ben askeri ne yapayım?

—Ne yapayım olur mu? İstedığın işte kullanırsın, her işi yaparlar.

—Türkü de söylerler mi?

—Söylerler tabii.

—Haydi öyleyse yap da görelim.

Bu konuşma üzerine şeytan şöyle demiş:

—Şu çavdar demetini al, kök tarafından tutarak yere vur. Bir yandan da şu sözleri söyle: “Efendin emreyledi, demet kalma sen. Sende kaç tane saman varsa o kadar asker olsun.”

İvan demeti alıp yere vurmuş ve şeytanın söylediklerini söylemiş. O an demet darmadağın olmuş ve çavdar sapları askere dönüşmüş. Trampetçi trampetini, borucu borusunu çalmaya başlayınca İvan gılmış:

—Olur şey değil doğrusu. Ne ustalık! Bu güzel kızları eğlendirir işte, demiş.

Şeytan:

—Şimdi bırak beni gideyim, deyince İvan:

—Olmaz. Askerleri ekin saplarından yaptık ama taneler boşa gidiyor. Askerleri tekrar nasıl demet haline getireceğimi öğret bana. Demetleri harmanda döveceğim çünkü.

Bunun üzerine şeytan demiş ki:

—Şu sözleri söyle: “Ne kadar asker varsa o kadar saman olsun. Efendin emriyle hepsi demete dönsün.”

İvan bunları söyleyince askerler birden demete dönmüş. Şeytan tekrar yalvarmaya başlamış:

—Artık bırak beni gideyim.

—Peki tamam, demiş İvan ve şeytanı bir sopaya takarak eliyle tutup dirgenden indirmiş. Ardından da:

—Haydi Allah yardımcın olsun, demiş.

Şeytan Allah lafzını duyar duymaz tıpkı suya düşen bir taş gibi yerin altına cumburlop dalıvermiş ve ortada yalnızca bir çukur kalmış.

İvan eve döndüğünde öbür kardeşi Taras, karısıyla oturmuş yemek yiyormuş. Duyduğuna göre Taras borçlarını ödeyememiş ve kaçıp babasının yanına gelmiş. Taras İvan'ı görünce:

—Eh İvan, yeniden ticarete başlayıncaya kadar bana da, karıma da sen bakacaksın, demiş.

Ivan:

—Tabii canım olur. Kalın, demiş.

Kaftanını çıkarmış. Masanın başına oturup yemek yiyeyeceği sırada tüccarın karısı:

—Ben bu aptalla bir sofrada yemek yiyemem. Baksana ter kokuyor, deyince Taras:

—Ivan sen pis kokuyorsun. Git yemeğini sofada ye, demiş.

Ivan ise:

—Tamam olur, deyip ekmeğini almış ve avluya çıkmış.

Sonra da:

—Daha iyi oldu. Zaten hava karardı, gider kısrığı otlatırım ben de, diye düşünmüş.

V

Bütün bunların olduğu gece Taras'ın şeytanı da işini bitirmişti. Aralarındaki sözleşmeye uyarak Ivan'ın hakkından gelmek için arkadaşının yardımına koştu. Tarlaya vardığında arkadaşlarını aradı taradı, ortadaki bir çukurdan başka, etrafta kimsecikler yoktu. Oradan otlığa gitti ve su içinde olan yerde bir kesik kuyruk buldu. Çavdar tarlasında da öteki çukuru gördü ve:

—Bizim arkadaşların başına bir iş gelmiş herhalde. En iyisi mi onların yerine ben uğraşayım şu aptalla, diye düşündü.

Ivan'ı aramaya gittiğinde, Ivan otlak işini bitirmiş ormana ağaç kesmeye gitmişti. Çünkü bir ev üç aileye dar geliyordu ve aptaldan yeni evler yapması için ormandan ağaç kesmesini istemişlerdi.

Şeytan bunu öğrenince koşa koşa ormana gidip, dalların arasına sokuldu. Ivan ağaç keserken ona engel olmaya çalışmıştı. Ivan ise ağacı gerektiği gibi kesmiş, iyi bir yere düşmesi için de itmeye başlamıştı. Fakat ağaç bir dala takılmış ve çaturdayarak başka bir yere devrilmişti. Bunun üzerine Ivan dalları kesip ağacı inatla yere indirdi. Sonra da başka bir ağaç kesmeye başladı ama yine aynı şey oldu. Uğraştı, didindi ve onu da devirdi. Üçüncü ağacı kesmek istediğinde yine aynı şey oldu. Oysa Ivan elli ağaç kesmeyi tasarlıyordu ama daha on tane kesmeden karanlık basmıştı bile. Ivan yorulmuştu. Kafasından duman çıkıyor, çıkan dumanlar âdeta bir bulut gibi ormanı kaplıyordu. Fakat yine de işi bırakmıyordu. Bir ağaç daha kesince beli ağrımaya başladı.

Kuvveti kesilmişti. Baltasını bir yana bıraktı, dinlenmek için oturdu. Şeytan İvan'ın yorulduğunu görünce sevindi:

—Eh artık yoruldu. İş bırakır herhalde. Ben de biraz dinleneyim bari, diye düşündü ve sevine sevine bir dalın üstüne oturdu. Bu arada İvan kalkmış, baltayı alıp sallamaya başlamıştı. Ağacın gövdesine öyle bir indirmişti ki ağaç çatırdayarak devrildi. Kaçmaya fırsat bulamayan şeytan ise ayağını çekememiş, dal kırılıp şeytanın pençesi üstüne düşmüştü. İvan ağacı yontmaya başladığında bir de ne görsün. Dipdiri bir şeytan. İvan şaşkın şaşkın:

—Seni gidi başbelası seni. Yine mi sen?

—Ben o değilim. Başkasıyım. Ben kardeşin Taras'taydım.

—Kim olursan ol farketmez. Senin de başına aynı şey gelecek.

İvan şeytanı ezmek isteyerek baltayı salladığında şeytan yalvarmaya başladı:

—Kıyma bana n'olur. Ne istersen yaparım.

—Ne yapabilirsin bakayım?

—Sana istediğin kadar para yapabilirim.

—Haydi yap da görelim o zaman.

Bu konuşma üzerine şeytan ona para yapmayı öğretti:

—Şu meşe ağacından yaprak al ve avuçlarının arasında birbirine sür. O zaman yere altın dökülecek.

İvan şeytanın dediğini yaptı, yaprakları alıp birbirine sürttü, ve altınlar ortaya saçılıverdi.

İvan bunu görünce:

—Ne güzel bir şey. Boş zamanlarımda çocuklarla oynarım, dedi. Bu arada şeytan yine kendisini bırakması için yalvarınca İvan:

—Haydi Allah yardımcın olsun, diyerek bıraktı şeytanı. Şeytan ise tıpkı suya düşen bir taş gibi yerin altına cumburlop dalıverdi ve ortada yalnızca bir çukur kaldı.

VI

Olaylar bu şekilde sürüp giderken, kardeşler kendilerine ev yapmışlar ayrı ayrı yaşamaya başlamışlardı. Bir gün İvan, tarla tapan işlerini bitirip, içki yapıp, kardeşlerini ziyafete davet etmiş. Fakat kardeşleri:

—Biz köylü eğlencesi bilmeyiz, diyerek davete gitmeyi reddettiler.

İvan da kadın erkek bütün köylüleri çağırdı. Onlar gibi kendisi de

içip sarhoş oldu, sonra da oyun yerine gitti. Oraya varınca kadınlardan kendisi hakkında iyi konuşmalarını istedi.

—Ben size hayatınızda hiç görmediğiniz birşey vereceğim deyince kadınlar güldü ve:

—Haydi ver bakalım şu bilmediğimiz şeyi, dediler.

Ivan:

—Hemencecik getiririm, deyip kalburu kaptığı gibi ormana koştu. Kadınlar ise ne kadar aptal olduğundan bahsedip gülüyorlardı. Kendi eğlenceleri içinde onu unuttukları bir an bir de baktılar ki Ivan kalburunu doldurmuş, koşa koşa geliyor.

—Vereyim mi, diye soruyordu. Kadınların:

—Ver, cevabı üzerine Ivan kalburdan bir avuç altın alıp kadınların üstüne saçtı. O an bir kızıl kıyamettir koptu. Kadınlar altınları toplamak için koşuştular, erkekler ortaya atlayıp birbirini itip kakmaya, birbirlerinin elindekini kapmaya başladılar. Az kalsın bir kocakarıyı çiğneyeceklerdi. Ivan ise sürekli gülerek:

—Sizi gidi aptal karılar sizi. Ne diye kocakarıyı eziyorsunuz? Yavaş olun canım, isterseniz yine veririm dedi ve yine altın saçmaya başladı. Halk koşuşup Ivan'ın kalburundaki bütün altınları aldılar ve dahasını istediler. Ivan dedi ki:

—Bitti artık. Daha sonra yine veririm. Siz şimdi oynayın, şarkı söyleyin.

Kadınlar şarkı söylemeye başladıklarında:

—Şarkılarımız güzel değil, dedi.

—Daha güzeli nasıl oluyormuş? dediler.

—Ben size göstereyim, diyerek harman yerine gitti. Bir demet alıp kök tarafından tutarak yere vurdu:

—Haydi efendin emriyle demet kalma sen. Her saptan bir asker olsun, dedi.

O an demet darmadağın oldu ve askerler ortaya çıkıverdi. Trampetlerine vurdular, borularını çaldılar. Ivan'ın emriyle şarkı söylemeye başladılar ve Ivan onları alıp oyun alanına geldi. Halk bunu görünce şaşırıp kaldı. Askerler şarkılarını bitirince Ivan onları tekrar harmana götürdü ve kimse ardından gelmesin diye de tembihledi. Orada askerleri yeniden demete çevirip öbür demet yığınlarının üstüne attı. Sonra da evine dönüp, ahıra girdi ve yatıp uyudu.

VII

Ertesi sabah büyük kardeşi Semyon olup bitenleri öğrendi ve İvan'ın yanına koştu:

—Şu askerleri nereden getirdin, nereye götürdün bana söylesene, dedi.

İvan:

—Bilip de ne yapacaksın ki sanki? deyince Semyon:

—Ne yapacağını var mı? İnsan askerlerle herşeyi yapabilir. Bir pa-dışah bile olabilir, dedi.

İvan şaşırıp kaldı bu işe:

—Gerçekten mi? Canım bunu daha önce söyleseydin ya. Ben sana istediğin kadar asker yaparım. N'olacak yani. Kızkardeşimle sayısız demet bağlamıştık.

Sonra İvan, Semyon'u alıp harmana götürdü ve:

—Bak, ben askerleri yaparım ama sen onları alıp götürceksin. Eğer onları beslemeye kalkışırsak bir günde bütün köyü yiyip bitirirler, dedi.

Semyon askerleri alıp götürceğine söz verince İvan işe başladı. Demeti yere bir vurdu mu bir bölük asker çıkıyor, başka bir demeti vurdu mu bir bölük daha çıkıyordu. Sonunda o kadar çok bölük oldu ki ova baştan sona askerle doldu.

—Eee, yeter mi? dedi İvan.

Semyon sevinerek:

—Yeter kardeşim sağol! dedi.

—Tamam öyleyse. Daha lazım olursa gel. Saman bol nasıl olsa, ben sana yine yaparım.

Bütün bunlardan sonra Semyon hemen orduyu toplayıp düzenledi ve savaşa gitti.

Semyon gider gitmez Taras geldi. Birgün önce olanları duyduğu için kardeşine yalvarmaya başladı:

—N'olur söyle bana. Şu altın paraları nereden buldun? Eğer elimde bu kadar para olsa bütün dünyayı ele geçirirdim.

İvan şaşırıp kaldı:

—Gerçekten mi? Daha önce söyleseydin ya. Sana istediğin kadar para yaparım.

Taras bunu duyunca çok sevindi:

—Hiç olmazsa üç kalbur yap, dedi.

—Peki canım, olur. Ormana gidelim haydi. Fakat atını da getir. Tek başına taşıyamazsın, dedi İvan.

Birlikte ormana gittiler. İvan meşe yapraklarını avucuna alıp birbirine sürtmeye başladı. Bir anda ortaya bir yığın altın döküldü.

—Yeter mi? dedi İvan.

—Şimdilik yeter kardeşim, sağol.

—Tamam o zaman. Eğer daha lazım olursa gel. Ben sana yine yaparım. Yaprak çok.

Böylece Taras bir yük para topladı ve yine ticaretle uğraşmaya başladı.

Sonunda iki kardeş de çekip gittiler. Semyon savaşarak bir ülke ele geçirdi. Taras da ticaretle bir yığın para kazandı.

Günün birinde bu iki kardeş bir yerde buluştular. Semyon askerleri, Taras da paraları nasıl ele geçirdiğini anlattı.

Semyon kardeşine:

—Ben bir ülke ele geçirdim. İyi yaşıyorum ama askerleri beslemeye param yetmiyor, dedi.

Bunun üzerine Taras da:

—Bense yığın yığın para kazandım ama işin kötüsü bu paraları koruyacak adamım yok, dedi.

Semyon:

—Kardeşimiz İvan'ın yanına gidelim. Ben ondan biraz daha asker yapmasını isteyeyim, sen de para iste. Ben askerleri parayı beklemesi için sana veririm sen de parayı askerleri beslemem için bana verirsin, diye bir fikir ileri sürdü.

Böylece kalkıp İvan'ın yanına gittiler. Semyon İvan'a:

—Kardeşim, askerler yetmiyor. N'olur bana biraz daha yap. Hiç olmazsa iki demet olsun, dedi.

Bunun üzerine İvan başını salladı ve:

—Boşuna dil dökme. Sana başka asker yapmam.

—Neden ama. Söz vermiştin.

—Söz vermesine verdim ama yapmam.

—İyi de neden be aptal?

—Neden olacak. Senin askerlerin bir adamı öldürmüşler. Biraz ön-

ce yol kenarında çift sürüyordum. O anda ağlaya sızlaya tabut taşıyan bir kadın gördüm. Kimin öldürdüğünü sorduğumda “Semyon’un askerleri savaşta kocamı öldürdüler” cevabını aldım. Ben askerleri yalnız şarkı söyler sanıyordum oysa ki, adam da öldürürlermiş. Onun için bir daha asker yapmam.

Böylece İvan olayı kestirip attı ve başka asker yapmaya ikna edilemedi.

Sıra Taras’a geldi ve o da kendisine biraz daha para yapması için yalvarmaya başladı. İvan yine başını salladı:

—Boşuna nefesini tüketme. Başka para yapmam.

—İyi ama neden? Söz vermiştin.

—Söz vermiştim ama bir daha yapmam.

—İyi de niye yapmıyorsun be aptal?

—Yapmam, çünkü senin altınların Mihaylovna’ların ineğini elinden almış.

—Nasıl almış ineği onların elinden.

—Nasıl olacak, Mihaylovna’ların bir ineği vardı. Çocuklar o ineğin sütünü içerlerdi. Fakat biraz önce bana gelip süt istediler. Ineklerine ne olduğunu sorduğumda ise, Taras’ın kahyasının gelip ineği üç altına aldığını ve şimdi de yiyecek birşeylerinin kalmadığını söylediler. Oysa ben seni altınlarla oynayacak sanmıştım. Bir daha sana altın yapmaya cağım.

İvan konuyu böylece kestirip attı ve bir daha altın vermedi. Kardeşler de çekip gitti. Fakat birbirlerinin sıkıntılarını nasıl gidereceklerini düşündüler ve Semyon dedi ki:

—Bak, şöyle yapalım. Sen bana askerlerimi besleyecek kadar para ver, ben de ülkemin yarısını askerlerle beraber sana vereyim. Böylece askerler senin paranı korumuş olurlar.

Taras, “olur” cevabı verince iki kardeş anlaştilar ve ikisi de birer zengin ve padişah oldular.

VIII

Bütün bunlar olurken İvan evinde oturuyor, annesine babasına bakıyor, dilsiz kızkardeşiyle tarlada çalışıyordu.

Günlerden birgün İvan’ın ihtiyar köpeği uyuza yakalanmış can çekişiyordu. İvan hayvancağıza acıdı ve dilsiz kızdan biraz ekmek ala-

rak şapkasına koydu ve götürüp köpeğe attı. Fakat şapkası yırtık olduğu için ekmekle birlikte çubuklardan biri yere düştü. İhtiyar köpek ekmekle birlikte kökü de yedi. Yer yemez de iyileşip, yerinden fırladı. Oynayıp havlamaya, kuyruğunu sallamaya başladı. Babasıyla annesi bu işe çok şaşırdılar:

—Nasıl iyi ettin bu köpeği? dediler.

Ivan da anlattı:

—Ben de iki tane kök vardı. Bu kökler her türlü ağrıyı acıyı kesiyordu. Köpek de onlardan birini yedi.

İşte tam bu sırada padişah kızının hastalandığı, bütün köylere şehirlere ilan ediliyordu. Padişah kızını iyi edene birçok armağanlar vereceğini, bekarsa kızını onunla evlendireceğini duyurdu. Haber Ivan'ın köyüne ulaştığında, Ivan'ın annesiyle babası onu çağırıp:

—Padişahın ilanını duydun değil mi? Hani sende bir kök vardı. Haydi git onu padişah kızına yedir. Kız iyi olsun, sen de hayatının sonuna kadar mutlu yaşa, dediler.

Ivan kabul edip yol hazırlıklarına başladı. Giydirilip kuşatıldı ve dış merdivene çıktı. Baktı ki orada çolak, dilenci bir kadın oturuyor. Kadın ona:

—Hastaları iyileştirdiğini duydum. N'olur şu kolumu iyileştirir misin? Ayakkabılarımı bile kendim giyemiyorum, dedi.

Bunun üzerine Ivan:

—Olur tabii, diyerek kökü çıkarıp dilenci kadına uzattı ve yutmasını söyledi. Kadın kökü yuttuğu an iyileşiverdi ve kolunu sallamaya başladı.

Babasıyla annesi padişahın yanına gidecek oğullarını uğurlamak için dışarı çıktıklarında Ivan'ın son kökü verdiğini, padişah kızını iyileştirmek için elinde birşey kalmadığını öğrendiler ve Ivan'ı azarlama-ya başladılar:

—Dilenci kadına acıyorsun da, padişah kızına acıyorsun.

Bunun üzerine Ivan, padişah kızına da acıdı. Atını çekip, sandığa saman koyarak yola çıktı.

—Nereye gidiyorsun aptal! dediklerinde;

—Padişah kızını iyileştirmeye, dedi.

—İyi ama elinde iyileştirecek birşey yok ki!

—Olsun, dedi ve atını sürdü.

Saraya vardığında, dış merdivene ayak basar basmaz kız iyileşti. Padişah buna çok sevindi ve İvan'ı yanına getirmelerini emretti. İvan yanına gelince, onu giydirip kuşattı ve:

—Bana damat ol, dedi.

İvan kabul etti ve padişah kızıyla evlendi. Çok geçmeden padişah da öldü ve İvan padişah oldu. Böylece üç kardeşin üçü de padişah olmuş oldu.

IX

Üç kardeş padişahlık yaparak yaşamaya devam ediyorlardı. Büyük kardeşleri Semyon iyi yaşıyordu. Saman askerlerine gerçeklerini de katmıştı. Ülkesinde her on evden bir asker alınmasını emretmişti. Üstelik bu asker de, iri yarı, beyaz tenli, temiz yüzlü olacaktı. Böylece birçok asker topladı ve hepsine eğitim verdi. Biri ona herhangi bir konuda karşı koyacak olsa, hemen askerlerini gönderip aklına eseni yaptırırdı. Bu yüzden herkes ondan korkmaya başlamıştı.

Semyon'un yaşantısı da iyiydi. Birşeyi aklından geçirdi mi, yahut bir şeye göz dikti mi o şey hemen onun olurdu. Askerlerini gönderirdi ve onlar da ona istediği şeyi alıp getirirlerdi.

Bu arada Taras da iyi yaşıyordu. İvan'dan aldığı paraları öyle har vurup harman savurmamış, kat kat çoğaltmıştı. Ülkesine iyi bir düzen getirmişti. Paralarını yanında, sandıklarda saklar, halktan da vergi toplardı. Öyle vergiler ki her kişiden, her yoldan, her çarıktan çoraptan, bütün perde saçaklarından ve daha nelerden nelerden. Böylelikle aklına eseni, ele geçirmişti. Herkes ona para için herşeyini getirir. Sonra da çalışmaya giderdi. Öyle ya herkese para lazım.

İki kardeş böyle yaşar da İvan kötü mü olur? Onun yaşantısı da fena değildi tabii. Kayın babasının cenazesini kaldırdıktan sonra padişah elbisesini çıkarıp sandığa koydu ve saklasın diye de karısına verdi. Yeniden kıl gömleğini ve donunu giydi, çarıklarını ayağına geçirip çalışmaya koyuldu.

—İçim sıkılıyor. Karnım şişmeye başladı, iştahım kesildi, uyukum kaçtı, gibi açıklamalar getiriyordu buna.

Anasını, babasını, dilsiz kızı da yanına getirerek yeniden çalışmaya başladı.

Ona:

—İyi ama sen padişahsın, dediklerinde:

—Olabilir. Hem padişahın da çalışarak karnını doyurması gerekir, diyordu.

Veziri yanına gelip:

—Aylıkları ödeyecek paramız yok, dediğinde;

—Yoksa ödeme sen de, dedi.

—Fakat ödeme yapmazsak bize hizmet etmezler, dedi vezir. İvan' da:

—Varsınlar etmesinler. Hem çalışmak için daha serbest kalırlar. Bak şurada bir dünya gübre yığılmış, onları tarlalara taşınsınlar işte, diye cevap verdi.

Bir gün iki kişi yargılanmak için İvan'ın karşısına çıkarıldı. Birisi:

—O benim paralarımı çaldı, diye suçluyordu ötekini. Bunun üzerine İvan:

—Madem çaldı demek ki ihtiyacı vardı, dedi.

Böylelikle herkes İvan'ın aptal olduğunu anladı. Karısı:

—Senin aptal olduğunu söylüyorlar, dedi. İvan da:

—Olsun. Desinler, deyince karısı düşündü taşındı. Zaten o da kocası gibi aptaldı. Dedi ki:

—Niçin kocama karşı gelecek mişim? Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.

Sonra o da sultan elbiselerini çıkarıp sandığa koydu ve iş öğrenmek için dilsiz kızın yanına gitti. İşi öğrenince de gelip kocasına yardım etmeye başladı.

Böyle böyle bütün akıllı insanlar bir bir İvan'ın ülkesinden ayrıldı ve ülkede sadece aptallar kaldı. Kimsenin de elinde parası yoktu. Çalışıp geçiniyorlar, hem kendilerini, hem de iyi insanları besliyorlardı.

X

Bütün bunlar olurken, köşesinde oturan ihtiyar şeytan, uzun zaman, üç kardeşi nasıl alt ettiklerini bildiren bir haber bekledi durdu, üç küçük şeytandan. Ama bir haber alamamıştı. Sonra kendisi birşeyler öğrenmeyi düşündü. Gitti, aradı, taradı ama onları hiçbir yerde bulamadı. Sadece ortada kalan üç çukuru gördü ve:

—Öyle anlaşılıyor ki işi kıvıramadılar. Ne yapalım iş yine başa düştü, diye düşündü. Ardından kardeşleri aramaya gitti. Fakat onlar artık

eski yerlerinde değillerdi. Her birini ayrı bir ülkede buldu. Üçü de iyi yaşıyor, padişahlık yapıyordu. Bu durum ihtiyar şeytanın onuruna dokunmuştu:

—Durun hele. Ben işe bir el atayım da görün siz, dedi.

Bunu söyledikten sonra, ilk önce, komutan kılığına girerek Semyon'un yanına gitti. Huzuruna vardığında:

—Padişahım, senin büyük bir komutan olduğunu işittim. Ben de bu işin ustasıyım ve sana hizmet etmek isterim, dedi. Semyon onu bir güzel sorguya çektikten sonra baktı ki akıllı bir adam, onu hizmetine aldı.

Yeni komutan işe başlar başlamaz Semyon'a daha güçlü bir ordu toplamanın yollarını öğretmeye başladı:

—İlk iş olarak daha çok asker toplamalısın padişahım. Çünkü senin ülkende bir çok insan işsiz güçsüz dolaşüyor. Eğer hiç ayırt etmeden bütün gençleri askere alırsan, o zaman ordun şimdikinden beş misli daha büyük olur. İkinci olarak yeni top ve tüfekler yapılmalı. Sana öyle tüfekler yaparım ki bir attın mı yüz kurşunu etrafa nohut gibi saçar. Sana öyle toplar dökerim ki karşısına insan, at, duvar ne çıkarsa çıksın hepsini yıkar, her tarafı kavurup kül eder.

Semyon, yeni komutanın sözleri üzerine, bütün gençlerin askere alınmasını emretmiş, yeni silah fabrikaları kurdurup toplar tüfekler döktürmüştü. Sonra da hemen komşu padişaha savaş açmış. Düşman ordusunun karşısına çıkar çıkmaz da toplarla tüfeklerle ateş açtırmış. Bir anda ordunun yarısının yaralandığını, yandığını gören komşu padişah korkmuş ve boyun eğerek ülkesini teslim etmiş. Semyon buna çok sevinmiş:

—Şimdi Hint padişahını yenerim artık, demiş.

Hint padişahı ise Semyon'un yaptıklarını duymuş ve onun bulduğu şeyleri öğrenerek buna kendi buluşlarını da eklemiş. Ordusuna sadece erkekleri değil, evlenmemiş kadınları da almış. Böylece ordusu Semyon'un ordusundan daha kalabalık olmuş. Tüfek ve top yapımını Semyon'dan öğrenmiş ama kendisi bunu, havada uçup, düştüğü yerde patlayan bombalarla geliştirmiş.

Semyon savaş için Hint padişahının karşısına çıktığında bunu da öbürü gibi hemen yenivereceğini sanıyormuş. Fakat papaz her zaman pilav yer mi? Hint padişahı hazırlıklıymış. Semyon'un ordusunun atış

menziline tam olarak girmesini bile beklemeden, kadın askerleri, ordunun üzerine bomba atmaları için göndermiş. Kadınlar, hamamböceklerinin üstüne sıçan otu serper gibi, ordunun üzerine bomba atmaya başlamışlar. Bunun üzerine bütün ordu çil yavrusu gibi dağılmış. Semyon tek başına kalmış. Hint padişahı Semyon'un ülkesini ele geçirmiş ve Semyon da kaçabileceği ilk yere kaçıp gitmiş.

Böylece ihtiyar şeytan, kardeşlerden birinin işini bitirdiğini düşünerek padişah Taras'ın yanına gitmiş. Bu sefer tüccar kılığına girmiş ve Taras'ın ülkesine yerleşmiş. Bir mağaza açıp, her tarafa avuç avuç para dökmeye başlamış. Taras buna çok seviniyormuş:

—Allah razı olsun şu tüccardan. Şimdi daha çok param olacak ve daha rahat yaşayacağım, diyormuş.

Taras yeni planlar yapmaya başlamış. Yeni bir saray yaptırmaya karar vermiş. Halka ağaç ve taş taşımalarını, gelip yapı işlerinde çalışmalarını duyurmuş. Her şeyi de yüksek fiyatla alıyormuş. Sanıyormuş ki eskiden olduğu gibi herkes para için çalışmaya koşacak. Fakat bir de bakmış ki bütün ağaçları, taşları tüccara taşıyorlar, bütün işçiler onun yanında çalışıyorlar. Bunun üzerine Taras fiyatı arttırmış ama tüccar daha çok arttırmış. Taras'ın parası çokmuş ama tüccarın daha çokmuş. Tüccar Taras'ın biçtiği fiyatı sürekli arttırıyormuş. Taras da sarayı yaptırmaktan vazgeçip bir bahçe yaptırmaya karar vermiş. Güz geldiğinde Taras, halka, gelip bahçesine gül dikmelerini söylemiş. Fakat kimse gitmemiş çünkü herkes tüccara havuz yapmaya gidiyormuş.

Kış geldiğinde Taras bir kürk yaptırmak istemiş. Samur derileri alması için bir adam göndermiş ama adam eli boş dönmüş. Çünkü tüccar samur derilerinin hepsini yüksek fiyatla alıp, derilerden kilim yaptırmış.

Taras bu defa da at almak istemiş. Adamlarını göndermiş ama geldiklerinde elleri yine boşmuş. Çünkü bütün iyi atlar tüccarın elindeymiş. Onun havuzunu doldurmak için su taşıyorlarmış.

Padişahın bütün işleri yüzüstü kalmış. Hiç kimse onun işinde çalışmıyor, sadece tüccardan aldıkları paralarla gidip vergilerini ödüyörlarmış.

Böylece padişahın elinde o kadar çok para toplanmış ki artık koyacak yer bulamıyormuş. Fakat bu arada yaşayışı da çok kötüleşmiş. Artık plan yapmıyor sadece şöyle böyle yaşamaya bakıyormuş ama elin-

den o da gelmiyormuş. Hepten kötü bir durumdaymış. Aşçıları, faytoncuları, hizmetçileri de onu bırakıp tüccarın yanına gitmeye başlamışlar. Artık yiyecek birşey de bulamıyormuş. Birşeyler alması için birini pazara gönderiyor, ama giden, tüccar bütün malları topladığı için, eli boş dönüyormuş. Taras'a ise sadece vergi olarak para getiriyorlarmış.

Bütün bu olanlara Taras çok öfkelenmiş ve tüccarı sınırdışı etmiş. Fakat tüccar sınıra yerleşerek yine aynı işi yapmaya devam etmiş. Halk yine herşeyi padişaha değil de tüccara taşıyormuş. Taras'ın durumu gün geçtikçe daha da kötüleşiyormuş. Günlerden beri ağzına bir lokma koymamış. Bir ara ortalıkta tüccarın övündüğünü, padişahı bile satın alacağını, ortalığın bu laflarla çalkalandığını işitmiş. Taras çok korkmuş. Ne yapacağını şaşırılmış bir durumdayken Semyon da yanına gelmiş ve:

—Hint padişahı beni yendi. Bana yardım et, demiş.

Fakat Taras'da artık zor durumdaymış:

—Ben de iki gündür açım, cevabını vermiş.

XI

İhtiyar şeytan ikinci kardeşin de işini bitirince sıra İvan'a gelmiş. Yine komutan kılığına girerek İvan'ın yanına gitmiş. Huzuruna vardığında bir ordu toplaması için onu kandırmaya çalışmış:

—Padişahım, ordusuz yaşamak, yaşamak değildir. Sadece emret, milletinden asker toplayıp orduyu düzenleyeyim.

İvan sonuna kadar dinleyip:

—Tamam olur. Düzenle ama askerlere iyi şarkı söylemeyi öğret. Ben şarkıyı severim, demiş.

İhtiyar şeytan da asker toplamak için ülkede dolaşmaya başlamış. Herkesin gidip başını traş ettirmesini, herkese bire şişe votka ile birer kırmızı şapka verileceğini duyurmuş. Aptallar bunun üzerine gülmüşler:

—Votka bizde serbest, kendimiz kaynatırız. Şapkayı ise karılarımız bize diker. Hem de alacalısını, püsküllüsünü... Ne çeşit istersek onu.

Böyle söyleyerek kimse gitmeyince, ihtiyar şeytan koşu koşu İvan'ın yanına gelmiş: "Senin aptallar gönül rızasıyla gelmiyor, onları zorla getirmeliyiz," deyince İvan:

—Olur. Öyleyse zorla getir, demiş.

İhtiyar şeytan halka gidip askere yazılmalarını, yoksa Ivan'ın ölüm cezasına çarptıracağını duyurmuş.

Bunun üzerine aptallar kendisine gelerek:

—Eğer askere yazılmazsak padişahın bizi ölümle cezalandıracağını söylüyorsun ama asker olunca ne yapacağımızı söylemiyorsun. Askerler adam öldürür diyorlar, demişler.

—Evet o da var, cevabını alınca aptallar direnerek:

—Gitmeyiz. Öyle ya da böyle ölümden kurtuluş yoksa bizi evimizde öldürsünler daha iyi, demişler.

İhtiyar şeytan:

—Aptal oğlu aptallar. Askerde sizi belki öldürürler belki de öldürmezler ama gitmezseniz padişah Ivan sizi mutlaka öldürecek, deyince aptallar düşünüp taşınıp padişaha sormaya karar vermişler:

—Bir komutan türedi, hepimize askere gitmeyi emrediyor. Giderseniz belki ölürsünüz belki ölmezsiniz ama gitmezseniz padişah Ivan sizi yüzde yüz öldürür diyor. Bu doğru mi padişahım?

Ivan gülmüş:

—Nasıl olur da ben, bir kişi, hepimizi öldürtebilirim? Aptal olmasam size bu işi açıklardım ama inanın ben de anlamıyorum.

—Öyleyse biz gitmeyiz, demişler. Ivan da:

—Tamam canım,, gitmeyin, demiş.

Böylece aptallar komutana gidip askerlik yapmayacaklarını söylemişler.

İhtiyar şeytan işlerin iyi gitmediğini görünce hamam böcekleri padişahına gidip onu kandırmış:

—Padişah Ivan'ın ülkesine gidip savaşalım orayı ele geçirelim. Orada para yok ama ekmek, hayvan, her çeşit mal istemediğiniz kadar.

Bu sözler üzerine hamamböcekleri padişahı büyük bir ordu toplamış. Tüfekler, toplar yaptırıp sınıra dayanmış ve savaş açmış. Ivan'ın ülkesine girmeye başlamış.

Ivan'a gidip: "Hamam böcekleri padişahı bize savaş açtı," demişler.

O da: "Olsun canım, varsın açsın," demiş.

Hamamböcekleri padişahı ordusuyla sınırı aşmış. Ivan'ın ordusunu bulmak için öncü kuvvetler göndermiş. Öncüler orduyu aramış taramış bulamamışlar. Ordu yok! Belki herhangi bir yerden çıkıp gelir di-

ye beklemişler beklemişler, ne gelen var ne de giden. Kiminle savaşacaklar şimdi? Hamamböcekleri padişahı köyleri ele geçirmesi için asker göndermeye karar vermiş. Askerler bir köye girdiklerinde, kadınlı erkekli aptallar meydana çıkıp şaşkın şaşkın askerlere bakmaya başlamışlar. Askerler aptalların ellerindeki ekmek ve hayvanları toplamaya başladıklarında, aptallar herşeylerini veriyor, hiçbiri de karşı koymuyormuş. Askerler oradan başka bir köye gitmişler orada da aynı şey. Birgün dolaşmışlar iki gün dolaşmışlar her yerde aynı olay! Herkes herşeyini veriyor, kimse karşı koymuyor üstelik onları kendi evlerine çağırıyormuş:

—Dostlar sizin ülkesinde hayat kötüyse gelin bizimle oturun. Temelli kalın.

Askerler gitmişler gitmişler ordu mordu yok. Oysa ki her yerde halk yaşıyor, hem kendini hem başkalarını doyuruyor, hiçbiri kendilerine karşı koymuyor, üstelik gelenleri beraber yaşamaya çağırıyormuş.

Bu durumdan içi sıkılmış askerlerin. Kendi padişahlarına gidip:

—Burada savaşamayız. Bizi başka yere götür. Savaş olsa neyse ne ama bu adamları pırasa gibi doğramak olur mu? Burada daha fazla savaşamayız, demişler.

Hamamböcekleri padişahı buna çok kızmış. Küplere binmiş. Askerlerine ülkenin dört bir yanındaki köylere gidip evleri yıkmalarını, buğdayları yakmalarını, hayvanları öldürmelerini emretmiş:

—Eğer buyruğumu dinlemezseniz hepinizi öldürtürüm, demiş.

Askerler bu emir üzerine korkmuşlar. Padişah ne emrettiyse onu yapmaya başlamışlar. Evleri yıkmışlar, buğdayları yakmışlar, hayvanları öldürmüşler. Fakat aptallar yine karşı koymuyor sadece ağlıyorlarmış. İhtiyar erkekler, kadınlar, küçük yavrular ağhyormuş:

—Niye bize kötülük ediyorsunuz? Niçin ocağımızı söndürüyorsunuz? Size lazımsa buyrun alın. Hepsi sizin olsun, diyorlarmış.

Bu durum askerlere dokunmuş. Daha ileriye gidememişler ve bütün ordu oraya buraya dağılmış.

XII

Böylece ihtiyar şeytan işi kıvıramadığını, askerlerle de İvan'ın hakkından gelemeyeceğini anlamış. Fakat vazgeçmeye de niyeti yokmuş.

Onun için de bir beyefendi kılığına girerek, Ivan'ın ülkesinde yaşama-ya başlamış. Taras'ı alt ettiği gibi onu da parayla alt etmek düşünce-sindeymiş: "Ben size iyilik etmek, akıllıca davranmayı öğretmek isti-yorum. Burada bir ev yaptıracağım ve bir mağaza açacağım."

Ivan bu düşüncesini dinleyip ona izin vermiş. Geceyi orada geçiren beyefendi, ertesi sabah, yanına bir çuval altınla bir kâğıt alıp meydana çıkmış:

—Hepiniz domuz gibi yaşıyorsunuz. Ben size nasıl yaşanması ge-rektiğini öğreteceğim. Şimdi bana şu plana göre bir ev yapın. Ben size ne yapmanız gerektiğini söylerim. Çalışıp harcadığınız emek karşılı-ğında da size altın para veririm, demiş Onlara altınları gösterdiğinde aptallar şaşırıp kalmışlar. Çünkü onlar para kullanmazlarmış. Birbir-lerine mal karşılığında mal verirler, yahut verilen şeyi emekle öderler-miş. Fakat yine de altını sevmişler. Güzel şeyler olarak görmüşler. Efendiye bu altınlar karşılığında mal vermeye, işinde çalışmaya başla-mışlar.

İhtiyar şeytan Taras'ın ülkesinde yaptığı gibi, ortalığa altın saçmaya başlamış. Halk da altına karşılık çeşit çeşit mal veriyor, işinde çalışı-yormuş. İhtiyar şeytan sevinerek içinden:

—İşim yolunda gidiyor. Şimdi Taras gibi şu aptalı da batırır varını yoğunu satın alırım, diye düşünmüş.

Aptallar ise ellerine geçen altınları, gerdanlık yapmaları için götü-rüp karılarına veriyorlarmış. Bütün genç kızlar saçlarına dizi dizi altın takıyorlar, çocuklar artık sokakta onunla oynuyorlarmış. Böyle böyle herkesin elinde çok faza para toplanmış. Artık kimse daha fazlasını is-temiyormuş. Oysa ki beyefendinin konağı henüz yarıya bile gelme-miş. O yıl için düşündüğü kadar buğday ve hayvan da toplayamamış. Bunun için de sürekli gelip işinde çalışmalarını, buğday getirmelerini, her mala, her işe karşılık çokça altın vereceğini ilan edip duruyormuş. Buna rağmen kimse gidip çalışmıyor, birşey götürmüyormuş. Sadece arada sırada bir oğlan ya da kız çocuğu bir yumurta getirir, altın alır gidermiş. Onun dışında kimsenin uğradığı yokmuş. Artık şeytan yiye-cek birşey bulamaz olmuş.

Efendi karnının acıktığı bir gün yiyecek öteberi almak için köye gitmiş. Bir avluya girip, bir tavuğa bir altın vermiş. Fakat ev sahibi ka-dın istemeyerek:

—Bende altın çok, demiş.

Bu defa şeytan yoksul bir kadının evine gidip, ringa balığı almak istemiş ve karşılığında altın vermiş. Kadın:

—Bu bana lazım değil dostum. Çocuğum yok ki oynasın. Bulunsun diye üç tanecik almıştım, demiş.

Şeytan başka bir köylünün evine gidip ekmek istemiş ama o köylü de para almamış:

—Bize lazım değil. Bekle karıma söyleyeyim de Allah rızası için sana bir dilim ekmek versin, demiş.

Şeytan Allah sözünü işitince yere tükürmüş ve koşarak köylünün yanından uzaklaşmış. Allah rızası için birşey almak şöyle dursun, bu adı duymak bile ona bıçak yarısından ağır geliyormuş.

Böyle böyle ihtiyar şeytan ekmek bulamamış. Her kapıyı çalmış ama nereye gitse kimse parayla birşey vermiyor:

—Bana birşey getir, ya da gel çalış. O da olmuyorsa Allah rızası için al, diyorlarmış. Oysa ki şeytanın elinde paradan başka birşey yokmuş ve canı da çalışmak istemiyormuş. Allah rızası için de alamaz. İhtiyar şeytan bu işe çok öfkelenmiş:

—Size para veriyorum işte daha ne istiyorsunuz? Altınla ne isterse-niz yaparsınız. İstedığınız işçiyi tutup, çalıştırırsınız, diyormuş. Aptallar ise onu dinlemiyorlar:

—Hayır, para bize lazım değil. Vergi vermeyiz, birşey satın almayız. Ne yapalım biz parayı, diyorlarmış.

İhtiyar şeytan o akşam yemek yemeden yatmış. Bu durumdan İvan'ın da haberi olmuş. Ona gelip sormuşlar:

—Bir beyefendi türedi. Güzel güzel yiyip içmeyi, temiz temiz giyinmeyi seviyor ama bir türlü çalışmaya yanaşmıyor. Allah rızası için verilen şeyi de almıyor. Sadece herşeye altın veriyor. Eskiden halk, elinde henüz fazla altın toplanmadığı için ona her istediğini verirdi. Fakat şimdi vermiyor. Bu durumda biz ne yapalım? Böyle giderse açlıktan ölecek adam.

İvan onları dinledikten sonra:

—Peki o zaman besleyin onu. Bırakın sığırtmaç gibi ev ev dolaşsın.

İhtiyar şeytan da bunun üzerine ne yapsın, ev ev dolaşmaya başlamış. Bir gün sıra İvan'ın evine gelmiş. İhtiyar şeytan yemek zamanı İvan'lara gitmiş. İvan'larda yemeği dilsiz kız yaparmış. Biraz haylaz

olanlar da onu sık sık aldatır, çalışmadan erkenden yemek yemeğe gelirlermiş. Lapanın hepsini yer bitirirlermiş. En sonunda dilsiz kız haylazları tanımak için bir kurnazlık bulmuş. Hepsinin ellerine bakıyormuş ve kimin elinde nasır varsa ona yemek veriyormuş. Kimin elinde de nasır yoksa ona da artıkları yedirirmiş. Sıra ihtiyar şeytana geldiğinde, ihtiyar şeytan sokulmuş masaya. Dilsiz kız da her zaman yaptığı gibi ellerini yoklamış, bakmış ki elleri tertemiz, bembeyaz, tırnakları dümdüz ve uzun. Bunun üzerine dilsiz kız homurdanarak şeytanı masadan çekip kaldırmış. Bu arada İvan'ın karısı:

—Kusura bakma beyefendi. Bizim evde görümcem ellerinde nasır olmayanı masaya oturtmaz. Azıcık bekle. Başkaları yesin, onların artıklarıyla sen de karnını doyurursun, demiş.

İhtiyar şeytan padişahın evinde domuzlar gibi doyurulmak istendiğini düşünerek çok gücenmiş. İvan'a gidip:

—Ülkende her insanın elleriyle çalışması gerektiğini ileri süren aptalca bir kanun var. Böyle bir kanunu aptal olduğunuz için çıkarmışsınız. Sanki insanlar sadece elleriyle mi çalışır? Akıllı insanlar neyle çalışır söyle bakalım, deyince İvan:

—Biz aptallar bunu nasıl bilebiliriz? Biz hep ellerimizle ya da sırtımızla çalışırız, demiş.

İhtiyar şeytan bir fırsat daha yakaladığını düşünerek:

—Aptalsınız da ondan. Ben size kafa ile nasıl çalışılır onu öğreteyim. O zaman göreceksiniz ki kafa ile çalışmak elle çalışmaktan daha iyidir, demiş.

İvan şaşırıp kalmış buna,

—Gerçekten mi? Ee, bize boşuna aptal demiyorlar!

Bunun üzerine ihtiyar şeytan konuşmaya başlamış:

—Fakat kafa ile çalışmak kolay değildir. Bakın ellerimde nasır yok. Siz bunun için bana yemek vermiyorsunuz ama bilmiyorsunuz ki insanın kafasıyla çalışması elleriyle çalışmasından yüz kat daha güçtür. An gelir insanın kafası çatlar.

İvan düşüncelere dalmış:

—Niye böyle kendini üzüyorsun dostum? İnsanın kafasının çatlaması hoş şey mi? İyisi mi ellerinle, sırtınla hafif iş gör.

Şeytan da:

—Siz aptallara acıyorum da onun için böyle çabalıyorum. Ben ol-

masam siz kıyamete kadar aptal kalırsınız. Ben kafamla çalışırım ve bunu size de göstereceğim, demiş.

Ivan şaşırıp kalmış:

—Peki o zaman öğret. Bizim kimi zaman ellerimiz yorulur. Biz de o zaman kafamızla çalışırız, demiş.

Şeytan bu işi öğreteceğine söz vermiş. Ivan da bütün ülkeye duyuru yapmış:

—Bir efendi geldi. Herkese kafa ile çalışmayı öğretecek. Kafa ile çalışınca daha çok iş yapıyormuş. Herkes gitsin öğrensin.

Ivan'ın ülkesinde dik merdivenle çıkılan yüksek bir kule varmış. En üstünde de küçük bir boşluk varmış kulenin. Ivan herkes görsün diye efendiyi oraya çıkartmış.

Efendi kuleye çıkınca başlamış oradan konuşmaya. Bütün aptallar da toplanmışlar. Sanıyorlarmış ki efendi ellerini kullanmadan sadece kafasıyla nasıl çalışılacağını gösterecek. Fakat ihtiyar şeytan çalışmadan nasıl yaşanılacağını sadece sözle anlatıyormuş.

Aptallar, anlattıklarından birşey anlamamışlar. Bakmışlar, bakmışlar ve sonra hepsi yine kendi işinin başına gitmiş.

İhtiyar şeytan kulede bir gün kalmış. İki gün kalmış, sürekli konuşuyormuş. Sonra karnı acıkmış. Fakat aptallar ona, kuleye yemek götürmeyi akıl edememişler. Madem ki efendi kafasıyla daha iyi çalışıyor, ekmeğini de kafasıyla kolayca çıkarır diye düşünmüşler. İhtiyar şeytan kulede bir gün daha kalmış. Hâlâ konuşuyormuş. Halk da yaklaşıyor bakıyor bakıyor dönüp gidiyormuş.

Ivan ise arada bir:

—Ee, nasıl, efendi kafasıyla çalışmaya başladı mı? diye soruyormuş.

—Hâlâ başlamadı çene çalıp duruyor, diye cevap veriyorlarmış.

İhtiyar şeytan bir gün daha kulede kalmış. Zayıflamaya başlamış. Ayakta sallanıyormuş. Sallanırken kafasını bir direğe çarpmış. Bunu gören bir aptal, olayı gidip Ivan'ın karısına anlatmış. Kadın da çift süren kocasının yanına koşmuş:

—Haydi gidelim. Efendi kafasıyla çalışmaya başladı diyorlar, demiş.

—Sahi mi? demiş Ivan. Atını çevirip kuleye gitmiş. Kulenin yanına yaklaştığında, ihtiyar şeytan açlıktan büsbütün zayıf düşmüş, kafasını

direklere çarpıyormuş. İvan oraya varır varmaz, şeytan sendelemiş ve basamaklardan büyük bir gümbürtüyle yuvarlanmış.

İvan:

—Ee, efendi doğru söylemiş. Demek bazen insanın kafası da çatlıyormuş. Bu iş nasırla bitmez. Böyle çalıştıktan sonra insanın kafasında yumruk gibi şişler oluşabilir.

İhtiyar şeytan merdivenlerin dibine devrilivermiş. Kafası da toprağa saplanmış. İvan çok iş görüp görmediğini anlamak için yanına yaklaştığında, birdenbire yer yarılmış. İhtiyar şeytan da yerin dibine gömülürmüş ve ortada sadece bir çukur kalmış.

İvan kafasını kaşıyarak:

—Seni gidi başbelası seni! Yine mi sen? İri yarı olduğuna göre ötekilerin babası olmalısın, demiş.

İvan o gün bugündür yaşıyor, halk da onun ülkesine akın ediyormuş. Kardeşleri de yanına gelmiş ve onlara da bakıyormuş. Birisi gelip de:

—Besle bizi, derse:

—Olur tabii. Kalın. Biz de herşey bol, diyormuş.

Fakat ülkesinde bir gelenek varmış ki eli nasırlı olan sofraya oturuyor, olmayansa artıkları yiyormuş.

Kafkas esiri

I

Kafkasya savaşı yıllarında, Jilin adlı bir subay vardı. Jilin birgün evinden bir mektup aldı. İhtiyar annesinin mektubunda şunlar yazıyordu:

“Artık ihtiyarladım sevgili yavrum. Dünya gözüyle seni bir defa daha görmek istiyorum. Buraya gel, sana hakkımı helal edeyim. Sonra da cenazemi kaldırır, görevinin başına dönersin. Hem sana bir kız buldum. Akıllı, uslu, varlıklı, iyi bir kız. Eğer beğenirsen evlenir, sürekli burada kalırsın.”

Jilin, bu mektup üzerine düşüncelere daldı. Annesinin durumu gerçekten kötüydü galiba. Bir daha onu göremeyebilirdi. Gitmeliydi. Kız da iyiyse evlenebilirdi.

Bu düşünceler üzerine tümen komutanına gidip izin aldı. Arkadaşlarıyla vedalaştı. Onlara dört gerdel votka bıraktı. Sonra hazırlandı.

O sıralar savaş olduğu için yollardan ne gece ne gündüz rahatça geçilebiliyordu. Eğer bir Rus herhangi bir yerde Tatarlar tarafından yakalanırsa ya öldürülür ya da dağlara götürülürdü. Bunun için haftanın iki günü kaleden kaleye muhafızlar gidiyordu. Bu askerlerin ortasında da halk giderdi.

Günlerden bir yaz günüydü. Tanyerinin ağarmasına doğru muhafızlar yük arabalarını kale dışında toplayarak yola çıktılar. Jilin de onlarla beraber atma binmiş, eşyalarını da mekkare* bölüğüne vermişti.

Günde 25 verst yol almaları gerekiyordu. Mekkare bölüğü işe çok ağır gidiyordu. Bazen askerler duruyor, bazen yük arabalarından biri-

*Orduda taşıma işlerinde kullanılan, at, deve, katır gibi hayvanlara verilen ad.

nin tekeri fırlıyor, bazen de bir at geride kalıyor, kafile durup onları bekliyordu.

Böyle böyle vakit öğleyi geçmişti ama bölük ancak yolun yarısına varabilmişti. Toz duman, bunaltıcı sıcak, yakıcı bir güneş canından baktırıyordu insanı. Çırlıçılak bozkırda insanın başını sokacağı, azıcık dinleneceği biryer de yoktu. Ne küçük bir ağaç, ne de bir çalı.

Jilin biraz ilerleyip durdu. Bölüğün yetişmesini bekledi. O sarada bölük duracağını belirtmek için boru çalıyordu. Jilin: "Acaba onlardan ayrılıp yalnız gitsem nasıl olur? Altımdaki at iyi. Tatarlar saldırıca olursa kaçar kurtulurum. Acaba gitsem mi?" diye düşündü.

O böyle düşünürken yanına Kastilin adlı, atlı, tüfekli bir subay geldi ve:

—Jilin gel beraberce çekip gidelim. Gücüm kalmadı. Karnım aç. Üstelik de sıcak. Baksana kan ter içinde kaldım.

Kastilin, iri yarı, şişman, kırmızı yüzlü bir babayıgtti. Gerçekten de çok terlemişti.

Jilin biraz düşünüp:

—Tüfeğin dolu mu? dedi.

—Dolu.

—İyi, öyleyse gidelim. Fakat şimdiden anlaşalım, ayrılmak yok.

Kararı verdikten sonra ilerlemeye başladılar. Bozkırda giderken, konuşuyorlar, etrafa bakınıyorlardı. Ta uzakları görebiliyorlardı. Bozkır bittiğinde, dağların arasına geldiler. Yol oldukça darlaşmıştı.

Jilin ileriye doğru bakarak:

—Dağın iç kısımlarına bir göz atalım. Bunların ne yapacağı belli olmaz. Bakarsın dağdan iniverirler. Göremeyiz bile, deyince Kastilin:

—Canım boşver. Ne gerek var? Gidelim işte, dedi.

Jilin onu dinlemedi:

—Yok, yok olmaz. Sen burada bekle, ben şöyle bir bakıp geleyim.

Atını ileri doğru sürdü. Atı da yaman bir attı. Daha tayken ona yüz ruble saymış, ilk olarak kendisi binmişti. At, sahibini her zamanki gibi sarp yollardan uçarcasına geçirdi. Jilin, dağın tepesine vardığında etrafa bakındı. Tam o sırada sekiz on yerde atlı Tatarlar gördü. Otuz kadar vardılar. Jilin geri dönmek istedi ama Tatarlar onu görmüşlerdi. Atlarını Jilin'e doğru sürmeye, tüfeklerini omuzlarından indirmeye başladılar. Jilin bunu görünce, dağdan aşağı doğru sürdü atını. Bir

yandan da: "Tüfeğini hazırla!" diye Kastilin'e bağıyordu. Şöyle di-yordu atına:

—Dayan dostum, dayan. Bir yere takılayım deme. Aman gözünü seveyim. Bir sürçtün mü yandık demektir. Hele şu tüfeğin olduğu ye-re bir varalım. Ölürüm de teslim olmam. Haydi dostum dayan.

Bu arada Kastilin, Jilin'i beklememiş, Tatarları görür görmez kaleye doğru kaçmaya başlamıştı. Kırbacıyla atının bir o yanma bir bu yanı-na vuruyordu. Ardında bıraktığı toz duman içinde yalnız atının kuy-ruğunu salladığı görülüyordu.

Jilin işlerin sarpa sardığını anladı. Tüfeğin yanına varmak mümkün değildi artık. Sadece kılıçla da birşey yapamayacağını biliyordu. Kaç-mayı düşünerek atını ileri doğru sürdü. O sırada atlı Tatarın yolunu kestiğini gördü. Atı iyi olmasına iyiydi ama Tatarların atları daha ya-mandı. Üstelik yolunu kesmişlerdi. Kestirmeden gitmeyi düşündü. Geriye dönmek istedi ama at parlamış, gemi dinlemiyordu. Yollarını kesen Tatarların üstüne doğru âdeta uçuyordu.

Kırata binmiş, kızıl sakallı bir Tatar eli tüfeğinin tetiğinde, naralar atarak Jilin'e doğru yaklaşıyordu. Jilin kendi kendine:

—Ben sizi bilirim iblisler. Diri ele geçerseniz insana her türlü iş-kenceyi yaparsınız. Ölürüm de teslim olmam, diyordu.

Jilin iri yarı bir adam değildi ama yürekli biriydi. Çekti kılıcını, sürdü atını kırmızı yüzlü Tatarı bakarak: "Ya onu atından alaşağı ede-rim ya da kılıcımla ikiye bölerim" diye düşünüyordu. Fakat henüz Ta-tarın yanına varamadan arkadan ateş edip atını yaralamışlardı. At boylu boyunca yere uzanıverdi. Jilin'in bir ayağı atın altında kalmıştı. Kalkmak için çabalıyordu ama iki pis kokulu Tatar yetişip, Jilin'in kollarına basmaya, onu arkaya doğru kıvırmaya başladılar. Jilin geriye çekilip Tatarları itti ama üç tanesi daha atından onun üstüne atlayıp, sopalarla kafasına, vurmaya başlamışlardı.

Gözleri karardı Jilin'in. Az kalsın yere düşecekti. Fakat Tatarlar onu tutup, kollarını yedek eğerlere arkasından bağladılar. Tam bir Ta-tar düğümü yapmışlardı. Onu sürüklediler. Şapkasını atıp ayakkabıla-rını çıkardılar. Üstündeki herşeyi parçalayıp attılar. Paralarını ve saati-ni aldılar.

Jilin atına doğru baktı. Zavallı hayvan bögrü üstüne düşmüş öylece yatıyordu. Ayakları toprağa değmiyor sadece tekme atıyordu. Kafa-

sında açılan delikten fıskıran kan neredeyse bir arşınlık yeri kaplamıştı.

Tatarlardan biri atın yanına gidip, eğeri çözmeye başladı. At hala tekme atıyor, can çekişiyordu. Tatar hançerini çıkarıp hayvanın gırtlakğını kesti. Kesilen yerden düdük sesine benzer bir ses çıkmıştı. At son kez titredi ve can verdi.

Tatarlar eğeri ve dizginleri aldıktan sonra atlarına bindiler. Kızıl sakallı Tatarların eğerine de Jilin'i oturtular. Düşmesin diye de Tatarın beline bağladılar. Sonra da dağların arasında kayboldular.

Jilin Tatarın arkasında bağlanmış bir halde oturuyor, sürekli sallanıyor, yüzü de pis kokulu Tatarın sırtına sürtünüyordu. Önünde sadece onun geniş omzu, kalın ensesi görünüyordu. Kazınmış kafası kalpağın üstünde parlıyordu. Jilin'in gözleri kanlanmış, başı uğuldamaya başlamıştı. At üzerinde bağlı olduğu için kanını da silemiyordu. O kadar sıkı bağlamışlardı ki köprücük kemiği acıyordu.

Tatarlar bir dağdan öteki dağa geçerek saatlerce yol aldılar. Bir nehir aşp, vadiye vardılar ve vadi boyunca ilerlediler. Jilin yolları aklında tutmaya çalışıyordu ama gözleri kan çanağı gibiydi. Sağa sola da dönemiyordu.

Hava kararmaya başladığı sırada bir ırmaktan daha geçtiler. Yüksek bir dağa tırmanmaya başladılar. Hafiften bir duman kokusu geliyor, köpeklerin havlamaları işitiliyordu. Avul'a varmışlardı.

Tatarlar atlarından indiklerinde, Tatar çocukları Jilin'in etrafını sarmışlar çığlık atıyorlar, seviniyorlardı. Taşla ona nişan almaya çalışıyorlardı.

Bu sırada Tatar'ın biri çocukları dağıtıp Jilin'i attan indirdi. Irgatını çağırđı. Irgatın bağrı açıldı ve üstünde yırtık bir gömlek vardı. Yalınayaktı. Tatar ona birşeyler söyledi. O da gidip, demir halkalarla birbiri içine geçirilmiş, üzerinde ilmekle kilit olan bir pranga getirdi.

Jilin kollarını çözüp, pranga taktılar. Sonra da onu samanlığa götürüp içeri ittiler ve üstünden kapayı kilitlediler. Jilin gübrelerin üzerine düşmüşü. Kalktı. Karanlıkta, yumuşak bir yer bulup uzandı.

II

Jilin bütün gece hemen hemen hiç uyuyamadı. Geceler kısa olduğu için sabah çabuk olmuştu. Samanlıktaki küçük bir delikten sızan ışığı

görünce kalktı ve deliği biraz genişleterek etrafa bakmaya başladı.

Dağ eteği boyunca uzanan bir yol, sağında bir Tatar kulübesi, yanında iki ağaç, eşikte yatan kara bir köpek görünüyordu delikten. Bir keçi ve yavrusu kuyruklarını oynata oynata gidiyorlardı. Dağın eteğinde genç bir Tatar kadını vardı. Sirtunda alacalı bir yelek, bacağına şalvar, ayağında çarık ve belinde de bir kuşak vardı. Yaşmak ilıştırilmiş başının üstünde kocaman bir testi taşıyordu. Salına salına yürüyordu. Yanında da, saçları dibinden kesilmiş, üstünde sadece gömlek olan bir çocuk vardı, onu, elinden tutmuştu.

Kadın bir müddet sonra kulübeye girdi. Girdiği kulübeden dünkü kızıl sakallı Tatar çıktı. Üzerinde ipek bir yelek vardı. Kemerinde de gümüş bir hançer asılıydı. Çorapsız ayaklarında pabuçları vardı. Başındaki koyun derisinden yapılmış kalpağını arkasına atmıştı. Olduğu yerde gerinerek sakalını sıvazladı. Biraz durdu ve ırgatını çağırıp birşeyler emretti. Sonra da bir yere gitti.

Daha sonra atları sulamaktan gelen iki oğlan çocuğu geçti Jilin'in önünden. Atların burnundan sanki duman fışkırıyordu. Oğlanlarda da sadece gömlek vardı ve donsuzdular. Onlar gibi kafaları kazınmış başka çocuklar koşa koşa gelmeye başladılar. Hepsi biraraya toplanıp samanlığa doğru yaklaştılar. Ellerine bir sopa alıp, Jilin'in etrafı seyrettiği deliğe soktular. Bunun üzerine Jilin deliğe doğru: "Bööö!" diye bağırdı. Çocuklar korkmuştu. Çılgınlık içinde kaçışmaya başladılar. Kaçarken, çıplak, bembeyaz, küçücük dizleri görülüyordu.

Jilin çok susamıştı. Dili damağına yapışıyordu. "Ne olur biri gelse" diye düşündüğü an kapının açıldığını duydu. Baktı ki, kırmızı yüzlü bir Tatarla ondan daha kısa olan karayağız bir Tatar içeri giriyor. İlk giren gözleri kapkara, ıslık ıslık, yüzü kıpkızıl, kısa sakallı, neşeli, sürekli gülen biriydi. Karayağız Tatar ise daha iyi giyinmişti. Sirtunda kenarları şeritli, mavi, ipek bir yelek vardı. Belinde kocaman, gümüş bir kama, ayaklarında kırmızı boyalı deriden dikilmiş simli mestler, üzerinde de kocaman ayakkabılar vardı. Uzun beyaz kalpağı ise koyun derisindendi.

Kırmızı yüzlü Tatar kavga eder gibi birşeyler söylemeye başladı. Sonra kalkıp kapının üstüne dirseklerini dayayarak, eliyle hançerini yokladı. Bir kurt gibi yan yan Jilin'e bakıyordu. Karayağız Tatar o sırada, hızla yerinden kalktı ve Jilin'in yanına gelerek bağdaş kurup otur-

du. Sırtarak eliyle Jilin'in omuzuna vurdu. Hızlı hızlı birşeyler mırıldandı, gözlerini kırıştırdı, sonra da:

—Urus iyi, urus iyi, dedi.

Jilin bu sözlerden hiçbir şey anlamamıştı. Su istedi. Ama dediğini anlamadılar. Karayağız gülmeye devam ediyor ve sürekli:

—Urus iyi, urus iyi, deyip duruyordu.

Jilin susuzluğunu işaretlerle anlatmaya çalıştı. Bu sefer anlamışlardı. Biri güldü ve kapıdan dışarıya bakarak:

—Dina! diye bağırıldı.

Onun bu bağırması üzerine on üç yaşlarında, karayağız Tatar'a benzeyen incecik bir kız koşarak geldi. Karayağız'ın kızı olduğu belliydi. Gözleri babası gibi simsiyahı. Güzel de bir yüzü vardı. Üstünde mavi, geniş kollu, kemersiz bir gömlek vardı. Gömleğin etekleri, göğüs kısmı ve kol ağzları kırmızı puanlarla süslüydü. Altında şalvar, ayagında terlik vardı. Terliklerinin üstüne yüksek topuklu bir terlik daha giymişti. Boynuna Rus paralarından yapılmış bir gerdanlık takmıştı. Siyah saçlarını bir kurdela ile toplamıştı ve onun üzerinde de gümüş rubleler, küçük küçük pullar sallanıyordu.

Babası kıza birşeyler söyledi. Bunun üzerine kız gitti. Döndüğünde elinde küçücük bir güğüm vardı. Güğümü Jilin'e uzattı ve sonra bağdaş kurarak yere oturdu. Dizlerini kendine doğru çekmiş vücudunu da öne doğru eğerek büzölmüştü. Gözlerini fal taşı gibi açmış, bir canavarı izliyormuşçasına Jilin'in su içişini seyrediyordu.

Jilin suyunu içtikten sonra güğümü kıza verdi. Kız bu hareketin karşısında bir yaban keçisi gibi yana doğru sıçrayıverdi. Öyle ani bir şekilde sıçramıştı ki babası bile gülmekten kendini alamadı. Sonra kıza birşey için gönderdi. Kız da güğümü alarak koşup gitti. Tekrar geldiğinde tahta sini vardı elinde. Sinide de taze ekmek. Yine oturup, büzöştü ve gözünü kırpmadan Jilin'e bakmaya başladı.

Yemek bittikten sonra Tatarlar kapıyı kilitleyip çıktılar. Bir müddet sonra Jilin'in yanına bir ırgat geldi.

—Haydi efendi haydi! diyordu. O da Rusça bilmiyordu. O an Jilin bir yere götürüleceğini anlamıştı. Kalktı. Prangasını sürükleyerek yürümeye çalıştı. Ayağı yana doğru büküldüğü için rahat adım atamıyor, aksiyordu. Bu şekilde ırgatı takip ediyordu. Bir müddet sonra minareli camisi olan, sekiz on evlik bir Tatar köyüne geldiler. Evlerden birinin

önünde eğerli üç atın durduğunu gördü. Karayağız Tatar evden çıkmış, eliyle Jilin'i yanına çağırıyordu. Hâlâ gülüyor, kendi kendine birşeyler mırıldanıyordu. Jilin yanına gittiğinde birlikte eve girdiler. Girdikleri oda güzeldi. Duvarları dümdüzdü. Kille sıvanmıştı. Karşık duvarın dibinde renk renk yumuşak dōşekler seriliydi. Duvarlarda değerli halılar, üzerlerinde de gümüş kakmalı tüfekler, tabancalar, kılıçlar görülüyordu. Duvarın birinde bir ocak vardı. Tabanı toprak olan oda tertemizdi. Köşelerden biri baştan başa keçi postlarıyla dōşenmişti. Üstünde de yumuşak yastıklar vardı.

Yerde serili halıların üstünde Kırmızı Tatar, Karayağız Tatar ve üç de misafiri oturuyordu. Arkalarında yumuşak yastıklar, önlerinde de tahta sini duruyordu. Sinite mısır ekmeği ve bir tas erimiş inek yağı vardı. Sofranın kenarında da, her zaman içtikleri Tatar içkisi, bir kova boza vardı. Yemeği elleriyle yiyorlardı. Elleri yağ içinde kalmıştı.

Bu arada Karayağız Tatar birden yerinden fırladı ve Jilin'i halının üstünden kaldırıp kuru yere oturtmalarını emretti. Kendisi ise tekrar halının üstüne oturup, misafirleriyle birlikte yemeğe devam etti.

Irgat verilen emri yerine getirip, Jilin'i söylenen yere oturtuktan sonra yemenisini çıkarıp, ötekilerin yanına koydu. Sonra da efendilerinin yakınındaki keçi postunun üzerine oturarak, onların yemek yişlerini ağzının suyu aka aka seyretti.

Tatarlar yemeklerini bitirdiğinde, gömlek ve şalvar giymiş, başında yazma olan bir Tatar kadını içeri girip sofrayı götürdü. Sonra da bir leğen ve ibrikle geri geldi. Tatarlar ellerini yıkadıktan sonra diz çöküp dua ettiler. Sonra da sağa ve sola üflediler. Kendi dillerinde biraz konuşuktan sonra içlerinden biri Jilin'e dönerek, kırmızı yüzlü Tatarı gösterdi ve Rusça:

—Seni Gazi Muhammed yakaladı ve Abdül Murad'a verdi. Şimdi senin efendin Abdül Murad'dır, dedi.

Abdül Murad, Karayağız Tatarı. Jilin'in susması üzerine Abdül Murad konuşmaya başladı. Eliyle Jilin'i gösteriyor, sürekli gülüyordu. Sonra sürekli söylediği gibi:

—İyi Urus, iyi urus, dedi.

Tercüman, Jilin için konuşulanları Rusçaya çeviriyordu:

—Senden evine mektup yazmanı, fidyeye olarak para göndertmeni istiyorlar. Para gelir gelmez seni serbest bırakacaklar.

Jilin düşünüp:

—Ne kadar para istiyorlar? dedi.

Tatarlar aralarında konuştuktan sonra, Tercüman:

—Üç bin ruble, dedi.

Jilin:

—Olmaz, o kadar veremem, deyince Abdül yerinden sıçrayıp, sanki dilinden anlıyormuş gibi, kollarım sallayarak Jilin'e birşeyler anlattı. Tercüman söylediklerini Rusça'ya çevirip ne kadar verebileceğini sordu. Jilin tekrar düşünüp:

—Beşyüz ruble, dedi.

Bu cevap üzerine Tatarlar hep bir ağızdan konuşmaya başladılar. Abdül, Kırmızı yüzlü Tatarı çıkışıyor, ağzından köpükler saçarak homurdanıyordu. Kırmızı yüzlü olansa sadece gözlerini kırptırıyordu.

Onlar sustuktan sonra Tercüman Jilin'e dönerek:

—Beşyüz ruble az. O senin için ikiyüz ruble ödedi. Gazi Muhammed, Abdül'e olan borcuna karşılık seni verdi. Eğer üç bin ruble vermezsen seni bırakmayacak. Mektup yazmazsan seni bir yere kapatıp kırbaçla döverler.

Jilin onların karşısında korkak durmanın daha kötü olacağını düşündü. Birden ayağa fırlayarak:

—O köpeğe söyle aklınca bana gözdağı vermeye çalışmasın. Yoksa beş para vermeme bir satır da yazmam. Sizden şimdiye kadar korkmadım, bundan sonra da korkmam. Sizi köpekler sizi.

Tercüman Jilin'in söylediklerini Tatarcaya çevirdiğinde yine hep bir ağızdan konuşmaya başladılar. Uzun uzun konuştular. Sonra Tatar yerinden fırlayarak Jilin'in yanına geldi:

—Urus yiğit! Yiğit Urus! dedi.

“Yiğit” onların dilinde “kahraman” anlamına geliyordu. Tatar gülmseyerek tercümana birşeyler söyledi. Tercüman'da Jilin'e:

—Bin ruble ver, dedi.

Jilin kendi dediğinde diretiyordu:

—Beşyüz rubleden fazla vermem. İsterseniz öldürün ama o zaman hiçbir şey alamazsınız, diyordu.

Tatarlar tekrar aralarında konuşup ırgatlarını, bir yere gönderdiler. Bu arada bir Jilin'e bir kapıya bakıyorlardı. En sonunda ırgat geldi. Arkasında da yalın ayak, üstü başı yırtık, iri yarı, ayaklarında pranga

olan bir adam vardı. Jilin az daha bir "ah!" çekecekti. Kastilin'i tanı-
mıştı. Demek onu da yakalamışlardı. İkisini yanyana oturtular. Tatar-
lar susmuş onlara bakıyordu. Jilin, Kastilin'le konuşuyor ona hikaye-
sini anlatıyordu. Kastilin de atının sürçtüğünü, tüfeğinin ateş almadı-
ğını, Abdül'ün de onu yakaladığını anlattı.

Abdül yerinden fırlayıp Kastilin'i göstererek birşeyler söyledi. Ter-
cüman onlara dönerek, her ikisininde aynı efendinin eline düştükleri-
ni, kim daha önce para verirse onun daha önce serbest bırakılacağını
anlattı. Sonra Jilin'e:

—Bak sen hemen öfkeleniyorsun ama arkadaşın ne kadar uysal.
Hemen evine mektup yazıp beşbin ruble istedi. Bunun için de ona iyi
bakacaklar. İşkence etmeyecekler, dedi.

Bunun üzerine Jilin:

—Arkadaşımın ne verdiği beni ilgilendirmes. O zengin olabilir
ama ben değilim. Ben söyleyeceğimi söyledim. İsterseniz öldürün be-
ni beşyüz rubleden fazla isteyemem, dedi.

Hepsi susmuşlardı. Abdül birden yerinden kalktı. Küçük bir çek-
mecedden bir kalem buldu. Kağıt ve mürekkep çıkarıp Jilin'e uzattı.
Sonra da omuzuna vurarak "yaz!" işareti yaptı. Yani beşyüz rubleye
razi olmuştu.

Jilin tercümana dönerek:

—Hele dur biraz. Söyle ona bize iyi baksın. İyi yiyecek, elbise ve
ayakkabı versin. İkimizi birarada tutsun. Böylece daha iyi oluruz.
Sonra şu prangaları da çıkarsın ayaklarımızdan.

Bu sözleri söylerken bir yandan da efendisine bakıp gülüyordu.
Efendisi de gülüyordu. Efendi onun konuşmalarını dinledikten sonra
dedi ki:

—Elbiselerin en güzelini vereceğim onlara, cepken ve ayakkabı da
vereceğim. Kıyafetleri düğün kıyafeti gibi olacak. Onları beyler gibi
ağırlayacağım. Eğer birarada kalmak istiyorlarsa samanlıkta otursun-
lar. Fakat prangaları çıkaramayız. O zaman kaçabilirler. Çok istiyor-
larsa geceleri çıkarabiliriz.

Sonra da Jilin'in omuzuna vurarak: "Sen iyi, ben iyi," dedi.

Bu konuşmalardan sonra Jilin mektubu yazdı. Fakat eve gitmesini
istemediği için adresi doğru yazmadı. "Nasıl olsa kaçırım" diye düşü-
nüyordu.

Jilin'le Kastilin'i samanlığa götürüp eski püskü iki cepkenle, yırtık pırtık asker postalları getirdiler. Bu postalları ölen askerlerin ayaklarından aldıkları belliydi.

Gece olduğu zaman verdikleri söz üzerine onların prangalarını çözdüler ve kapıyı üstlerinden kapattılar.

III

Jilin böyle böyle arkadaşıyla birlikte tam bir ay samanlıkta kaldı. Efendisi sürekli:

—Sen Urus iyi, ben Abdül iyi, diyerek gülüyordu.

Verdikleri yemek, mısır unundan yapılmış, yarı yarıya hamur bir ekmekten ibaretti.

Bu arada Kastilin eve tekrar mektup yazmıştı. Canı sıkılıyordu ve paranın gelmesini bekliyordu hep. Bütün gün samanlıkta oturuyor mektup ne zaman gelecek diye gün sayıyordu. Arada sırada da uyuyordu. Jilin ise yazdığı mektubun gitmeyeceğini bildiği için ikinci bir mektup göndermedi. Annesinin bu kadar parayı kendisine göndermeyeceğini düşünüyordu. Annesi zaten onun gönderdiği parayla geçen bir insandı. Onun beşyüz ruble göndermesi büsbütün perişan olması demekti. Jilin'in tam düşündüğü buradan yakayı kurtarmaktı. Bunun için planlar yapıyor, etrafı araştırıyordu.

Avul'un içinde dolaşüyor, ıslık çala çala birşeylerle uğraşıyordu. Oturup kilden kuklalar, kamıştan sepetler yapıyordu. Bu çeşit el işlerine karşı becerisi vardı.

Bir keresinde burnu, elleri, ayakları olan, üstünde Tatar gömleği bulunan bir kukla yapmıştı. Onu damın üstüne koydu. Efendisinin kızı Dina da suya giderken onu görüp diğer kızları çağırdı. Kızlar testiye yere koyup, kuklaya bakmaya başladılar. Bir yandan da gülüyorlardı. Bunu gören Jilin kuklayı indirip kızlara uzattı. Kızlar gülüşüyorlar ama bir türlü almaya cesaret edemiyorlardı. Jilin de kuklayı yere bırakıp samanlığa girdi. Oradaki delikten de ne olacağını izlemek için bakmaya başladı.

Dina seyirte seyirte geldi. Etrafı kolaçan etti. Kimsenin görmediğine emin olunca kuklayı aldığı gibi kaçtı.

Ertesi sabah Jilin, Dina'nın elindeki kuklayla kapı eşiğine çıktığını gördü. Üzerini kırmızı kumaş parçalarıyla süslemişti. Onu bebeği gibi

sallıyor bir yandan da ninni söylüyordu. Tam o sırada annesi Dina'yı gördü. Dışarıya çıkıp, kuklayı elinden aldı ve yere atıp parçaladı. Sonra da Dina'yı bir iş için bir yere gönderdi.

Bunun üzerine Jilin daha güzel bir kukla yaptı ve Dina'ya verdi. Dina bunun karşılığında bir gün elinde bir testiyle girdi samanlığa. Testiyi yere koyarak yanına oturdu. Jilin'e bakıp bakıp gülüyordu. Jilin niçin güldüğünü anlayamamıştı. İçinde su olduğunu düşündüğü testiye uzandı. Alıp içtiğinde onun süt olduğunu farketti. Sütü içtikten sonra "iyi" dedi. Kız Jilin'in sözü üzerine yerinden sıçrayıp, hoplayıp zıplayarak ellerini birbirine vurmaya başladı.

—Urus iyi, urus iyi, diye de bağırıyordu. Sonra da testiyi alıp kaçtı.

O günden sonra kız ona hergün gizlice süt getirmeye başladı. Kız ayrıca ona, Tatarların keçi peyniriyle yapıp damda kuruttukları böreklerden de getiriyordu. Bazen de babasının ara sıra kestigi koyundan bir parçayı koynuna koyar, Jilin'in önüne atıp kaçardı.

Günlerden bir gün korkunç bir sağanak başladı. Bir saat boyunca bardaktan boşanırcasına yağmur yağdı. Sele sebep olan bu yağmur, dereleri bulandırmış, çakılları, koca koca taşları önüne almış sürüklüyordu. Sağanak dindiğinde köy baştan başa sular altında kalmıştı. Jilin bunu görünce bir su çarkı yapmayı düşündü ve efendisinden bir bıçak rica edip bir çubuk kesti. Tahta parçaları bulup bir tekerlek yaptı. Tekerleğin üzerine de küçük küçük kuklalar yerleştirdi. Kuklaları tekerleğe sıkıca bağlayıp suya bıraktı. Tekelek suda dönüyor kuklalar adeta hoplayıp zıplıyordu. Bunu gören köy halkı birden oraya toplandı. Çoluk çocuk, kadın, erkek hepsi oradaydı.

—Hey Urus! Hey Urus, diye bağınıyorlardı.

Bunları efendisi de görmüştü. Bir gün, elinde bozuk bir Rus saatini göstererek Jilin'i çağırdı. Jilin tamir edebileceğini söyleyerek saati aldı. Çakısıyla parçalarını söktü. Şöyle bir gözden geçirip tekrar yerleştirdi parçaları. Saat çalışıyordu. Abdül buna çok memnun olmuştu. Memnuniyetini belirtmek için yırtık pırtık bir yelek getirip Jilin'e hediye etti. Jilin de "hiç olmazsa gece üstüme örterim" düşüncesiyle ister istemez aldı yelege.

O günden sonra Jilin'in adı "usta" diye dillere destan oldu. Uzak köylerden gelip, tüfeğini, tabancasını, saatini tamir için Jilin'e veriyorlardı. Efendisi de gerekli alet ve edevatı ona vermişti.

Bir gün Tatarlardan biri hastalandı. Hemen Jilin'e koştular.

—Onu iyi et! dediler.

Jilin nasıl iyileştireceğini bilmiyordu ama gidip hastaya baktı. “İnşaallah kendiliğinden iyileşir” diye düşünüyordu. Samanlığa gidip biraz kum ve su aldı. Karıştırıp çalkaladı ve birşeyler mırıldanarak, suya sözde okuyup, hastaya içirdi. Talihe bakın ki Tatar iyileşmişti.

Jilin yavaş yavaş onların dilinden anlamaya başlamıştı. Bazıları ona alışmaya başlamış, işleri düştü mü “İvan, İvan” diye çağırmayı adet edinmişlerdi. Ne var ki bazıları hâlâ canavar görmüş gibi ters ters bakıyorlardı. Bunlardan birisi de kırmızı yüzlü Tatar'dı. O Jilin'i zaten hiç sevmemişti. Onu gördü mü suratını asar, yolunu değiştirir ya da onu azarlardı. Bunun gibi Tatarlar arasında bir ihtiyar daha vardı. Avul'da hiç oturmayan bir ihtiyar arasına dağın arkasından bir yerlerden gelir, mescidde namaz kılıp giderdi. Jilin onu işte bu zamanlarda gördü. Kısa boylu, kalpağının üzerinde sarık olan, beyaz çember sakallı, kırıç kırıç kıpkırmızı yüzlü biriydi. Atmaca gagası gibi bir burnu, kötü kötü bakan mavi gözleri, ileri doğru çıkmış iki köpek dişinden başka dişi olmayan bir ağzı vardı. Koltuk değnekleriyle yürürdü. Etrafına bir kurt gibi bakınır, Jilin'i görür görmez de bakışlarını başka tarafa çevirirdi.

Jilin bu ihtiyarın nerede yaşadığını merak etti. Bir gün yaşadığı yeri görmek için, dağın arkasına doğru gitti. Keçi yolundan inince, bir bahçe ile taş bir duvar gördü. Duvarın arkasında kiraz ve kayısı ağaçları, bir de düz damlı bir kulübe vardı. Biraz daha yaklaşıncaya samandan örülmüş arı kovanlarını gördü. Etrafında uçuşup vızıldayan arılar arasında ihtiyar diz çökmüş birşey yapıyordu. Jilin başka neler olduğunu görmek için biraz daha yukarı çıktığı sırada prangası şingirdadı. İhtiyar sesin geldiği yöne doğru kafasını kaldırdı ve bir çılgılık kopardı. Ani bir hareketle tabancasını çıkarıp Jilin'e doğru ateş etmeye başladı. Jilin alelacele bir taşın arkasına sığındı ve mermiden kendini zor kurtardı.

Bu olaydan sonra ihtiyar, Jilin'i efendisine şikayet etti. Efendisi de Jilin'i çağırıp, gülererek niçin ihtiyarın yanına gittiğini sordu. Jilin ona bir kötülük etmediğini, sadece nasıl yaşadığını merak ettiğini anlattı. Efendisi bunları ihtiyara söyleyince, ihtiyar sınırlenip birşeyler homurdanmaya başladı. İki dişini dışarı çıkarmış el kol hareketleriyle Ji-

lin'e bağıyordu. Jilin söylediklerinin hepsini anlamadı ama anladığı kadarıyla Abdül'e onu öldürmesini söylüyordu. İhtiyar bağıra çağıra gittikten sonra Jilin onun kim olduğunu sordu. Efendisi de anlattı:

—O yiğit, büyük bir adamdır. Bir zamanlar başıyığıtti. Zamanında çok Rus öldürdü. Zengindi. Üç karısı, sekiz oğlu vardı. Hepsini aynı köyde yaşıyorlardı. Birgün Ruslar gelip köyü yaktılar. Oğullarından yedisini de öldürdüler. Bir oğlu kalmıştı, o da gidip Ruslara teslim oldu. Bunun üzerine ihtiyar da gitti ve Ruslara teslim oldu. Üç ay onların arasında yaşadı. Oğlunu buldu. Kendi elleriyle öldürüp kaçtı. O günden beri savaşıyor. Mekke'ye gidip Allah'a olan borcunu ödedi. Bunun için sarık sarıyor. Mekke'ye giden sarık sarar, hacı adını alır. Sizinkileri de bu yüzden hiç sevmez. Benden seni öldürmemi istiyor. Fakat bu benim işime gelmez. Senin için bu kadar para saydım. Hem sana kanım kaynaklı. Söz vermiş olmasaydım seni bırakmazdım.

Sonra gülerek:

—Sen Urus iyi, ben Abdül iyi, dedi.

IV

Jilin böylece bir ay daha geçirdi. Gündüzleri Avul içinde dolaşıyor ya da bir işle uğraşıyor, gece olup ses seda kesilince de samanlığına çekilip yeri kazıyordu. Toprağı keserle oyduğu için kazmak zordu. Fakat tüm zorluğuna rağmen içine girecek kadar bir çukur kazmayı başardı. Gideceği yolu öğrenmek istiyordu ama Tatarlar söylemiyorlardı.

Bir gün öğle üzeri efendisi bir yere gidince, Jilin Avul'un arkasındaki dağa doğru yürüdü. Niyeti gidebileceği yerleri gözden geçirmekti. Fakat efendisi yola çıkarken, küçük oğluna Jilin'i adım adım izlemesini, gözden kaçırmamasını tembihlemişti. Küçük oğlu Jilin'in dağa doğru gittiğini görünce arkasından koşarak:

—Gitme! Babam istemiyor. Bak sonra halkı çağırırım, dedi.

Jilin onu kandırmaya çalıştı:

—Çok uzağa gitmiyorum ki. Şu tepeye çıkacağım sadece. Sizinkileri tedavi etmek için bir ot lazım oldu da. Bu prangalarla nereye kaçabilirim ki zaten. Hem sen de benimle gelebilirsin. Yarın sana ok ve yay yaparım.

Küçük bu sözlere kandı ve beraberce yola çıktılar. Dağ yakın görünüyordu ama prangalarla yürümek çok zordu. Güçbela tepeye çıka-

bildi. İstedığı yere vardığında yere oturup etrafı gözlemeye başladı. Samanlığın arkasındaki küçücük düzlükte atlar otluyordu. Daha aşağılarda başka bir köy vardı. Köyün ardında yalçın bir dağ, onun ardında da yine bir yalçın dağ. Dağlar arasındaki orman yeşil bir leke gibi görünüyordu. Ormanın arkasında da sıra sıra başka dağlar yükseliyordu. Hepsinin üstü de başlık gibi bembeyaz karla örtülüydü. Burarlarda güneş doğarken de batarken de böyle görünürdü manzara. Birbirine yakın dağların yamaçlarında yer yer köyler vardı ve evlerin bacalarından dumanlar yükseliyordu. Jilin:

—Demek bütün buralar onların toprağı, diye düşündü. Sonra durup Rus toprağına baktı. Düşüncelere daldı. Ayaklarının altından akan ırmak, kendi oturduğu köy, bahçeler, ırmak kenarına oturmuş çamaşır yıkayan, minimini kuklalar gibi görünen kadınlar... Jilin irkilerek dağıttı düşüncelerini ve etrafı seyretmeye devam etti. Avul'un altından aşağıya doğru uzanan dağlar ve dağlar arasında bir orman görülüyordu. İki dağ arasında göze çarpan mavi, düzlük bir alan vardı. Düzlüğün üzerini bir duman kaplıyordu.

Jilin kalede olduğu zaman, güneşin nereden doğup nereden battığını hatırlamaya çalıştı. Kalenin vadi içinde olduğunu tahmin etti. Sonra da oradan, iki dağ arasından kaçmak gerektiğini düşündü.

Güneş yavaş yavaş batmaya başlamıştı. Dağların beyaz rengi kızıla dönüyordu. Kara dağlar ise büsbütün kararmış, çay yataklarını bir sis kaplamıştı. Kalenin olduğunu düşündüğü vadi batan güneşin ışıklarıyla kızillara büründü. Vadide baca dumanını andıran bir şey gözüne çarptı. O an oranın Rus kalesi olduğuna iyice emin oldu.

Vakit bir hayli geç olmuştu. Akşam ezanı da okunuyordu. Uzaktan ineklerin sesleri geliyordu. Sürüleri getiriyorlardı. Küçük durmadan "gidelim" diyordu. Jilin gitmek istememesine rağmen eve döndü.

Jilin artık yolu bildiğini, kaçması gerektiğini düşünüyordu. Hemen o gece kaçmak istiyordu. Ay hilal olduğu için gece karanlıktı üstelik. Fakat ne yazık ki, Tatarlar dönmişti. Her zaman, önlerinde hayvanları, güle oynaya gelirlerdi. Fakat bu defa hiç hayvan getirmemişlerdi. Sadece kırmızı yüzlü Tatar'ın kardeşi atın terekesinde ölü olarak duruyordu. Bütün Tatarlar çok öfkeliydi. Ölüyü gömmek için toplandılar. Jilin de onları seyretmeye çıktı. Ölüyü tabuta koymamışlardı. Bir kefene sarıp köy dışındaki çınarların altına götürerek otların üzerine

yatırdılar. İhtiyarlar toplanıp kalpaklarının üzerine birer bez serdiler. Ölünün karşısına, diz çöküp oturdular. Bu arada imam gelmişti. En öndeki safa geçti ve öteki Tatarlar onun arkasında dizildi. Başlarını öne eğmiş, oturuyorlardı. Uzun süren bir sessizlikten sonra imam kafasını kaldırdı:

—Allah! dedi. Sonra yine eğdi başını. Uzun süre, hiç kıılmadan sustular.

Sonra imam yine başını kaldırarak:

—Allah! dedi ve bu sefer hepsi tekrarladı. Sonra da sustular. Ölüler üzerinde yatıyordu. Tatarlar da aynı onun gibi hiç kıılmadan oturuyorlardı. O kadar sessizdi ki ortalık sadece çınar yapraklarının rüzgarda çıkardığı ses duyuluyordu.

Sonra imam bir dua okudu. Hepsini birden kalkıp, ölüyü elleriyle tutup, bir çukurun yanına götürdüler. Bu sanki bir çukur değil de önceden kazılmış, toprağın altına doğru uzanan bir izbeydi. Ölüyü koltuk altlarından ve bacaklarından tutarak iki büklüm yapıp yavaşça bıraktılar. Oturmuş vaziyete getirip ellerini de karnına koydular.

Sonra ırgatlar bir yığın yeşil saz getirip çukurun üstüne atıldılar. Onların üzerine de alelacele toprak atıp, toprağı düzlediler. Ayaklarıyla tepeleyip baş ucuna bir taş diktiler. Sonra da saflar halinde dizilip oturdular. Uzun zaman sustular ve:

—Allah! Allah! Allah! diye haykırdılar. Sonra ayağa kalktılar. Kızıl saçlı olan Tatar kalkıp ihtiyarlara para dağıttı ve kırbacını alıp üç defa alnına vurdu. Ardından da evine gitti.

Ertesi gün Jilin, kızıl saçlı Tatarın, yanında bir kısrağ, arkasında üç Tatarla birlikte köy dışına çıktığını gördü. Köyün dışına vardıklarında kızıl saçlı olan, yeleşini çıkarıp, kollarını sıvadı ve yenlerini sıkıştırdı. Kamasını çıkararak bileği taşıyla bileğledi. Bu işi bitirince öbür Tatarlar kısrağın kafasını yukarı doğru kaldırdılar ve kızıl saçlı gelip hayvanın boğazını kestikten sonra yere yıktılar. Yumruklarıyla da derisini yüzdüler. Kadınlar yüzme işi bitince gelip barsak, kelle ve organlarını yıkadılar ve eti parçalara bölerek eve götürdüler.

Bütün köy “Allah rahmet eylesin” demek için kızıl saçlının evinde toplanmıştı. Ölünün günahlarını bağışlatmak için üç gün o kısrağın etini yediler. Boza içtiler. Dördüncü gün jilin, bir yere gitmek için hazırladıklarını gördü. On kişi atlarını hazırlayıp gitmişlerdi. Kızıl saçlı

da gidenlerin içindeydi. Sadece Abdül evde kalmıştı.

Jilin kaçmanın tam zamanı olduğunu düşündü. Ay yeni doğmasını rağmen gece karanlıktı. Kaçma fikrini Kastilin'e de anlattı. Kastilin korkmuştu:

—Nasıl kaçarsınız? Yolu bile bilmiyoruz.

—Ben biliyorum.

—İyi de çok karanlık. Ya kaleye ulaşamazsak.

—Ulaşamazsak ormanda geceleriz. Ben bayağı ekmek biriktirdim. Hem niye burada kalacaksınız? Parayı göndereceklerini umuyorsun ama ya gönderemezlerse? Zaten Tatarlar bugünlerde çok kızgın. Ruslar onlardan birini öldürmüş. Şimdi bizi öldürmek istiyorlar.

Kastilin düşündü, düşündü:

—Ee, o zaman gidelim bari, dedi.

V

Jilin bu karardan sonra, daha önce açtığı çukura indi. Kastilin'in de sığabilmesi için biraz daha kazıp genişletti. Oturup, Avul'da el ayak çekilmesini beklemeye başladılar.

Avul'da ses seda kesilince, Jilin duvarın altından geçerek dışarıya çıktı. Kastilin'e de gelmesini söyledi. Fakat Kastilin geçerken ayağı bir taşa takıldı ve gürültüyü duyan Ulyaşın adlı ev köpeği, daha önce doyurulmuş olmasına rağmen, ileri atılıp havlamaya başladı. Onun havlamasını duyan diğer köpekler de koşup geldiler. Jilin onları susturmak için hafifçe bir ıslık çalıp, biraz börek attı. Ulyaşın onu tanımıştı. Havlamayı kesip, kuyruğunu sallamaya başladı. Bu arada efendi havlamaları işitmişti. Kapıya çıkıp:

—Kuçu kuçu. Gel yavrum gel! diye köpeği çağırdı. Köpek ise Jilin'in kulak arkalarını okşamasıyla mest olmuş, hiç ses çıkarmadan, onun ayaklarında yatıyor, kuyruğunu sallıyordu.

Ortalıkta ses seda kesilmişti. Sadece arasıra bir koyunun öksürüğü, taşların üzerine akan suyun şırıltısı işitiliyordu.

Etraf zifiri karanlıktı. Yıldızlar çok yüksekteydi ve ay pembe pembe belirliyordu. Çay yatakları üzerindeyse süt gibi bir sis tabakası vardı.

Jilin buldukları köşeden kalkarak:

—Haydi kardeşim gidelim, dedi.

Sessizce yola koyuldular. Biraz gitmişlerdi ki dam üstünden müezzinin “Allahu Ekber” diye ezan okuduğunu işittiler. Milleti camiye çağıran bu ses üzerine bir duvarın altına büzülüp oturdular. Halk camiden çıkıp evlerine dönene kadar, uzun süre beklediler. Ses seda kesilince, Allah’tan yardım dileyerek istavroz çıkardılar. Sonra da yola çıktılar. Avul’u geçip sarp dağ eteğinin altından dereye indiler. Su içinde dere yatağı buyunca ilerlediler.

Koyu bir sis tabakası aşağılara kadar her yanı sarmıştı. Jilin başlarının üzerindeki yıldızlara bakarak yön tayin etmeye çalışıyordu. Sisin verdiği serinlik yürümelerini kolaylaştırmıştı ama ayakkabılarının biçimsiz ve içeriye dönmüş olması onları rahatsız ediyordu. Jilin daha fazla dayanamayarak ayakkabılarını çıkarıp attı. Yola yalanayak devam edecekti. Bir taştan öbür taşa sıçırıyor bir yandan da yıldızlara bakıyordu. Kastilin arkada kalmaya başlamıştı:

—Biraz yavaş ol. Şu mendebur postallar ayaklarımı vurdu, diyor-du.

—Sen de çıkar o zaman onları. Daha rahat yürürsün.

Kastilin arkadaşını dinleyip çıkardı ayakkabılarını ama daha kötü olmuştu. Ayağını taş kesiyor, sürekli arkada kalıyordu.

Jilin:

—Ayağın kan revan içinde kalsa da iyileşir. Fakat onlar yetişirse hiç bakmazlar gözünün yaşına, öldürürler seni. O daha mı iyi, diyerek kuvvetlendirmeye çalışıyordu arkadaşını.

Kastilin hiçbir şey söylemeden yürüyor, arada bir oflayıp pufluyordu. Uzun bir süre dere yatağında yürüdüktan sonra bir ara köpek havlamaları duydular. Jilin birden durdu. Etrafına bakıp yolu elle riyle yoklayarak dağ yamacına tırmanmaya başladı:

—Eyvah, yolu şaşırılmışız sağdan gitmişiz. Burada başka bir köy var. Dağdan görmüştüm. Geriye dönmeliyiz. Sola doğru, dağın içine yürümeliyiz. Orman o yanda olmalı.

Kastilin bunu duyunca:

—Ne olur biraz dur. Dinlenelim. Ayaklarım kan içinde kaldı, dedi.

—Aldırış etme. Biraz hafif basmaya çalış, geçer.

Jilin geri döndü ve sola, dağa doğru koşmaya başladı. Kastilin yine hep geride kalıyor boyuna ahlayıp ofluyordu. Jilin onun bu sızlanmalarına aldırlış etmiyor, hep yürüyordu.

En sonunda dağın üstüne çıkmayı başardılar. Artık ormanı görmüşlerdi. Biraz daha gayretle ormana girip yürümeye başladılar. Dikenlerden, her tarafları yırtılmıştı. Zorlanarak yürürken önlerine bir keçi yolu çıktı. Oradan devam ederlerken Jilin:

—Dur! Yoldan nal sesleri geliyor. Dinle, dedi. Durup dinlediklerinde bir hayvanın, nal sesine benzer bir ses çıkararak yürüdüğünü farkettiler. Onlar yürüdükçe o da yürüyor, onlar durunca o da duruyordu. Jilin bunun üzerine, sürünerek, karanlık yolda ilerledi. Baktı ki yolda birşey duruyor. Ata ya da insana benzemiyordu. “Başka bir şey olsa gerek” diye düşündü. O şeyin garip sesler çıkarması üzerine Jilin çok şaşırıp ve hafifçe ıslık çaldı. O anda hayvan ürkerek, ormana fırtına gibi dalıverdi. Ayak sesleri, dalların kırılma sesine karışıyordu.

Kastilin korkusundan yere yuvarlanmıştı. Jilin ise gülüyordu:

—Geyik bu ya! Baksana boynuzlarına ormanı talan etti. Biz ondan korkuyoruz, o bizden, dedi.

Korkulacak birşey olmadığını anladıktan sonra ileriye doğru yürümeye devam ettiler. Tanyeri hafiften ağarıyor, sabah yaklaşıyordu. Fakat yine de doğru yoldan gidip gitmediklerinden emin değildiler. Jilin'e bu yol Avul'a götürdüğü yol gibi geliyordu. Eğer tahminleri doğruysa on verst yolları vardı. Fakat görünürde hiçbir iz yoktu. Zaten olsa da karanlıkta göremezlerdi.

Biraz yürüdükten sonra bir düzlüğe çıktılar. Kastilin daha fazla dayanamayarak oturdu:

—Ne dersen de. Ben daha fazla gidemeyeceğim. Burada kalacağım. Artık ayaklarım tutmuyor.

Jilin onu kandırmaya çalışıyordu ama Kastilin dediğinde ısrar ediyordu. Bunun üzerine Jilin çok öfkelenip. Yere tükürerek içini çekti:

—Öyleyse ben yalnız giderim. Allahaismarladık, dedi.

Kastilin orada kalamayacağını anladı, sıçrayıp yerinden ve yürümeye başladı. Birlikte dört verst kadar yürüdüler. Ormanı daha kolay bir sis kaplamıştı. İlerilerde hiçbir şey görünmüyordu. Yıldızlar da artık güç farkediliyor olmuştuk.

Bu arada birden uzaklardan nal sesleri duyuldu. Jilin emin olmak için yüzükoyun yere uzanıp, kulağını toprağa dayadı ve:

—Doğru. Nal sesi bu. Bize doğru geliyor.

Korku içinde yoldan sapıp bir çalılığın içine girdiler. Beklemeye

başladılar. Bir süre sonra Jilin yola doğru sürünerek etrafa bakındı ve atlı bir Tatarın önünde ineklerle, mırıldana mırıldana geçtiğini gördü. Biraz daha oturup Tatar'ın gitmesini bekletiler. Sonra Jilin Kastilin'e dönerek:

—En, çok şükür gitti. Haydi kalk gidelim, dedi.

Kastilin kalkmaya çalıştı ama beceremedi ve düştü.

—Valla kalkamıyorum. Gücüm kalmadı, dedi.

Ağır, şişman vücudu kan ter içinde kalmıştı. Ayakları yara bere içindeydi. Üstelik ormandaki ağır sis tabakası yüzünden hepten bitkin düşmüştü. Jilin onu zorla kaldırmaya çalıştı ama Kastilin:

—Ah! Acıyor, diye öyle bir feryad kopardı ki Jilin şaşırıp kaldı. Ona çıkışarak:

—Niye bağıryorsun be! Tatarlar daha uzaklaşmadı. Duyabilirler.

Bir yandan da gerçekten bitkin olduğunu farkediyor, ne yapacağını düşünüyordu. Sonuçta arkadaşını yalnız bırakamazdı. Kararını verip:

—Haydi kalk. Madem yürüyemiyorsun ben de seni sırtıma alırım, dedi ve Kastilin'i sırtına bindirerek, oyluklarından tuttu. Bir yandan da onu uyarıyordu:

—Aman n'olur kollarınla beni boğma. Omuzlarımdan tut.

Sırtındaki yük Jilin'e ağır geliyordu. Ayakları kan içinde kalmıştı. Iyice bitkin düşmüştü ama Kastilin'i sürekli yukarıda tutmak için ikide bir onu yerleştiriyor, hoplatıyordu.

Bu şekilde yol alırlarken Jilin arkalarından birinin geldiğini, kendi dilinde birşeyler söylediğini duydu. Yoldan geçen Tatar, Kastilin'in feryadını duymuş olmalıydı. Jilin hızla çalılığın içine koştu. Tatar tüfeğini onlara doğrultup ateş etti, ama vuramadı. Sonra da bağıırıp, koşarak gitti.

Jilin:

—Eyvah yandık! Bu köpek şimdi Tatarların hepsini toplar başımıza. Hepsi birden düşer peşimize. Üç verst daha uzaklaşmazsak hapı yuttuk, diyordu. Bir taraftan da hangi akıla kulluk edip de bu meşe odununu yanına aldığını düşünüyordu. Yalnız olsaydı varacağı yere çoktan varmıştı bile.

Kastilin:

—Sen yalnız devam et dostum. Benim yüzümden başını belaya sokma, deyince Jilin:

—Olmaz öyle şey! Arkadaş bırakılır mı? dedi.

Onu tekrar sırtına alarak yürümeye başladı. Böylece bir vest daha yol aldılar. Durmadan gidiyorlar, fakat bir türlü ormanın ucuna gelemiyorlardı. Sis de yükselmeye başlamıştı. Küçük küçük bulutlar göğü kaplamış, artık yıldızlar da görünmez olmuştu. Jilin yürümekten bitkin düşmüştü.

Etrafı taşla çevrili küçük bir kaynağa vardıklarında Jilin durup, Kastilin'i indirdi:

—Dur biraz soluklanalım. Biraz su içelim. Biraz da börek yiyelim. Kale uzakta olmasa gerek, dedi.

Tam su içmeye eğildiklerinde arkadan bir ses duydular. Yine sağa sola sapıp, yalçın yamacın çalıkları içine saklandılar.

Tatarların sesleri geliyordu. Onların saptıkları yerde duruyorlardı. Aralarında konuştuktan sonra köpekleri kışkırtan sesler çıkardılar. O sırada çalıklardan bir ses işittiler. Baktuklarında bir köpeğin kendilerine doğru gelip, bir yerde durarak havlamaya başladığını gördüler. Tatarlar da havlamayı duymuşlardı. Birdenbire Jilin'le Kastilin'in yanında bitiverdiler. Üç kişiydiler ve Jilin'le Kastilin'i bağlayıp atlara bindirerek götürdüler.

Birlikte üç verst yol aldıktan sonra karşlarına iki Tatarla efendileri Abdül çıktı. Kendilerini yakalayan Tatarlarla bir şeyler konuşan Abdül, daha sonra ikisini de alıp kendi atlarına bindirdi ve Avul'a geri götürdü.

Sabahleyin Avul'a vardıklarında onları sokakta yere indirdi Abdül. Birden etraflarını bir sürü çocuk sardı. Bağırıp çağırıyorlar, üstlerine taş atıyorlar, kırbaçla dövmeye çalışıyorlardı. Bütün Tatarlar çepeçevre onları sarmıştı. Dağın arkasında yaşayan o ihtiyar da gelmişti. Aralarında konuşmaya başladılar. Jilin, kendileri için bir karar vermeye çalıştıklarını anladı. Herbiri birşey söylüyordu. Kimi:

—Onları dağa götürelim, diyordu.

Ihtiyar ise:

—Öldürün, diye inat ediyordu. Fakat Abdül buna karşı çıkıyor.

—Onlar için bir sürü para verdim. Onlardan fidye alacağım, diyor-du.

Ihtiyar inadında devam ediyor:

—Onlar para falan vermez. İkide bir başımıza bela olurlar. Hem

Rusları besleyip durmak günahdır. Gebertin gitsin! diyordu.

En sonunda dağıldılar. Efendisi Jilin'in yanına gelerek:

—İki haftaya kadar paranızı göndermezlerse sizi döve döve öldürürüm. Eğer yine kaçmaya kalkarsanız köpek gibi gebertirim sizi. Haydi şimdi bir mektup yaz. Adamakıllı olsun, dedi.

Artık yüzü hiç gülmeyen Abdül onlara kağıt getirdi. Mektuplarını yazdırıp, prangalarını taktı. Sonra da onları cami arkasında bir yere götürdü. Götürüldükleri yer beş arşın derinliğinde bir çukurdu.

VI

Bu olaydan sonra hayatları hepten kötüleşmişti. Prangalarını hiç çıkarmıyorlar, dışarıya çıkmalarına izin vermiyorlardı. Yemek niyetine verdikleri çiğ hamuru, köpeğin önüne atıyormuş gibi atıyorlardı. Suyu da testiyle aşağıya sarkıtıyorlardı.

Kastilin fena halde hastalanmıştı. Dudakları çatlıyor, vücudu tepeden tırnağa sızlıyor, sürekli ahlayıp ofluyor yahut da uyuyordu.

Jilin işlerin iyice sarpa sardığının farkındaydı. Kara kara düşünüyordu. Oradan nasıl kaçabileceğini bir türlü çözemiyordu.

Bir tünel kazmak istedi. Fakat toprağı atacak yer yoktu ve bu düşüncesini efendisi de anladı ve “öldürürüm” diye gözdağı verdi.

Birgün çukurun içinde, ayaklarını altına almış oturuyor, dışarıdaki özgür hayatı düşlüyordu. İçi daralıyordu. Bu arada birden dizlerinin üzerine, arka arkaya iki börek düşüverdi. Ardından da kirazlar. Kafasını kaldırıp yukarıya baktığında Dina'yı gördü. Kız ona baktı. Sonra da gülerek kaçtı.

Jilin o an:

—Acaba Dina bana yardım edemez mi? diye düşündü. Hemen çukurun içinde bir yeri temizleyip biraz kil yoğurdu. At, köpek, insan kuklaları yapıp:

—Dina gelince ona atarım, dedi. Fakat ertesi gün Dina gelmedi.

Ondan sonraki gün Jilin çukurun yakınlarından nal sesleri geldiğini duydu. Kulak kabartıp dinlediğinde, bir grup Tatarın cami yanında tartıştıklarını, bağıştıklarını, ikide bir de Rus sözünü andıklarını duydu. Bir ara ihtiyarın sesini işitti. Ne söylediğini tam olarak anlayamamıştı ama Rusların yakına geldiklerini tahmin etti. Tatarlar, Rusların Avul'a girmelerinden korkuyorlardı. Esirleri ne yapacaklarını bilemi-

yorlardı. Bir müddet daha konuşup gittiler.

Jilin birden yukarıda bir kıpırtı işitti. Yukarı baktığında Dina'yı gördü. Onu ilk gördüğü günkü gibi çömelmişti yere. Hafifçe öne eğilmişti. Gerdanlığı çukurun içine doğru sallanıyordu. Minimini kara gözleri iki yıldız gibi ışıltıyordu. Dina koynundan iki peynirli börek çıkarıp aşağıladakilere attı. Jilin börekleri alıp:

—Çoktandır gelmedin. Bak sana oyuncak yaptım. Al tut, diyerek kuklaları birer birer atmaya başladı.

Dina ise başını sallıyor, hiç bakmıyordu attıklarına.

—Ben oyuncak istemiyorum, dedi. Eliyle boynunu göstererek:

—Seni öldürecekler!

—Kim öldürecek beni?

—Babam. İhtiyar ona böyle söylüyor. Ben sana acıyorum.

Jilin tam zamanı olduğunu düşünerek:

—Madem acıyorsun o zaman bana uzun bir sopa getir, dedi. Kız “olmaz” der gibi başını salladı.

Jilin kollarını kavuşturup:

—N’olur Dina! Yalvarırım sana, diyordu.

—Olmaz, evdekiler görür, dedi Dina. Sonra da kalkıp gitti.

Bir akşam Jilin oturmuş, hallerinin ne olacağını düşünüyordu. Sürekli yukarıya bakıyordu. Gökyüzünde yıldızlar görülüyordu. Ay henüz doğmamıştı. Bir ara ezan okunduğunu duydu sonra ses seda kesildi. Jilin de biraz yere uzandı. “Ne yapsın kızcağız, korkuyor” diye düşünüyordu.

O an kafasına toprak serpildiğini hissetti. Yukarıya baktığında, çukurun öbür ucundan bir sopanın, içeriye doğru sokulduğunu gördü. Sopa aşağı doğru sarkıtılıyor, çukurun yanlarına sürtüyordu. Jilin çok sevinmişti. Sopyayı tutup aşağı indirdi. Eliyle yokladı ve sağlam olduğunu gördü. Bu sopyayı daha önce efendisinin evinin çatısında görmüştü.

Kafasını kaldırıp tekrar gökyüzüne baktı. Yıldızlar ıslık ıslık. Dina'nın gözleri de kedi gözü gibi parlıyordu. Kafasını çukurun kenarından aşağılara eğerek:

—İvan! İvan! diyor, bir yandan da eliyle sus işareti yapıyordu. Jilin sordu:

—Ne var?

—Hepsi gitti. Evde sadece iki kişi kaldı.

Bu cevap üzerine Jilin, Kastilin'e dönerek:

—Kastilin! Haydi çıkalım buradan. Son kez şansımızı deneyelim.

Ben sana yardım ederim, dedi.

Kastilin artık bu sözleri işitmek bile istemiyordu.

—Hayır yapamam. Benim buradan çıkamayacağım ayan beyan ortada. Hem kuvvetim de yok.

—Öyleyse Allahaismarladık Kastilin. Kusura bakma, ben gidiyorum, dedi Jilin ve onunla vedalaştı.

Sonra da sopaya tutunup tırmanmaya çalıştı. Prangası engel olduğu için iki kez aşağı düştüyse de yılmadı ve Kastilin'in de yardımıyla güçbelâ yukarı çıkmaya çalışıyordu. Dina ise ellerinin gücü yettiği kadar onu yukarı çekmeye uğraşüyor bir yandan da gülüyordu.

Jilin yukarıya çıktığında sopayı Dina'ya verip aldığı yere götürmesini söyledi. Eğer öyle yapmazsa kızı döve döve öldürürlerdi. Kız da Jilin'i dinleyerek, sürükleye sürükleye götürdü sopayı.

Jilin yola çıkıp dağ eteğine doğru yürüdü. Sarp yamaçtan aşağı indiğinde eline bir taş alıp prangasının kilidini kırmaya çalıştı ama çok sağlam olduğu için beceremiyordu. Üstelik takıldığı yer çok uygunsuzdu ve iyi vurulmuyordu. Birden bir ayak sesi duydu. Birisi hafif hafif sıçrayarak ona doğru geliyordu. Dina olduğunu düşündü. Gelen yaklaştığında tahmininin doğru çıkmasına sevindi. Dina koşturarak gelip taşı eline aldı:

—Ver ben kırayım, diyordu. Diz çöktü ve vurmaya başladı. Ama elleri o kadar ince ve narindi ki bir damlacık kuvveti yoktu. Yapamadığını anlayınca taşı atıp ağlamaya başladı. Bu defa Jilin aldı taşı eline. Dina ise kollarını kavuşturmuş, onun omzu yanında oturuyordu.

Jilin başını kaldırıp etrafa göz attığında, dağın arkasında bir kızılığın belirmeye başladığını gördü. Ay doğuyordu. "Ay doğmadan dere yatağına inip ormana varmalıyım" dedi kendi kendine. Ayağa kalktı ve elindeki taşı attı. Prangayla da olsa yürümek zorundaydı.

Dina'ya doğru eğildi ve:

—Hoşçakal Dinacık. Ölünceye kadar seni unutmayacağım, dedi.

Dina onun üstünü başını yokluyor, börekleri koyacak bir yer arıyordu. Jilin börekleri aldı. Sonra da: "Sağol akıllı kız. Ben gidiyorum. Sana kim kukla yapacak şimdi," diyerek kızın başını okşadı.

Dina ağlamaya başlamıştı. Yüzünü elleriyle kapatıp, dağa doğru, bir keçi yavrusu gibi sıçrayarak gitti. Duyulan tek ses, örüklerine dizilmiş paraların koşarken sırtına vurmasıyla çıkan sestti.

Jilin ileriye doğru bakarak istavroz çıkardı. Şingirdamaması için, prangasının anahtarını yukarı kaldırdı. Yürürken aksıyordu. Bir yandan da ayın doğacağı kızıl ufka bakıyordu. Biraz daha ilerleyince yolu tanıdı. Eğer dosdoğru giderse sekiz verst yolu vardı. Ay iyice doğmadan ormana varabilmeyi umut ediyordu. Dereyi geçtiğine ormanın öte ucu aydınlanmıştı. Dere yatağı boyunca etrafa bakınarak yürüyordu. Kızillık ağarmasına rağmen henüz ay görünmüyordu. Dere yatağının bir kenarına aydınlık vurmaya başlamıştı. Dağın öbür yanında ise bir gölge oluşmuştu. Jilin hep bu gölgede kalmaya çalışıyor, hızlı hızlı yürüyordu.

Ay yükselmeye, dağların ardından çıkmaya başladıkça tepeler aydınlanıyordu. Ortalık gündüz gibi ıslıl ıslıl olmuştu. Jilin de ormana yaklaşmıştı. Ağaçların yaprakları tek tek seçilebiliyordu. Her yer sessizdi. Bu sessizlik sanki ölüm sessizliğini andırıyordu. Sadece aşağıda akan derenin şırıltısı duyuluyordu.

Jilin bu şekilde, kimseyle karşılaşmadan ormana vardı. Orada karanlık biryer seçip, dinlenmek için oturdu. Böreklerini yedikten sonra bir taş bulup tekrar prangasını kırmaya çalıştı. Fakat çok uğraşmasına rağmen beceremeyince kalkıp bir verst daha yol aldı. Yine yorulmuştu. Ayakları sızlıyordu. On adım daha atıp: "Oturmamalıyım. Bir otursam bir daha yerimden kalkmam. Gücüm kesilmeden yürümeliyim. Ortalık aydınlanırsa ormanda yatar, gece tekrar yola çıkarım" diye düşündü.

Bütün gece yürüdü. Bir ara uzaktan iki atlı Tatar'ın sesini duydu ve bir ağaç arkasına gizlendi. Gittiklerinden emin olunca da tekrar yoluna devam etti.

Ay ışığı solgunlaşmaya başlamıştı. Toprağa çığ düşmüştü. Sabah yaklaşyordu. Fakat Jilin henüz ormanın öbür ucuna varamamıştı. "Otuz adım kadar daha yürüyüp, orman kenarına oturayım bari" dedi kendi kendine. Otuz adım daha yürüyünce ormanın sonuna geldiğini anladı. Ormanın dışına çıktığında etraf iyice aydınlanmıştı. Bozkırın ucunda kale ayan beyan ortadaydı. Ateşler yanıyor, dumanlar yükseliyor, ateşin çevresinde koşuşturan insanlar görülüyordu.

Jilin daha dikkatle baktığında ışıldayan silahları ve askerleri farket-ti. Çok sevinmişti. Bütün kuvvetini toplayarak, dağın eteğinde ilerle-di. Kendi kendine "Allah vere de düz ovada karşıma Tatar çıkmasa. Ne kadar yakın olursa olsun kaçıp kurtulamam" diyordu. Böyle düşü-nürken bir de baktı ki sol tarafta, tepenin üzerinde, kendine çok ya-kın bir yerde üç Tatar duruyordu. Tatarlar Jilin'i görüp atlarını ona doğru sürmeye başlamışlardı. Kalbi hızla çarpıyordu Jilin'in. Avazı çıktığı kadar bağırarak:

—Arkadaşlar! Kurtarın beni! Arkadaşlar, diye yardım istiyor, elini kolunu sallıyordu. Onun bu feryadını duymuşlardı. Yerlerinden fırla-yıp, Jilin'e doğru koşmaya başladılar. Ama uzaktaydılar. Tatarlar ise yakındı.

Jilin olanca kuvvetini topladı, prangasını tutup kaldırdı ve koşma-ya başladı. Sadece istavroz çıkarıp:

—Arkadaşlar! diye bağınıyordu.

Kendini kurtarmaya gelen arkadaşları onbeş kişiydiler. Tatarlar bu-nu görünce korktular ve oldukları yerde durmaya karar verdiler. Jilin de kaçtı ve arkadaşlarının yanına vardı.

Bir anda Jilin'in etrafını sardılar.

—Kimsin? Necisin? diye soruyorlardı.

Jilin ise herşeyi unutmuş, sadece ağlayarak:

—Arkadaşlar! Arkadaşlar,deyip duruyordu. Askerler koşup geldi-ler ve Jilin'in etrafını sararak, ekmek, lapa, votka uzattılar. Biri üstüne kaput verirken diğeri prangasını kırmıştı.

Subaylar onu tanımıştı. Alıp kaleye götürüldüğünde herkes sevinç içindeydi. Arkadaşları Jilin'i görmeye geldiler. O da onlara başından geçenleri anlattı ve:

—İşte. Eve gideyim, evleneyim dedim olmadı. Anlaşılan kısmet ol-mayacak bize, dedi.

Bütün bunlardan sonra yine Kafkaysa'daki askerliğine devam etti. Bir ay sonra da beşbin ruble fidye vererek Kastilin'i kurtardılar. Yarı canlı yarı ölü, kaleye getirdiler.

Ateşi kıvılcımken söndürmeli

Petrus İsa'ya gelip: "Ey Allah'ın Resulü, kardeşim bana karşı kaç defa suç işlerse onu bağışlayayım, yedi kez mi?" diye sordu.

Bunun üzerine İsa ona dedi ki: "Yedi kez değil, yetmiş yedi kez onu bağışla. Bu noktada Allah, köleleriyle hesaplaşan bir efendiye benzetilebilir. Bu hususu şöyle bir hikayeye sana açıklayayım:

Bir gün efendinin birine kendisine onbin talant borcu olan bir köle getirildi. Efendi ondan borcunu ödemesini istedi. Fakat kölenin bu borcu ödeyecek parası yoktu. Efendi de kölenin, karısının, çocuklarının ve mallarının tümünün satılıp, borcun ödenmesini emretti. O sırada köle efendinin ayaklarına kapanarak: "Efendim ne olur bana biraz mühlet ver. Sana olan borcumu en kısa zamanda ödeyeceğim" diye yalvarmaya başladı. Bunun üzerine efendi köleye acıyıp, alacağından vazgeçti.

Fakat köle kapıdan çıkar çıkmaz, kendisine yüz dinar borcu olan komşusunun yakasına yapışıp, borcunu ödemesi için onu sıkboğaz etti. O an komşusu da onun ayaklarına kapanıp: "Ne olur bana biraz mühlet ver. Sana olan borcumu en kısa zamanda ödeyeceğim" diye yalvarmaya başladı.

Fakat köle bu isteği reddederek, borcunu ödeyinceye kadar, komşusunu zindana attırdı.

Bu durumu görenler çok üzüldü ve olanları gidip efendiye anlattı. Bunun üzerine Efendi köleyi huzura çağırıp: "Be, insafsız adam! Bana yalvardığın için ben senin borcunu bağışladım. Benim sana acıdığım gibi,

senin de komşuna acıman gerekmez miydi?" dedi ve öfkelenerek, tüm borcunu ödeyene kadar, onu zindana atınları için gardiyanlara emir verdi.

İşte, sizler de, kardeşlerinizi cân-ı gönülden bağışlamazsanız, Allah da sizleri bağışlamaz.

(Matta, XVIII, 21-35)

Vaktiyle köyün birinde Ivan Şcerbakov adında hali vakti yerinde, güçlü kuvvetli, çalışkan bir adam yaşıyordu. Üç oğlu vardı. Oğullarından biri evli, diğeri nişanlıydı. Üçüncü oğlu henüz toy bir delikanlıydı. Karısı, ev işlerinden anlayan akıllı bir kadındı. Büyük gelini de akıllı uslu ve çalışkandı. Hep birlikte geçinip gidiyorlardı. Ailede yalnızca Ivan'ın ihtiyar ve yatalak babası çalışmıyordu. Nefes darlığı çektiği için yedi yıldır peçin üzerinde yatıyordu. İvangillerin kendilerine yetecek kadar hayvanı vardı; üç at, bir tay, bir danalı inek, onbeş tane de koyun. Kadınlar hem ev işlerine bakıyor, hem de tarlada çalışıyorlardı. Erkekler de kendi işleriyle uğraşıyordu. Tarladan kaldırdıkları buğday kendilerine yetiyor, hatta artıyordu. Yetiştirdikleri yulafı satarak hem vergileri ödüyor, hem de masrafları karşılıyorlardı. İvangiller bu şekilde rahatça yaşayıp gidiyordu. Fakat kısa bir zaman sonra komşuları Gordey İvanov'un oğlu Topal Gavriilo ile aralarında bir düşmanlık başladı.

İhtiyar Godey'in hayatta olduğu sıralarda bu iki komşu güzel güzel geçiniyordu. Birbirlerine ellerinden gelen yardımı yaparlardı. Mesela komşulardan biri elek, kova, çuval, tekerlek gibi şeylere ihtiyaç duyunca biri diğerrinin hemen yardımına koşardı. Birinin danası diğerrinin harmanına girse harman sahibi yalnızca: "Komşu senin dana bizim harmana girmiş, hayvanını al götür, henüz harmanı kaldırmadık da" der, hayvanı kilit altına almak, birbirleriyle ağız dalaşı yapmak gibi şeylere başvurmazlardı.

İhtiyarlar birbirleriyle bu şekilde geçinip gidiyordu. Fakat evin idaresini oğullar ele alınca işler değişiverdi. Hiç yoktan, bir anlaşmazlık çıktı aralarında.

Ivan'ın gelininin tavuğu erken yumurtlamaya başlamıştı. Genç kadın da Paskalya yortusu için yumurta biriktirmeye karar verdi. Her gün kümese giderek, takadan yumurtayı alıp saklıyordu. Günün bi-

rinde çocuklar tavuğu ürküttükleri için tavuk çit üstünden uçup, komşunun kümesine girdi ve oraya yumurtladı. O sırada evde bayram temizliği yapmakta olan genç kadın, tavuğun gıdıkladığını duyduysa da yumurtayı “sonra alırım” diye aldırış etmedi. Akşamleyin kümese gidince yumurtanın takada olmadığını gördü. “Acaba kaynım ya da kaynanam mı aldı” diye düşünerek gidip onlara sordu. Onlar da almadıklarını söylediler. Gelinin küçük kayını Taraska ona: “Senin tavuk komşunun kümesine yumurtlamış olmalı. Orada gıdıkladığını duydum. Hatta oradan geldiğini gördüm” dedi.

Genç kadın kümese gidip, gözlerini yumup horozun yanına çökmüş olan tavuğa, nereye yumurtladığını sormak istercesine baktı. Hayvan ona cevap verecek değildi ya. Bunun üzerine kalkıp komşusunun evine gitti. Onu ihtiyar kadın karşıladı.

—Ne istiyorsun kızım, dedi.

—Benim tavuk sizin kümese girmiş, acaba buraya mı yumurtladı nine?

Kadın sert bir dille ona cevap verdi:

—Biz tavuk mavuk görmedik. Hem bizim tavuklar da çoktan beri yumurtluyor. Bizim yumurtamız bize yetiyor, başkalarının yumurtalarına ihtiyacımız yok. Hem biz sizin gibi başkalarının kümeslerinden yumurta topluyoruz.

Bu sözlere genç kadın çok kızdı ve ağır bir söz söyledi. İhtiyar kadın da daha ağır bir şekilde ona karşılık verdi. Bunun üzerine kavgaya tutuştular. O sırada, su getirmekte olan Ivanın karısı da kavgaya karıştı. Derken Gavriilo'nun karısı da dışarı çıkarak, olmuş olmamış bir sürü olayı sayıp dökerek söylemediğini bırakmadı. Böylece kavga büyüdükçe büyüdü. Herkes avazı çıktığı kadar bağıyor, kimin ne dediği anlaşılıyordu. Sen şusun, sen busun, sen hırsızsın, kötü kadının birisin, kaynatanı açıklıktan gebertiyorsun, sen dinsizsin gibi bir sürü ağza alınmayacak laflar söylediler birbirlerine.

—Ya sen, sen hırsızın birisin. Eleğimi çalıp yırtmadın mı, sırıgımızı da sen çaldın, dedi bir diğeri.

Kavga anında sırıgı kapmak için üstüne atılırken suyu döktüler. Birbirlerinin başörtülerini yırttılar, saç saça, baş başa kavga ediyorlardı. O sırada tarladan dönen Gavriilo da karısının tarafını tutarak, kavgaya katıldı. Ivan ve oğlu da koşa koşa kavga yerine geldiler. Ivan

güçlü kuvvetli bir adamdı. Oradakileri sağa sola iterek öfke içinde Gavriilo'nun yanına geldi. Sakalından bir tutam kıl kopardı. Bereket versin ki halk yetişip onları ayırdı.

İşte iki komşu arasındaki düşmanlık bu şekilde başladı.

Sonra Gavriilo, sakalından koparılmış kılları bir kağıda sarıp:

—Ben sakalımı çil suratlı Ivan koparsın diye uzatmadım, dedi ve doğruca mahkemeye gitti.

Gavriilo'nun karısı da konu komşuya Ivan'ı nasıl Sibirya'ya sürgüne göndertireceğini anlatıp duruyordu. Böylece aralarındaki düşmanlık gün geçtikçe daha da arttı.

Yatalak ihtiyar onlara daha ilk günden beri barışmalarını söylüyor:

—Hiç yoktan kavga çıkardınız. Bir yumurta yüzünden kavga edilir mi hiç. Bir yumurta değil mi, belki de çocuklar almıştır. Kısmet değilmiş demek ki. Kötü söz söyleyene, kötü sözle karşılık vermemek lazımdır. Kavga ettiniz de ne oldu sanki. Bunlar olmayacak şeyler değil. Haydi gidin de barışın. Dargınlığın uzaması daha kötüdür, diyordu.

Gençler ihtiyarın saçmaladığını düşünüp, onun söylediklerini pek kâle almadılar.

Ivan komşusuyla barışmayı kabul etmeyerek:

—Onun sakalını ben yolmadım, kendisi çekip kopardı. Üstelik onun oğlu düğmelerimi koparıp gömleğimi yırttı, dedi.

Sonra Ivan da gidip komşusunu mahkemeye verdi. Davalarına hem sulh mahkemesinde, hem de bucak mahkemesinde bakılmaya başlandı. O sıralarda Gavriilo'nun arabasının tahtası kayboldu. Köyün kadınları: "Tahtayı Ivan'ın oğlu çaldı. Onu geceleyin pencereden geçip, arabaya doğru giderken gördük" dediler. Başka bir kadın da, tahtayı Ivan'ın oğlunun çalarak meyhaneciye sattığını söyledi.

Bu olay üzerine yine mahkemelik oldular. Böylece her gün kavga gürültü durmak bilmedi. Çocuklar bile büyüklerden öğrendikleri küfürleri birbirlerine savurmaya başladılar. Kadınlar ırmak kenarına çamaşır yıkamaya gittiklerinde, tokaçtan çok çenelerini işletiyorlardı.

Önceleri erkekler birbirlerine bilmeyerek iftira ediyorlardı ama sonraları bile bile birbirlerine kara çalmaya başladılar. Kadınlar çocukları kışkırtıyordu. Böylece günden güne yaşam çekilmez bir hale geldi. Ivan ve Topal Gavriilo birbirlerini dava ederek hem köy ihtiyar heyetini, hem bucak, hem de sulh mahkemesini bıktırdılar. Ya Gavri-

lo İvanı, ya da İvan Gavriilo'yu mahkemeye veriyor, bunun neticesinde de aralarındaki düşmanlık büyüdükçe büyüyordu. Hani köpekler boğuşurken birbirini ısırırken daha çok kızar ya aynen öyle. Boğuşma esnasında köpeklerden birine sopa ile vurulsa, kendine sopayla vurulan köpek, diğer köpek ısırırken sanarak öfkesi bir kat daha artar ya, onlar da aynen köpekler gibi birbirleriyle boğuşuyorlardı. Biri diğerini mahkemeye veriyor, ona ceza giydiriyor, bunun üzerine ötekinin düşmanlığı bir kat daha artıyor: "Bekle görürsün. Ben bunun acısını senden çıkarırım" diye dış biliyordu. Aralarındaki kavga bu şekilde tam altı yıl sürdü. Bu arada, yatalak ihtiyar sürekli onlara öğüt veriyor: "Çocuklar, siz ne yaptığınızı bilmiyorsunuz. Birbirinizle kavga edeceğinize, işinize gücünüze baksanız daha iyi olmaz mı? Şu eski hesapları kapatın artık. Öfkeyle kalkan zararlar oturur. Keskin sirke küpüne zarar" diyordu. Fakat ona kulak asan yoktu.

Kavganın yedinci yılında, bir düğünde İvan'ın gelini açıktan açığa Gavriilo'ya hakaret edip, atları çalarken nasıl yakalandığını anlattı elâleme. Zaten sarhoş olan Gavriilo'nun gözünü o anda kin bürüdü ve kadına öyle bir tokat patlattı ki zavallı, tam bir hafta yataktan kalkamadı. Üstelik kadın hamileydi. Gelinin düşük yapacağını düşünen İvan bu duruma çok sevinip, hemen mahkemeye koştu. Artık komşudan kurtulacaktı. Onu ya hapsederler ya da Sibiry'a'ya sürerler diye düşünüyordu. Fakat ümidi boşa çıktı. Doktorlar kadını muayene edip, durumunun iyi olduğunu söylediler. Yargıç, ortada bir delil olmadığı için davayı geri çevirdi. İvan bunun üzerine sulh mahkemesine başvurdu. Sulh mahkemesi de davayı bucak mahkemesine havale etti. İvan, Gavriilo'ya ceza verdirebilmek için çabaladı durdu, başkana ve katibe şarap içirdi, sonunda Gavriilo'ya meydan dayığı cezası verdirebildi. Mahkemenin kararı şöyleydi: "Sanık Gavriilo Gordey, sırtına 20 değnek vurulmak suretiyle, halkın önünde cezalandırılacaktır."

İvan, karar okunurken, Gavriilo'nun halini görmek için ona bakıyordu. Karar açıklandıktan sonra Gavriilo'nun yüzü kireç gibi oldu, kendini dışarı güçbela attı. İvan da arkasından çıktı. İvan, o sırada, Gavriilo'nun: "Varsın bana değnek vurdurup, sırtımı yaktırsın. Bakalım onu neyi yanacak" diye konuştuğunu işitti. Bu sözleri duyar duymaz hemen geri dönüp mahkeme salonuna girerek: "Sayın Yargıçlar, Gavriilo evimi yakacağını söylüyor. Şahitlerim de var," dedi.

Bunun üzerine Gavriilo'yu tekrar çağırıldılar: "Sen böyle birşey söyledin mi?" diye sorguya çektiler.

Gavriilo:

—Hayır, ben böyle birşey söylemedim. Bana istediğiniz kadar ceza verebilirsiniz. Madem ki size yetki verilmiş. Öyle görünüyor ki yalnızca ben ceza çekeceğim, ona birşey olmayacak, dedi. Birşeyler daha söylemek istedi, fakat tüm vücudu zangır zangır titrediği için söyleyemedi. Onun bu halini gören yargıçlar kendine veya komşusuna bir zarar vermesinden korktular. İhtiyar bir yargıç onlara:

—Beni dinleyin kardeşler! Sizin için tek çıkar yol barışmaktır. Gavriilo, sen, bir kadını dövmele iyi birşey mi yaptın sanki. Allahtan kadına birşey olmadı. Yoksa bir katil olacaktın. Beğendin mi yaptığımı? Gel kabahatli olduğuna kabul et, Ivan'dan özür dile. O da seni affetsin. Biz de kararımızı değiştirelim, dedi.

Katip buna itiraz etti:

—Bu söylediğiniz anayasanın 117'nci maddesine aykırı. Karar verilmiş bulunuyor, bu karar tasdik edilmelidir.

Yargıç katibi dinlemeyerek:

—Kes artık konuşmayı. Her zaman 1'inci madde: "Allah'ı unutma, Allah barışı emrediyor" olmalıdır.

Yargıç boş yere davahları barıştırmaya uğraşıyordu. Bu çabalarından bir netice alamadı.

Gavriilo:

—Ben kırkdokuz yaşına gelmiş, oğul evlendirmiş bir adamım. Ömrüm boyunca hiç kimseden dayak yemedim. Şimdi çil Ivan bana meydan dayığı çektirecek. Ben de kalkıp ondan af dileyeceğim öyle mi? Hayır barış marış istemiyorum. Yeter artık. Bunun acısını Ivan'dan çıkarmazsam bana da Gavriilo demesinler, dedi.

Yine Gavriilo'nun sesi soluğu kesildi ve salondan çıktı.

Bucak ve ev arası on verst uzaklıktaydı. Ivan eve geç kalmıştı. Atı arabadan çözüp, ahıra götürdü. Evde kimsecikler yoktu. Çocuklar tarlaya, kadınlar hayvanları otlatmaya gitmişti. Ivan peykeye çöküp düşüncelere daldı. Mahkeme kararı okunurken Gavriilo'nun nasıl betinin benzinin attığını, yüzünün kireç gibi bembeyaz olduğunu gözünün önüne getirdi. Canı sıkıldı. Şayet kendisine böyle bir ceza verilse kendisinin ne durumda olacağını düşündü ve Gavriilo'ya acıdı. Tam o

sırada ihtiyar babasının öksürdüğünü işitti ve yanına gitti. İhtiyar büyük bir güçlkle peç üzerinde doğruldu, ayaklarını yere sarkıtıp indi. Sonra sürüne sürüne gidip bir peykeye oturdu. Bu kadarlık bir hareket bile onu fazlasıyla yormuştu. Yine öksürdü. Sonra masaya dayanarak: “Ne oldu, ceza verdiler mi” diye sordu.

İvan “Yirmi değnek” dedi.

İhtiyar başını salladı:

—Evladım, çok kötü bir iş yapıyorsun. Aslında ona değil kendine kötülük ediyorsun. Onu kırbaçlatınca eline ne geçecek sanki.

—Bu ona iyi bir ders olur, bir daha da böyle birşey yapmaz.

—Bir daha yapmayacak öyle mi? Sanki sen ondan daha mi az kötülük yaptın.

—Onun hiç suçu yok mu yani? Bana neler etti. Az kalsın kadını öldürecekti. Şimdi de evi yakacağını söylüyor. O bana bunları yapsın, ben ona hiçbir şey yapmayayım, gidip onun önünde eğileyim öyle mi?

İhtiyar içini çekerek ona dedi ki:

—Bak evladım. Sen benim sadece peç üzerinde yattığımı, hiçbir şeyi bilmediğimi zannediyorsun. Herşeyi kendinin gördüğünü ve bildiğini düşünüyorsun. Hayır oğlum, hayır. Sen hiçbir şey görmüyorsun, gözlerini kin bürümüş senin. Başkalarının suçunu deve yapıp, gözünde büyütüyor, kendi kabahatini iğne yapıp, yakanda gizliyorsun. Sadece onun kötülük ettiğini söylüyorsun. Eğer kötülük yapan yalnız o olsaydı, ortada kötülük diye bir şey kalmazdı. Kötülük tek taraflı olmaz. Kabahat kimde, ölende mi, öldürende mi? Hem ölende hem öldürende derler. O da suçlu, sen de suçlusun. Sen yalnız onun suçunu görüyor, kendininkini görmüyorsun. O kötü olsa da sen iyi olsaydın, bütün bunlar başımıza gelmezdi. Onun sakalını kim yoldu? Otları çalan kim? Onu mahkeme mahkeme koşturan kim? Sen, sadece onu suçlu çıkarıyorsun. Halbuki kötü olan asıl sensin. İşte gerçek felaket bu. Oğlum bizler böyle değildik. Ben sana kötü şeyler öğretmedim. Ben onun babasıyla böyle geçinmedim. Biz iyi birer komşuyduk. Onları bitince onun karısı bana gelir: “Amca, biraz un verir misin?” der, ben de: “Ambara gidip istediğin kadar al kızım” diye karşılık verirdim. Onların atlarını getirmek için kimseleri yoktu. Ben sana: “Haydi İvan git, komşumuzun atlarını getir” derdim. Benim birşeye ihtiyacım

olunca gidip ondan ister: “Gordey sende falan şey var mı?” derdim. O da: “Buyur, al” diye getirir verirdi. İşte biz böyleydik. O zamanlar birbirimizle gayet iyiydik. Ya şimdi ne oldu. Biraz önce bir asker Plevne savaşını anlattı. Sizin kavganız Plevne'den de mi çetin yahu. Bu yaşadığınız hayat mı sanki? Hele, ne kadar günaha girdiğini bir düşün. Sen ev bark sahibi, sorumlu bir adamsın. Kadınlara ve çocuklara kavgadan başka ne öğretiyorsun? Daha demin küçük Taraska Arina teyzeye söylemediğini bırakmadı. Annesi ise buna hiçbir tepki göstermedi, yalnızca güldü. Bu hoş bir şey mi? Bundan sen sorumlusun. Elini bir kerecik olsun vicdanına koy da söyle insanın böyle mi yaşaması lazım? Sen bana bir küfür savur, ben sana iki küfür savurayım, ben sana bir tokat vurayım, sen bana iki... Yok azizim yok. İsa'nın bizlere gösterdiği yol böyle değil. Sana biri sövdüğü zaman, sen karşılık vermeyeceksin? Elbet birgün o adamın vicdanı sızlar. İsa bunu öğretti bize. Anlıyor musun, biri sana bir tokat vurunca öteki yanağını çevireceksin, istiyorsa bir tokat daha vursun diye. Düşmanın da vicdanı vardır, o da vicdan azabı nedir bilir. İsa, bizlere işte bu yolu gösterdi, ki bir ve gururu değil. Niçin susuyorsun, haklı değil miyim?

Ivan susuyor, sadece dinliyordu. İhtiyar, tutulduğu şiddetli öksürükten güç bela kurtularak sözlerine şöyle devam etti:

—İsa, bizlere kötü şeyler öğretmedi. O hep bizim için, bizim iyiliğimiz için uğraştı. Sen bir kere nasıl yaşadığını düşün. Aranızda şu Plevne savaşı başlamadan önce mi, yoksa sonra mı daha huzurlusun. Mahkeme için harcadığın paraları bir hesap et. Harcadığın paralarla oğullarının işlerini büyütebilirdin. Bu işler için para bırakmadın ki. Bu niye böyle, elbette senin inat ve kibrin yüzünden. Çoluk çocuğunla birlikte tarlaya gideceğin yerde kalkıp yargıç peşinde koşuyorsun. Tarlayı zamanında ekmezsen, birşey biçemezsin elbette. Bu yıl neden yulaf yok? Yulaf ekmeye vakit bulamadın ki. Gide gele şehri yol ettin kendine. Peki mahkemede ne kazandın? Düşmanlıktan başka eline ne geçti? Yok oğlum, yok, bu iş böyle yürümez. Sen kendi işine bak. Çoluk çocuğunla tarlanda, evinde çalış. Sana karşı bir kimse suç işlerse onu bağışla. Böylece hem Allah'ın emrini yerine getirmiş, hem de zarar görmemiş olursun. Rahat ve huzur içinde yaşarsın.

Ivan susuyordu.

—Bana bak Ivan. Beni, ihtiyar babanı dinle. Şimdiden tezi yok, ara-

banı hazırla ve doğruca şehre gidip tüm şikayet dilekçelerini geri al. Sabahleyin de Gavriilo'nun yanına gidip onunla barış, bize davet et. Yarın Meryem'in doğum günü, mübarek bir bayram... Semaveri hazırla, bir şişe de votka al, böylece olanları unutun gitsin. Kararından kadın ve çocukları da haberdar et.

Ivan, derin bir iç çekti. İhtiyarın doğru söylediğini anlamıştı. O anda içinde birdenbire bir rahatlık duydu. Fakat bu işi nasıl halledeceğini bilmiyordu.

İhtiyar onun ne düşündüğünü anlamıştı:

—Haydi Ivan, git, işi geciktirme. Ateşi kıvılcımken söndürmeli. Sonra başa çıkamazsın.

İhtiyar birşeyler daha söylemek istedi ama söyleyemedi. O anda kadınlar içeri girip karga gibi ötmeye, ortalığı gürültüye boğmaya başladılar. Onlar da Gavriilo'nun değnek cezası giydiğini ve kendilerini evlerini yakmakla tehdit ettiğini biliyorlardı. Bunlara birşeyler daha ilave ederek, Gavrilogillerin kadınlarıyla meydanda nasıl sövüşüklerini anlatıyorlardı. Anlattıklarına göre Sorgu Yargıcı Gavriilo'nun tarafını tutacak ve karar değişecekti. Köy öğretmeni Ivan'ın aleyhinde yeni bir dilekçe yazmış çara. Bu dilekçede arabadan çalman tahta ile otlak meselesi anlatılıyormuş. Bundan böyle otlakların yarısı Gavriilo üstüne geçecekti. Ivan bunları duyunca barışmaktan vazgeçti.

Elbette ev idare eden bir adamın işi bitmezdi. Ivan kadınlarla konuşuktan sonra dışarı çıktı. Harman yerine gitti, oradan da ambara uğradı. İşlerini bitirip dönerken güneş batıyor, oğulları da tarladan dönüyorlardı. Ivan onların yanına gidip işlerin nasıl gittiğini sordu, takımların yerleştirilmesine yardım etti, yırtılmış hamudu tamir etmek için bir kenara bıraktı, sııkları ambara götürmek istedi ama ortalık iyice karardı için bundan vazgeçti. Hayvanlara yem verdi. Taraska geceleyin atları otlatmaya götüreceği için dış kapıyı açık bıraktı. İç kapıyı kilitledi: "Artık yemek yiyip yatmalı" diye düşündü. Yırtık hamudu alıp sofaya girdiği sırada çitin arkasından Gavriilo'nun sesini işitti.

Gavriilo kısık sesle: "Cehennem dibine giresice, onu gebertmek lazım aslında" diyordu. Bu sözleri duyar duymaz Ivan'ın içine bir ateş düştü. Durup, Gavriilo'nun bütün küfürlerini dinledikten sonra odaya girdi. İçeride gelin bir köşeye oturmuş yün eğiriyor, karısı sofraya

yor, büyük oğlu çankı dikiyor, ortanca oğlu kitap okuyor, Taraska da hayvanları otlatmaya götürmek için hazırlanıyordu.

Bu küçük evde herkes mutluydu, yalnız bir de şu bela, şu kavgacı komşu olmasaydı.

Ivan öfkeliydi. Kediye peykenin üzerinden fırlatıp attı. Tekne yerinde değil diye kadınlara fırça çekti. Sinirinden ne yapacağını bilmiyordu. Oturup hamudu onarmaya başladı. Fakat Gavriilo'nun mahkeme- de savurduğu tehditler, demin söylediği: "Onu gebertmek lazım aslında" sözü bir türlü aklından çıkmıyordu.

İhtiyar kadın, Taraska'nın yemeğini hazırladı. Taraska yemeğini yiyip, kaftanını, kürkünü giydi ve ekmeğini alarak dışarı çıktı. Büyük oğul onu geçirmek istediye de, Ivan kalkıp kapıya kadar çıkardı. Dışarı karanlık, şiddetli bir rüzgar esiyordu. Taraska'nın ata binmesine yardım etti. Bir müddet Taraska'nın at üstünde gidişini seyretti. Biraz kapısının önünde bekledi, Gavriilo'nun: "Ben ona değnek vurdurmanın ne demek olduğunu gösteririm. Bakalım onun neyi yanacak" diye homurdanışı kulaklarında çınlayıp duruyordu. Anlaşılan bu adam kendi canına acımayacak. Ortalık hem kurak hem de rüzgarlı. Evin arkasından gizlice yanaşıp, evi ateşleyip kaçır. Bizi yakar bu canı herif. Hem de sonunda suçu üstünden atar. Bir elime geçse, vallahi temizlerim onu". Bu fikir Ivan'ın kafasında öyle bir yer etti ki, sokağa çıkıp, köşeye kadar gitti. "Avlunun etrafını bir dolaşayım, ne var ne yok bir kolaçan edeyim" diye düşünerek ağır ağır yürüdü. Köşeyi döner dönmez, çitin öbür ucunda, bir şeyin görünmesiyle kaybolması bir oldu. Derhal olduğu yerde durup, etrafı dinledi. Her tarafta derin bir sessizlik vardı. Rüzgar asma yapraklarını oynatıyor, sapsarı hışırdatıyordu. İlk önce karanlıkta etrafı göremiyordu, sonraları görmeye başladı. Artık çitin ucunu, damın kenarını görebiliyordu. Yine etrafa bakındı, ortalıkta kimsecikler yoktu. Fakat: "Çitin etrafını bir dolaş-vereyim" diyerek yine ağır ağır yoluna devam etti. Ambar duvarı boyunca yürüdü. Yere öyle yavaş basıyordu ki çarıkların sesini kendisi bile duymuyordu. Köşeye varınca öbür tarafa baktı. Çitin yanında bir parıltı olduğunu farkettili. Yüreği ağzına geldi. Olduğu yerde donup kaldı. O an aynı yerde daha şiddetli bir parıltı gördü. Orada sırtı kendinden yana dönük, şapkalı, çömelmiş bir adam vardı. Elindeki sap demetini tutuşturuyordu. Ivan'ın kalbi, göğsünü delercesine çarpma-

ya başladı. Hızlı hızlı yürümeye başladı. O an ayaklarını bile hissetmiyordu. “Artık elimden kurtulamaz, suç üstü yakalayacağım onu” diye düşündü.

Ivan henüz oraya varmamıştı ki, o küçük kıvılcım birdenbire büyüdü. Çatının altı, sonra üstü tutuştu. Oradaki adamın Gavriilo olduğu iyice belirginleşti.

Ivan, Topal Gavriilo'nun üzerine bir doğan gibi atıldı. “Artık işi bitti, kaçamaz artık” diye düşünüyordu. O anda Ivan'ın ayak sesini duyan topal, kendinden beklenmeyen bir çeviklikle çitten atlayıp bir tavşan gibi kaçmaya başladı.

Ivan “Artık elimden kurtulamazsın” diyerek arkasından koştu. Tam yakasından yakalayacaktı ki Gavriilo kurtulmayı başardı. Ivan bunun üzerine eteğinden tuttu ama etek yırtılarak elinde kaldı. Birden yere düştü ama tekrar ayağa fırlayıp: “İmdat. Yakalayın şu herifi” diye bağırarak peşinden koşmaya başladı.

Ivan henüz ayağa kalkmadan, Gavriilo, kendi avlusuna yaklaşmıştı. Fakat Ivan yine de ona yetişti. Tam onu yakalayacağı sırada taş gibi sert birşeyin kafasına indiğini farketti. Gavriilo o anda yerden bir meşe parçası alıp olanca kuvvetiyle Ivan'ın kafasına indirmişti.

Ivan çılgına döndü. Adeta gözlerinde şimşekler çakıyordu. Sonra gözleri karardı, dizlerinin bağı çözüldü ve olduğu yere yığılıverdi. Kendine geldiği zaman Gavriilo ortalıkta yoktu. Etraf sabah gibi aydınlıktı. Evin bulunduğu taraftan makine sesine benzeyen, çatur çatur sesler geliyordu. Ivan başını arkaya çevirince ambarın tamamıyla yanmış olduğunu, ikinci ambarın da alev aldığını, rüzgarın yanan sapsarı eve doğru savurduğunu gördü.

Ellerini dizlerine vuruyor: “Aman Allah'ım, bu ne böyle?... Gördüğüm ilk kıvılcımı söndürmüş olsaydım böyle birşey olmayacaktı” diye bağırıyordu.

Bir süre sonra sesi kısıldı, sesi soluğu çıkmaz oldu. Koşmak istedi. Fakat bacaklarını güçbela yerinden oynatabildiği için yavaş yavaş yürüdü, sonra sendeledi, yine nefesi kesildi. Durup dinlendikten sonra yürümeye devam etti. Ambarı dolanıp yangın yerine vardığında alevler ikinci ambarı da sarmış, ateş evin dış kapısına kadar sıçramıştı. Evden ateş fışkırıyordu, avluya girmek imkânsızdı. Köylüler toplanmıştı ama ellerinden birşey gelmiyordu. Ivan'ın evine yakın evler,

yangının yayılması ihtimaline karşı eşyaları, hayvanları dışarıya çıkarıyorlardı. İvan'ın evinden sonra Gavriilo'nun evi yanmaya başladı. Rüzgar şiddetli olduğu için, yangın sokağın ta öbür ucuna sıçradı. Sonunda köyün yarısı yandı.

İvan'ın ailesi yalnızca canlarını kurtarabilmişti bu yangından. Geceleyin otlamaya giden hayvanların haricindeki herşey; tavuklar, bütün eşyalar, arabalar, karasabanlar, kadınların sandıkları, erzak yanıp kül olmuştu.

Gavrilogiller ise hayvanları ve bazı eşyaları kurtarabildiler.

O gece, yangın sabaha kadar sürdü. İvan yangına bakıyor ve yalnızca: "Aman Yarabbi! Bu nasıl iş böyle? İlk kıvılcımı söndürmüş olsaydım böyle birşey olmayacaktı" diye kendi kendine söyleniyordu. Evin tavanı yanmaya başlayınca İvan alevler içine dalarak bir kütüğü kurtarmak istedi. Kadınlar onun bu halini görünce bağırıp çağırmaya başladılar. İvan aldırış etmeyerek kütüğün birini çekip çıkardı. Sonra başka bir kütüğü yakaladı ama o anda dengesini kaybederek ateşin üstüne düştü. Oğlu imdadına yetişerek onu alevler arasından çıkardı. İvan'ın saçı, sakalı ve elbisesi yanmıştı. Köylüler onun için "felaketten serseme döndü zavallı" diyordu. Yangın artık sönüyordu. İvan ise olduğu yerde put gibi duruyor: "İlk kıvılcımı söndürseydim..." diye söyleniyordu. Sabahleyin köyün muhtarı oğlunu İvan'ı çağırmaya gönderdi:

—İvan amca, baban ölmek üzere, seninle helalleşmek istiyor.

İvan babasını bile unutmuştu, çocuğun ne dediğini anlamayarak:

—Ne babası, kim istiyor? dedi.

Muhtarın oğlu tekrar:

—Seni baban istiyor, vedalaşmak için seni çağırmamızı söyledi. Bizim evde, ölmek üzere, kalk da gidelim İvan amca, diyerek onu elinden çekti. Birlikte babasının olduğu eve gittiler.

İhtiyar baba evden çıkarılırken üzerine düşen ateşli saplarla yanmıştı. Onu alıp köyün öbür ucundaki muhtarın evine götürmüşlerdi.

İvan babasının yanına geldiğinde, orada sadece muhtarın karısı ve çocukları vardı. Herkes yangın yerine gitmişti. İhtiyar elinde bir mumla, peyke üzerinde yatıyor, yüzünü yana çevirmiş kapıya doğru bakıyordu. Oğlu içeri girince kımıldayarak, oğlunun yaklaşmasını istedi. İvan yaklaşınca ihtiyar:

—Gördün mü İvan, sana söylememiş miydim. Köyü kim ateşe verdi? diye sordu.

—O, baba, o. Onu gözümle gördüm. Benim gözlerim önünde ateşi çatıya attı. Eğer onun ilkin tutuşturduğu sapağı ayaklarımla söndürseydim, bunların hiçbiri olmayacaktı.

—İvan, bak ben ölüyorum, sen de bir gün öleceksin. Doğruyu söyle suç kimde?

İvan babasına bakıyor, susuyor, bir kelime bile söylemiyordu.

—Allah için doğruyu söyle suç kimde? Ben sana önceden söylememiş miydim evladım.

İvan ancak o anda kendine gelmiş, herşeyi anlamıştı. Burnuyla hızlı hızlı nefes alıyordu:

—Kabahat bende baba, dedi ve diz çökerek ağlamaya başladı:

—Beni affet baba, sana karşı da, Allah'a karşı da suçluyum, dedi.

O anda ihtiyar mumu sol eline aldı, sağ elini alınına götürerek haç çıkarmak istedi ama yapamadı, durdu ve: "Allahım sen büyüksün" diye bir dua mırıldandı. Sonra gözlerini oğluna dikerek:

—İvan, Ey İvan! dedi.

—Ne var baba, ne var.

—Şimdi ne olacak?

İvan ağlıyordu:

—Bilmiyorum baba. Bundan sonra nasıl yaşayacağımı bilmiyorum.

İhtiyar gözlerini yumup, son kez kuvvetini topladı ve diliyle dudaklarını ıslattı. Gözlerini tekrar açarak:

—Yaşarsınız oğlum. Allah'ı içinizde duyarsanız yaşarsınız, dedi ve biraz sustuktan sonra gülümseyerek şunu söyledi:

—Bak İvan, yangını kimin çıkardığını kimseye söylemeyeceksin. Şunu unutma ki sen birinin bir günahını örtersen, Allah senin iki günahını örter.

İhtiyar bunları söyledikten sonra mumu iki eliyle tutup kalbinin altına götürdü, iç çekti ve öldü.

İvan hakikati görmüştü. Gavriilo'yu ele vermedi, kimse de yangının sebebini öğrenemedi.

Artık İvan, Gavriilo'ya kızmıyor, Gavriilo, İvan'ın neden kendisini ele vermediğini düşünüyor ve şaşınıyordu. Önceleri Gavriilo İvan'ın birşey yapmasından korkuyordu. Fakat zamanla bu korku kayboldu.

Erkekler ve kadınlar birbirleriyle kavgayı bıraktılar. Köy yenibaştan kuruldu. Yine iki aile aynı avlu içine yerleşti.

O zamandan sonra İvan ve Gavriilo, tıpkı babalarının zamanında olduğu gibi, iyi birer komşu oldular. İvan, babasının dediklerini hiç kulağından çıkarmıyordu: Ateşi kıvılcımken söndürmek lazımdı.

O günden sonra birisi İvan'a kötülük etse, o o almıyor, işi düzeltmeye çalışıyor; kendisine kfredene küfürle karşılık vermiyor, karşısındaki adamı iyi konuşmaya teşvik ediyordu. Kadınlara ve çocuklara da böyle olmaları gerektiğini söylüyordu.

İşte İvan Şcerbakov bu Şekilde vaziyetini düzeltti. Sonunda huzurlu bir yaşama kavuştu.

İçimizdeki şeytan

Ben derim ki: “Bir kadına şehvetle bakan her insan, onunla kalben zina etmiş olur.

Eğer sağ gözün seni günaha sokarsa onu çıkar at. Zira vücudunun bir parçasının yok olması, tüm vücudunun cehenneme atılmasından daha iyidir.

Eğer sağ elin seni günaha sokarsa onu kes at. Çünkü vücudunun bir parçasının yok olması, tüm vücudunun cehenneme atılmasından daha iyidir.”

(Matta, V, 28-30)

I

Bir zamanlar, Yevgeniy İrtenyev adında geleceği parlak bir genç vardı. İyi bir yaşantısı olması için bütün imkânlar sağlanmıştı ona. İyi bir aile terbiyesi görmüştü. Petersburg Üniversitesi Hukuk Fakültesinde başarılı bir öğrencilik yapmıştı. Kısa zaman önce ölen babasının sayesinde yüksek sosyetenin içine girmişti. Bakanın kendisine arka çıkmasıyla, bakanlıkta bir memuriyete atanmıştı. Nasıl olduğu konusunda şüpheler olmakla beraber hatırı sayılır bir serveti vardı. Yengeniy'in Andrey adında, muhafız askerler bölüğünde görev yapan bir kardeşi vardı. Andrey ve Yevgeniy babalarından altışar bin ruble alıyorlardı. Babaları ise, anneleriyle birlikte yabancı memleketlerde dolaşır, Petersburg'da yaşırdı. Böyle bir hayat içinde servetinin yarısını batırmıştı. Yazları iki aylığına çifliğe uğrar ama hiçbir işle ilgilenmezdi. Her işi fazlasıyla güvendiği kahyasına bırakırdı. Fakat kahya çiftlik işleriyle hiç ilgilenmeyen bir adamdı.

Babaları ölünce kardeşler mirası paylaşmak için gelmişlerdi. Fakat

babalarının borçlarının bir hayli kabarık olduğunu gördüler. Danıştıkları avukat sadece yüzbin ruble değerindeki büyük annelerinin çiftliğini alarak, mirastan vazgeçmelerini söyledi onlara. Komşu çiftliğin sahibi ise, borçlar önemsenmeden işlerin yoluna konulabileceğini, böylece çiftliğin bir kısmının kurtarılabilceğini söylüyordu. Bunu yapabilmek için de ormanı ve boş tarlaları satmayı, buna karşılık dört bin dönümlük verimli araziyle, iki yüz dönümlük şeker fabrikasını elde tutmayı öneriyordu. Fakat bunların gerçekleşmesi için köyde kalmak, bütün işlerle ilgilenmek, akıllıca hesap yapmak gerekiyordu.

Bu tavsiyeler üzerine Yevgeniy bahar gelince çiftliğe gitti. Herşeyi inceledikten sonra memurluktan ayrılarak annesinin yanına, çiftliğe yerleşti. Idareyi eline alarak çiftliğin büyük bir kısmını kurtarmaya karar verdi. Kardeşi Andrey'e bir teklif sunarak, isterse her yıl dört bin ruble verebileceğini söyledi. Böylece kardeşiyle anlaştıktan sonra, annesinin yanına, büyük eve yerleşti. Sonra da ihtiyatı elden bırakmadan, canla başla işe koyuldu.

Bilindiği üzere, çoğunlukla, ihtiyarlar muhafazakâr, gençler yenilikçidir. Fakat bu düşünce pek doğru değildir. Çünkü asıl muhafazakârlar gençlerdir. Gençler nasıl yaşamak gerektiğini düşünmezler ya da buna vakit bulamazlar. Bu yüzden de eski alışılmış hayatı örnek kabul ederler.

Yevgeniy de aynen böyle yaptı. Köye yerleştikten sonra, kötü bir idareci olan babasını değil de, dedesini örnek aldı ve çiftliği onun zamanındaki gibi canlandırmayı hedefledi. Sadece evde, bahçede ve çiftlikte zamanın gerektirdiği bazı değişiklikleri yapacaktı. Her şeyi dört başı mamur yerine getirecek, çevresindeki insanları memnun edecekti. Bunun için de sıkı çalışması gerekiyordu. Borçlarını kapatmak için toprakların bir kısmını satması, ödeme zamanını erteletmesi lazımdı. Aynı zamanda, şeker fabrikasının da içinde olduğu dört yüz dönümlük Semyonovskoye malikanesi ırgat ve kölelerle idare edilemiyordu. Evde ve bahçede işler çığırından çıkmıştı ve birşeyler yapılmalıydı.

Yevgeniy'in işi çoktu. Fakat bu işlerle uğraşacak kadar güçlüydü, ruhu da, bedeni de. Henüz yirmialtı yaşındaydı. Orta boylu, iri yapılı, kaslı, sevimli, cana yakın bir gençti. Kırmızı yanakları, parlak dişleri vardı. Saçları seyrek, yumuşak ve kıvrıkcıktı. Vücutundaki tek kusuru gözlerindeki miyoptu. Fakat buna gözlük kullanarak kendi sebep ol-

muştı. Şimdi de burnunun üzerine iz bırakan gözlüğünü takmadan yürüyemiyordu.

Karakteri iyiydi. Bütün tanıdıklarına kendini sevdirmişti. Hele annesi, onu, herkesten çok severdi. Kocasını öldükten sonra sadece sevgisini değil bütün hayatını da oğluna vermişti. Annesinden başka lise ve üniversite arkadaşları da onu sever ve sayardı. Tanıştığı tüm insanlar üzerinde aynı etkiyi bırakırdı. Açık renkli, temiz bir yüzü, yalan, hile sezilmeyen gözleri vardı. Sözlerine inanmak imkânsızdı. Bu karakteri ona işinde de fayda sağlıyordu. Başkalarına kredi vermeyen tüccarlar ona güveniyorlardı. Kötülüğü huy edinmiş, başkalarını aldatmaktan çekinmeyen kahyayla muhtar bile, bu cana yakın, dürüst adamla konuşunca onun etkisi altında kalır, ona kötülük etmeyi akıllarından geçirmezlerdi.

Bir mayıs sonuydu. Yevgeniy rehindeki arazisini tüccara satmak için şehre indi ve toprağı rehinden kurtardı. Gelirken de küçük bir çiftlik kurmak, at, öküz, araba, takım taklavat almak için, yine aynı tüccardan para çekti. İşler yoluna girmişti. Ormandan keresteler taşıyor, marangozlar harıl harıl çalışıyor, seksen araba da gübre getiriliyordu çiftlik için. Fakat yine de pamuk ipliğine bağlıydı herşey.

II

Yevgeniy bu işlerle uğraşırken, kendisini oldukça üzen bir olayla karşılaştı. Şehirde kaldığı yıllarda günlerini ve gecelerini bütün bekâr erkeklerin geçirdiği gibi geçiriyordu. Yani her türlü kadınla düşüp kalkıyordu. Çok zampara değildi belki ama keşiş de sayılmazdı. Kadınlarla düşüp kalkma işini de sadece vücudunun sağlığı ya da zekasının gelişmesi için yapıyordu. Bu olay onaltı yaşındayken başlamıştı ve bugüne kadar herşey yolunda gitmişti. Kendini bu sefil hayata kaptırmadan, hiç aşık olmadan, hiç hastalanmadan yaşıyordu.

İlk defa Petersburg'ta terzi bir kadınla birlikte olmuştu. Fakat daha sonra kadın iyice yoldan çıktı. Yevgeniy'de aradığını, hiç zorluk çekmeden başkasında buldu.

Köye geleli iki ay olmuştu. Şehirdeki hayatını burada yaşamasına imkân yoktu. Ne yapacağını bilemiyordu. Zoraki yaptığı bu perhiz onu kötü yönde etkilemeye başlamıştı. Bunun çaresi için, şehre mi gitmeli, nereye, nasıl gitmeli diye düşünüp duruyordu. Bu iş onu çok

rahatsız ediyordu. Çünkü bunun vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğuna inanıyordu. Artık hür olmadığını hissediyordu. İster istemez her kadına gözünü takılıyordu.

Kendi köyünden bir kızla veya kadınla münasebet kuramazdı. Bu doğru değildi kendi ilkelerine göre. Zaten babasının ve dedesinin, öbür çiftlik sahiplerinden tek farkı buydu. Onlar kendi köleleriyle asla ilişki kurmamışlardı. Kendisi de onlar gibi hareket etmeliydi. Verdiği bu kararın daha sonra sabit fikre dönüştüğünü fark etti. Eğer şehre gidecek olursa başına kötü şeyler gelebilirdi. Bu düşüncelerinin etkisi ile verdiği karardan vazgeçti. Zaten kölelik kanunla kaldırılmıştı. Öyleyse bu işi burada yapmasına bir engel yoktu. Kendi kendine: “Bu işi öyle yapmalıyım ki kimse anlamamalı. Hem zaten bu sağlığım için gerekli birşey. Yoksa zevk olsun diye yapmıyorum” diyordu. Böyle konuşmasına konuşuyordu ama sıkıntısı daha da artmıştı.

Köylülerle, muhtarla ya da marangozla konuşurken lafı hep kadınlara getiriyor sonra da konuşmayı uzattıkça uzatıyordu. Gittikçe kadınlarla daha fazla ilgilenmeye başlamıştı.

III

Kadınlara olan ilgisi arttıkça, birisiyle beraber olmaya karar verdi. Fakat bunu uygulayamıyordu. Çünkü kendisi doğrudan doğruya bir kadına yaklaşamazdı. Hangisine, nerede, ne zaman gitsin? Bir başkası yardım etse bu iş daha kolay olurdu ama kim?

Bu düşünceler içindeyken bir gün su içmek için orman bekçisinin kulübesine girdi. Bu bekçi önceden babasının avcısıydı. Konuşmaya başladıklarında bekçi ona av maceralarını anlattı. Yevgeniy işini bu kulübede, ya da ormanda yapmayı düşünüyordu. Fakat nasıl yapacağını bilmiyordu. Bekçi Danila'ya böyle birşeyi söylese o buna yanaşır mıydı acaba? Bir yandan Danila'yı dinlerken, bir yandan da “Teklifimi sunsam şaşırabilir. O zaman rezil olurum. Fakat belki de kolayca razı olur” diyordu.

Bu arada Danila, Diyakoz* karısının tarlasında, Priyaniçkov için nasıl kadın getirdiğini anlattı. Bunun üzerine Yevgeniy “Bu iş oluyor” diye geçirdi içinden. Fakat sonra bekçinin:

*Diyakoz: Ortodoks kiliselerinde papaz yardımcısı, yüksek sesle dua okuyan kişi.

—Allah rahmet eylesin. Babanız öyle saçma işlerle uğraşmazdı, dediğini duyunca, “Bu iş olmayacak galiba” diye düşündü. Buna rağmen biraz üstelemek istedi.

—Madem kötüydü, saçmaydı, sen niye uğraştın?

—Bunun kötülük neresinde? Alan memnun, satan memnun. Ben de arada bir ruble kazanmış oldum. Hem neden yapmasın. O da bir erkek. O da şarap içer.

Yevgeniy konuşmanın istediği yere vardığını görünce açılmaya karar verdi. Hemen attı işi ortaya:

—Ah bir bilsen Danila. Bittim, haraboldum.

Bunları söylerken kulaklarına kadar kızarmıştı. Danila gülümsedi:

—Ben papaz değilim oğlum. Alışkınım böyle şeylere.

Yevgeniy bu sözleri çok aptalca bulmuştu. Fakat Danila'nın hak vermesine de sevindi.

Danila devam etti:

—Niçin daha önce söylemedin? Olur tabii. Peki, nasıl bir kadın istiyorsunuz?

—Valla benim için hepsi bir. Sadece çirkin olmasın, bir de sağlıklı olsun.

—Anladım, dedi ve biraz düşündükten sonra:

—Güzel bir parça var. Kızı güzün evlendirdiler. Fakat kocası birşey beceremiyor. Avcı için çok güzel bir fırsat. Hem de ne fırsat!

Yevgeniy yine kızardı. Yüzünü buruşturarak:

—Hayır, hayır! Ben öyle birşey istemiyorum. Sadece sıhhatli bir şey arıyorum. İş güçleştirecek biri olmasın. Asker karısı falan olsun mesela, dedi.

—Anladım anladım. Siz Stepanida gibi birini arıyorsunuz. Kocası şehirde. Sizin anlayacağınız asker karısı gibi birşey. Güzel, temiz bir kadın. Çok memnun kalacaksınız. Geçenlerde ben teklif etmişim ama o...

—Peki peki. Ne zaman?

—İsterseniz yarın olabilir. Tütün almaya inince ona uğrarım. Siz yarın buraya ya da bahçenin arkasındaki hamamın yanma gelin. Orası tenhadır. Zaten öğlen herkes uykuya yatar.

—Peki, tamam.

Yevgeniy büyük bir heyecanla eve döndü. Uzun uzun düşündü:

“Ne olacak bakalım? Bir köylü kadını. Çirkin olmasa bari” diyordu. Sonra daha önceki kadınları hatırlayarak “Güzel olmasına hepsi güzeldir. Ne söylesem, nasıl davransam acaba?” dedi.

Bütün gece heyecan içinde dönüp durdu yatağında. Ertesi gün saat 12’de kulübeye gitti. Danila kapı eşiğinde duruyordu. Onu görünce sessiz ama manalı bir baş işaretiyle ormanı gösterdi. Yevgeniy bütün kanın kalbinde toplandığını hissetti o an. Heyecanla ormanın yolunu tuttu. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Hamama yaklaştığında da kimseyi göremedi. İçeri girdi. Kimse yoktu. Dışarı çıktı. Bir dal çıtırtısı duydu. Dönüp sesin geldiği tarafa baktı. Bir kadın sel yatağının ötesinde, ağaçlar arasında oturuyordu. Yevgeniy hemen ona doğru koştu. Koşarken ısırgan otlarına, ayağına batan dikenlere, gözlüğünün yere düşmesine aldırılmıyordu. Karşiki sırta çıktı. Kadın beyaz işlemeli bir bulüz ve kırmızı bir etek giymişti. Başında kırmızı bir örtü vardı. Yalınayaktı. Genç ve güzel görünüyordu. Sıkılğan sıkılğan gülümsüyordu:

—Şurada bir patika yol var. Oradan gelseydiniz ya. Ben çok önce geldim. Saatlerce sizi bekledim.

Yevgeniy ona doğru yaklaştı. Etrafına bakınıp ona dokunmaya başladı.

Onbeş dakika sonra ayrıldılar. Yevgeniy toparlandı. Gözlüğünü bulup taktı. Sonra da Danila’nın kulübesine gitti. Danila’nın memnun olup olmadığına dair sorusuna karşılık eline bir ruble sıkıştırarak evine döndü.

Memnundu. Başlangıçta biraz sıkılmıştı ama sonra açılmıştı. İşler yolundaydı artık. Kendisini rahatlamış, hafiflemiş, dinç hissediyordu.

Kadına dikkatlice bakmamıştı bile. Sadece genç, güzel, kendini naza çekmeyen biri olduğunu hatırlıyordu. Bir an kim olduğunu düşündü. Danila, Stepanida olduğunu söylemişti. Fakat hangisi! “İhtiyar Mihaylo’nun oğlunun karısı olsa gerek” diye düşündü kendi kendine. Danila’dan sorup öğrenebileceğini düşündü.

O günden sonra köy hayatının tatsızlığı, yani o zoraki perhiz ortadan kalkmıştı. Artık Yevgeniy serbestçe düşünebilecekti. Hiçbir engeli kalmamıştı. İşleriyle daha rahat uğraşabilecekti.

Yevgeniy’in sırtlandığı yük oldukça ağırdı. Bazen dayanamayıp çiftliği satmayı düşündüğü anlar oluyordu. Fakat bütün emeklerinin bo-

şa çıkmasından korkuyor, bundan acı duyuyordu. Başladığı işi yarıda bırakmak zorunda kalacağı fikri onu üzüyordu. Fakat açığın birisini kapatsa, başka bir açık çıkıyordu ortaya.

Sürekli babasının yeni borçlarını öğreniyordu. Anlaşılan babası son zamanlarında önüne gelen yerden para almıştı. Oysa ki Yevgeniy, mayısta miras paylaşırken, bütün borçları bildiğini sanıyordu.

Yaz ortasında dul Yesipova'dan bir mektup aldı. Mektupta babasının kendisine onikibin ruble borcu olduğu yazılıydı. Ortada birkaç satırlık yazıdan başka senet falan da yoktu. Avukata göre bu yazı kabul edilmezdi. Fakat Yevgeniy, böyle bir bahaneyle babasının borcundan kurtulmayı düşünmeyecek bir insandı. O sadece borcun gerçekten var olup olmadığını öğrenmek istiyordu.

Akşam yemekte, her zamanki gibi annesiyle konuşurken:

—Anne! Kaleriya Vladimirovna Yesipova kim, diye sordu.

—Kim olacak, babanın evlatlığı. Niçin sordun?

Yevgeniy annesine mektup olayını anlattı.

—Şaşım valla! Hiç mi utanmıyor bu. Baban ona neler neler vermişti.

—Peki ona borcumuz var mı?

—Valla bilmiyorum. Borcumuz yok herhalde. Baban ona sonsuz iyilik...

—Haklısın ama babam kendini borçlu sayıyor muydu?

—Birşey diyemem. Senin durumun zaten kötü.

Yevgeniy, annesinin kendisinin ağzını aradığını fark ediyordu.

—Bana kalırsa bu borcu ödemeliyiz. Yarın gidip onunla görüşeceğim ve biraz beklemesini isteyeceğim.

Marya, oğlunun bu kararından gurur duymuştu. Ferahlık içinde:

—Ah oğlum. Sana ne kadar acıyorum bir bilsen. Fakat en iyisi o borcu ödemektir. Git ona söyle biraz beklesin.

Yevgeniy'in annesi onun durumunu anlamıyordu. Bu yüzden daha da güç bir durumdaydı. Annesi bütün hayatını bolluk içinde geçirmişti. Onun için de oğlunun çırpınısını anlaması imkânsızdı. Oysa herşey bugün yarın bozulabilirdi. Ellerinde avuçlarında ne varsa satıp, ikibin rubleye memurluk yaparak geçinmek zorunda kalabilirlerdi. Annesi bu durumu düzeltmek için masraflarını azaltmasına şaşırıyordu. Ayrıca bütün dullar gibi rahmetli kocasına sağlığında duymadığı

bir bağılık ve saygı duyuyordu. Onun kurduğu veya yaptığı şeyler kötü olamazdı ve asla değiştirilemezdi.

Yevgeniy, bahçeyle seraya bakan iki bahçıvan'a, iki arabacıya paralarını vermekte zorlanıyordu. Annesi Marya ise fedakar bir düşünceye sahip olduğunu zannediyordu. Çünkü ihtiyar aşçının yemeklerine, parkın temiz olmamasına, hizmetçi yerine bu uşağın tutulmasına ses çıkarmamıştı. Kendini oğlu için herşeyi yapan bir anne gibi görüyordu.

Yevgeniy için ezici darbe olan borç meselesi, annesinin gözünde oğlunun asilliğini ispat edecek bir fırsattı. Marya bu maddi durum karşısında pek endişelenmiyordu. Çünkü oğlunun zengin bir kızla evlenerek işleri yoluna koyabileceğine inanıyordu. Sonuçta oğlu çok zengin bir kızla evlenebilirdi. Kızlar ona seve seve varırlardı. Böyle en az on aile tanyordu. Bu işi de en kısa zamanda yapacaktı.

IV

Yevgeniy evlenmeyi tasarlıyordu ama annesinin düşündüğü gibi değil. İşlerini yoluna koyunca evlenecekti. Evlenmeyi düzelmeye alet etmek iğrenç bir şeydi onun için. Namusluca, severek evlenmeliydi. Bunun için de karşılaştığı kızları büyük bir özenle inceliyor, kendisiyle kıyaslıyor ama bir türlü beğenmiyordu. Herhalde kısmeti açılmamıştı.

Stepanida ile olan münasebeti ise, hiç ummadığı şekilde geliyordu. Bir âdet halini almıştı. Kendisini hiçbir sefahata kaptırmayan Yevgeniy, Stepanida ile yaşadığı gizlilikten dolayı suçluluk duyuyordu.

İlk buluşmadan sonra onu bir daha görmek istemeyeceğini zannetmişti. Fakat çok geçmeden tersi oldu ve onu görmemek Yevgeniy'i rahatsız etti. Artık rahatsızlığı başlangıçtaki gibi değildi. Belli bir kadından kaynaklanıyordu. Parlak ışıklarla parlayan fındık ve akça ağaçları canlanıyordu gözünde. O simsiyah ateşli gözler, o "saatlerce sizi bekledim" diyen yanık ses, o taze koku, o blüzü kaldıran dolgun göğüsler... Bütün bu çekiciliği hayal etmesi, sıkılganlığını bastırmıştı. Tekrar Danila'ya gitmekten kendini alamadı.

Buluşma öğle vaktinde kararlaştırılmıştı. Yevgeniy bu defa kadını daha dikkatli inceledi. Herşeyi çok çekiciydi. Bir müddet sonra konuşmaya başladılar. Ona kocasını sorduğunda gerçekten Mihayloların oğlu olduğunu öğrendi. Şimdi Moskova'da arabacılık yapıyordu.

Yevgeniy, ondan kocasını niçin aldattığını öğrenmek istiyordu:

—En, anlat bakalım. Nasıl oluyor da sen...

—Nasıl mı?

—İşte yani, buraya geliyorsun ya.

Kadın zeki ve anlayışlıydı. Gülerek cevap verdi:

—Şuna da bak hele! O orada eğlensin ben burada oturayım. Olmaz.

Bu sözleri çok laubali bir tavırla söylemişti. Bu hal de Yevgeniy'in hoşuna gitmişti. Fakat tekrar buluşmak için teklifte bulunmadı. Kadın, Danila'dan hoşlanmadığını, direkt görüşebileceklerini söyledi ama bunu da kabul etmedi. Çünkü bunun son görüşme olduğuna inanıyordu. Kadından hoşlanıyordu. Bu ilişkinin gerekliliğine de inanıyordu ve bir kötülük olmadığını düşünüyordu. Fakat ruhunun derinliklerinde bütün bu düşüncelerine karşı koyan bir kuvvet vardı. Bu kuvvet, bu işi doğru bulmuyor, bunun son buluşma olmasını istiyordu. Hiç olmazsa bir sonraki buluşmanın planları yapılmamalıydı.

Yaz boyunca Yevgeniy ve Stepanida sekiz on defa buluştular. Bunların birinde kadın gelmedi çünkü kocası gelmişti. Danila o sıra başka bir kadın teklif etmesine rağmen Yevgeniy bunu şiddetle reddetti. Zaten kocası gidince buluşmalar devam etti. İlk önceleri Danila aracılık yapıyordu ama daha sonra buluşma zamanını kendileri tesbit ettiler. Kadın gelirken Prohorova adında başka bir kadını da getiriyordu yanında. Çünkü köy yerinde bir kadın yalnız başına gezip dolaşamazdı.

Bir gün yine buluşmaya karar vermişlerdi. Yevgeniy tam gideceken, annesinin ona almak istediği kız ve ailesi misafir gelmişlerdi. Yevgeniy'de onları bırakıp evden bir türlü ayrılamıyordu. Fırsatını bulduğunda harman yerine gidiyormuş gibi yapıp, patikayı dolaşarak ormana vardı. Buluşma yerine gittiğinde kadın ortalıkta yoktu. Sadece, fındık ve akça ağaçlarının yere yakın dalları kırılmıştı. Kadın sınırından dalları kırıp, ona işaret bırakmıştı. Yevgeniy bunlara baktı baktı sonra da gidip Danila'yı buldu. Kadının ertesi gün gelmesini söyledi. Kadın geldiğinde her zamanki gibiydi.

Hep ormanda, bir defa da harman yerinde avluda buluşmuşlardı. Yevgeniy bu buluşmaların nereye varacağını düşünmüyordu bile. Kadına önem vermiyordu. Avcuna biraz para sıkıştırıp gönderiyordu. Bütün köyün bu işi bildiğini, hatta bazılarının kadını kışkandığını bil-

miyordu. Kadının ailesi ondan para aldıkları için onu bu işe teşvik ediyorlardı. Kadın da aile ve paranın etkisiyle günah kavramını silmişti. Madem ki birçok insan kendine imreniyordu o zaman yaptığın da bir günah ya da kötülük olamazdı. Kendi haklıydı.

Yevgeniy ise kendi kendine: “Sağlığım için bu gerekli. Kötü birşey olabilir. Bana kimse söylemiyor ama birçok kişi biliyor bu işi. Onunla gelen kadın biliyor en başta. Bir de başkalarına anlatmışsa... Fakat ne yapabilirim. Kötü birşey yaptığımı biliyorum ama elden ne gelir? Hem zararı yok çünkü uzun sürmeyecek” diyordu.

Bu sırada Yevgeniy, Stepanida'nın kocasını gördü. Kocasının çirkin olduğunu düşünerek kendini haklı çıkarıyordu. Fakat onu görene kadar. Onu gördüğünde hayretler içinde kaldı. Yakışıklı, yiğit bir delikanlıydı. Hatta kendisinden daha yakışıklıydı. Bu olaya çok şaşırın, aynı zamanda üzülen Yevgeniy, kadınla buluşur buluşmaz, ona kocasını gördüğünü, yakışıklılığına hayran olduğunu söyledi.

Kadın ise gururla:

—Köyde bir eşi daha yoktur, dedi.

Bu tavır karşısında Yevgeniy daha çok şaşırmıştı. Bu konuşmalardan sonra, kadının kocası üzerine her düşünce onu rahatsız ediyor, ona üzüntü veriyordu.

Bir gün Danila ona:

—Geçenlerde Mihaylo bana uğradı. “Karım beyle gerçekten yatıyor mu?” diye sordu. Ben de ona: “Bilmiyorum. Hem yatsa ne çıkar. Bir mujik* parçasıyla olmaksansa bu daha iyi” dedim.

—O ne dedi?

—Ne diyecek. Hele aslını öğreneyim de ben o karıya yapacağımı biliyorum dedi.

Yevgeniy “Eğer kocası köye dönseydi bu işten yakamı sıyırdım” diye geçirdi içinden. Fakat kocası şehirde yaşıyordu ve Stepanida ile münasebetini kesemiyordu. Böyle olduğu için bu sefer de “Hele zamanı gelsin, bak o zaman nasıl bırakıyorum. En küçük bir iz bile kalmaz” demeye başladı. Kesinlikle böyle yapacaktı. Buna hiç şüphesi yoktu.

Bütün bir yaz, işleriyle uğraşmıştı Yevgeniy. Temizlik işleri, inşaat,

*Mujik: Rus köylüsüne verilen isim.

borçların ödenmesi, boş arazinin satılması derken adeta yeni bir çiftlik kurmuştu. Öyle bir hale gelmişti ki yatarken bile işlerini düşünüyordu. Günlük hayatı böyle olmasına rağmen Stepanida ile ilişkisini de yürütüyordu. Gerçi o buna ilişki gözüyle bakmıyordu. Fakat ortada bir durum vardı ki o da Stepanida'yı arzuladığı an kendini saran, bağlayan hisleri başka birşey düşünmesine izin vermiyordu. Buluşup ayrıldıktan sonraysa bir kaç hafta, bazen bir ay unutabiliyordu.

Sonbahar geldiğinde Yevgeniy sık sık şehre inmeye başlamıştı. Bu inişleri sırasında Alekseyevna ailesi ile tanıştı. Bu ailenin bir de enstitüyü henüz bitirmiş genç bir kızı vardı. Yevgeniy nasıl olduğunu anlamadan o kızı, Liza'ya aşık olmuştu ve evlenme teklif etti. Yevgeniy'in annesi Marya buna çok üzülmüştü. Çünkü ona göre oğlu kendisini çok ucuza satmıştı.

V

Bir erkek, bir kadını niçin seçtiğini nasıl anlatamazsa Yevgeniy de Liza'yı niçin seçtiğini anlatamıyordu. Oysa ki ortada olumlu, olumsuz bir çok durum vardı. Birincisi, kız, annesinin istediği kadar zengin değildi ve saftı. Zavallı kızı annesi fazla sıkılgan büyütülmüştü. İkincisi dikkatleri üzerine çekecek kadar güzel de değildi. Fakat çirkin de denilemezdi. Yevgeniy'in kararında asıl etkili olan şey ise o sıralarda evlenme çağına girmiş olmasıydı. Bunun için kızı aşık olmuştu.

Önceleri Liza, Yevgeniy'in sadece hoşuna gitmişti. Fakat bir gün karısı olacağını düşündükçe onu sevmeye başladı ve aşık oldu.

Liza uzun boylu ve ince yapılıydı. Her şeyinde bir uzunluk vardı. Yüzü, parmakları, ayakları, aşağıya doğru burnu hep uzundu. Solgun yanaklarını örten tatlı bir pembelik vardı yüzünde. Saçları, uzun, kıvrıkcık, sarı ve yumuşaktı. Saf, açık renk gözleri hep yumuşak bakardı. Yevgeniy'i de en çok bu gözleri büyülemişti. Liza'yı hep o güvenli, yumuşak, açık renk gözlerle hatırlıyordu. Ruhunun gizleri de ancak gözlerinden okunabilirdi.

Liza henüz enstitüdeyken, on beş yaşlarındaki zamanlarında, her gördüğü güzel erkeğe aşık oluyordu. Aşık olduğunda canlı ve mutlu görünüyordu. Enstitüyü bitirdikten sonra da önüne gelene aşık olduğu için Yevgeniy karşısına çıkar çıkmaz ona aşık olmuştu. Gözlerindeki anlam da işte bu sevgiden geliyordu.

Liza o kış, iki delikanlıya birden gönlünü kaptırmıştı. O kadar ki sadece onları görünce değil, adlarını duyunca bile yüzü kızarıyordu, heyecanlanıyordu. Fakat annesinden, Yevgeniy'in niyetinin ciddi olduğunu öğrenince bu iki delikanlıyı unuttu. Bütün sevgisini Yevgeniy'e verdi. Yevgeniy ondaki sevginin derecesini öğrenmek için sürekli onlara gidiyordu. Toplantıda, balolarda onu herkesten çok dansa kaldırıyordu. Bu hareketler de kızın sevgisini âdeta bir hastalık haline getirmişti. Rüyasında karanlık odasında hep onu görüyordu. Önceki sevgilerine dair ne varsa silinip gitmişti. Bir de evlenme teklifi yapıлып, nişan takıldıktan sonra, artık başka hiçbir düşüncesi olmamaya başladı. Sadece Yevgeniy'i düşünüyor, onunla beraber olmak istiyor, onun kendisini sevmesinden başka birşey istemiyordu. Onunla gurur duyuyordu. Kendilerini düşündükçe de aşktan adeta eriyordu.

Yevgeniy ise, kızı daha yakından tanıdıkça sevgisinin arttığını hissediyordu. Böyle bir aşka tutulacağını aklının ucundan geçirmemişti. Bunu sezdikçe aşkı daha da kuvvetleniyordu.

VI

Yevgeniy sonbaharda çiftlikle ilgilenmeye, en çok da düğün için hazırlanan evi görmeye gelmişti. Annesi Marya oğlunun düğününden hiç memnun değildi. Çünkü hem parlak kısmetlerini çiğnediğini düşünüyordu, hem de kızın annesi Varvara'dan hiç hoşlanmıyordu. Marya bu kadının iyi ya da kötü olduğunu bilmiyordu. Fakat daha ilk görüşte onun yüksek sosyetedeki bir leydi olduğunu anlamış ve üzülmüştü. O leydiliği bir alışkanlık olarak arardı. Yevgeniy'in de bu konuda titiz olduğunu bilirdi. Bu kadının böylesi bir sonradan görme leydiliği ileride bazı sıkıntılara yol açabilirdi.

Kız hoşuna gidiyordu. En çok da Yevgeniy onu sevdiği için kızı seviyordu. Ee, oğlunun hatırı için onu sevmeliydi. Onun için bütün ıhtiyaçlarıyla kızı sevmeye hazırdı.

Yevgeniy annesini neşeli ve memnun görüyordu. Marya, evi hazırlayıp oğluyla gelinini eve yerleştirdikten sonra gençleri baş başa bırakıp gitmeyi planlıyordu. Yevgeniy ise evde kalması için elinden geleni yaptı.

Akşamleyin Marya, her zaman yaptığı gibi çay sonrası iskambil falı açıyordu. Yevgeniy de yanına oturmuş ona yardım ediyordu. Bu onlar

için en samimi konuşmaların yapıldığı anlardı. Marya bir falı bitirdi. İkinci falı açmadan önce oğluna baktı. Biraz duraklayıp:

—Yevgeniy, oğlum. Sana bir öğüt vermek istiyorum. Tabii bilmiyorum... Fakat evlenmeden önce, bekarlık meselelerini halletmen gerekir sanıyorum. Eğer onların üstlerini kapatmazsan, Allah göstermesin, seni de, karını da rahatsız edebilir.

Yevgeniy annesinin, Stepanida ile olan ilişkisini çılatmaya çalıştığını anlarıyordu. Fakat annesi herhalde bu ilişkinin ta sonbaharda bittiğini bilmiyordu. Onun için de her yalnız kadın gibi bu işe gereğinden fazla önem veriyordu. Yevgeniy kızardı. Bu kızarma sadece utançtan değildi tabii. Annesinin, anlayamayacağı işlere burnunu sokmasından kaynaklanıyordu. Sonra da annesine evliliğine engel olacak bir harekette bulunmadığını söyledi. Marya çok bozulmuştu:

—İyi öyleyse. Benim için hava hoş. Kusura bakma. Tabii ki en iyisini sen bilirsin, dedi.

Yevgeniy, annesinin konuşmasını bitirmediğini, daha söyleyecek şeylerinin olduğunu anlıyordu. Gerçekten de tahmini doğrudu. Annesi az sonra, Peçnikovların yeni doğan çocuklarının vaftiz törenine çağırıldığını söyledi.

Yevgeniy bunun üzerine yine kızardı. Çünkü annesinin söyleceklerini önemini biliyordu ve garip bir duyguya kapılmıştı. Bu duygu hiç alışık olmadığı birşeydi ve düşüncelerine tamamen aykırıydı. Sonunda annesi beklediğini söylemeye başladı.

O yıl bir çok erkek çocuğunun doğduğundan laf açtı. Anlaşılan savaşa olacakmış. Vasin ve Peçnikov ailelerindeki genç kadınların hep birer erkek çocuğu olmuş. Bütün bunlarla üstü kapalı birşeyler anlatan Marya, oğlunun sinirli sinirli gözlüğüyle oynadığını, telaşla sigara yaktığını görünce kızarıp sustu. Yevgeniy de susuyordu ve bu sessizliğe nasıl son vereceğini bilmiyordu. Sonunda her ikisi de birbirlerini anladıklarına karar verdiler.

Marya:

—En başta köyde hakkı gözetmelisin. Amcan gibi gözdeler seçmen doğru değil, deyince Yevgeniy atıldı:

—Anneciğim, bunları niçin söylediğinizi biliyorum. Fakat telaşınız boşuna. Bana göre aile hayatı kutsaldır ve bu kutsallığı bozacak hiçbir şey yapmayacağıma emin olabilirsiniz. Bekarlıkta olan şeyler orada

kalmıştır. Hiçbir zaman kimseye bağlanmadım ve kimsenin benim üzerimde bir hakkı yoktur.

Marya:

—Çok memnun oldum. Zaten senin asil fikirlerini biliyordum, dedi.

Yevgeniy bu sözleri, zaten söylenmesi gereken tabii sözler olarak karşıladı ve sesini çıkarmadı.

Ertesi gün nişanlisini görmek için şehre iniyordu. Stepanida hariçinde de herşeyi düşünüyordu. Fakat birşeyler onu hatırlatmak için mahsus tertiplenmişti sanki. Kiliseye yaklaştığında, yaya olarak gelen bir grupla karşılaştı. Semyon, ihtiyar Matyev, çocukları, kızları vardı. Ayrıca yanlarında biri yaşlıca, öteki kırmızı başörtülü genç bir kadın vardı. Onları tanır gibi oldu. Dinç ve sert adımlarla yürüyen ikinci kadının kucığında bir çocuk vardı. Yanlarına gittiğinde, âdet üzerine en yaşlı olanların önünde durup selam verdi. Kucığında çocuk olan kadın ise sadece başı ile selam aldı. Birden başörtüsü altundan, o tanıdık, neşeli gözler parlayıverdi. Yevgeniy: “Evet ta kendisi. Fakat artık herşey bitti. Ona bakmanın bir anlamı yok. Ya çocuk... Belki bendendir. Yok canım. Çok saçma bir fikir. Kocası gelmişti. Ondan olmalı” diye düşündü. Zaten bu işi sağlığı için yapmış, parasını da ödemişti. Hepsi o kadardı. Şu halde onunla herhangi bir bağı olamazdı ve yoktu. Sadece vicdanının sesini bastırmaya çalışıyordu. Onun da ses çıkardığı yoktu.

Annesiyle konuşması ve Stepanida ile karşılaşması haricinde bir daha onu hatırlamadı. Ta ki...

Yevgeniy, Paskalya'da şehirde evlendi ve hemen karısını alıp köye geldi. Oturacakları ev, eski âdetlere göre düzenlenmişti.

Marya onları bırakıp gitmek istemişti. Fakat Yevgeniy, en çok da Liza onu kalmaya razı ettiler. O da evin başka bir bölümüne, ayrı bir daireye çekildi.

Böylece Yevgeniy için yeni bir hayat başladı.

VIII

Evliliğinin ilk yılları Yevgeniy için zor geçti. Evlenme telaşıyla yüzüstü bıraktığı tüm işleri, evlenir evlenmez bütün ağırlığıyla tekrar çöktü omuzlarına.

Borçları kapatması bir hayli zordu. Sayfiyedeki evi satıp başlıca borçları ödemişti ama parası da bitmişti. Çiftlikten iyi bir gelir elde etmesine rağmen, kazandığı parayı kardeşine göndermiş ve düğün masraflarına harcamıştı. Onun için elinde avucunda birşey kalmamıştı. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu vardı. O da karısının parasını kullanmak. Liza kocasının durumunu anlar anlamaz bunu kendi teklif etmişti. Fakat Yevgeniy onun teklifini ancak çiftliğin yarısını onun üstüne yapmaya razı olursa kabul edeceğini söyledi. Bu şartı karısı hakaret kabul ediyordu. Fakat kaynanası için bu gerekliydi.

İşlerinin böyle gitmesi, çeşit çeşit değişiklikler, başarılar, başarısızlıklar, karısının sağlığı Yevgeniy'in evliliğinin ilk yıllarını mahvetmişti.

Liza evliliklerinin yedinci ayında bir felaketle karşılaşmıştı. Birgün şehirden dönen kocasını karşılamak için arabayla yola çıktı. Yolda, her zaman sakin yürüyen at, birden huysuzlandı. Sıçramaya başladı. Liza da bundan korkup, arabadan atladı. O anda bir zarar görmedi. Tekerleğe de takılabilirdi. Ne var ki Liza hamileydi. Akşamleyin bir sancı tuttu Liza'yı ve çocuğunu düşürdü. O günden sonra da başını hastalıktan kurtaramadı.

İşte Yevgeniy'i üzen bunlardı. Doğmasını beklediği çocuğun düşmesi, karısının hastalanması ve beraberinde getirdiği sıkıntılar. Hele de Liza hastalanır hastalanmaz eve damlayan kaynanası Varvara.

Bütün bu sıkıntılar içinde Yevgeniy yıl sonuna doğru kendini iyi hissetmeye başladı. Yeni çiftliği düzene sokmak, dedesinin prensiplerini yeni şartlara uydurup yaşatmak ne kadar zor da olsa adım adım ilerliyordu. Artık borç yüzünden çiftliği satmak düşüncesi ortadan kalkmıştı. Yarısı karısının üzerine devredimle beraber çiftlik kurtulmuştu. Eğer pancar da bereketli olur, iyi fiyatla satılırsa, gelecek yıl bolluğa kavuşurlardı.

Bunların dışında, karısında beklemediği birçok vasıfla karşılaştı. Bu vasıflar beklediklerinden daha iyiydi. Çok uğraşmasına rağmen heyecanlı sevgi sahneleri az yaşıyordu. Fakat bunun yerine hayatı sevimli ve çekici hale getiren birşey vardı. Bunun nasıl olduğunu kendi de bilmiyordu ama böyle bir şey vardı işte. Bunun sebebi de Liza'nın düşüncesiydi. O kocasının, dünyanın en asil ve temiz insanı olduğuna inanıyordu. Bunun için de diğer tüm insanlar ona hizmet etmek ve onun hoşuna gidecek şekilde çalışmak zorundaydılar. Fakat

başkalarını buna zorlayamayacağını biliyordu ve onların yerine kendisi öyle davranma kararı aldı. Bu karar doğrutusunda bütün ruhunu kocasına adadı. Onun hoşlandığı şeyleri anlamaya ve ne kadar zor olursa olsun onları yapmaya çalışıyordu. Ayrıca seven bir kadının en önemli vasfını da taşıyordu. Sevgisi, kocasını anlamak için bir içgüdüye dönüşmüştü. Yevgeniy'e öyle geliyordu ki karısı, ruhunu ve duygularını, kendinden daha iyi anlıyor ve ona göre davranıyordu. Hiçbir istediğini reddetmiyordu. Sıkıntılarını gideriyor, neşesini kat kat artırıyordu. Sadece istek ve duygularını değil, düşüncelerini de anlıyordu. Karısı kendinden, fabrika, köy işlerini, şahıslara değer biçmeyi öğrenmişti. Sadece kendini dinlemekle yetinmiyor ona öğütler verebiliyordu. İnsanlara ya da başka şeylere hep Yevgeniy'in gözleriyle bakıyordu. Annesini sevmesine karşın hayatlarına karışmasını istemiyordu. Yevgeniy bundan rahatsız olduğu an hemen onun tarafını tutardı. Bazen annesine karşı o kadar ileri giderdi ki Yevgeniy müdahale etmek zorunda kalırdı.

Çok ince zevkli, düşünceli bir kadındı. Sessiz sedasız iş görürdü. Her işinde temizlik, düzen ve güzellik vardı. Kocasının yaşam şartlarını hemen anlayıp, hep onun isteklerini yerine getirmeye çalışırdı. Bunu başarırdı da.

Evde tek eksik çocuktü. Onun için de hâlâ ümitleri vardı. Kışın Petersburg'a gittiklerinde görüştükleri doktor, Liza'nın sağlıklı olduğunu, çocuk doğurabileceğini söylemişti.

En sonunda bu da gerçekleşti ve Liza o yıl sonununda hamile kaldı.

Mutluluklarına zarar vermemekle beraber, sıkıntı yaratan tek olay vardı artık hayatlarında. O da Liza'nın kıskançlığıydı. Liza bunu gizlemeye çalıştı ama çok da acı çekti. Ona göre Yevgeniy'in hiçbir kadını sevmeye hakkı yoktu. Çünkü hiçbir kadın ona layık değildi. Başka kadınların da onu sevmeye hakları olamazdı.

VIII

Hayatları gayet güzeldi. Yevgeniy hergün erkenden kalkıp işe giderdi. Fabrikaya ve tarlaya uğrardı. Saat onda eve döner, annesi, amcası ve Liza'yla birlikte taraçada kahvaltı ederdi. Ateşli tartışmaların yaşandığı kahvaltudan sonra tekrar yemekte buluşmak üzere ayrılırlardı. Saat ikide öğle yemeği yiyip, atla ya da yaya gezintiye çıkarlardı. Akşam

yazıhaneden dönünce çay içerlerdi. Yevgeniy bazen yüksek sesle birşeyler okur, karısı da onu dinlerken işlerini yapardı. Bazen de müzik dinlerlerdi. Misafirleri geldiğinde oturup çene çalarlardı.

Yevgeniy iş için bir yere gidecek olsa karısına bir mektup bırakır, cevabını da alırdı.

Bazen Liza işe onunla beraber giderdi. O zaman Yevgeniy için vakit daha hoş geçerdi. Misafirleri geldiğinde Liza'nın ne kadar tertipli olduğunu, vaziyeti ne kadar iyi idare ettiğini görür, hayretler içinde kalırdı. Misafirlerin, karısının gençliğini ve sevimliliğini beğenmesi de onu gururlandırırdı. Sevgisi bir kat daha artardı.

Liza'nın gebeliği iyi gidiyordu. Biraz korkarak, çocuklarını nasıl yetiştireceklerini tasarlıyorlardı birlikte. Yetiştirme metodlarını Yevgeniy seçiyordu. Liza ise sadece bunları onaylıyordu. Bir sürü tıp kitabı okuyan Yevgeniy çocuğunu bilimsel metodlarla yetiştirmek istiyordu. Liza da kendi hazırlıklarını yapıyor, kalınlı inceli kundaklar dikiyor, beşik hazırlıyordu.

Böyle böyle evliliklerinin ikinci yılına adım attılar.

IX

Günlerden arefeydi. Birgün sonra Hamsin yortusu vardı. Liza beş aylık hamileydi ve sağlığı yerindeydi. Neşeli neşeli sağa sola koşturuyordu. Ona göz kulak olmak bahanesiyle eve yerleşen annesi Varvara ile kaynanası Marya hiç anlaşamıyorlar, sürekli birbirlerine laf atıyorlardı. Bu durum Liza'yı biraz rahatsız ediyordu. Yevgeniy'in ise işleri bashedan aşkıandı. Zamanının çoğunu pancar ekimiyle geçiriyordu.

Liza Paskalya'dan beri genel temizlik yapmamıştı. Arefe günü olduğu için temizliğe karar verdi. Bunun için de hizmetçilere yardımcı olsun diye iki gündelikçi kadın çağırtdı. Döşemeleri, pencereleri silerler, mobilyaların tozunu alırlar, örtülerini değiştirirler, halıları silerler" diye iş taksimi yaptı.

Kadınlar erkenden geldiler. Leğenleri doldurup işe başladılar. Bu kadınlardan biri Stepanıda idi. Çocuğu hala memedeydi. Buraya, ilişkiye girdiği bir çiftlik katibinden rica ederek gelmişti. Evin yeni hanımını yakından görmek istiyordu. Stepanıda yine kocasız yaşıyor, onunla bununla gönül eğlendiriyordu. Şimdi de hayatında genç bir katip vardı.

Çiftliğin beyini aklına bile getirmiyordu. “Onun artık karısı var. Hanımını ve tertipli evini görmek güzel sadece” diyordu.

Yevgeniy, en son çocuğuyla birlikteyken yolda rastlamıştı ona. Bir daha da görmemişti. Stepanida çocuklu olduğu için işe gidemiyor, Yevgeniy ise köye pek inmiyordu.

O gün Yevgeniy saat beşte kalkmıştı. Tarlaya fosforlu gübre dökcekti. Evden çıkarken kadınlar henüz temizliğe başlamamışlardı.

Karnı acıktığı için eve geri döndüğünde, neşeli ve halinden memnundu. Bahçe kapısında inip, atını bahçivana verdi. Bir yandan kamçısını atlara vuruyor, bir yandan da birşeyler mırıldanıyordu:

—Fosforlu gübre kurtaracak.

Nasıl kurtaracağını kendi de bilmiyordu ama kurturacaktı.

Kadınlar çayırda halı silkeliyorlardı. Mobilyalar dışarı çıkarılmıştı. Kendi kendine: “Fosforlu gübre kurtaracak, Vay vay! Liza amma da temizlik yaptırıyor ha! Tam bir ev kadını. Ev kadını, ev kadını” diyor, karısını beyaz sabahlığı içinde hayal ediyordu. Karısı onu her zaman ki gibi karşılayacak, yüzü sevinçle parlayacaktı.

Sürekli konuşuyordu kendiyile: “Evet, ayakkabılarımı değiştirmeliyim. Fosforlu gübre kurtaracak. Yani şey... Ayakkabılarım gübre kokuyor. Bizimki hamile. Neden hamile? Küçük İrtemyev büyüyor. Evet evet. Fosforlu gübre kurtaracak.” Bir an düşündüklerine kendi de güldü ve odasının kapısını itti. Fakat kapı kendiliğinden açılıvermişti. Karşısında yalınayak, kolları sıvalı, eli kovalı bir kadın duruyordu. Kadına yol vermek için yana çekildi Yevgeniy. Kadın da kayan başörtüsünü düzelterek, aynı şekilde kenara çekildi.

Yevgeniy:

—Geç haydi geç. Ben girmeyeceğim. Eğer siz... diye söze başladı ama devam edemedi. Onu tanıdı.

Kadın, o bildiği ateşli gözlerle gülümsüyordu ona. Eteğini düzeltti ve dışarı çıktı. Yevgeniy onu gördüğüne memnun olmamıştı. Kaşları çatıldı. Bir sinekten sakınıyormuş gibi irkildi. “Bu ne budalalık, bu ne biçim iş? Nasıl olar canım?” dedi kendi kendine. Bu karşılaşma hoşuna gitmemişti. Fakat yine de kadının çıplak ayaklarına, beyaz badırlarını ortaya çıkaracak şekilde yukarıya kaldırılmış kırmızı eteğine, gömleğinin kıvrımlarına, omuzlarına, ellerine bakmaktan kendini alamıyordu. Çevik ve dinç bir yürüyüşle sallanan vücuduna takılmıştı

gözleri. Onu görmemek için başını önüne eğdi. Yine kendi kendine söylendi: “Niçin bakıyorum? Evet, içeri girip ayakkabılarımı değiştirmeliyim.”

Odasına girmek için döndü. Fakat henüz beş adım atmamıştı ki bilinmez bir sebeple dönüp ona baktı. Kadın köşeyi dönmek üzereydi. Tam o sırada kadın da ona bakmak için başını çevirdi. Yevgeniy’in içinden bir ses haykırıyordu o an: “Aman ne yapıyorsun. Şey sanacaktır, sanmıştır bile.”

Islak odasına girdi. Oradaki ihtiyar kadın hâlâ odayı yıkıyordu. Yevgeniy ayaklarının ucuna basa basa, pis suların üstünden geçti. Ayakkabılarının bulunduğu duvara yöneldi. Ayakkabılarını alıp tekrar çıkmak istediğinde ihtiyar kadın ondan önce çıktı. Yine içinden bir ses: “Dikkat. Çıktı. Şimdi Stepanida yalnız başına gelecek... Hay Allah! Neler düşünüyorum?” dedi. Ayakkabılarını eline alıp sofaya çıktı ve orada giyinip, temizlendi. Sonra da annesiyle kaynanasının olduğu taraçaya kahvaltı için çıktı. Liza da zaten onu bekliyordu. Bir başka kapıdan hemen taraçaya geldi.

Yevgeniy düşüncelere dalmıştı: “Aman Allah’ım. Beni namuslu, temiz, kusursuz sanan karım, bir bilseydi...”

Liza her zamanki gibi kendisini neşeli karşıladı. Fakat zayıf, solgun, rengi uçmuş görünüyordu.

X

Kahvaltıda, çok defa olduğu gibi yine, kadınlara özgü ipe sapa gelmez gevezelikler yapıldı. Bu konuşmaların mantıklı bir yanı yoktu ama birşeye bağlanıyordu herhalde. Çünkü ardı arkası kesilmiyordu.

İki ihtiyar anne durup dinlenmeden birbirlerine laf dokunduruyorlardı. Liza ise durumu kurnazca kurtarmaya çalışıyordu. Kocasına:

—Odayı sen gelmeden silmediklerine üzuldüm. Oysa herşeyi çok iyi düzenlemek istiyordum.

—Ben gittikten sonra uyudun mu?

—Evet, iyi uyudum.

Annesi Varvara atıldı hemen:

—Pencereleri güneşe karşı olan bir evde, bu boğucu sıcakta, hami-le bir kadın nasıl iyi olabilir ki? Ne tente var, ne panjur. Bizim evde tente vardı.

Marya konuşmasını kesip:

—İyi de burası saat ondan sonra gölge olur, dedi.

Varvara biraz önce söylediğinin tersini söylediğini farketmeden:

—Onun için burası nemli ya. Sıtmalı. Benim doktorum daima “hasta bilinmeden hastalık bilinmez” der. O iyi bilir. Doktorlukta üstüne yoktur. Biz ona boşuna mı yüz ruble veriyoruz. Rahmetli kocam doktorlara inanmazdı ama benim için hiçbir şeyi de esirgemezdi, dedi.

—Bir erkek karısından birşey esirgemez. Hele karısının ve çocuğunun kaderi kendisine bağlı olursa hiç...

—Evet ama para olursa kadın kocasına minnet etmez. İyi kadın kocasına boyun eğer. Fakat Liza hastalıktan sonra çok zayıf düştü.

—Hayır anneciğim. Yanılıyorsun. Ben kendimi çok iyi hissediyorum. Size kaynamış krema verdiler mi?

—Yok sağol. Ben kaynamamışım da yiyebilirim.

Marya. kendini haklı göstermek ister gibi:

—Ben teklif etmiştim ama istemedi, dedi.

—Hayır, bugün istemiyorum işte, dedikten sonra bu sıkıcı konuşmayı kesip, meydanı Varvara'ya bırakmak lütfunda bulanarak Yevgeniy'e:

—Nasıl, fosforlu gübreyi saçtınız mı? diye sordu.

Liza krema getirmek için gidiyordu. Annesi:

—Hayır, hayır istemiyorum.

Marya:

—Yavaş Liza yavaş! Böyle hızlı yürümen sakıncalı.

Varvara iğnelemeye değer birşey olmadığı halde sanki iğnelenmiş gibi:

—Hiç de fena değil, içi rahatsa, dedi.

Liza kremayı getirdi Yevgeniy hem kahvesini içiyor, hem de suratını asmış onları dinliyordu. O bu çekişmelere alışmıştı ama bugün bu mantıksız sözler onu kızdırmıştı. Biraz önceki hislerini tahlil etmek istiyordu ama bu konuşmalar buna engel oluyordu. Varvara kahvaltısını bitirir bitirmez, keyifsiz bir şekilde dışarı çıktı. Liza, Marya ve Yevgeniy yalnız kaldılar. Konuşma sade ve güzel bir şekil almıştı. Liza sevgiden gelen bir sezikle Yevgeniy'in birşey'e üzüldüğünü anladı. Kötü birşey olup olmadığını sordu. Yevgeniy böyle bir soru beklemiyor-

du. Güçlkle birşey olmadığını söyledi. Fakat bu cevap Liza'yı daha çok düşündürdü. Bir şeyin onu çok üzdüğünü adı gibi biliyordu. Acaba neydi?

XI

Kahvaltıdan sonra herkes dağıldı. Yevgeniy'de çalışma odasına çekildi. Fakat ne okuyabildi ne de mektup yazabildi. Sadece oturup üst üste sigara içti ve düşündü. Evlendikten sonra bu kötü duygudan kurtulduğunu sanıyordu. Böyle birden bire karşısına çıkması onu şaşırtmış, üzmüştü.

Uzun zamandan beri karısından başka hiçbir kadına karşı bu çeşit bir duygu hissetmemişti. Çok defa bu işlerden kurtulduğuna sevinmişti. Halbuki şu ufak olay kurtulmadığını gösteriyordu. Stepanida'yı arzulayıp, böyle duyguları tekrar yaşamayı tasarlamamıştı. Bunu düşünmek bile istemiyordu. Onu üzen bu duygunun hâlâ içinde yaşamasıydı. Buna karşı direnmek zorunda oluşuydu. Fakat bu duyguyu yeneceğinden şüphe etmiyordu.

Elinde cevap vermesi gereken bir mektup ve kaleme alınması gereken bir yazı vardı. Hemen masa başına geçip işe başladı. Bitirdikten sonra ise deminki kaygılarını tümünden unutmuş gibi ahıra gitmek için dışarı çıktı. Fakat terslik bu ya, belki de mahsus, kapıya çıkar çıkmaz kırmızı etekle, başörtüsünü gördü. Stepanida salına salına, yolun öteki yanındaki arkadaşının yanına gidiyordu. Gayet neşeli bir hali vardı.

Yevgeniy o an, o yakıcı öğle sıcakını, ısırgan otlarını, bekçi kulübesinin arkasını, akçaagaçlarını, onun gülümseyen yüzünü, yaprakları ısırp çiğneyişini hatırladı. "Hayır bu böyle devam edemez" diye düşündü. Kadınlar gözden kayboluncaya kadar bekledi ve sonra yazıhaneye gitti.

Yemek zamanıydı. Kahyayı orada bulacağını umuyordu. Yanılmıştı. Kahya yeni uyanmıştı ve kendisine birşeyler anlatan sığır çobanını dinliyordu. Gerinip esniyordu.

Yevgeniy:

—Vasiliy! diye seslendi

—Buyurun efendim. Bir emriniz mi var?

—Sizinle konuşmam lazım.

—Tabii efendim. Buyurun.

—Siz işinizi bitirin de...

Vasiliy sığır çobanına dönerek:

—Getiremez misin? dedi.

—Valla çok ağır, diye cevap verince Yevgeniy:

—Ne var? diye sordu.

—İnek tarlada doğurmuş. Peki peki atı koşun. Nikola'ya haber ver atı arabaya koşsun.

Sığır çobanı çıktı. Sonra da Yevgeniy kızara bozara söze başladı:

—Beni dinle Vasiliy. Bekarken bazı günahlar işledim. Bunları belki sende duymuşsundur.

Birden Vasiliy'in gözlerinin içi güldü. Beyin haline acımış gibiydi.

—Stepanida'dan mı bahsediyorsunuz? diye sordu.

—Evet, evet. Şunu bilmenizi istiyorum. O bir daha bizim eve gündelikçi olarak gelmeyecek. Anlıyor musunuz? Sınırime dokunuyor.

—Galiba onu Katip Vanya getirdi efendim.

—Öyleyse ona söyleyin, dedi ve utancını gizlemek için lafı değiştirdi:

—Geri kalan fosforlu gübreyi dökelim mi?

—Ben şimdi oraya gidiyorum zaten.

Böylece mesele burada kapandı. Bir yıldır onu görmemişti, bundan sonra da görmek niyetinde değildi. Emri ona ulaştığında, kendisini istemediğini anlayacaktı Stepanida. Bütün zorluğuna rağmen Vasiliy'le konuştuğuna seviniyordu. Fakat dünyada duraksama ve utanç kadar kötü birşey yoktu. İşlediği günahı hatırlayarak ürperdi.

XII

Yevgeniy, Vasiliy ile konuşurken sıkılganlığını yenmek için harcadığı gücü hatırladıkça rahatlıyordu. Artık herşey halledilmişti. Liza onun sakinleştiğini, her zamankinden daha neşeli olduğunu farkediyordu. "Herhalde bu gevezelikler onu üzdü. Onun gibi içli ve asil bir adamı bu kinayeli sözler incitmiş olmalı" diye düşünüyordu kendi kendine.

Ertesi gün Hamsin bayramıydı. Hava güzeldi. Köylü kadınlar adet olduğu üzere çelenk yapmak için ormana gittiler. Giderken de beyin evinin önünde durup şarkı türkü söylediler ve oyun oynadılar. Marya ile Varvara süslü elbiseleri ve şemsiyeleriyle dışarı çıkıp oynayanları

seyrettiler. Yevgeniy'in şişman, şehvetine düşkün amcası da sırtında bir çin ceketi, onlarla beraber çıktı.

Ortada renk renk elbiseleriyle genç kadınlar, kızlar halka olmuşlardı. Onların etrafında da, güneşten kopup onun etrafında dolaşan gezegenler gibi, parlak basmalı küçük kızlar vardı. Bir halka da mavi, siyah mintanlı, kırmızı kasketli, çekirdek çitleyen delikanlılar vardı. Oyunu uzaktan izleyenler bile onların etrafında dönüyordu.

İki kaynana oyun oynayanlara doğru yaklaştılar. Liza arkalarında yürüyordu. Dirseklerini ve kollarını açıkta bırakan geniş yenli mavi bir elbise giymişti. Başında da aynı renkten kurdelalar vardı.

Yevgeniy dışarı çıkmayı düşünüyordu. Fakat gizlenmek de gücü. Sigara içerek kapının önüne geldi. Köy delikanlılarıyla selamlaştı ve birisiyle konuşmaya daldı. O sırada kadınlar olanca sesleriyle bağırıyor, alkış tutuyor, parmak şıklatıyorlardı.

Yevgeniy bu gürültü arasında karısının kendini çağırdığını duymadı. Bir çocuk yanına yaklaşıp karısının kendisini çağırdığını haber verdi. Liza onu, oyunu beraber izlemek, kadınlardan birini göstermek için çağırmıştı. Bu kadın Stepanida idi. Sarı cepkeni, kısa kollu blüzü ve ipek örtüsü vardı. Dinç, kırmızı yanaklıydı. Neşeyle oynuyordu. Hem de ne güzel. Fakat Yevgeniy adeta hiçbir şeyi seçemiyordu. Gözlüğünü çıkarıp taktıktan sonra: "Evet evet," diyebilirdi. Kendi kendine "galiba ondan kurtulamayacağım" diyordu.

Cazibesinden korktuğu için Stepanida'ya bakamıyordu. Bu yüzden de onun üstündeki en küçük şey bile gözünde büyüyor, çok güzel bir hal alıyordu. Nezaket icabı biraz bekledi. Varvara, Stepanida'yı yapmacık bir "şekerim" edasıyla yanına çağırmıştı. Yevgeniy bunu görünce uzaklaştı. Eve girdi. Onu görmemek için uzaklaşmıştı ama henüz birinci kata vardığında kendini pencere kenarında buldu. Varvara ile konuşması boyunca izledi Stepanida'yı ve adeta mest oldu.

Kimseye görünmeden aşağıya indi. Yavaşça balkona geçti. Bir sigara yaktı ve geziniyormuş gibi bahçeye çıktı. Sonra da Stepanida'nın gittiği tarafa doğru yöneldi. Daha birkaç adım atmadan gördü sarı cepkeni, kırmızı başörtüsünü. Yanında başka bir kadın vardı. "Acaba nereye gidiyorlar?" diye düşündü. Birden büyük bir şehvetle ateşlendi. Sanki bir el kalbini tutup sıkıvermişti. Farkında olmadan etrafına bakınıp, peşine düştü.

Ansızın arkasınan birisinin çağırmasıyla irkildi.

—Yevgeniy! Yevgeniy! Bir dakika sizinle konuşabilir miyim?

Yevgeniy gelenin kuyucu Samohin olduğunu görünce kendine geldi. Hemen geri dönüp ona yaklaştı. Hem onunla konuşuyor hemde çaktırmadan kadınları gözlüyordu. Onların kuyuya gitmek için ya da o bahaneyle, aşağıya indiklerini, orada biraz durduktan sonra da oyun oynayan kadınların yanına döndüklerini gördü.

XIII

Yevgeniy, Samohin'le konuşmayı bitirir bitirmez eve döndü. Bir cina-yet işlemiş kadar bitkindi. Çünkü Stepanida durumu sezmiş, onun kendisini yeniden görmek istediğini anlamıştı. Yanındaki Anna adlı kadın da galiba bu işi biliyordu.

Bunlardan daha da önemlisi, kendini yenilmiş görüyordu. İradesi dışında bir kuvvetin hükmü altına girmiş ve ona bağlanmıştı. Belki bugün bir tesadüf eseri kurtulmuştu ama ya yarın, öbür gün? O zaman mahvolurdu işte. Bu başka türlü açıklanamazdı. Bir köylü kadını yüzünden kendisini seven genç karısını aldatacaktı. Görmeyen kal-mayacak, rezil olacaktı. Bu bir mahvoluştu işte. Buna sürüklenirse ya-şaması da imkânsızlaşacaktı. Böyle devam edemezdi. Buna bir çare bulması gerekiyordu.

Kendi kendine emirler veriyordu: “Aman Allah'ım. Böyle mahvo-lup gidemem. Birşeyler yapmalıyım. Yok mu bunun çaresi. Evet bir-şeyler yapmalıyım. Onu düşünmemeliyim, düşünmemeliyim. Bu emirleri veriyor ama gözlerinin önünde Stepanida'nın canlanmasına engel olamıyordu.

Çok zaman önce okuduğu bir evliya hikayesini hatırladı: Bir gün bir evliya bir kadını tedavi ediyormuş. Onun cazibesine kendini kap-tırmamak için de bir elini ateşe sokup parmaklarını yakmış. Bu hika-yede olduğu gibi “mahvolmaktansa parmaklarımı yakmaya razıyım” dedi kendi kendine.

Odada biri olup olmadığına baktıktan sonra eline bir kibrit alıp parmaklarını ateşe tuttu. Sonra da kendisiyle alay etti. “Haydi baka-lım. Şimdi düşün onu”. Canı yandı. Islenmiş parmağını geri çekti. Kibriti fırlatıp attı ve güldü kendine. “Bu ne budalalık. Asıl yapmam gereken bu değil. Onu görmemek için bir çare bulmalıyım. Ya o bura-

dan gitmeli ya da onu göndermeliyim. Evet uzaklaşmalı buradan. Şehre taşınmaları için kocasına para verebilirim. Fakat herkes bunu öğrenir. O zaman dedikodu olur. İyi de bu, tehlikeden daha iyi. Evet. Böyle yapmalıyım.” Böyle düşünmesine rağmen hayali hep gözünün önündeydi. Sonra birdenbire sordu kendine: “Acaba nereye gidiyordu.” Stepanida kendisini pencereden görünce, yanındaki o kadınla, salına salına bahçeye gelmişti. Bu düşüncenin etkisiyle, sebebini bil-meyerek, yazıhaneye gitti.

Vasiliy şık bir ceket giymiş, saçlarını jölelemiş, karısı ve misafirle-riyle birlikte oturmuş çay içiyordu.

Yevgeniy:

—Vasiliy. Senle biraz konuşabilir miyim? dedi.

—Tabii efendim. Zaten çayı bitirmiştik. Buyurun.

—Siz benimle gelseniz daha iyi.

Vasiliy gayet neşeli:

—Hemen geliyorum. Kasketimi alayım. Tanya semaveri kapat.

Yevgeniy Vasiliy'in biraz sarhoş olduğunu farketmişti. Fakat böylesi daha iyiydi. Onu daha iyi anlayabilirdi.

—Vasiliy! Ben yine o kadından bahsedeceğim.

—İyi de ben emri verdim. Bir daha onu gündelikçi almayacaklar.

—Hayır! Bundan bahsetmiyorum. Size söylemek istediğim başka birşey var. Onu bütün ailesiyle birlikte buradan uzaklaştırabilir mi-yiz?

—Nereye gönderelim onları?

Yevgeniy kahyanın bundan memnun olmadığını, alaylı alaylı cevap verdiğini farketti.

—Ben onları uzaklaştırmak için onlara para, ya da Koltovskoya'da toprak vermeyi düşünmüştüm.

—İyi ama nasıl uzaklaştırabiliriz? Kendi memleketlerini nasıl bıra-kırlar? Hem buna ne gerek var? Onun size ne zararı olacak?

—Ah, Vasiliy! Anlamıyorsun. Karım öğrenirse çok üzülür.

—O nereden duyacak?

—Bu üzüntüyle yaşayamam. Çok zor vallahi.

—Anlamıyorum. Niye bu kadar telaşlanıyorsunuz? Eskiği hatırla-yanın gözü kör olsun. Allah önünde günahkar olmayan, çar önünde hiç değildir.

—Hayır! Ben uzaklaştırmak niyetindeyim. Siz kocasıyla konuşmaz mısınız?

—Bunda konuşacak ne var. Aman Yevgeniy. Nedir bu böyle? Her şey olup bitmiş, herşey unutulmuş. Size kim ne diyebilir. Sizi herkes sever ve sayar.

—Her neyse. Siz yine de bir konuşun.

—Peki konuşurum.

Bundan bir sonuç çıkmayacağını bildiği halde, bu konuşma Yevgeniy'i rahatlatmıştı. Kendi telaşı yüzünden, olayı büyüttüğünü anlıyordu.

Onunla buluşmaya gitmemişti. Bu da zaten imkânsızdı. Sadece bahçede gezinmişti. Stepanida ise oraya tesadüfen gelmişti.

XIV

Aynı bayram günü, Yevgeniy, yemekten sonra Liza'ya yoncayı göstermek istedi. Onu alıp çayıra götürüyordu. Liza yolda bir hendekten atlarken, ayağı takılıp düşüyordu. Hafifçe yana kayarak "Ah!" diye bağırdı. Kocasının yüzünden korku ve acıyı okumuştur. Tutup kaldırmak istedi ama Liza onu eliyle itti. Hafif bir gülümsemeyle, suçlu suçlu süzdü kocasını. Sonra da:

—İstemez Yevgeniy. Biraz bekle. Şimdi kalkarım. Sadece ayağım burkuldu.

Varvara hemen söze karıştı:

—Her zaman söylerim. İnsan bu haliyle hendekten atlar mı?

—Merak etme anne, birşey olmadı. Şimdi kalkarım.

Sonra da kocasının yardımıyla kalktı. Fakat o anda yüzü sapsarı oluverdi. Korktuğu belliydi.

—Kendimi kötü hissediyorum, deyip annesine birşeyler fısıldadı.

Varvara: "Aman Allahım! Başımıza neler geldi? Ben size gitmeyin dememiş midim? Bekleyin adam göndereyim. Sakın yürümesin. Taşınması lazım."

Yevgeniy sol eliyle Liza'yı kucaklayarak:

—Korkmazsan seni götürüyüm Liza. Sarıl boynuma. Hah işte öyle. Sanlı.

Eğilip sağ eliyle de bacaklarından tutarak kaldırdı. Yüzündeki acı ama mutlu ifade hiçbir zaman gözünün önünden gitmedi.

Liza gülümseyerek:

—Sana ağır geliyor olmalıyım savgilim. Bak annem koşuyor. Söyle de dursun, dedi ve uzanıp onu öptü. Anlaşılan annesinin kocasının kendisini nasıl taşıdığını görmesini istiyordu.

Yevgeniy, Varvara'ya acele etmemesini, Liza'yı taşıyabileceğini bağıarak söyledi. Varvara durdu ve onları öyle görünce daha çok bağır-maya başladı:

—Ne yapıyorsun sen? Onu düşüreceksin. Öldürmek mi istiyorsun onu? Sen de vicdan yok mu?

—Onu çok rahat taşıyorum.

—İstemiyorum. Kızımı öldürmeni görmek istemiyorum.

Koşa koşa dönemeci saptı. Liza gülümseyerek:

—Üzülme. Bu da geçer, dedi.

—Geçen seferki gibi kötü sonuçlanmasa bari.

—Hayır, hayır! Bunu söylemek istemedim. Korkacak birşey yok. Ben annem için söyledim bu sözü. Yoruldun sen. İstersen biraz din-len.

Ağır olmasına rağmen Yevgeniy karısını eve, büyük bir gururla ta-sıdı. Varvara'nın yardım için gönderdiği kadınlara da vermedi. Ta ya-tak odasına kadar götürüp, yatağına yatırdı.

Liza:

—Hayır sen git. Biz Annuşka ile işi yoluna koyarız, dedi ve Yevge-niy'in elini öptü.

Marya kendi dairesinden koşa koşa oraya gelmişti. Liza'yı soyup yatağına yatırdılar. Yevgeniy elinde bir kitapla salonda bekliyordu. Varvara asık suratıyla, suçlayıcı bir ifadeyle geçti yanından. Öyle ki bir an Yevgeniy korkuya kapıldı. Ona:

—Ne oldu? diye sordu.

—Ne mi oldu? Ne olacak, istediğin oldu. Onu hendekten atlatır-ken ne düşündüysen o oldu.

—Varvara! Bu kadarı da fazla artık. Amacınız insanlara eziyet et-mekse, hayatlarını zehirlemekse... Bu size acı vermiyor mu?

—Artık şimdi geç.

Varvara muzaffer bir eda ile başını kaldırıp çıktı.

Liza'nın düşüşü gerçekten tehlikeliydi. Ayağı fena burkulmuştu. Yine çocuğunu düşürebilirdi. Yapılacak birşey yoktu. Sadece kımıl-da-

madan yatması gerekiyordu. Yevgeniy doktora haber yolladı: “Azizim Nikolay Semyonoviç. Bize çok iyilik yaptınız. Ümit ederim ki şimdi de karıma yardım edersiniz...” diye bir mektup yazdıktan sonra at ve araba hazırlamak için ahıra gitti. At çok olmadığı için, hemencecik hazırlanamazdı. Hesaplı davranmak geriyordu. Herşeyi kendi eliyle hazırlayıp arabacıyı yolladıktan sonra eve döndü. Saat on olmuştu. Karısı yatıyor, durumunun iyi olduğunu, hiçbir yerinin acımadığını söylüyordu. Yanındaki lamba gözlerine ışık vurmaması için nota defteriyle örtülmüştü. Varvara’da onun altına oturmuş battaniye örüyordu. Halinden öyle anlaşıyordu ki tüm bu olanlardan sonra barışmak imkânsızdı. Elinden geleni yaptığını anlatmaya çalışan bir hali vardı Varvara’nın.

Yevgeniy bunu görüyor ama görmemezlikten geliyordu. Neşeli, tasasız bir eda ile atları nasıl topladığını anlatıyordu. Kavuşka adlı atın okun soluna bağlanınca nasıl mükemmel yürüdüğünden bahsediyordu. Varvara gözlüğünün altından örgüsüne bakarak lambaya yaklaşıp:

—Tabii tabii. Yardım için at lazım oldu mu siz onları gezdirmekle uğraşırınız. Bu gidişle doktoru da hendeğe yuvarlayacaklar.

—Ama onu birşeye bindirip getirmek lazımdı. Ben en iyisini yaptım.

—Ben bilirim sizin atlarınızı. Beni kaç kere ta kapıdan içeri soktular.

Bu onun eski bir uydurmasıydı. Yevgeniy bunu söylemek tedbirsizliğinde bulundu.

—Ben her zaman söyledim. Prens’e de söylemiştim. Dünyada en güç şey içi dışı bir olmayan insanlarla yaşamaktır. Ben herşeye katlanırım ama buna asla!

Yevgeniy cevap verdi:

—Burada üzülen birisi varsa o da benim. Halbuki siz...

—Evet evet, belli oluyor.

—Nasıl?

—Birşey yok. İlmekleri sayıyordum.

Yevgeniy bu sırada yatağın kenarında oturuyordu. Liza ona baktı. Battaniye üzerindeki nemli eliyle onun elini sıkı. Bakışı adeta: “Ne olur, benim hatırım için katlan. O bizim sevgimize engel olamaz” di-yordu.

Yevgeniy fısıltıyla:

—Kavg'a edecek değilim, dedi. Uzanıp Liza'nın nemli elini öptü. O an kapanan gözlerini öptü.

—Acaba yine tekrarlanacak mı dersin? Kendini nasıl hissediyorsun?

Liza karnına bakarak:

—Yanılmaktan korkuyorum ama bunun yaşadığını ve yaşayacağını hissediyorum, dedi.

—Ah! Ne korkunç birşey. Düşüncesi bile korkunç.

Liza'nın bütün ısrarlarına rağmen Yevgeniy gitmedi. Her an onun hizmetine hazır, bütün gece gözünü kırpmadan başını bekledi.

Liza geceyi iyi geçirdi. Eğer doktor gelmemiş olsaydı yataktan sapsağlam kalkardı.

Doktor öğleye doğru geldi. Tekrarlanan vakaların tehlikeli olabileceğini söyledi. Buna rağmen ortada bir belirti yoktu. Fakat aksi için de belirti yoktu. Bu yüzden iki ihtimal de göz önünde tutulmalıydı. Yatması lazımdı. İlaç vermeyi sevmediğini ama her ihtimale karşı şu ilaçları alın demeyi ihmal etmedi. Doktor bu kadarla da kalmadı, Varvara'ya kadın anatomisi hakkında konferans verdi. Varvara azametle başını sallıyordu. Doktor her zamanki gibi emeğinin karşılığını avucuna alarak gitti. Hasta bir hafta daha yatakta kaldı.

XV

Yevgeniy vaktinin büyük kısmını karısının yatağı başında, ona hizmet ederek, onunla konuşarak, ona kitap okuyarak geçirdi. Ona en zor gelen şey, Varvara'nın hücumlarını sineye çekmek zorunda kalmasıydı. Fakat buna katlandı. Hatta bunlardan şaka konusu bile çıkardı.

Yevgeniy'in hep evde oturması mümkün değildi. Bir yandan karısı, başında beklemekten hasta olacağını düşündüğü için, onu uzaklaştırmaya çalışıyor, bir yandan da çiftlikte mutlaka kendisinin yapması gereken işler çıkıyordu. Hem artık evde oturamaz olmuştu. Ormanda, bahçede, harmanda, her yerde Stepanida'nın hayalini görüyordu. Onu nadiren unutuyordu. Fakat bu durumu çok tehlikeli görmüyor, zamanla yenebileceğini düşünüyordu. Asıl korkulacak taraf aylardır görmediği Stepanida'ya şimdi sık sık rastlamasıydı. Kadın, onun ilişkiyi yenilemek istediğini sezip, belki de bilerek karşına çıkıyordu. Fa-

kat ikisi de birbirine tek kelime söylememişlerdi. Bunun için doğrudan doğruya buluşma yerine gitmiyor, şurada burada karşılaşmaya çalışıyorlardı.

En çok karşılaştıkları yer ormandı. Kadınlar oraya inekleri için çuvala ot toplamaya gelirlerdi. Yevgeniy'de bunu biliyor ve hergün oraya gitmemek için kararlar alıyordu. Fakat bir türlü kendini gitmekten alıkoyamıyordu. Bir ses, bir çırtı duyar duymaz, Stepanida mı diye, çalıların arasına gizlenerek bakıyordu.

Niçin böyle yaptığını kendisi de bilmiyordu. "Stepanida tek başına bile olsa ona yaklaşmamalı, ondan kaçmalı" diye düşündüğü halde onu görmemezlik edemiyordu.

Bir defasında onunla karşılaştı. Stepanida'nın sırtında ağır ot çuvalı, diğer kadınlarla beraber ormandan çıkıyordu. Biraz önce gelseydi onunla ormanda karşılaşabilecekti. Artık Stepanida, diğer kadınları bırakıp, onun için geri dönemezdi. Bu imkânsızlığı biliyordu ama yine de, diğer kadınların dikkatini çekmek pahasına, çalılarının arkasında durup onlara baktı. Tabiidir ki Stepanida geri dönmedi. Fakat Yevgeniy epey bekledi. Onu hayalinde görülmedik bir güzellikle canlandırdı. Bu sadece bu kez değil, bir kaç defa daha olmuştu. Gittikçe de artam bir haldi. Stepanida hiçbir zaman ona bu kadar çekici görünmemişti. Hem yalnız çekiciliğiyle kalmıyor aynı zamanda onu esir ediyordu.

Yevgeniy iradesini kaybettiğini, neredeyse çıldıracağını hissediyordu. Kendine karşı aldığı sert tavrı değiştirmemişti. Çünkü kötü arzuları ve bunların meydana getirdiği hareketler ortadaydı. Çok iyi biliyordu ki eğer Stepanida'ya karanlık bir yerde rastlayıp, ona bir defa dokunmuş olsa, duygularına yenilmekten kendini asla kurtaramayacaktı. Yine biliyor ki kendini kurtaran tek şey, Stepanida'nın öbür insanlardan ve kendinden utanmasıydı. Bu utanma duygusu bir gizem katıyordu ona. Karanlık bir yerde öyle bir temas ki, utanma duygusu hayvani bir şehvet içinde eriyip kaybolsun.

Yevgeniy, bir alçak, bir cani olduğunu biliyor, ruhunun bütün kuvvetiyle kendinden iğreniyordu. Kendini horgörüyordu. Yenilmeyi kabul etmediği için kendi kendinden tiksiniyordu. Hergün kendine yardım etmesi, kuvvet vermesi için Allah'a yalvarıyordu. Hergün Stepanida'ya bakmayacağına, onu unutacağına yemin ediyordu. Her gün ba-

sına bela kesilen şeytandan kurtulmak için çareler buluyor, bunları uygulamaya çalışıyordu. Fakat ne yapsa boşunaydı. Birinci çare sürekli çalışmaktı. İkincisi ağır beden işleri ile oruç, üçüncüsü de ihanetinin ortaya çıkmasıyla karısının ve kaynanasının yüzüne vuracakları utancı gözönüne getirmek.

Bu çareleri kullanmaya başladığında şeytanı yendiğini sanıyordu. Ne var ki öğle olunca, eski buluşma saatleri gelip çatinca, onu ot toplarken gördüğü anları hatırlayınca herşeyi unutuyor ve ormanın yolunu tutuyordu.

Böyle azap ve üzüntü içinde beş gün geçti. Bu günler içinde Stepanida'yı hep uzaktan gördü. Bir kere olsun onunla buluşmadı.

XVI

Bu arada Liza yavaş yavaş iyileşip yataktan kalktı. Kocasında gördüğü değişikliğe de bir mana veremiyor, şaşırıyordu.

Varvara bir müddet için evden ayrıldı. Evde sadece amcası ve annesi vardı.

Haziran fırtınaları dinmiş, bardaktan boşanırcasına iki gün yağmur yağmıştı. Bu sırada Yevgeniy yarı deli bir vaziyetteydi. Yağmur heske-se işini bıraktırmıştı. Su ve çamur yüzünden gübre bile taşınmıyordu. Halk evlere kapanmıştı. Hayvanları ne yapacaklarını şaşırان çobanlar nihayet onları evlere getirebilmişlerdi. Otlaklarda karmakarışık, başıboş dolaşan inek ve koyunlar, komşu çiftliklere dağılmışlardı. Başlarına birer yazma almış, yalınayak kadınlar, çamurlara bata çıka, dağılan inekleri bulmak için koşuşturuyorlardı. Bütün yollar küçük dereciklerle kaplanmış, heryer suya kanmıştı. Köpürmüş su birikintilerine durmadan su akıyordu.

Yevgeniy, her zamankinden daha çok sıkılarak, evde karısıyla oturuyordu. Liza ona birkaç defa niye somurttuğunu sordu. O da sinirlenip birşey olmadığını söyledi. Liza da artık sormaktan vazgeçti ama buna Yevgeniy gücünmişti.

Kahvaltı sonrası salonda oturuyorlardı. Amcası, belki de yüzüncü kez, yüksek sosyete hakkında kendi uydurduğu fıkraları anlatıyordu. Liza yün örüyor, iç çekiyor, havadan, belindeki ağrıdan şikayet ediyordu. Amca ona yatmasını tavsiye etti. Kendisi de şarap istedi. Yevgeniy içeride sıkıntıdan bunalıyordu. Ona herşey boş ve can sıkıcı geli-

yordu. Sigara içiyor ve kitap okuyordu ama birşey anlamıyordu. Dün gelen rendeleri görmek düşüncesiyle yerinden kalktı.

—Şemsiyeni alsaydın.

—Hayır istemez. Yağmurluğum var. Zaten fabrikaya, kazanların yanına kadar gideceğim.

Çizmelerini ve yağmurluğunu giyip fabrikaya gitti. Henüz yirmi adım gitmemiştir ki ucu kıvrılıp bele sokulmuş eteği ve beyaz baldırlarıyla Stepanida'yı gördü. Başındaki şalı tutarak yürüyordu. Yavgeniy onu ilk anda tanımamıştı. Başkası sanarak:

—Ne arıyorsun? deyiverdi. Tanıdığına iş isten geçmişti. Olan olmuştu. Stepanida durup gülümsedi ve sanki hergün konuştuğu biriymiş gibi:

—Danayı arıyorum. Bu havada nereye? diyerek uzun uzun baktı Yevgeniy'e.

—Kulübeye gel!

Yevgeniy bu sözü öyle birden söylemişti ki kendisi bile ne söylediğinin farkına varamadı. Ağzından kaçırılmıştı. Sanki o değil de başka biri söylemişti.

Stepanida şalın kenarını ısırıp göz kırptı ve kendi yoluna, bahçedeki kulübeye doğru ilerledi. Yevgeniy de leylakların arkasından yolunu değiştirerek kulübeye gitmeye karar verdi.

Tam o sırada birisi arkasından seslendi:

—Efendim! Hanımefendi bir dakika için sizi çağırıyorlar.

Seslenen hizmetçi Mişa idi. Yevgeniy Allah'ın onu ikinci defa kurtardığını düşünerek geri döndü. Eve girdiğinde karısı ona, hasta bir kadına ilaç götürmek için söz verdiğini hatırlattı. Almasını rica etti.

İlacın hazırlanması beş dakika sürdü. Onu alır almaz dışarı çıktı. Evden görebilirler diye gözden kaybolduktan sonra yolunu değiştirdi ve kulübeye doğru yöneldi. Hayalinde ateşli gözlerle kulübenin ortasında, kendine gülümseyen Stepanida'yı canlandırıyordu.

Oraya vardığında kadının kulübede olmadığını gördü. Ortada geldiğini anlayabileceği bir iz de yoktu.

Belki biraz önceki sözleri duymamış ya da anlamamıştı. Onun için gelmemiştir. O sözleri onu duyurmaktan korkarmış gibi, yavaşça söylemişti çünkü. Belki de gelmek istememiştir. Kendi kendine: "Niçin hemen bana koşup geleceğini düşünüyorum ki? Onun kocası var. Fa-

kat alçaklık bende, evde güzel bir karım olduğu halde başkasının peşinden koşuyorum” diye düşünüyordu. Otlı örtülü, damı akan kulübede oturmuştu: “Ah şimdi burada olsaydı ne iyi olurdu. Bu yağmurda burada yalnız olacaktık. Ah onu bir defa kucaklasaydım. O zaman gam yemezdim. Fakat bir dakika. Eğer buraya gelmişse izlerinden belli olur” dedikten sonra kulübeye gelen patikaya baktı. Orada taze, biraz kaymış, çıplak ayak izleri vardı. “Buraya gelmiş demek ki. Kararımı verdim artık. Onu nerede görürsem görevim doğruca yanına gideceğim. İsterse gündüz olsun” dedi.

Kulübede uzun süre bekledi ve sonra bitkin bir şekilde dışarı çıktı. İlacı götürüp verdi. Oradan da eve döndü. Odasına çekilip yemek zamanına kadar yattı.

Liza yemekten önce geldi. Üzüntüsünün sebebini sordu. Sebebin doğum için Moskova'ya gitmek zorunda olduğunu sanıyordu. Eğer sebep buysa Moskova'ya gitmeyeceğini, burada kalacağını anlattı uzun uzun. Karısının böyle düşünmesi, sevgisi uğruna, korkulacak, anormal bir doğumda kendisini feda edebileceği düşüncesi haz vericiydi. Evde herşey o kadar iyi, ve temizdi ki... Halbuki kendi ruhu iğrençlikle, alçaklıkla kirlenmişti.

Yevgeniy zaaflarından tiksiniyordu. Bu ilişkiyi bitirmek için onca karar vermişti. Fakat yarın yine aynı duruma düşecekti. Bu da kendisine bütün gece acı verdi.

Odasında bir aşağı, bir yukarı dolaşarak; “Yok! İmkansız artık. Bunun çaresi olmalı. Aman Allah'ım. Ne yapmalıyım” diye söylendi.

Birisi ecnebi usülü kapıyı çaldı. Amcası olduğunu anlamıştı.

—Giriniz, dedi.

Amcası sanki karısının elçisi olarak gelmişti:

—Biliyor musun? Sende gerçekten bir değişiklik var. Buna çok üzülüyor Liza. Bana öyle geliyor ki başladığın bu işleri yarı yolda bırakmak istemiyorsun. Fakat ne yapalım? Size gitmenizi tavsiye ederim. İkiniz için de iyi olur bu. Bana kalırsa Kırım'a gidin. Hem iklim, hem de doktorlar iyi. Tam da üzüm zamanı.

Yevgeniy birdenbire:

—Amca, siz sır saklayabilir misiniz? Benim için korkunç, utandırıcı bir sır var hayatımda, dedi.

—Ayol benden şüpheli mi var?

—Bana yardım edebilir misiniz? Beni kurtarabilir misiniz?

Yevgeniy amcasına hiçbir zaman saygı duymazdı. Fakat sırrını ona açarak rezil olmak, alçalmak, kendini berbat hissetmek onu rahatlatıyordu. Çünkü kendini alçak ve suçlu sayıyor, cezalandırmak istiyordu.

Amcası ortada yüz kızartıcı bir suç olduğuna ve bu sırrın kendisine anlatılacağına sevinmişti. Kendinden fayda umulduğunu düşünerek:

—Söyle oğlum. Seni ne kadar sevdiğimi bilirsin, dedi.

—İlk önce rezil, alçak, namussuz olduğumu söyleyeyim.

—Amma da yaptın ha!

—Evet bir alçağım. Liza'yı onu başka bir kadınla aldatmak istediğimde, onun varlığını ve temizliğini düşünmeliyim.

—İstiyorsun da ne demek. Onu gerçekten aldattın mı?

—Aldatmış sayılabilirim. Çünkü bu bana bağlı değildi. Ben buna hazırdım. Başkaları engel oldu. Ya şimdi... Şimdi bile neler yapardım bilmiyorum.

—Fakat, anlat bana.

—İşte anlatıyorum ya. Bekarken burada bir köylü kadınla ilişkiye girmek sersemliğinde bulundum. Onunla ormanda, tarlada buluştum.

—Güzel miydi bari?

Yevgeniy bu soru karşısında yüzünü ekşitti. Fakat birinin yardımına öylesine ihtiyacı vardı ki duymamış gibi devam etti konuşmasına.

—İlişki biter bitmez herşey biter sanıyordum. Daha evlenmeden bitirmiştım bu işi. Hemen hemen bir yıl onu ne gördüm ne de hatırladım. Sonra ansızın karşılaştık. İçime bir kurt girdi. Şimdi durmadan beni kemiriyor. Kendimden utanıyorum. Fakat anlamak çare değil işte. Kendimi kurtaramıyorum. Şimdiye kadar ihanet etmediysem Allah korudu. Dün yine o kadına gidiyordum. Liza çağırdı da kurtuldum.

—Nasıl yağmur yağarken mi gittin?

—Evet. Mahvoldum amcacığım. İçimi size dökmeye, yardımlarınızı istemeye karar verdim.

—Kendi çiftliğinde böyle şeyler yapmak çok kötü. Herkes öğrenebilir. Görüyorum ki Liza zayıf. Ona acımak lazım. Niçin böyle şeyler yapıyorsun?

Yevgeniy yine amcasının sözüne kulak asmadı. Hemencecik konunun özüne geçti:

—Beni kurtarın amca. Sizden rica ediyorum. Bugün bana bir tesa-

düf engel oldu. Yarın veya daha sonra engel olamayabilir. Bunu kadın da anladı. Beni yalnız başıma dışarı bırakmayın.

—Evet, evet anladık. Bu kadar tutkun musun sen buna?

—Ah! Beni anlamıyorsunuz. Bu başka birşey. Beni yakaladı bırakmıyor. Ne yapacağımı şaşırdım vallahi. Belki bana güç verecek bir çare bulunur.

—Tamam işte. Benim dediğim olur. Kırım'a gidelim.

—Hay hay. Gidelim.

XVIII

Sırrını amcasına açması, duyduğu utanç ve vicdan azabı Yevgeniy'in biraz aklını başına getirmişti. Bir hafta sonra eşiyile birlikte Kırım'a gitmeye karar verdiler. Yevgeniy seyahat parası bulmak için şehre indi. İşleri hakkında emirler verdi. Eski neşesini yine kazanmıştı. Karısına yakınlığı artmaya başladı.

O yağmurlu günden sonra Stepanida ile hiç karşılaşmadan karısıyla Kırım'a gitti. Orada iki ay mükemmel bir hayat sürdü. Yepyeni şeyler gördü. Geçmişin bütün hauralarının silinip gitliğini sandı. Kırım'da eski tanıdıklarını gördü. Onlarla ahbablığı ilerletti. Yeni arkadaşlıklar kurdu. Kırım hayatı onun için hem eğlenceli hem kazançlı oldu.

Kırım'da büyük toprak sahibi, liberal, zeki bir insanla tanıştı. Bu adam Yevgeniy'i beğenmişti. Ona fikirlerini aşılayıp, kendi tarafına çekti.

Ağustos sonlarında Liza hiç zorluk çekmeden, güzel, gülbüz bir kız doğurdu. Eylül'de de çocuğun süt annesiyle birlikte eve döndüler.

Yevgeniy eski kaygılarından tamamen sıyrılmıştı. Evine mutlu bir adam olarak döndü. Doğum sırasında her kocanın çektiği ızdırabı çekti ve karısını daha çok sevdi. Çocuğu kucakladığında hoş, garip, iç gıcıklayıcı bir duygu kaplıyordu bedenini. Çocuk onun yeni ilgi alanı olmuştu.

Kırım'da tanıştığı liberal adamın teşvikiyle, biraz da gurur ve vazife duygusuyla toprak meseleleriyle ilgilenmeye başladı.

Ekim'de yapılacak olağanüstü toplantıda, temsili seçilmeyi bekliyordu. Eve döndükten sonra bir defa şehre gitti. Bir defa da liberali görmeye gitti.

Yevgeniy baştan çıktığı zamanları, o günlerdeki acılarını artık hatırla-

lamıyordu bile. Adeta unutmıştu. Onları vaktiyle geçirdiği bir delilik nöbeti olarak görüyordu.

Kendini o kadar rahat hissediyordu ki kahyayla yalnız kaldıkları ilk fırsatta bu konuyu konuşmaktan hiç çekinmedi. Zaten aynı meseleyi daha önce onunla konuşmuştu.

—Nasıl? Stepanida'nın kocası evine döndü mü?

—Hayır. Daha dönmedi.

—Ya Stepanida nasıl?

—Öyle işte. Hâlâ hoppa. Şimdi de Zinoviyev ile düşüp kalkıyor. İş büsbütün azıttı.

Yevgeniy: "Oh ne iyi. Bütün bunlar şimdi bana vız geliyor. Ne kadar da değişmişim" diye düşündü kendi kendine.

XIX

Yevgeniy'in bütün istekleri gerçekleşmişti. Çiftliği kurtardı. Fabrikayı işler duruma getirdi. Pancar çok bereketliydi ve iyi kazanç elde edecekti. Karısı iyi bir doğum yapmıştı. Kaynanası da gitmişti. Seçimi de oy birliği ile kazandı.

Yevgeniy seçimden sonra eve dönüyordu. Onu tebrik ediyorlardı. O da bunları kabul ediyordu. Adına verilen ziyafette yemek yiyip, beş kadeh şampanya içti. Bundan sonraki hayat için yepyeni planlar yapıyordu.

Yazın sonuydu. Hava güneşli yol güzeldi. Eve yaklaşırken halk arasında iyi bir yere nasıl geleceğini düşünüyordu. Artık sadece işveren değildi. Aynı zamanda kendi nüfuzu ile onlara hizmet verecekti. Üç yıl sonra köylülerin kendini nasıl öveceklerini daha şimdiden görüyordu. Yolda elinde kova olan bir kadınla bir köylü gördü ve: "İşte bunlar hep benden bahsedecek" diye düşündü. Köylüler Yevgeniy'in arabasını görüp yol vermek için kenara çekildiler. Erkek ihtiyar Peçnikov, kadın da Stepanida idi. Yevgeniy onu görünce heyecanlanmamıştı. Bu onu çok sevindirmişti. Stepanida her zamanki gibi güzeldi ama artık o güzellik Yevgeniy'i etkilemiyordu. Nihayet evine döndü.

Karısı onu kapıda karşıladı. Güzel bir akşamdı. Amcası:

—Nasıl? Tebrik edebilir miyiz? diye sordu.

—Evet, seçildim.

—Çok güzel. Bunu kutlamalısınız.

Ertesi sabah uzun zamandır ilgilenmediği toprağını görmeye gitti. Çiftliğe yeni bir harman makinası alınmıştı. Yevgeniy mümkün olduğu kadar kadınlara bakmadan, işleri kontrol ediyordu. Ne var ki bütün gayretine rağmen ot taşıyan Stepanida'nın kara gözlerini ve kırmızı başörtüsünü gördü. Bir iki defa göz ucuyla baktı ona. Garip şeyler hissetmeye başlamıştı.

Ertesi gün yine harmana uğradı. Lüzumsuz yere orada iki saat kaldı. O süre boyunca da genç kadının güzel yüzünü bakışlarıyla okşadı. İşte o an anladı. Artık mahvolmuştu. Yine aynı acı ve korku kendini gösteriyordu. Kurtuluş ümidi kalmamıştı.

Korktuğu başına gelmişti işte. Ertesi akşam kendini Stepanida'nın evinin arkasındaki samanlığın karşısında buldu. Buraya nasıl geldiğini kendi de bilmiyordu. Geziniyormuş gibi yaptı ve bir sigara yaktı. Komşu kadın onu görmüştü. Yevgeniy geri dönüp gidecekti ki birinin sesini duydu:

—Git haydi! Seni bekliyor. Şimdi ölsem de gam yemezsin. Gitsene budala!”

Stepanida samanlığa doğru koşmuştu. Yevgeniy bunu gördü ama geri dönemezdi. Çünkü bir köylüyle karşılaşmıştı. Eve dönmek zorunda kaldı.

XX

Eve gidip salona çıktı. Herşey ona çok garip ve aykırı görünüyordu. Bu duygular içinde yattı. Sabah kalktığında gayet dinçti. Herşeyi unutmaya, düşünmemeye karar verdi. Fakat daha erkenden, uğraşması gereken işlerden kurtulmaya çalıştı. Bir an önce bitmesini istiyordu. Önceden onun için önemi olan, onu sevindiren herşey şimdi boş ve saçma görünüyordu gözüne. İşlerden kurtulup herşeyi etrafıca düşünmek istiyordu. Nihayet işlerini bitirip yalnız kaldı. Fakat kendini ormanda, bahçede buluverdi. Bu yerler onu heyecanlandıran hatıralarla kirlenmişti. Aklınca bahçe gezintisi sırasında birşeyler tasarlıyordu. Fakat şimdi anladı ki hiç birşey düşünmeden, iradesi dışında, sersemce Stepanida'yı bekliyor. Bekliyordu ki kadın, onun beklediğini, ateşli bir arzu ile kendini istediğini anlayıp gelsin.

Öyle bir zamanda gelmeliydi ki, aysız, karanlık bir gece olmalıydı. Kimse görmemeliydi. O kadar karanlık olmalıydı ki, Stepanida bile

gözlerini görmemeliydi. Evet, böyle bir gecede gelecekti ve Yevgeniy onun vücuduna dokunacaktı.

Yevgeniy sürekli kendi kendine konuşmaya, düşünmeye başladı:

“İşte bak! İstedğim zaman nasıl da kestim ilişkimi ve düşüncelerimi. Sağlığın için, temiz, sağlıklı bir kadınla ilişkiye girmiştin oysa. Gördün mü sonunu! Hayır onunla böyle oynamamalıyım. Onu avladığımı sanıyordum. Asıl avlanan benmişim meğer. O beni avlamış ve şimdi de bırakmıyor. Kendimi özgür sanırdım, meğer değilmişim. Evlendiğim zaman kendimi boş yere aldatmışım. Hepsi yalanmış. Hepsi boşmuş. Onunla girdiğim ilişkide bir kocalık duygusu hissetmiştim. Evet o kadınla yaşamalıydım.

Geziniyor duruyordu ortalıkta Yevgeniy.

“Evet, benim için iki hayat tarzı var: Biri Liza ile başladığım hayat. Memuriyet, bazı işler, çocuk ve halkın saygısı. Eğer bu hayatı seçersem ortada Stepanida diye biri olmamalı. Onu ya başka bir yere göndermeliyim ya da vücudunu ortadan kaldırmalıyım. Öteki hayat ise Stepanida. Para vermeliyim ve kocasından ayrılmalı. Bütün ayıplamalara ve rezillige katlanarak onunla beraber yaşamalı. Fakat o zaman da ne Liza ne çocuk olmalı. Liza'nın bir yere gitmesi gerek. Durumu öğrensin. Bana lanet etsin ve gittin. Bir köylü kadınıyla kendisini aldattığımı, yalancı ve alçak olduğumu öğrensin. Hayır! Bu çok korkunç birşey. İmkansız bu. Fakat bir ihtimal daha var. Liza'nın hastalanıp ölmesi. Ölürse işler mükemmel yoluna girer.”

“Ne güzel değil mi? Ah! Alçak seni! Ölmesi gereken biri varsa o da Stepanida'dır. Stepanida ölürse bütün işler yoluna girer.”

“Tıpkı karılarını ya da aşıklarını öldürenler gibi. Bir tabanca olmalı. Onu buluşma yerine çağırıp göğsüne bir kurşun sıkmalı. Herşey bir ter o zaman.”

“O bir şeytan. Gerçekten bir şeytan. Bütün irademe rağmen beni esir etti.”

“Öldürmek mi? Evet. Ancak iki yol var. Ya karım, ya o ölmeli. Artık böyle yaşamak imkânsız. Düşünüp taşınmalıyım. Bu böyle giderse neler neler olur! Kendi kendime kararlar vereceğim. Onu istemediğimi, onunla ilişkimi kestiğimi söyleyeceğim ama akşam kendimi yine onun evinin arkasında bulacağım. O da bunu anlayıp gelecek. O zaman da köylüler öğrenip karıma söyleyecek. Belki ben kendim anlata-

çağım. Çünkü onu aldatamam. Böyle yaşayamam. Bu mümkün değil. Nasıl olsa öğrenecek. Herkes öğrenecek. Öğrenmeyem kimse kalmayacak. Paraşa ile demirci bile öğrenecek. Böyle nasıl yaşanır?”

“Yaşanmaz! Sadece iki çare: Ya karımı, ya onu öldürmek. Fakat bir ihtimal daha var. Evet üçüncü çare... Kendimi öldürmek. Evet, kendimi öldürmek. O zaman onları öldürmeye gerek kalmaz. Tabancam da var. Kendimi gerçekten öldürecek miyim? Bunu hiç düşünmemiştim. Bu çok tuhaf bir şey.”

Bunları çok kısık bir sesle söylemişti. Söylediği anda tüyleri diken diken oldu.

Kararını vermişti. Eve dönüp odasına çıktı. Dolabını açtı. Tabancası orada duruyordu. Tam o sırada karısı içeriye girdi.

XXI

Tabancayı bir gazete ile örttü. Karısı onu görmüştü. Korkuyla:

—Yine aynı şey, dedi.

—Ne gibi?

—Bana anlatmak istemediğin zamanki korkunç tavrın. Söyle bana Yevgeniy. Görüyorum ki acı çekiyorsun. Bana anlattıysan biraz rahatlayabilirsin. Anlatacağın her ne olursa olsun. Çektiğin acı kadar üzüntü vermez bana. Kötü birşey olmadığını biliyorum.

—Bilmiyorsun. Henüz...

Yüzü kederli bir gülümsemeyle gerildi. “Söylemeli mi? Yok yok! Zaten söylenecek ne var ki?” diye geçirdi içinden.

Belki de karısına açılacaktı. Fakat tam o sırada gezmeye izin almak için süt anne girdi içeri. Liza çocuğu giydirmek için dışarı çıktı. Çıkarken de:

—Demek anlatacaksın. Şimdi geliyorum bekle, dedi.

—Eh, belki...

Liza bu sözleri söylerken Yevgeniy'in yüzünde beliren o acı gülümsemeyi hiç unutmadı.

Yevgeniy bir hırsız gibi parmaklarının ucuna basarak dolaba yaklaştı. Tabancayı alıp, aceleyle kılıfından çıkardı. “Dolu evet. Çoktandır dolu. Sadece bir mermi eksik. Bakalım ne olacak?” dedi. Tabancayı şakağına dayadı. Bir an duraksadı. Stepanida'yı, onu bir daha görme kararını, kendiyile yaptığı savaşı, şeytana uyuşunu, rezilliği, tekrar

başlaması gereken yeni bir savaşı hatırladı. Korkuyla sarsılıp titredi.

“Hayır, bu daha iyi!” dedi ve tetiği çekti.

Liza balkondan inip koşu koşu odaya geldi. O, boylu boyunca yerde yatıyordu. Şakağundan ılık, kara bir kan fışkırıyordu. Ceset hâlâ kırmızıydı, sarsılıyordu.

Soruşturma başlatıldı. İntiharın sebebini kimse bilmiyor, anlamıyordu. Amcası bile, iki ay önceki itiraflarının intihara sebep olduğunu bilmiyordu.

Varvara ısrarla, bunun böyle olacağını daha önce söylediğini anlatıyordu. O bunu daha Yevgeniy ile tanıştığı gün anlamıştı. Liza ile Marya ise sebebini bir türlü anlayamıyorlardı. Doktorların psikopat, ruh hastası teşhislerine de inanmıyorlardı. Bu fikre katılmıyor, onun tanıdıkları yüzlerce insandan daha sağlıklı olduğunu düşünüyorlardı.

Eğer gerçekten de Yevgeniy bir ruh hastasıysa bütün insanlar da öyle. Gerçek ruh hastaları, kendindeki belirtilerin farkında olmayıp başka insanlarda delilik alâmetleri gören kimselerdir.

Asûrî hükümdarı Asarhadon

Çok zaman önce Asuri ülkesinin padişahı Asarhadan, komşusu Layiliye krallığı ile savaşmış, onun ülkesini fethetmişti. Ülkedeki bütün şehirleri yakmış, her tarafı, talan edip yağmalamış, insanları esir etmiş, askerleri öldürmüş, Kral Layiliye'yi de bir kafesin içinde hapsedmişti.

Bu zaferine çok sevinen Asarhadan, bir gece yatağında Layiliye'yi nasıl öldürteceğini düşünüyordu. O sırada birdenbire yakınında birinin konuştuğunu duydu. Gözlerini açtığı anda ak sakallı, tatlı bakışlı bir ihtiyar gördü. İhtiyar ona:

—Sen Layiliye'yi idam etmek mi istiyorsun?

—Evet ama bunu ne şekilde yapacağıma henüz karar veremedim.

—İyi ama Layiliye sensin.

—Hiç de değil. Ben benim, Layiliye de Layiliye.

—Layiliye ile sen aynı kişisiniz. Fakat sana, sanki sen Layiliye değilmişsin gibi geliyor.

—Nasıl? Bana mı öyle geliyor. Olamaz. Bak ben yumuşacık yatağında rahat rahat yatıyorum. Etrafımda emrime âmade bir sürü kölem, hizmetçim var. Yarın, bugün yaptığım gibi dostlarıma ziyafet çekeceğim. Layiliye ise bir kuş gibi kafesin içinde kıvranıp duruyor. Yarın kazığa oturduğunda dili bir karış sarkacak, geberinceye kadar çırpınıp duracak. Ölüsünü köpekler parçalayacak.

—Layiliye'nin hayatını söndüremeyeceksin!

—Ya öldürüp cesetlerinden piramitler yaptırdığım o ondört bin askere ne diyeceksin. Ben yaşıyorum ama onlar ortada yok.

—Onların yok olduğunu nereden biliyorsun?

—Çünkü onları görmüyorum. Asıl önemli olan onlar acı çekti ben çekmedim. Onlar kötü durumlara düştüler bense iyiyim.

—Sana öyle geliyor. Oysa ki sen onlara değil, kendine acı çekti-din.

—Anlamadım.

—Anlamak istiyor musun?

—İstiyorum.

İhtiyar suyla dolu bir leğeni işaret ederek:

—Öyleyse, buraya gel, dedi. Padişah yerinden kalkıp leğene doğru gitti.

—Soyun ve suya gir, dedi ihtiyar.

Asarhadan ihtiyarın bütün dediklerini yaptı. İhtiyar leğenden bir tas su alıp:

—Şimdi ben bu suyu üstüne döker dökmez sen başını suyun içine sokacaksın.

İhtiyar tası eğmeye başladığında padişah da başını suya soktu. Başını suya sokar sokmaz kendini başka bir insan olarak gördü. Güzeller güzeli bir kadınla çok süslü bir yatakta yatıyordu. Bu kadını daha önce hiç görmemişti ama yine de kendi karısı olduğunu biliyordu. Kadın doğrularak:

—Sevgili kocacığım Layiliye. Herhalde dünkü işlerinden çok yorul-dun. Çünkü her zamankinden fazla uyudun. Prensler gelmiş seni büyük toplantı odasında bekliyorlar. Haydi giyin de yanlarına çık.

Asarhadon bu sözlerden Layiliye olduğunu anlıyor ama hiç şaşır-mıyordu. Tersine şimdiye kadar bunu bilmiyor olmasına hayret edi-yordu. Yatağından kalkıp giyindi. Prenslerin kendisini beklediği top-lantı odasına gitti.

Prensler Layiliye'yi saygıyla selamladılar. Sonra onun karşısına oturdular. İçlerinden en yaşlı olanı söz olarak, katı yürekli Asarha-don'un yaptıklarının artık katlanılamayacak boyutlara geldiğini, onunla savaşılmaması gerektiğini söyledi. Fakat Layiliye onun fikrini ka-bul etmedi. Asarhadon'u yumuşaklıkla yola getirmek için elçiler gön-dermeye karar verdi. Prenslerine de izin verdi. Sonra da hizmetindeki bazı kişileri elçi tayin ederek Asarhadon'a iletmeleri gereken şeyleri onlara anlattı.

Elçileri gönderdikten sonra da dağlara, yabanî eşek avına çıktı. Av başarılı geçti. İki yaban eşeği öldürmüştü. Sarayına dönüp kadın kölelerin rakslarını seyretti. Dostlarıyla keyfetti.

Ertesi gün, her zaman yaptığı gibi sarayın avlusuna çıktı. Oradan kendine getirilen dilekçeleri inceledi. Davalara girip yargıçlık yaptı. İşlerini bitirdikten sonraysa yine en büyük eğlencesine ava gitti. Avda, ihtiyar dışı bir aslan vurdu ve iki küçük aslanı da canlı yakaladı. Avdan sonra yine dostlarıyla keyfetti. Çalgılarla, rakslarla eğlendi. Geceyi de sevgili karısıyla geçirdi.

Asarhadon'a gönderdiği elçileri bekleyerek günlerini geçirdi. Elçiler ise ancak bir ay sonra dönebildiler. Fakat döndüklerinde kulakları ve burunları kesikti. Asarhadon, Layiliye'nin gümüş altın ve selvi ağacından haraç yollamasını, kendine saygılarını sunmaya gelmesini söylemişti elçilere. Eğer yapmayacak olursa elçilerin başına gelenlerin onun da başına geleceğini söylemişti.

Bunun üzerine Layiliye tekrar prenslerini toplayarak, alınacak kararları onlarla konuştu. Hepsi birlikte, birleşerek Asarhadon'a o saldırmadan savaş açmaya karar verdiler. Kral bunu onaylayıp ordunun başında sefere çıktı. Sefer yedi gün sürdü. Kral her gün askerlerini tefiş ediyor onları yüreklendiriyordu. Sekizinci gün ordu, nehrin kıyısındaki geniş bir ovada Asarhadon'un askerleriyle karşılaştı.

Layiliye'nin askerleri cesaretle savaşıyorlardı. Fakat Layiliye, Asarhadon'un askerlerinin karıncalar gibi dağlardan indiklerini, ovayı kapladıklarını kendi askerlerine baskın çıktığını gördü.

Bunun üzerine atının savaşın ortasına, sürdü. Fakat Layiliye'nin askerleri yüzlerceyse, Asarhadon'un binlerceydi. Layiliye yaralandı ve esir düştü.

Dokuz gün öteki esirlerle beraber, elleri kolları bağlı yürüdü. Onuncu gün Ninova şehrine götürüldü ve bir kafesin içine hapsedildi.

Layiliye açlık ve yaradân değil, acizliğinden, utancından dolayı acı çekiyordu. Bütün bunların intikamını almanın imkânsız olduğunu hissediyordu. Elinden gelen tek şey düşmanlarına acı çektiğini göstermemek, onlara bu zevki tattırmamaktı. Bunun için de başına gelecekleri metanetle karşılayacaktı.

Kafeste yirmi gün ölümü bekledi. Dostlarının, akrabalarının idama

götürülüşlerini görüyordu. Elleri, ayakları kesilen, diri diri derileri yüzülenlerin iniltilerini işitiyordu. Fakat korku ve acılarını belli etmiyordu. Hadımağalarının sevgili karısını elleri bağlı olarak götürdüklerini gördü. Asarhadon'a cariye yapacaklarını anlamıştı. Fakat buna da katlanıyordu.

En sonunda iki cellat gelip kafesi açtılar. Ellerini sıyrımla arkasından bağladılar. Sonra da kan deryası halini almış idam yerine götürdüler. Layiliye, biraz önce dostlarının çıkarıldığı kazığı gördü. Bu kazık kendi için de kullanılacaktı. Anlamıştı.

Layiliye'yi soydular. Layiliye eskiden kuvvetli olan vücudunun şimdi görünen zayıf ve çelimsiz halinden adeta ürkmüştü. İki cellat onu kazığa oturtmak için kalçalarından tutup kaldırdılar.

Layiliye ölümün geldiğini, yokluğa karışmanın yaklaştığını düşündü. Sonuna kadar cesur kalma kararından vazgeçti o an. Ağlayıp yalvarmaya başladı. Fakat hiç kimse onu dinlemiyordu. "Bu olamaz. Herhalde uykudayım. Bu bir kabus olsa gerek" diye düşündü. Uyanmak için son bir gayret sarf etti. "Ben Layiliye değil, Asarhadon'um" dedi kendi kendine. Bir sesin:

—Sen hem Layiliye, hem Asarhadon'sun, dediğini duydu. İşkencenin başladığını hissediyordu. Bir çığlık kopardı. O an yüzünü sudan çıkarmıştı. İhtiyar adam yanbaşında duruyordu. Elindeki tasta kalan son damlayı döküyordu. Asarhadon:

—Oh... Ne korkunç acılar çektim. Ne kadr da uzun.

—Uzun mu? Sen, suya daldırır daldırmaz çıkardın başını. Daha tastaki su yeni bitti. Şimdi anlıyor musun?

Asarhadon hiç cevap vermedi. Sadece korkuyla ihtiyara baktı. İhtiyar da sözüne devam etti:

—Herhalde anladın. Layiliye de, öldürdüğün askerler de hep sensin. Hem sadece askerler değil. Avladığın, etlerini yediğin hayvanlar da sensin. Sen sanıyorsun ki sadece senin hayatın hayattır. Fakat ben seni yanılta perdeyi gözlerinin önünden kaldırdım. O an anladın ki başkalarına kötülük ederken kendine kötülük ediyormuşsun.

Hayat bir bütündür. Sen bu hayatın sadece bir parçasısın. Bu parçayla hayatı iyileştirmek veya kötüleştirmek, çoğaltmak veya azaltmak senin elindedir. Öteki varlıkları iyileştirmek, çoğaltmak veya azaltmak senin elindedir. Öteki varlıkları iyileştirmek için, kendi ha-

yatını onların hayatlarından ayıran engelleri yıkman, öteki varlıkları kendin gibi sayman ve sevmen gerekir. Yoksa onlardaki hayatı yok etmek senin elinde değildir. Öldürdüğün varlıkların cismi gözünün önünden silinebilir ama bu senin onları yokettiğin anlamına gelmez. Sen kendi hayatını uzatmak için başkalarının hayatlarını kısaltmaya çalıştın. Fakat bunu yapamazsın. Hayat için, ne zaman vardır, ne de yer. Hayat hem bir andır, hem de binlerce yıl. Senin hayatınla, gördüğün veya görmediğin öteki varlıkların hayatları farksızdır. Hayatı yok etmek, ya da değiştirmek imkânsızdır. Çünkü sadece o vardır. Geri kalan herşey sadece bir görüntüdür.

Bu sözleri söyledikten sonra ihtiyar kayboldu.

Ertesi sabah Asarhadon, Layiliye'yi ve diğer esirleri serbest bıraktı. İdamlara son verdi. Daha sonraki gün oğlunu çağırıp krallığı ona devretti.

Kendisi de öğrendiği şeyleri düşünmek için çöle çekildi. Sonra bir derviş gibi kasabaları, köyleri dolaşmaya başladı. Her gittiği yerde insanlara hayatın bir bütün olduğunu, insanların başka varlıklara kötülük yaparak, aslında yalnızca kendilerine kötülük yaptıklarını söylüyordu.

Cehennemde raks

I

Bu öykü, İsa'nın, Allah'ın dinini insanlara tebliğ ettiği sıralarda geçmiştir.

İsa'nın tebliğ ettiği bu din öyle açık, uygulanması öyle kolay bir dindi ki, geniş kitlelere yayılmasına hiçbir şey engel olamıyordu. Bu din insanları kötülükten öyle kesin bir şekilde alıkoyuyordu ki onu kabul etmemek elden gelmiyordu.

İşte bu yüzden, tüm şeytanların reisi olan Velzevul büyük bir endişe içindeydi. Eğer İsa, bu dini tebliğden vazgeçmezse, insanlar üzerindeki otoritesini, bir daha geri gelmemesiyle kaybedeceğini açıkça görüyordu. Evet kaygı içindeydi ama asla ümitsizliğe düşmedi. İsa'yı mümkün olduğunca yıpratmak için, kendi yolunda giden sapık softaları ve bilginleri ona karşı kışkırtıyor; havarilere de, onu tek başına bırakmaları için telkinlerde bulunuyordu. İsa'nın, yapılan işkenceler, sövülüp sayılmalar karşısında fazla dayanamayacağını, bir de bunlara tüm havarilerinin kendisini terketmesi ve öldürülme korkusu eklince dinini inkar edeceğini umuyordu. Böylece bu dinin tüm gücünü yok etmeyi tasarlıyordu.

İsa çarımha çıkarılırken: "Allahım! Niçin beni bıraktın" deyince Velzevul sevinçten kabına sığamadı. Fakat bir müddet sonra İsa çarımhta: "Allahım onları affet. Onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar" diyerek son nefesini verince, Velzevul bundan böyle yapabilecek birşey kalmadığını, kendisi için herşeyin bittiğini anladı. Kendi elleriyle ayaklarına geçirdiği zincirleri çıkarıp kaçmak istedi ama zincirler

ayaklarını bırakmıyordu. Kanatlarına dayanarak ayağa kalkmak istedi ama bir türlü kanatlarını açamadı. Bir süre sonra İsa'nın nur saçarak, cehennemin kapıları önünde durduğunu gördü. Tüm günahkarlar cehennemden çıkıyor, şeytanlar oraya buraya kaçıyorlardı. Sonra, cehennemin duvarları büyük bir gürültü çıkararak çöktü. Velzevulun yüreği bu manzara karşısında daha fazla dayanamadı ve Velzevul korkunç bir çığlık atarak yarılan topraktan Araf'a yuvarlandı.

II

Aradan üç asıra yakın bir zaman geçti. Velzevul'un her yanını bir ölü sessizliği kaplamıştı. Zifiri karanlıkta hiç kıvılcıktan yatıyor, olup bitenleri aklına getirmemek için kendini zorluyordu. Fakat kendi felakenine sebep olan İsa'ya dış bilemekten de kendini alamıyordu.

Bir gün, aşağıdan ayak seslerine, bağırıp çağırmalara, inleyişlere ve dış gıcırtilarına benzer sesler geldiğini duydu. Başını kaldırıp, gelen seslere kulak kabarttı. İsa'nın zaferinden sonra cehennemin yeniden kurulacağı aklının köşesinden geçmiyordu. Olur şey değildi bu. Fakat bu arada, patırtılar, inleyişler, dış gıcırtiları gittikçe artıyordu.

Velzevul o anda biraz doğrulup, prangalı ayaklarını kendine doğru çekti. O sırada prangalar kendiliğinden açılmıştı. Velzevul bu işe çok şaşırıldı. Kanatlarını çırpıp, eskiden olduğu gibi ışığını çalarak yardımcılarını yanına çağırdı. Henüz bir saniye bile geçmemişti ki yukarıdan açılan delikten bir sürü şeytan inip, Velzevulun etrafını leş kargaları gibi sarıverdi. Bu şeytanların kimisi iri, kimisi ufak, kimisi şişman, kimisi de zayıf. Kısacası kısa kuyrukludan, eğri boyunluya varıncaya dek her çeşit şeytan vardı.

O sırada küçük pelerinli, siyah tenli, yuvarlak yüzlü, sakal ve bıyığı olmayan, kocaman göbekli, çırlıçıplak bir şeytan, dizlerini büküp Velzevul'un tam karşısına oturmuş, ateş gibi gözlerini kah açıyor, kah kapıyor, uzun ve ince kuyruğunu sağa sola sallayarak durmadan Velzevula sırtıyordu.

III

Velzevul yukarıya doğru bakarak:

—Bu gürültü de ne? Ne oluyor orada? dedi.

Küçük pelerinli şeytan cevap verdi:

—Değişen birşey yok, eski tas, eski hamam.

—Demek yine günah işleyenler var?

— Hem de bir sürü.

—Peki, adını ağzıma almak istemediğim o adamın dini ne durumda?

Bu soru üzerine küçük pelerinli şeytan öyle bir sırttı ki sivri dişleri göründü. Diğer şeytanlar da kıs kıs gülmeye başladılar.

Küçük pelerinli Şeytan:

—Bu din bize hiç engel olmuyor. Çünkü onlar gerçekte bu dine inanmıyorlar, dedi.

Velzevul:

—Canım, bu din, onları bizim şerrimizden korumuyor muydu? Hem o, kendini kurban ederek bu dini sağlamlaştırmamış mıydı? diye sordu.

Küçük pelerinli şeytan kuyruğunu hızla döşemeye vurarak:

—Ben bu dini yeni baştan işledim, dedi.

—Nasıl işledin?

—Öyle bir hale getirdim ki, insanlar onun dinine değil benimkine inanıyor ama onun adıyla anıyorlar.

—Nasıl yaptın bunu?

—Aslında kendiliğinden böyle oldu. Ben yalnızca destekledim o kadar.

Velzevul:

—Kısaca anlat, dedi.

Küçük pelerinli şeytan başını önüne eğip, düşünüyormuş gibi yaparak anlatmaya başladı:

—O korkunç olay, yani cehennemın yıkılışı başımıza gelip de sen bizi yalnız bıraktığın zaman, ben neredeyse hepimizin kökünü kazıyacak olan bu dinin yayıldığı yerlere gittim. Bu dine mensup insanların yaşantılarını görmek istedim ve gördüm ki bu din doğrultusunda yaşayan insanlar tam anlamıyla mutlu, bizim bu insanlara yaklaşmamız mümkün değil... Bunlar birbirine darlıp küsmüyor, kadınların cazibesine kapılmıyor, ya hiç evlenmiyor ya da bir tek kadın alıyor, mal-mülk edinmiyor, herşeylerini birbirleriyle paylaşıyor, üstlerine saldıranlara karşı kendilerini savunmuyor, kötülüğe iyilikle karşılık veriyorlardı. Öyle güzel yaşıyorlardı ki bu yaşayış diğer insanları onla-

ra yaklaşıyordu. Bu hali görünce ben, herşeyden ümidimi kestim ve oradan uzaklaşmayı düşünmeye başladım. Tam o sırada önemsiz gibi görünen bir şey oldu ve ben kalmaya karar verdim. Olay şuydu: Orada bulunan insanların bir kısmı sünnet olmanın zorunlu olmadığını, bir kısmı da sünnet olmanın şart olduğunu ve putlar için kesilen kurbanların yenilemeyeceğini söylüyordu. Ben her iki tarafa da, bu meselelerin çok önemli olduğunu, Allah'a kulluk ile alakalı olduğu için davalarını sonuna kadar savunmaları gerektiğini fitlemeye başladım. Onlar da bana kandı ve tartışma büyüdükçe büyüdü. İki taraf da birbirine kızmaya başladı. O zaman onlara, davalarının doğruluğunu ispatlayabileceklerini telkin etmeye başladım. Gerçi hiçbir zaman mucizelerle bir davanın doğruluğu ispat edilemezdi. Fakat onlar, birbirlerine karşı haklı çıkmaya çalıştıkları için bana inandılar. Kimileri kendilerine ilahi haberler geldiğini, kimileri de İsa'yı gördüklerini söylüyordu. Hiç durmadan buna benzer birçok şey uyduruyor, farkına varmadan İsa'ya iftira ediyorlar, bu işi bizden daha iyi beceriyorlardı. Sürekli olarak birbirlerini yalanlıyorlardı.

İşler yolundaydı. Fakat bu müthiş aldatmacanın farkına varırlar diye ödüm kopuyordu. O zaman "kilise" diye birşey uydurmak aklıma geldi. Onlar ona inanınca rahatladım. Böylece cehennemin yeniden kurulduğunu ve bizlerin de kurtulduğunu anladım.

Yardımcılarının kendinden daha akıllı olduğuna inanmak istemeyen Velzevul, sert sert:

—O 'kilise' dediğinde de ne biçim şey? diye sordu.

—Kilise, yalanları Allah'a doğrulatan kurumun adıdır. Bu işi Allah'a dayanarak ve: "Vallahi bu şey doğrudur" diyerek yapar. Kilisenin en büyük özelliği yanılmaz olarak kabul edilmesidir. Kiliseye mensup insanlar da kendilerini yanılmaz gördüğü için ne kadar hata ederse etsin bunda diretirler. Kilise, Allah'ın kitabını doğru olarak anlamanın, Allah'ın seçtiği insanların söylediklerine uymakla mümkün olacağı düşüncesinden doğmuştur. Seçkin olduğunu iddia eden bu grup zamanla yetkilerini başka bir gruba devreder. Böylece bu grup da seçkin olmuş olur. Allah'ın kitabını güya sadece bu insanlar doğru anlar. Bunun böyle olduğuna hem kendileri, hem de başkaları inanır. Bu işi Allah'tan devraldıklarını söylerler. Böylece, kiliseye mensup olan şahıslar Allah'ın talebeleri sayılırlar. Bu mantığın bizim açımızdan faydası

şudur, Kilise kendini bu şekilde tarif ettiği için söyledikleri şeyler ne kadar saçma olursa olsun, bunu savunmak zorunda kalıyorlar.

Velzevul bunun üzerine:

—Peki, kilise bu dini niçin bizim lehimize yorumluyor? dedi.

Küçük pelerinli şeytan devam etti:

—Çünkü onlar kendilerini Allah kitabının biricik yorumcuları görüyor, insanları da buna inandırıyor, böylece insanların kaderini belirleyen en yüce kurum oluyorlar. Bunun neticesinde havalara giriyor ve yoldan çıkıyorlar. Bunu gören insanlar onlara kızıp, düşman kesiliyorlar. Kilise de düşmanlarına karşı zor kullanıyor, onları afaroz ediyor, ölüm cezasına çarptırıyor, diri diri yakıyor. İşte bu duruma düştükleri için dini, kendilerini haklı gösterecek şekilde yorumlamak zorunda kalıyorlar. Böylece de bizim menfaatimize çalışmış oluyorlar.

IV

Velzevul olanlara bir türlü inanamıyordu:

—Peki ama, bu din öyle sade, öyle açık bir dindi ki yorumlanmaya hiç ihtiyacı yoktu. Mesela şu hüküm nasıl yorumlanabilir: “Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan, başkalarına öyle davran.”

Küçük Pelerinli şeytan buna şöyle cevap verdi:

—Bu iş için, benim öğrettiğim, çeşitli usulleri kullandılar. Bu meseleyi daha iyi anlatabilmek için önce size insanlar içinde anlatılagelen bir hikayeyi anlatayım:”Bir zamanlar bir iyi, bir de kötü büyücü varmış. İyi büyücü, bir insanı, kötü büyücünün şerrinden kurtarmak için, buğday tanesine çevirmiş. Kötü büyücü, birden bir horoz olup, tam taneyi yutacakmış ki iyi büyücü tanenin üzerine bir şinik buğday dökmüş. Böylece kötü büyücü aradığı taneyi bulamamış” İşte onlar da benim öğütlerime uyararak, Allah’ın kitabının özü niteliğinde olan “Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan, başkalarına öyle davran” ayetini o hale getirdiler. Hak kitap olduğunu iddia eden 49 kitabı kutsal tanıdılar. Bu kitaplardaki her sözün Allah’a ait olduğunu söylediler. İşte bu şekilde, kolayca anlaşılabilir biricik gerçeğin üstüne yığın yığın sözde kutsal gerçekler serptiler. Bunların hepsini kabul etmek mümkün olmadığı gibi; bunların içinde, insanlara gerekli olan gerçeği bulmak da mümkün değildi. Gerçeği bulmak için uğraşanları da yakarak öldürüyorlardı. Bu, bin yıldır başarıyla uyguladıkları bir usul.

Şimdilerde bu usulü terkettiler. Fakat yeni usulün de eskisinden geri kalır yanı yok. Artık, her ne kadar gerçeği ortaya çıkarmaya çalışan insanları diri diri yakmıyorlarsa da hayatlarını öyle mahvediyorlar ki, foyalarını meydana çıkarmayı göze alanlara binde bir rastlanıyor. Uyguladıkları üçüncü usul de şudur: Kendilerini kilise, dolayısıyla yanılmaz sayan bazı insanlar, istedikleri zaman, Kutsal kitapta söylenenlerin tam tersini söyleyebiliyorlar. Bu işin içinden sıyrılmayı da talebelelerine bırakıyorlar. Mesela Kutsal Kitapta şöyle deniliyor: “Bir tek reberiniz vardır, o da İsa’dır. Yeryüzünde hiç kimseye Rab demeyin. Çünkü sizin Rabbiniz bir tanedir. O da göklerde dir. Kimseye veli demeyin, çünkü sizin veliniz bir tanedir, o da İsa’dır.” Onlarsa şöyle diyor: “İnsanların rableri ve velileri yalnızca biziz” Yine Kutsal Kitapta şöyle denilmektedir: “Dua etmek isteyince tek başına, gizlice dua et. Allah seni iştir” Onlarsa: “Herkesin, tapmalarda, şarkı ve musiki eşliğinde dua etmesi zorunludur” diyorlar. Yine aynı şekilde kitapta: “Asla yemin etmeyin” denilmiştir. Onlarsa insanların kendilerine boyun eğmesi için yemin etmenin gerekli olduğunu söylüyorlar. Yine kitapta: “Öldürmeyeceksin” ibaresi yer almaktadır. Onlarsa savaşta, mahkemede insan öldürülebileceğini, daha doğrusu öldürülmesi gerektiğini söylüyorlar. Yine kitapta: “Benim dinim ruhtur, hayattur. Ekmekle beslendiğim gibi onunla beslenirim” denilmektedir. Onlarsa şöyle diyorlar: “Şarabın içine ekmek doğranıp, bu ekmek parçaları üzerine belli dualar okununca ekmekten et, şaraptan da kan olur. Bu ekmeği yiyip, şarabı içmek ruhun kurtuluşa ermesi için gereklidir.”

Küçük pelerinli şeytanın gözleri parlıyor, sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu.

Velzevul bunları dinledikten sonra: “Çok iyi”, dedi ve gülümsedi. Onunla birlikte tüm şeytanlar da katıla katıla güldüler.

V

Velzevul keyifli keyifli:

—Demek dünyada eskiden olduğu gibi zina edenler, soyguncular, katiller var? dedi.

Şeytanların mutlulukları yüzlerinden okunuyordu. Hepsini Velzevul’a bildiklerini anlatmak için can atıyordu.

Bir tanesi:

—Eskisi gibi değil, daha fazla, dedi.

Bir diğeri:

— Zina edenler cehennemdeki koşullara sığmaz oldu, diye çılglık attı.

Üçüncüsü:

—Şimdiki soyguncular eskilerine taş çıkartıyor, diye bağırdı.

Döndüncüsü:

—Katillere odun yetiştiremez olduk, dedi.

Velzevul:

—Hep bir ağızdan konuşmayın. Kime sorarsam o cevap versin. Zina işlerine kim bakıyorsa çıksın anlatsın bakayım. Birçok kadınla ilişkiye girmeyi, kadınlara şehvetle bakmayı yasak eden o adamın ümmetine bu işi nasıl yapıyorsunuz? diye sordu.

O an, çatlak yüzlü, boyuna birşey çiğneyen sulu ağızlı, kadını andıran bir şeytan kıcı üstünde sürünerek öne doğru çıktı ve:

—Ben, dedi.

Sonra dizlerini bükerek oturdu, başını yana eğdi, ucu püsküllü kuyruğunu sallayarak, ince bir sesle anlatmaya başladı:

—Bu işi senin cennette kullandığın o eski usulle ve de kilise usulüyle yapıyoruz. Bu işi kilise usulüne göre şöyle yapıyoruz. Gerçek evlilik bir kadınla erkeğin birleşmesi olmasına rağmen bunun böyle olmadığını söylüyoruz. Gerçek evlilik, güzel elbiseler giyip, bu iş için düzenlenmiş büyük bir binaya giderek, orada bu iş için özel olarak hazırlanmış başlıklar giymek, şarkılar eşliğinde bir masanın etrafını üç defa dolaşmaktır, diyoruz. Gerçek evliliğin böyle olması gerektiğini telkin ediyoruz. Buna kanan insanlar, bu şartları taşımayan birleşmenin, kendilerini bağlamadığını, yalnızca bir zevk veya sağlık açısından giderilmesi gerekli bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorlar. Bunun için son derece umursamaz bir şekilde bu işe kendilerini kaptırıyorlar. Efendim! Cennette uyguladığınız, yasak meyve ve merak usulünü de kullanarak çok parlak başarılar elde ettik. İnsanlar yüzlerce kadınla düşüp kalktıktan sonra, yine namusluca evlenebileceklerini düşünerek evleniyorlar ama sapıklık içlerine işlediği için aynı şeyi kilise evliliğinden sonra da devam ettiriyorlar. Sonra bu kilise evliliği kendilerine biraz sıkıcı gelince küçük bir masa etrafında ikinci defa dönüyorlar ve ilk evlilik böylece hükümsüz sayılıyor.

Kadını andıran şeytan bunları söyledikten sonra sustu. Ağzını dol-duran salyaları kuyruğunun ucuyla silerek başını öbür tarafa çevirip, gözlerini Velzevul'a dikti.

VI

Velzevul: "Bunun çok sade ve çok güzel bir usul" olduğunu söyledikten sonra: "Peki soygunculara kim bakıyor," dedi.

O an, kıvrık boynuzlu, pala bıyıklı, kocaman pençeli, iri yarı bir şeytan ileri doğru çıkarak:

—Ben, dedi.

Bunun üzerine Velzevul dedi ki:

—Cehennemi yıkan o adam, insanlara gökteki kuşlar gibi yaşamayı öğütlüyor; gömleğinizi alana kaftanınızı da verin, diye buyuruyor; insanın kurtuluşu için malını mülkünü dağıtması gerekir diyordu. Bu sözleri işiten birini nasıl soygunculuğa sürüklüyorsunuz?

Pala bıyıklı şeytan, çalılımlı çalılımlı konuşmaya başladı:

—Biz bunu sizin Saul'un kral oluşunda uyguladığınız usulle yapıyoruz. İnsanlara birbirlerini soymamaları gerektiğini değil de birisinin kendilerini soymasına ses çıkarmamaları gerektiğini aşıyoruz. Yalnız bizim usulümüzün yeni bir yönü var. Biz soyguncunun rahat rahat insanları soyabilmesi için onu kiliseye götürüyoruz, başına bir şapka geçiriyoruz, vücudunu zeytin yağıyla yağlıyoruz. Allah ve İsa adına yağlanan bu adamı kutsal kişi ilan ediyoruz. Böylece kutsal sayılan bu soyguncu insanları istediği gibi soyuyor. Tabii bu işi yalnız yapmıyor, yardımcıları, yardımcılarının yardımcıları halkı soymada ona yardım ediyorlar. Ayrıca kimi yerlerde, çalışmayan azınlık, kanunlar çıkarak, yağlanmadan da çalışan çoğunluğu soyabiliyor. Böylece soygunculuk tıpkı yağlananların ülkesinde olduğu gibi, yağlanmayanların ülkesinde de sürüp gidiyor. Efendim sizin de gördüğünüz gibi kullandığımız usul aslında eski bir usul. Fakat biz bu usulu daha genel, daha gizli, daha yaygın ve daha sürekli bir hale getirdik. Bu usul daha genel çünkü, insanlar eskiden kendi iradeleriyle seçtikleri adama boyun eğiyorlardı. Şimdi kendi seçtikleri bir adama değil rastgele birine boyun eğiyorlar. Bu usul daha gizli çünkü, artık soyulanlar vergiler, özellikler de vasıtasız vergiler yüzünden soyguncuların yüzlerini görmüyorlar. Bu usul daha yaygın çünkü; Hristiyan milletler yalnızca

kendi adamlarını soymakla kalmayıp bir sürü usullerle, özellikle de Hristiyanlığı yaymak bahanesiyle, tüm yabancı milletleri soyuyorlar. Şimdi bu yeni usul, kamu ve devlet borçları sistemi sayesinde daha yaygın bir hale geliyor. Şimdi yalnızca yaşayan insanlar değil, gelecek nesiller de soyuluyor. Bu soyguncular kutsal kişiler olduğu ve insanlar onlara karşı gelmeyi göze alamadıkları için bu usul daha sürekli ve kalıcı oluyor. Baş soyguncu bir defa zeytinyağı ile kalıcı oluyor. Baş soyguncu bir defa zeytinyağı ile yağlandı mı insanları istediği zaman, istediği kadar soyabiliyor. Bir keresinde bu yöntemin gücünü denemek için Rusya'da aptal, cahil ve kötü kadınları birbiri ardısıra tahta geçirdim. Bu kadının kanunlara göre hiçbir sultanlık hakkı olmadığı gibi aynı zamanda ahlaksız ve katildiler. Fakat yağlanmış oldukları için, aynı durumdaki diğer kadınları cezalandırdıkları gibi onları cezalandırmadılar. Burun deliklerini yırtmadılar, otuz yıl boyunca onlara kölece boyun eğdiler. Onların sayısız aşıklarının, kendi mallarını mülklerini ve de hürriyetlerini çalmalarına hiç ses çıkarmadılar. Öyle ki açık açık yapılan soygunculuklar, yani kese, beygir, elbise çalmak gibi şeyler, makam-mevki sahibi insanların kanun yoluyla yaptıkları soygunculuklar yanında solda sıfır kaldı. Bu şekilde soyguncuların ceza görmemesi ve bu işin çok kolay olması yüzünden insanların başlıca ülküsü soygunculuk oldu ve soyguncular kendi aralarında "Sen daha çok soydun, ben daha az soydum" diye savaşıp hale geldiler.

VII

Velzevul: "Çok güzel. Peki adam öldürme işi ne durumda, bu işe kim bakıyor?" diye sordu.

O anda ağzından dişleri fırlamış, sivri boynuzlu, kalın kuyruklu, kankırmızı yüzlü bir şeytan ileri çıkarak:

—Ben, dedi.

—Söyle bakayım. "Kötülüğe kötülükle karşılık verme, düşmanlarını sev" diyen adamın ümmetini nasıl katil yapıyorsun?

Kankırmızı şeytan cırtlak bir sesle cevap verdi:

—Bu işi eski usulle yani insanlardaki açgözlülük, çekişme, tikslenme, intikam ve böbürlenme duyguları uyandırarak yapıyoruz. İnsanların öğretmenlerine, adam öldürenlerin, herkesin gözü önünde öldürülmeleri gerektiğini telkin ediyoruz. Bu usul başlangıçta bize çok ka-

til vermiyor ama sonrası için çok sayıda katil hazırlıyor. Bize en çok katil sağlayan, kilisenin yanılmazlığını, Hristiyan evliliğini, eşitliği yayan yeni mezhebin hükümleridir. Kilisenin yanılmazlığı hükmü eskiden bize pek çok katil sağladı. Kendilerini yanılmaz kilisenin üyeleri sayan insanlar, dini kendi yorumlarına ters yorumlayan insanların halkı baştan çıkardığını, buna göz yummanın bir cinayet olacağını, bunun için de bu gibi insanları öldürmenin sevap olduğunu söylerlerdi. Böylece yüzbinlerce insanı yakarak öldürürlerdi. İşin komik tarafı, gerçek dini anlamaya başlayan, bizim baş düşmanımız olan bu insanlar şeytanların uşağı olarak nitelenir. Oysa ki insanları diri diri yakan, bu şekilde Allah'ın emrini yerine getirdiklerini sanan, bu kutsal (!) kişiler, bizim en sadık uşaklarımızdır. Şimdilerde ise bize en çok katil sağlayan Hristiyan evliliği ve eşitliği inancıdır. Hristiyan evliliği en başta bize, karı-kocanın birbirlerini ve çocuklarını öldürmelerini sağlıyor. Bu şekilde evlenen çiftler, birbirinden sıkılınca birbirlerini öldürüyor. Kilise evliliğinin haricindeki birleşme evlilik olarak kabul edilmediği için, kadınlar da bu birleşmeden meydana gelen çocuklarını öldürüyor. Bu tür öldürmeler, her zaman görülebilen öldürmeler artık. İnsanların eşitliği hükmünden kaynaklanan cinayetler ara sıra olur, ama bir olursa tam olur. Bu hükme göre insanlar kanun önünde eşittir. Sömürülen insanlar bunun yalnızca soyguncuların insanları daha kolay soymaya yaradığını, kendilerine bu imkanı vermediğini anlayınca öfkelenip soygunculara saldırıyorlar. İşte o zaman karşılıklı cinayetler başlıyor, bir anda binlerce insan ölüyor.

VIII

—Ya savaştaki öldürmeler? İnsanları kardeş sayan, düşmanlarınızı sevin, diyen o adamın ümmetini buna nasıl sürüklüyorsunuz?

Bu soru üzerine kankırmızı yüzlü şeytan sırıttı. Ağzından alev püskürterek, kalın kuyruğunu keyifli keyifli sırtına vurdu:

—Bu işi şöyle yapıyoruz: Her millete, kendisinin yeryüzündeki milletlerin en üstünü olduğunu aşıyoruz. Almanlar: "Deutschland über alles"* diyor, her millet (Fransa, İngiltere, Rusya) "Biz en üstünüz" diyor. Böylece her millet, diğer milletlere kendilerinin hükmet-

*Almanlar herkesten üstündür.

mesi gerektiğine inanıyor. Herkes böyle düşündüğü için her ülke, komşusunun tehlikeli olabileceğinden korkuyor ve savunma hazırlıkları yapmaya başlıyor. Bir tarafın savunmaya hazırlandığını gören öbür taraf daha fazla hazırlık yapıyor. Artık öyle bir hale geldiler ki, bizlere “katil” diyen o adamın dinine inanan tüm insanların belli başlı işi insanları öldürmek ve bunun için hazırlıklar yapmak.

IX

Velzevul biraz sustuktan sonra: “Bak, bu zekice bir buluş,” dedi. “Peki, yalanı yutmayan bu bilgin insanlar nasıl oldu da, kilisenin dini bozduğunu görüp, onu aslına döndürmeliler?”

O anda pelerinli, düz yassı alınlı, elleri ve ayakları ipince, kepçe kulaklı, mat siyah tenli bir şeytan ileri doğru çıkıp, kendine güvenen bir eda ile;

—Bunu yapmaya güçleri yetmez, ellerinde böyle bir imkan yok, dedi.

Pelerinli şeytanın çalımından hoşlanmayan Velzevul sert sert:

—Niçin, diye sordu.

Pelerinli şeytan Velzevul’un sert ve bağırarak konuşmasına hiç kulak asmadı. Telaşsız bir şekilde, diğer şeytanlar gibi diz çökerek değil de bağdaş kurarak oturdu. Sonra hiç kekelemeden, yavaş yavaş, ölçülü bir üslupla konuşmaya başladı:

—Bunu yapabilmeleri mümkün değil, çünkü ben onların dikkatlerini bilmeleri gereken şeylerden uzaklaştırıyor, hiçbir zaman gereği gibi öğrenemeyecekleri lüzumsuz bilgiler üzerine çekiyorum.

—Bunu nasıl beceriyorsun?

—Bunu yer ve zamana göre çeşitli şekillerde yapıyorum. Eskiden teslisle ilgili ayrıntıları, İsa’nın soyu soku, özellikleri, Allah’ın sıfatları gibi meseleleri bilmenin çok önemli olduğunu onlara telkin ediyordum. Onlar da bu meseleler üzerinde uzun uzun düşünüyor, tartışıyor ve birbirine küsüyorlardı. Bu konular onları o kadar oyalıyordu ki, ne nasıl yaşadıklarına bakıyorlar, ne de İsa’nın hayatın anlamı hususunda söylediklerini düşünüyorlardı. Sonunda herşeyi birbirine karıştırdılar. Öyle ki ne söylediklerini kendileri bile anlamaz oldular. Sonra ben onlara, bin yıl önce Yunanistan’da yaşamış Aristo adlı bir adamın düşüncelerinin, öğrenilmesi gereken çok önemli şeyin altın

yapmaya yarayan taşı, tüm hastalıkları iyi eden, insanları ölümsüz kılan iksiri bulmak olduğunu söyledim. En bilgeleri bile kafalarını bunlara yormaya başladı. Bunlarla ilgilenmeyen kişilere de en mühim meselenin dünyanın mı güneş etrafında, yoksa güneşin mi dünya etrafında döndüğünü bilmek olduğunu telkin ettim. Dünyanın güneş etrafında döndüğünü öğrenip, dünyanın güneşe kaç milyon verst uzakta olduğunu hesap edince çok sevindiler. Yıldızların sonsuz olduğunu, bunlar arasındaki mesafelerin hesaplanmakla bitmeyeceğini, bu gibi şeyleri bilmenin hiçbir faydası olmadığını bildikleri halde bunları çözebilmek için daha büyük bir azimle çalışmaya başladılar. Ayrıca onlara sonsuz sayıda olan bitki ve hayvanların nasıl meydana geldiğini bilmenin çok büyük bir öneme sahip olduğunu öğütledim. Gerçi bunları bilmek onların bir işine yaramazdı. Bitki ve hayvanlar da yıldızlar gibi sonsuz olduğu için bunları tam olarak bilmeleri mümkün değildi, ama onlar olanca kuvvetlerini bu gibi şeyleri bilmek için harcıyorlardı. Bu soruların birisini çözdükleri zaman karşlarına daha çok soru çıkıyor, bu da onları çok şaşırtıyordu. Gerçekte, bilmedikleri şeylerin alanı gittikçe artıyor, araştırılan hususlar daha karmaşık bir hal alıyor, bu araştırmalar neticesinde elde edilen bulguların hayata uygulanamazlığı gittikçe daha çok artıyor ama onlar yine de hiç yılmıyor, uğraşmalarının önemli olduğuna yüzde yüz inanıyorlar. Sadece zenginlerin eğlencesine veyahut yoksulların daha yoksul olmasına yarayan bu bilgeleri araştırmaya, yazmaya, bastırmaya, tercüme ettirmeye devam edip duruyorlar. Bütün bunlara ilaveten, onların işine yarayacak biricik şeyi; İsa'nın öğrettiği hayat prensiplerini anlamasınlar diye onlara, peygamberlerin hayatın kanunlarını bilemeyeceklerini, tüm dinlerin boş bir inanç ve yanılma olduğunu, hayatın kanunlarını bilebilmenin tek yolunun, benim uydurduğum, insanların yaşayışını inceleyen sosyoloji bilimiyle mümkün olabileceğini aşıyorum. Onlar da İsa'nın dini doğrultusunda yaşayacakları yerde, insanların yaşantılarını öğrenmekle, bundan birtakım prensipler çıkarmakla uğraşıyor, daha iyi yaşamak için bu uyduruk şeylerin kendilerine yeteceğini sanıyorlar. Onlara, yanılğaları daha bir artsın diye kiliseye benzer birşey daha telkin ediyorum.

Diyorum ki: "Bilginin bilim temeline oturtulması lazımdır." Onlar da tıpkı kilise gibi, bilimi de yanılmaz sayıyorlar. Kendini bilim adamı

gören kimi adamlar, bilimin yanılmazlığına inandığı için, söyledikleri lüzumsuz ve çoğunlukla saçma olan bu budala sözleri mutlak gerçekler olarak ilan ediyorlar.

İşte bu yüzden şunu kesin olarak söyleyebilirim: Bu adamlar, benim uydurduğum bilime kul köle olduğu müddetçe, bizleri az kalsın yok edecek olan o adamın dinini hiç bir zaman anlamayacaklar.

X

Velzevul: “Mükemmel! Teşekkür ederim. Hepiniz mükafaatı hak ettiniz, sizleri gereği gibi ödellendireceğim,” dedi.

O anda, geri kalan renk renk, irili ufaklı, eğri bacaklı, şişman ve sıska şeytanlar:

—Bizleri unuttunuz efendim, diye bağırmaya başladılar.

Bunun üzerine Velzevul:

—Ya sizler ne yapıyorsunuz? diye sordu.

Hepsi birden ileri çıkarak şöyle bağıştılar:

—Ben teknik gelişmeler şeytanıyım.

—Ben iş bölümünün.

—Ben taşıt ve ulaştırmanın.

—Ben kitap baskıcılığının.

—Ben güzel sanatların.

—Ben tıbbın.

—Ben kültürün.

—Ben eğitimin.

—Ben ahlakın.

—Ben uyuşturucu maddelerin.

—Ben hayır işlerinin.

—Ben sosyalizmin.

—Ben feminizmin.

Velzevul bu gürültü karşısında:

—Hep bir ağızdan konuşmayın, diye bağırdı. Sonra teknik ilerlemeler şeytanına dönerek:

—Sen ne iş yapıyorsun, diye sordu.

—Ben, insanlara, bir çok yeni şeyi ne kadar çabuk yaparlarsa kendileri için o kadar iyi olacağını telkin ediyorum. Böylece insanlar, hayatlarını, yapanların hiçbir işine yaramayan, diğer insanların da satın

alması mümkün olmayan çeşit çeşit şeyler yapmak için harcıyorlar. Bu şeylerin üretimi gün be gün artmaktadır.

Velzevul daha sonra iş bölümü şeytanına dönerek:

—Peki, ya sen, diye sordu.

—Ben, insanlar değil de, makineler daha hızlı üretim yaptığı için onlara insanların makineleşmesinin gerektiğini telkin ediyorum. Onlar söylediğimi yapınca da, makineleşen insanlar kendilerini bu hale getirene düşman oluyorlar.

Velzevul:

—Bu da güzel, dedikten sonra taşıt ve ulaştırma şeytanına dönerek:

—Ya sen, diye sordu.

—Ben, insanlara bir yerden başka bir yere çok çabuk varmanın kendileri için daha iyi olacağını telkin ediyorum. Onlar da buldukları yerde hayatlarını düzenleyecek yerde bol bol yer değiştirip, vakit kaybediyorlar. Saatte 50 km, hatta daha fazla hız yapabildikleri için havalarından yanlarına yaklaşılmıyor.

Velzevul ona da iltifat etti.

Sonra kitap baskıcılığı şeytanı ileri çıkıp, işinin dünyada yapılan bir sürü iğrenç ve budalaca işleri elden geldiği kadar çok sayıda insana yaymak olduğunu söyledi.

Daha sonra güzel sanatlar şeytanı işinin, insanları avutmak, yüce duygular uyandırmak bahanesiyle onları kötülüğe sevk etmek olduğunu söyledi.

Ardından tıp şeytanı, işinin, insanlara kendileri için en önemli şeyin sağlık olduğunu, herkesin her şeyden önce sağlığı için kaygılanması gerektiğini, telkin ederek onları sürekli bu şekilde oyalamak olduğunu söyledi.

Kültür şeytanı, diğer şeytanların idare ettikleri tüm işlerin insanı mutlu kılacak şeyler olduğunu, bunlardan faydalanan kişilerin üstün insan olacağını onlara telkin ettiğini anlattı.

Eğitim şeytanı, insanlara, kötü yaşayarak, hatta iyi yaşamının ne demek olduğunu bilmeyerek çocuklarına iyi yaşama yolunu öğretebileceklerini telkin ettiğini açıkladı.

Ahlak şeytanı, kendileri kötü oldukları halde, kötü insanları nasıl yola getireceklerini onlara öğrettiğini izah etti.

Uyuşturucu maddeler şeytani insanların, kötü yaşantının verdiği acılardan kurtulup daha iyi yaşamaya çalışmalarını engellediğini, onlara şarap, esrar, tütün, morfin gibi maddelerle kendilerini uyuşturmanın daha doğru olduğunu öğrettiğini söyledi.

Hayır işleri şeytani insanları yüce bir toplum düzeni adına kandırdığını, böylece sınıflar arasında düşmanlık başlattığını söyleyerek övündü.

Feminizm şeytani kadın ve erkek arasına ayrılık ve düşmanlık soktuğunu söyledi.

O sırada öbür şeytanlar da Velzevul'a doğru sürünerek:

—Ben konfor şeytanıyım! Ben moda!... diye ciyak ciyak bağırıyorlardı.

Tüm bu söylenenlerden sonra Velzevul:

—İnsanların hayat görüşü yanlış olunca, aleyhimizdeki herşeyin lehimize döndüğünü bilmeyecek kadar beni aptal mı sanıyorsunuz, diye bağırды.

Sonra kahkahalarla gülerек:

—Yetişir. Hepinize teşekkür ederim, dedi.

Daha sonra kanatlarını çırparak ayağa fırladı. Tüm şeytanlar Velzevul'un etrafında halka oldular. Halkanın bir ucunda küçük pelerini şeytan, diğer ucunda bilim şeytani vardı. Tüm şeytanlar gülerек, çığlıklar atarak, ısıklıklar çalarак, tıslayarak, kuyruklarını sallayıp yere vurarak oynamaya Velzevul'un etrafında dönmeye başladılar. Velzevul ise kanatlarını açıp kapayarak ve de bacaklarını alabildiğine kaldırarak ortada raks ediyordu.

Yukarıdan ise bağırışlar, inleyişler, ağlayışlar ve dış gıcirtuları geliyordu yalnız.

Üç ihtiyar

Dua ettiğinizde putperestler gibi boş sözleri tekrarlayıp durmayın. Onlar laf kalabalığı ile seslerini duyurabileceklerini sanırlar. Siz onlara benzemeyin. Çünkü Allah sizin ihtiyacınızı, siz ondan istemeden önce bilir.

(Matta, VI, 7-)

Bir zamanlar bir Metropolit* gemiyle Arhangelsk şehrinden Solovk'a gidiyordu. Gemide yolcular arasında sofular da vardı. Bazıları yatıyor, bazıları kahvaltı ediyor, bazıları da grup grup oturmuş sohbet ediyordu. Hava açıldı. Hafiften esen rüzgar gemiyi hiç sallamıyordu.

Metropolit güverteye çıktı. Bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Geminin burnuna doğru gittiğinde, bir grup insanın orada toplanmış olduğunu gördü. Bir köylü, eliyle denizi işaret ediyor ve birşeyler anlatıyordu. Metropolit bunu görünce durup, köylünün gösterdiği yere baktı. Fakat hiçbir şey görünmüyordu. Sadece deniz pırl pırl yanıyordu. Metropolit konuşulanları dinlemek için biraz yaklaştı. Köylü metropoliti görünce hemen şapkasını çıkarıp, konuşmayı kesti. Etrafındakiler de aynı şekilde şapkalarını çıkararak onu saygıyla selamladılar.

Metropolit selamlarını aldıktan sonra:

—Rahatsız olmayan kardeşler. Ben de anlatılanları dinlemeye geldim, dedi.

*Ortodokslarda patrikten sonra gelen ve bir bölgenin din işlerine başkanlık eden din adamı.

Grup içinde bulunan pişkin bir tüccar ortaya atılarak:

—Köylü bize ihtiyarları anlatıyordu, diye konuşmaya başladı.

Metropolit:

—Hangi ihtiyarlar? diye sordu. Sonra da yan taraftaki bir sandık üzerine oturup, köylüden anlatmasını istedi. Gösterdiği yeri merak ettiğini söyledi. Köylü tekrar gösterdiği yere dönerek:

—İşte orada bir adacık var ya. O adacıkta ihtiyarlar yaşıyor ve nefislerini arındırmak için çalışıyorlar.

Metropolit: “Hani, adacık nerede?” diye sordu.

—Elimin doğrultusunda bakın. Orada küçük bir bulut var. Bulutun biraz solunda, alt tarafına doğru şerit gibi birşey görünüyor, işte orada.

Metropolit bakıyor bakıyor ama hiçbir şey göremiyordu. Sadece denizin hafif dalgaları görölüyordu. Üstelik metropolit uzaklara bakmaya da alışık değildi.

—Göremedim. Nasıl ihtiyarlar oturuyor orada.

—Allah adamları. Onlar için söylenenleri duymuştum ama kendilerini görmek kısmet olmamıştı. Nihayet geçen yaz gördüm.

Köylü mesleğinin balıkçılık olduğunu, birgün balığa çıktığında bu adaya düştüğünü anlatmaya başladı: Sabaha doğru adacığı görmek için kalkmış. Sonra bir kulübe görmüş ve yaklaşmış. Kulübenin yanında bir ihtiyar varmış. Kulübeden de iki ihtiyar çıkmış. Üçü de balıkçının yanına gelmişler. Onu yedirip içirmişler. Üstünü başını kurutmuşlar. Kayıgını onarmada kendisine yardım etmişler.

Metropolit:

—Nasıl adamlardı? diye sordu.

—Bir tanesi küçüktü. Kamburu çıkmıştı. Üstünde yırtık pırtık bir cübbe vardı. Herhalde yüz yaşının üstündeydi. Sakalının beyazı yeşile dönmeye başlamıştı. Hep gülümseyen, nur yüzlü bir ihtiyar. Öbürünün boyu ondan biraz daha uzun. O da oldukça yaşlı. Onun da üstünde yırtık pırtık bir kaftan var. Top sakalı sarıya çalan bir şekilde ağarmış. Ama yine de güçlü kuvvetli. Kayıgını kova çevirir gibi tetis çevirdi. Yardım etmeme bile izin vermedi. Neşeli bir ihtiyar. Üçüncüsü uzun boyluydu. Sakalları bembeyaz, kar gibiydi. Dizlerine kadar uzanıyordu. Kaşları çatıktı ve gözlerinin üstüne geliyordu. Belinde bir peştemal vardı.

Metropolit:

—Seninle ne konuştular?

—Birbirleriyle çok az konuşuyorlar. Genelde susuyorlar ve sürekli çalışıyorlar. Fakat biri bakınca diğeri hemen anlıyor. Ben en uzun olana çoktan beri mi burada yaşadıklarını sordum. Hemen kaşlarını çatı. Öfkelenmiş gibi homurdandı. Ufak tefek olanı ise bu hareketi üzerine onun elini tutup gülümsedi. O da biraz yumuşadı. En yaşlısı sadece “Bizi bağışla Allah'ım” dedi ve gülümsedi.

Köylü konuşurken gemi adalara daha çok yaklaşmıştı. Tüccar:

—İşte bakın. Şimdi daha net görünüyor. Bakmak ister misiniz efendi hazretleri? dedi.

Metropolit kafasını kaldırdığında siyah şerit biçimindeki adacığı gördü. Sonra dönüp dümencinin yanına gitti:

—Şu uzaktaki adacığın adı ne?

—Adı yok. Buralarda öyle pek çok adacık var.

—Orada sofu ihtiyarlar yaşıyor diyorlar, doğru mu?

—Öyle diyorlar ama doğru mu değil mi bilmiyorum. Balıkçılar gördüklerini söylüyorlar ama onlara da pek inanılmaz ki.

—Ben adada durup onları görmek istiyorum. Bunu sağlayabilir misiniz?

—Gemi oraya kadar gitmez. Ancak kayıkla gidebilirsiniz. Kaptana sormak lazım.

Bunun üzerine kaptanı çağırdılar ve metropolit:

—Şu ihtiyarları görmek istiyorum, beni oraya götürebilir misiniz? dedi. Kaptan onu düşüncesinden vazgeçirmek istedi.

—Götürmesine götürürüz. Fakat çok zaman kaybederiz. Haddim olmayarak söylüyorum ama gidip görmeye de değmez. Orada aptal insanlar yaşarmış işittiğim kadarıyla. Balıklar gibi hiçbir şeyden anlamaz, hiç konuşmazlarmış.

Metropolit:

—Ben görmek istiyorum. Emeğinizi öderim. Beni götürün, dedi.

Kaptan ister istemez kabul etti. Tayfalara emir verdi. Yelkenleri adaya doğru çevirdiler. Dümenci dümenini o tarafa doğru kırdı. Metropolit de geminin burnunda kendisi için konulan sandalyeye oturup izlemeye başladı. Bütün yolcular da oraya toplanmışlardı. Hepsisi adacığa bakıyordu. Gözleri keskin olanlar adanın taşlarını, kulübeyi, hat-

ta üç ihtiyarı gördüklerini söylüyor, birbirlerine gösteriyorlardı. Kaptan bir dürbün çıkarıp baktı ve sonra dürbünü metropolite uzattı:

—Gerçekten, orada, kıyıda, kocaman bir kayanın sağında üç kişi var, dedi.

Metropolit dürbünü alıp o tarafa çevirdi ve üç kişiyi gördü. Biri uzun, öbürü kısa, üçüncüsü hepten ufacık tefecik üç kişi kıyıda el ele tutuşmuş, öylece duruyorlar.

Kaptan metropolitin yanına gelerek:

—Efendi hazretleri. Geminin burada durması gerekiyor. İsterseniz sizi adaya kayıkla götürülim. Biz de demir atar sizi bekleriz, dedi.

Sonra halatı çözüp demir attılar. Yelkenleri indirdiler. Gemi biraz sallandı. Kayığı aşağı indirdiler, kürekçiler de içine bindi. Metropolite küçük bir merdivenle kayığa indi. Oradaki peykeye oturdu ve kürekçiler adaya doğru hızla ilerlemeye başladılar. Biraz ilerledikten sonra üç ihtiyarı gördüler. Uzun boylu olanda sadece beline sarılmış bir peştemal vardı. Öbür ikisinde de yırtık pırtık birer cübbe vardı. Üçü de elele tutuşmuş, duruyorlardı.

Kayık kıyıya varınca metropolit indi. İhtiyarlar onu görünce karşısında eğildiler. Sonra metropolit konuşmaya başladı:

—Allah adamları, nefsinizi arındırmaya çalıştığınızı ve insanlar için Allah'a dua ettiğinizi işittim. Ben de Allah'ın yardımıyla, İsa ümmetine dini öğretmekle görevliyim. Size de yardımcı olmak isterim.

İhtiyarlar susuyorlardı. Birbirlerine bakıp gülümsediler. Metropolit:

—Bana nefsinizi arındırmak için nasıl çalıştığınızı, Allah'a nasıl ibadet ettiğinizi söyleyin, dedi.

Bunun üzerine, orta boylu ihtiyar içini çekti. En yaşlı olanlarına baktı. Uzun boylu olan da kaşlarını çattı ve ihtiyara baktı. En yaşlı olan gülümseyerek:

—Ey Allah kulu, biz Allah'a nasıl ibadet edileceğini bilmeyiz. Sadece çalışır, kendimizi besleriz, deyince Metropolit:

—Peki Allah'a nasıl dua edersiniz? diye sordu.

En yaşlı ihtiyar devam etti:

—Deriz ki, siz üçsünüz, biz de üçüz, bize merhamet edin.

Sözleri biter bitmez üçü de başlarını gökyüzüne çevirip:

—Siz üçsünüz, biz de üçüz, bize merhamet edin, dediler.

Bu dua üzerine metropolit gülümsedi ve dedi ki:

—Teslis inancı üzerine birşeyler duymuşsunuz ama böyle dua edilmez. Size kanım kaynadı Allah adamları. Görüyorum ki Allah'a kendinizi sevdirmek istiyorsunuz. Fakat nasıl kulluk edeceğinizi bilmiyorsunuz. Dua ve ibadet böyle yapılmaz. Şimdi beni dinleyin ben size öğreteyim. Kafama göre konuşmayacağım. Allah kitabında nasıl öğretmişse size onu söyleyeceğim.

Metropolit, Allah'ın kitabında kendisini nasıl tanıttığını anlatmaya başladı. Onlara teslis inancının ne olduğunu açıklayarak dedi ki:

—İsa yeryüzündeki insanları kurtarmak için gönderildi. Duayı da şu şekilde öğretti. Dinleyin ve benim ardından tekrarlayın.

Daha sonra metropolit: “Ey Allah'ım” diye duaya başladı. İhtiyarlar bunu ayrı ayrı tekrar ettiler. Metropolit duaya “Sen göklerde sin” şeklinde devam etti. Fakat ihtiyarlar bunu tekrarlamadılar. Uzun boylusu, bıyıkları ağzını kapattığı için doğru söyleyemiyordu. En yaşlısı olanları da dişsiz olduğu için ağzında geveledi.

Metropolit bir defa daha tekrarladı. İhtiyarlar da onun ardından söylediler. Sonra metropolit bir taşın üzerine oturdu ve ihtiyarlar onun etrafına oturdular. Metropolitin ağzına bakıyorlar, ne söylese tekrar ediyorlardı. Bütün gün akşama kadar onlarla uğraştı Metropolit. Bir sözü on kere, yirmi kere söylüyor, ihtiyarlar da onun dediklerini tekrarlıyorlardı. Onlar şaşırınca Metropolit düzeltiyor, baştan alıyordu.

Metropolit Allah'ın duasını baştan sona öğretinceye kadar onların yanında kaldı. İhtiyarlar da onun dediklerini onunla beraber söyledikten sonra tek başlarına söylemeye çalıştılar. İlk önce orta boylular ezberledi ve okudu. Metropolit ona iki defa tekrarlattı. Sonra ötekiler de ezberledi ve okudu.

Hava kararmaya, ay doğmaya başlamıştı. Metropolit gemiye gitmek için kalktı. İhtiyarlarla vedalaştı. Onlar yine yerlere kadar eğildiler. Metropolit onları ayağa kaldırıp üçünü de öptü ve kendi öğrettiği gibi dua etmelerini söyledi. Sonra kayığa binip gemiye doğru yola çıktı.

Metropolit gemiye doğru giderken üç ihtiyarın öğrendikleri duayı tekrar ettiklerini duyuyordu. Gemiye yaklaştığında ihtiyarların sesleri artık duyulmaz olmuştu. Sadece ay ışığında bedenleri görülüyordu. Üçü de kıyıda duruyorlardı. Kısa olan ortada, ötekiler yandıydı.

Metropolit gemiye vardı. Güverteye çıkınca demir aldılar. Yelkenle-

ri açtılar. Rüzgar yelkenleri şişirdi ve gemi ileriye doğru hareket etti. Metropolit dümene doğru gitti ve adacığa bakmaya başladı. İhtiyarlar gözden kayboluncaya kadar baktı. Sadece adacık görünüyordu sonra o da kayboldu. Görünen tek şey ay ışığındaki yakamozlardı.

Din adamları ve yolcular yatmışlardı. Güvertede ses seda kesilmişti. Fakat metropolitin uykusu yoktu. Dümende tek başına oturuyor, hep adacığın kaybolduğu tarafa bakıyordu. İhtiyarları düşünüyordu. Duayı öğrendiklerinde ne kadar sevindiklerini hatırlıyor, onlara Allah sözünü öğrettiği için Allah'a şükrediyordu.

Deniz dalgalarıyla ısıtılar yansıtıyor, metropolit ise hep düşünüyordu. Birden, denizin üzerinde birşeyin beyaz beyaz parlayıp kumladığını gördü. Kuş mu, martı mı, yelkenli mi, kayık mı anlayamadı. Dikkatlice baktı ve:

—Bir kayık, yelken açmış bize doğru geliyor. Fakat bize çabuk yetişecek. Biraz önce çok uzaktaydı şimdi ise yakınımızda görünüyor. Hayret! Kayığa da benzemiyor. Fakat ardımızdan geliyor bizi takip ediyor, dedi kendi kendine. Ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Kayık dese değil. Kuş ya da balık da değil. İnsana benziyor ama çok büyük. Hem deniz ortasında insan olmaz ki. Metropolit ayağa kalkıp dümenciye yaklaştı:

—Bak şurada birşey var. Ne acaba? O ne kardeş? O ne? diye sordu. Fakat artık kendisi de görmüştü. İhtiyarlardı. Deniz üstünde koşuyorlar, beyaz sakalları nur gibi parlıyor, gemiye doğru geliyorlardı.

Dümenci birden ürperdi. Dümeni telaşla bırakıp avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

—Aman Allah'ım! İhtiyarlar ardımızdan geliyor. Hem de koşuyorlar!

Bağırmanı duyan yolcular birden dümene koşuştular. Herkes onlara bakıyordu. Üç ihtiyar elele tutuşmuş koşuyorlar, bir yandan da durmaları için el kol sallıyorlardı. Üçü de karada koşar gibi koşuyorlardı. Henüz gemi durmadan yetiştiler gemiye. Güverteye kadar yanaşıp başlarını kaldırdılar ve hep bir ağızdan konuşmaya başladılar.

—Ey Allah'ın kulu. Unuttuk. Öğrettiğin duayı unuttuk. Tekrarlar-ken biliyorduk ama biraz durunca bir kelimeyi atlادık. Sonra da hepsi uçup gitti. Aklimızda birşey kalmadı. Bize yine öğret.

Metropolit istavroz çıkardı. Sonra ihtiyarlara doğru eğilerek:

—Allah adamları. Sizin kendi duanız Allah'a ulaşır. Size öğretecek birşeyim yok benim. Siz sadece biz günahkarlar için dua edin, dedi.

Sonra metropolit ihtiyarların önünde yerlere kadar eğildi. İhtiyarlar biraz durup geri döndüler. Tekrar denizin üzerinde ilerlediler. Onların gittiği tarafta sabaha kadar bir nur parladı durdu.

İş, ölüm, hastalık

Güney Amerika yerlileri arasında şöyle bir hikaye anlatılır. Allah insanları ilk yarattığında onların çalışmaya, eve barka, giyim kuşama, yeme içmeye ihtiyaçları yoktu. Hepsi yüz yaşına kadar yaşar ve hastalık nedir bilmezlerdi.

Bir süre sonra Allah insanların yaşantısına bakınca, hayattan zevk almadıklarını gördü. Herkes kendini düşündüğü için sürekli birbirleriyle çekişiyorlar, bozuk bir düzen kurdukları için hayatı kendilerine zehir ediyorlardı. O zaman Allah: "İnsanlar tek başlarına, ayrı ayrı yaşadıkları için böyle oluyor" dedi ve bu durumu düzeltmek için onların çalışmaları gerektiğine karar verdi. Böylece insanlar soğuktan ve açlıktan olumsuz etkilenmemek için ev yapmak, toprağı ekmek, bitki yetiştirmek, ettiklerini toplamak zorunda kaldı.

Allah insanları ancak işin birleştireceğini düşünmüştü. Sonuçta insan tek başına ağaç kesemez, odunları taşıyamaz, ev ve araç yapamaz, mahsul kaldıramaz, kumaş dokuyup elbise dikemezdi. Onun için, çok çalışır, birarada olmak zorunda olurlarsa birbirlerine daha yakınlaşırlar, güzel güzel yaşarlardı.

Aradan belli bir zaman geçince Allah insanların yaşantılarını yeniden kontrol etti. Bir de baktı ki insanlar eskisinden daha kötü durumdadılar. Başka çareleri olmadığı için birlikte çalışıyorlar ama tam anlamıyla beraber değil. Değişik gruplara ayrılmışlar, her grup bir diğerinin işini elinden almaya çalışıyor, bu yüzden de birbirlerine engel çıkarıyorlar, birbirleriyle didişiyorlar, hem zamanlarını hem de güçlerini boşa harcıyorlardı.

Allah bu çarenin bir işe yaramadığını görünce insanların ölüm saatlerini kararlaştırdı. Eğer insanlar her an ölebileceklerini bilirlerse, ne zaman biteceği belli olmayan bu hayatın hay huyu yüzünden birbirlerine kızmaz, hayatı çekilmez bir hale getirmezlerdi.

Fakat bu da bir sonuç vermedi. Hayatlarında hiçbir iyileşme veya yenilik yoktu. Kuvvetli olanlar, ölümden yararlanarak birtakım insanları öldürüyor, bazılarını ölümlle tehdit ediyor, böylece zayıf olanları boyunduruk altına alıyorlardı. Güçlüler çalışmadığı için işsizlikten can sıkıntısı çekiyor, zayıflar çok çalıştığı için canları çıkıyor, bu çalışmaları sonunda yine de rahata kavuşamadıkları için güçlülere dış biliyorlardı. Herkes birbirinden korkuyor ve tiksiniyordu. Yani hayat katlanılması zor bir hale gelmişti.

Allah bu durumu düzeltmek için son bir çareye başvurdu ve insanlara çeşitli hastalıklar verdi. Eğer başlarında türlü türlü hastalıklar olursa birbirleriyle yardımlaşırlardı. Allah insanları bir müddet kendi halinde bıraktı. Sonra durumu kontrol etmek için insanlara bakınca, hastalıkların onları büsbütün birbirinden ayırdığını gördü. Güçlü olanlar, yani insanları zorla kendileri için çalıştıranlar, hastalandıkları zaman, bu insanları kendilerine bakmaya zorluyorlardı. Kısacası kimsenin kimseyi düşündüğü yoktu. Zayıf olanlar, yani zorla çalıştırılanlar öyle yoruluyorlardı ki kendi hastalıklarına bakamıyorlardı.

Hali vakti yerinde olanlar ise hastalar için bazı yerler açmışlar, ağızlarının tadını bozmasınlar diye bu zavallıları merhametli insanlardan uzakta, onlara tiksinti içinde para ile bakan kimselerin elinde ölüme terk etmişlerdi. Üstelik bazı hastalıkları bulaşıcı olarak görüyor, onlardan uzak durmaları bir yana onlara dokunanlara bile yaklaşmıyorlardı.

Bu durumu gören Allah, insanların acı çeke çeke saadeti bulmalarına karar verdi ve insanları kendi halinde bıraktı. Onlar da uzun bir müddet saadetin nerede olduğunu bilemeden yaşadılar. En sonunda birtakım insanlar çalışmanın, bir korkuluk veya kürek cezası gibi birşey olmayıp insanları birleştiren güz el birşey olduğunu anladılar. Yine her an kendilerini yakalayabilecek olan ölüm karşısında tutulacak tek mantıklı yolun, anlayış ve sevgi içinde yaşamak olduğunu kavradılar. Ayrıca hastalıkların ayrılışa değil insanları birbirine yaklaştırmaya bir vesile olduğunu farketmeye başladılar.

Aydınlık varoldukça, aydınlıkta dolaşın

I

Bu hikâye, İsa'nın doğumundan yüzyıl sonra, Roma İmparatoru Trajanus zamanında geçmiştir. O zamanlar İsa'nın talebelerinin talebeleri hayattaymış. Hristiyanlar, İsa'nın söylediklerini, Resullerin İşleri'nde anlatıldığı şekilde sıkı sıkıya tutarlarmış.

İnsanlar tek bir kalb, tek bir ruh taşıyormuş adeta. Hiç kimse kendi malına benim demezmiş. Aralarında herşey ortakmış. Havariler İsa'ya tam olarak inanır, böylece sürekli Allah'ın yardımına mazhar olurlarmış. Geçim sıkıntısı diye birşey yokmuş. Çünkü evi ve toprağı olanlar elinde avucunda ne varsa satar, parasını getirip havarilerin ayakları ucuna koyarlarmış. Onlar da bu parayı herkese ihtiyacı nispetinde dağıtırlarmış.

. İşte o zamanlarda Kilikya'nın Tars şehrinde Yuvenaliy adında Suriyeli, zengin bir mücevher tüccarı yaşıyormuş. Ana-babası kendi halinde yoksul insanlarmış. Fakat Yuvenaliy çalışkanlığı ve becerikliliğı sayesinde hem zengin olmuş, hem de hemşerileri arasında saygın bir konuma yükselmiş. Okumuş bir adam olmamasına rağmen birçok yer dolaşarak pekçok şey öğrenmiş. Zeki ve dürüst bir adam olduğu için herkes onu sever sayarmış. Roma imparatorluğu zamanında bütün ileri gelen kişilerin bağı olduğu dine inanır, putlara taparmış. Kilikya, Roma'ya uzak olmasına rağmen, Roma valisince idare edilirmiş. Roma'da meydana gelen herşey Kilikya'da büyük yankı uyandırır, valiler imparatorları taklit ederlermiş. Yuvenli henüz çocukken Neron'un hikayelerini dinlemiş. Akıllı bir adam olduğu için Roma dininde kut-sal diye birşey olmadığını herşeyin insan eseri olduğunu anlamış.

Çevresindekilerin çılğınca yaşayışları, hele Roma'daki yaşantı şekli onun canını çok sıkarmış. Gördükleri karşısında, içinde şüpheler uyanır ama bunu kendi cahilliğine vermiş. Evliymiş. Zamanla dört tane çocuğu olmuş, ama üçü küçük yaşta ölmüş. Yalnız bir tanesi, Yuliy, hayatta kalmış. Yuvenalij tüm sevgisini Yulliy'e veriyor, onun kendisi gibi acı çekmemesini istiyormuş. Yuliy onbeşini bitirince, onu ölmüş azatlı kölesinin oğlu Pamfiliy'le beraber bir filozofa felsefe dersleri okuması için göndermiş. Yuliy ve Pamfiliy aynı yaşta, yakışıklı gençlermiş. İkisi birbirleriyle can ciğer arkadaşarmış.

İki genç de çalışkan ve de ahlaklıymış. Yuliy en çok şiir ve matematikte, Pamfiliy ise felsefede başarılıymış. Pamfiliy öğreniminin bitmesine bir yıl kala hocasına gidip, Dafna'ya annesinin yanına gitmek zorunda olduğunu bildirmiş. Hoca zeki bir öğrencisini kaybedeceği için çok üzölüyormuş. Pamfiliy, öğrenimine devam etmesi için kendisine verilen öğütlere aldırılmayarak, dostlarının gösterdiği sevgi ve ilgiye teşekkür edip, onlardan ayrılmış.

Yuliy iki yıl sonra öğrenimini tamamlamış. Bu iki yıl içinde bir kere bile dostunu görmemiş. Derken birgün sokakta onunla karşılaşip, onu evine davet etmiş. Ona nerede ve nasıl yaşadığını sormuş. Pamfiliy aynı yerde annesiyle birlikte oturduğunu söylemiş. Sonra kimseye muhtaç olmadan, dostlarıyla herşeyi paylaşarak yaşayıp gittiklerini anlatmış. Bunun üzerine Yuliy ona:

—Herşeyi nasıl paylaşabilirsiniz?

—Çünkü bizler hiçbir şeyi kendi malımız olarak görmeyiz.

—Peki niçin böyle yaşıyorsunuz?

—Biz Hristiyanız da ondan.

—Ya öyle mi? İyi ama bana Hristiyanların çocukları bile öldürüp yediklerini söylemişlerdi. Olabilir mi böyle birşey? Sakın sen de böyle yapıyor olmasın?

—Bak dinle! Bizler sadece iyi bir insan olmaya çalışıyor, gündelik işlerle gereğinden fazla ilgilenmiyoruz.

—Fakat bir insan kendi malı olmaksızın nasıl yaşayabilir?

—Kardeşlerimiz bizim için, bizler de onlar için çalışıyoruz. Böylece geçinip gidiyoruz.

—Peki ama kardeşleriniz sizin çalışmalarınızdan faydalanır da sizin için çalışmaya yanaşmazlarsa?

—Bizim aramızda öyle kimseler bulunmaz. Dediğin gibi insanlar şatafatlı bir hayat sürmeyi sevdiği için, bizim yanımıza bile uğramaz. Bizim yaşantımız sade ve gösterişsizdir.

—Başkalarının sırtından geçinmeyi kendilerine ilke edinmiş, bedavacı insanlar her zaman bulunur.

—Elbette öyleleri de var. Biz onları seve seve bağrımıza basarız. Geçenlerde dediğin gibi biri geldi aramıza. Efendisinden kaçmış bir köle, ilkin gerçekten de bedavacılık ediyor kötü bir hayat sürüyordu, ama çok geçmeden yaşantısını değiştirip aramıza katıldı ve iyi bir kardeş oldu.

—Ya durumunu değiştirmeseydi n'olacaktı.

—Evet, öyleleri de var. İhtiyar Kiril, bizlere “Asıl bu tip insanlara en değerli kardeşlerinizmiş gibi davranın. Onları daha çok sevin” der.

—Böyle insanlar da sevilir mi canım?

—Herkesi sevmek lazımdır.

—Peki ama onlara istediklerini nasıl verebiliyorsunuz? Düşünüyorum da babam her isteyene, istediği şeyi verse, çok geçmeden sıfırı tüketir.

—Bilmem ki... Kendimize yetecek kadar elimizde birşeyler kalıyor. Eğer yiyecek ve giyeceğimiz olmazsa başkalarından istiyoruz. Onlar da veriyorlar. Fakat bu binde bir oluyor. Mesela benim bir kere başıma geldi. Bir gün çok yorgun olduğum için akşam yemeğini yemeden yatıp uyumuştum. Buna rağmen gidip kardeşlerden yemek istemeye de üşendim.

—Sizin nasıl yaşadığınızı bilemiyorum ama şuna inanıyorum ki insan elindekine sahip olmaz da onu her önüne gelene verirse sonunda acından ölür.

—Biz ölmüyoruz. Gel de kendin gör. Sıkıntıya düşmek şöyle dursun, elimizdeki şeyler bize yetiyor hatta artıyor.

—Peki ama nasıl oluyor bu?

—Bizler aynı dine inanan insanlarız. Herkes gücü nispetinde bu dini yaşamaya çalışır. Böyle bir hayat içinde olgunlaşmış insanlar olduğu gibi bu hayata yeni başlayan insanlar da vardır aramızda. İsa'nın örnek hayatı bize ışık tutar. Hepimiz onun yaşantısını taklit etmeye çalışır, saadeti yalnızca bunda görürüz. Aramızda ihtiyar Kiril'in karısı Pelageya gibi önde gidenler olduğu gibi arkada gelenler de vardır. Fa-

kat hepimiz aynı yolun yolcusuyuz. Önde gidenler, benlik duygusundan sıyrılmış, yeniden doğmak için kendilerini feda etmişlerdir. Böyle kimselerin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Kendilerini düşünmezler, ellerinde avuçlarında ne varsa ihtiyacı olana verirler. İnanç bakımından biraz daha zayıf olanlar ise herşeylerini vermez, kendilerini fakir gösterirler, kendilerini düşünürler. Giyecek ve yiyecekleri olmazsa kendilerini güçsüz sayarlar. Fakat onlar da insanlara birşeyler verirler. Bu yola yeni girmiş, imanen çok zayıf olan insanlar ise eskisi gibi yaşamaya devam ederler. Sahip olduklarının çok az bir kısmını başkalarına verirler. Ayrıca hepimizin putperestlerle bir kan bağı vardır. Birinin babası putperesttir. Oğluna acıyarak yardım eder. Bir diğerinin çocukları putperesttir anneleri Hristiyan'dır. Çocuklar annelerini düşünüp ona yardımda bulunurlar. Kadın da çocuklarının verdiği şeyleri alır başkalarına dağıtır. Kiminin kocası, kiminin de karısı putperesttir. İşte bu şekilde akrabalık bağları vardır birbirleriyle. Önde gidenler ellerindeki hepsini vermekte tereddüt etmezler. Fakat ellerindeki hepsini vermelerine gerek kalmaz. Bu şekilde fakir olanlar ihtiyaçlarını giderir ve dine sınıksız sarılırlar.

—Fakat böyle yaşayarak siz İsa'nın dininden ayrılıyor sadece görünüş itibarıyla ona bağlanmış oluyorsunuz. Herşeyinizi vermediğiniz müddetçe sizinle bizim aramızda ne fark kalır? Bence insan bir defa Hristiyanlığı kabul etti mi onun her emrini getirmeli, herşeyini dağıtıp yoksul kalmalıdır.

—Evet olması gereken odur. Sen de böyle yaşa.

—Sizler ne zaman böyle yaşarsanız, ben de böyle yaşayacağım.

—Biz birşeyi gösteriş olsun diye yapmayız. Yaptıklarımızı gösteriş olsun diye değil, inancımız gereği yaparız. Sana bu yaşayışını terk etmeni tavsiye ederken, yanımıza gelmeni söylerken gösteriş yapmak gibi bir düşüncem yok.

—İnancımız gereği de ne demek?

—Dinimize göre insan kötülüklerden ve ölümden sadece İsa'nın dini doğrultusunda yaşayarak kurtulabilir. Herkes bizim için ne derse desin biz bunlara aldırış etmeyiz. Biz birşeyi başkaları için değil, hayatı ve saadeti onda gördüğümüz için yaparız.

—İnsanın kendisi için yaşamaması mümkün mü? Kendimizi herkesten çok sevmeye, kendimiz için yaşama duygusunu Allah içimize

koymuştur. Sizler de dediğim gibi yapıyorsunuz aslında. Senin de dediğin gibi sizin aranızda da kendini düşünenler var. Onlar zamanla daha çok kendilerini düşünmeye başlayacaklar, dininizden gittikçe uzaklaşarak bizim yaptıklarımızın aynısını yapacaklar.

—Hayır. Bizimkilerin yürüdüğü yol başkadır. Bu yolda yürüyenler asla inanç bakımından zayıflamazlar, gittikçe kuvvetlenirler. Tıpkı odun atılınca ateşin sönmeyişi gibi. İşte dinin en önemli özelliği budur.

—Ben bu dinin ne olduğunu bir türlü anlayamıyorum.

—Bizim dinimizin temeli, hayatı İsa'nın anlattığı şekilde anlamaktır.

—Nasıl yani?

—Bak sana İsa'nın anlattığı bir kıssayı aktarayım: Zamanın birinde çiftçiler başkasının tarlasını ekip biçiyorlarmış. Elbette tarla sahibine de icar ödemeleri gerekiyormuş. Bu çiftçiler, "Tarlayı biz ekip biçiyoruz. Ne diye başkasına icar ödeyelim" diye düşünmüşler. Bir gün mal sahibi kiraları toplamak üzere çiftçilere bir adam göndermiş. Çiftçiler ise adamı kovmuş. Mal sahibi daha sonra bu iş için oğlunu göndermiş. Onu da öldürmüşler. İşte, hayatın Allah'a kul olmak için verildiğini bilmeyen bütün insanlar, hayatlarını dünyaperest bir anlayışa göre yaşıyorlar. İsa bizlere, tarladan elçiyi ve mal sahibinin oğlunu kovmayı salık veren bu dünyaperest anlayışa sahte din demiştir. İnsan şunu bilmelidir ki dünya tarlasını ekip biçmek, ondan faydalanmak kirayı vermeye bağlıdır. Aksi takdirde tarlayı terk etmek gerekir. Yaşamak, Allah'ın emrini yerine getirmek için çalışmaktır. Gerçek zevki burada aramak lazımdır. Allah'ın emrini yerine getirdiğimiz müddetçe hayattan zevk alırsınız. Bu zevki bizlere bağışlayan Allah'tır. Allah'ın emrini yerine getirmeye çalışmaksızın emek ağacından zevk yemişleri toplamayı düşünmek, çiçekleri sapından koparıp, toprağa köksüz dikmek gibidir. Biz buna inanır, bunu söyleriz. Bunun için hep gerçeklerin peşinde koşar, yalanlarla oyalanmayız. Bizim dinimiz, mutluluğun, Allah'ın emrini yerine getirmekte olduğunu söyler. Mutluluğu gelip geçici şeylerde aramak ve onlara bağlamak ne kadar budalaca bir düşüncedir. Nasıl ki tekerlek döndükçe onu oluşturan oklar da döner, işte aynen bunun gibi zevkler de Allah'ın emrinin yerine getirilmesine bağlıdır. Mutluluk ilahi tekerleğin dönmesinin bir sonucudur. İsa der

ki: “Ey sıkıntı çeken insanlar. Yanıma gelin. Derdinizin ilacı bendedir. Benim sözlerimi dinleyin. Hayatı benden öğrenin. Benim kalbim yumuşak olduğu için sözledim de yumuşaktır. Benim yüküm hafiftir. Huzura ermek isteyen yanıma gelmelidir.”

Yuliy, Pamfiliy’in bu konuşmalarını dinlerken kalbinde bir heyecan duymuş. Fakat Pamfiliy’in anlattıkları ona pek açık gelmemiş. Fakat onun gözlerinde samimiyet ve iyilik gördüğü için onun iyi bir insan olduğuna da inanıyormuş. Kâh Pamfiliy’in yalan söylediğini, kâh kendini kandırdığını düşünüyormuş. Pamfiliy yaşantılarını görmesi için Yuliy’i yanlarına davet etmiş. Ona: “Hoşuna giderse bizimle birlikte kalırsın” demiş.

Yuliy geleceğine söz vermiş ama gitmemiş. Hayatın hay huyuna kendini kaptırıp verdiği sözü unutmuş.

II

Yuliy’in babası çok zenginmiş. Biricik oğlunu pek sever, onunla avunur, bu yüzden ona verdiği paraya acımazmış. Yuliy de her zengin çocuğu gibi şatafatlı, başıboş, sefih bir hayat sürüyor, günlerini içki, kumar ve kadınlarla geçiriyormuş. Böyle bir hayat tarzı çok para istediği için Yuliy gün geçtikçe para yetiştirememeye başlamış. Birgün babasının yanına gidip, ondan kendisine daha çok para vermesini istemiş. Babası parayı vermiş ama bir güzel de fırça çekmiş oğluna. O suçlu olduğunu biliyor ama kabul etmek istemediği için sürekli babasına bağırıp çağırıyormuş. Yine parasının bittiği günlerden birinde içki arkadaşlarından biriyle dövüşüp onu öldürmüş. Olay valiye intikal edince, vali Yuliy’i tutuklama kararı almış. Bunun üzerine babası valinin yanına gidip yalvarıp yakararak, onu bağışlatmış. Yuliy eğlencelerine bir türlü para yetiştiremediği için bir arkadaşından ödünç para alıp, vaktinde borcunu ödeyeceğine söz vermiş. Bu arada sevdiği kız kendisinden hediye istiyormuş. Bu parayla inci bir gerdanlık almış. Bu kızın çok hoşuna gitmiş. Yuliy, kıza hediye almazsa onun bir zengine varacağını biliyormuş. Bu düşüncelerle annesinin yanına gidip, paraya ihtiyacı olduğunu bu para verilmediği takdirde kendini öldüreceğini söylemiş.

Bu duruma düşmesinin tek sorumlusunun babası olduğunu düşünüyormuş. Şöyle diyormuş kendi kendine: “Beni bu şatafatlı hayata

babam alıstırdı. Şimdi de benden parayı esirgiyor. Şu parayı baştan verseydi, hayatımı düzene koyar, böyle sıkıntıya düşmezdim. Fakat bana yeterli para vermediği için tefecilere başvurmak zorunda kaldım. Onlar da beni büsbütün yoldular. Zengin çocuğuna yaraşır bir hayat sürmek için elimde birşey kalmadı. Arkadaşlarımdan utanıyorum. Babam ise bunu bir türlü anlamak istemiyor. Beni bu hale düşüren babamdır. Eğer şimdi istediğim parayı vermezse kedimi öldüreceğim.”

Oğlunu şımarık büyütmiş olan anne, kocasının yanına gidip meseleyi anlatmış. Bunun üzerine baba oğlunu çağırıp, hem ona hem de karısına bağırınca, oğlu babasına kaba ve sert bir karşılık vermiş. Babası da hizmetçilerini çağırarak onu bağlayıp bir yere kapatmalarını emretmiş.

Yuliy babasına ve hayata lanet ediyor, bu kötü durumdan kurtulmak için tek çarenin ya kendini ya da babasını öldürmek olduğunu düşünüyor.

Annesi, Yuliy'in bu durumuna çok üzüyor, kimin suçlu olduğuna bir türlü karar veremiyormuş. Sevgili yavrusuna çok acıdığı için oğlunu bağışlatmak düşünceyle kocasına yalvarmaya başlamış ama o karısını dinlememiş. “Bu oğlanı sen şımarttın” diye çıkışarak onu dövmüş. Fakat kadın dayağı hiç umursamayarak oğlunun yanına gidip onu babasından af dilemeye ikna etmiş. İstedığı parayı gizlice kendisine vereceğine söz vermiş. Daha sonra oğlu babasının yanına gidip kendini bağışlaması için yalvarmış. Babası bir müddet bağırıp çağırdıktan sonra onu sürdüğü berbat hayatı bırakmak, kendisinin istediği zengin bir tüccar kızıyla evlenmek şartıyla affetmeye karar vermiş. Şöyle düşünmekteymiş: “Benden para, karısından da drahama* alınca düzenli bir hayata kavuşur. Eğer bunu yapacağına söz verirse onu bağışlarım. Şimdi ise birşey vermem. Bir suç işler işlemez onu valiye teslim ederim.”

Yuliy herşeye razı olarak serbest kalmış. Evleneceğine, kötü hayatı bırakacağına söz vermiş ama bunları yapmaya hiç niyetli değilmiş. Artık bu ev ona cehennem gibi geliyormuş. Babası kendisiyle konuşmuyor, onun yüzünden annesiyle ikide bir kavga ediyor, annesi de sürekli ağlıyormuş.

*Evlenmeden önce gelinin güveye verdiği para veya mal.

Bir gün sonra annesi oğlunu odasına çağırıp, kocasından aşırıldığı bir mücevheri gizlice ona vererek:

—Git bunu sat. Fakat burada değil, başka bir şehirde sat. İstediyini yap. Ben bunu mümkün olduğu kadar gizlemeye çalışırım. Eğer mücevherin olmadığı anlaşılırsa, suçu hizmetçilerden birinin üstüne atarım, demiş.

Bu sözler Yuliy'in içine işlemiş. Mücevheri almadan evden çıkıp gitmiş.

Nereye, niçin gittiğini kendi de bilmiyor, yalnız kalarak olanları ve olacakları düşünmek istiyor, bu şekilde sürekli yürüyormuş. Nihayet tanrıça Diana'nın kutsal ormanına ulaşmış. Issız bir yere varınca aklına ilk olarak Tanrıça Diana'dan yardım istemek gelmiş. Fakat artık Tanrılara inanmıyor, onlardan yardım beklenemeyeceğini biliyor-muş: "Bana Tanrılar da yardım etmezse kim eder?" diye düşünmüş. Yalnız başına kalmak hiç alışık olmadığı birdurummuş. Bu yüzden içi kararıyor, kendini tuhaf hissediyormuş. Fakat artık yapabileceği birşey de yokmuş. Vicdanının sesine kulak vererek, yaşantısını gözden geçirmeye başlamış. Sonuçta hareketlerinin yanlış, yaşantısının budalaca olduğunu farkederek, niçin bu durumlara düştüğünü ve gençliğine yazık ettiğini sorgulamaya başlamış. Hayatta zevklerin az, belaların çok olduğunu anlamış. Şimdi kendisinin yapayalnız olduğunu, iyiden iyiye hissediyormuş. Oysa ki eskiden onu seven bir anne-babası ve arkadaşları varmış. Artık kimse onu sevmiyor, herkese yük oluyormuş. Anne-babası onun yüzünden kavga ediyorlar, babası onu kendisinin kazandığı paraları döke saçaya harcayan bir oğul olarak görüyormuş. Arkadaşları ondan hiç hoşlanmıyor, bir an önce geberip gitmesini istiyorlarmış.

Ö sırada son görüşmelerinde Pamfiliy'in kendisini yanına çağırdığını hatırlamış ve onun yanına gitmeyi aklından geçirmiş. Sonra da bu derece ümitsiz bir durumda olup olmadığını sormuş kendine. Yine başına gelenleri düşünmeye başlamış. Kimsenin onu sevmediği düşüncesi, herkesin onun ölümünü isteyebilecek olması içini ürpertmiş. Kimsenin onu sevmediği doğruymuş ama o, kendini sevmeyenleri seviyor muymuş? Biraz duraksadıktan sonra hiç kimseyi sevmediğini anlamış. Nasıl sevebilirmiş ki? Ö acılar içindeyken herkes onun rakibi kesilmiş, ona kötü davranmış. Babası aklına gelmiş. Korkuyla kalbini

yoklamış. Onu da sevmiyormuş. Çünkü kendisini hapsedmiş ve hakaret etmiş. Onun için ona dış biliyormuş. Üstelik kendi saadeti için onun ölmesi gerektiğinin farkındaymış. Kendi kendine: “Hiç kimse-nin asla göremeyeceğini, öğrenemeyeceğini bilseydim, onu öldürüp kendimi kurtarabilseydim... N’olurdu?” diye düşünmüş. Sonra da hiç düşünmeden öldürebileceği cevabını vermiş. Bu sözleri içinden söylemiş ama yine de kendinden korkmaya başlamış. Annesi aklına geldiğinde: “Doğrusu onu sevemiyorum. Sadece acıyorum ona. Fakat bana yardım edebilecek tek insan o. Evet, ben bir canavarım, kovulan, kovalanan bir canavar... Tek farkım var, o da bu yalancı ve kötü dünyadan ayrılmak elimde. Canavar bunu yapamaz ama ben yapabilir, kendimi öldürebilirim. Babamdan tiksiniyor, hiç kimseyi de sevmiyorum. “Belki sadece Pamfiliy’i?” demiş. O an Pamfiliy’i hatırlamış. En son konuşmalarında Pamfiliy’in kendi dini üzerine, İsa’nın söylediği sözleri tekrarladığını ve: “Ey çile çekenler, ezilenler, hepiniz bana gelin. Ben derdinize çare olurum” dediğini anımsamış, “Acaba bu doğru mu?” demiş.

Pamfiliy’in uysal, korkusuz, şen yüzü gelmiş gözlerinin önüne. İçinden Pamfiliy’in sözlerine inanmak geliyormuş. Kendisi ile hesaplaşmaya devam etmiş: “Peki ama ben kimim, neyim? Saadet arayan bir insan. Saadeti eğlencede aradım bulamadım. Bütün diğerleri gibi. Hepsi rezillik içinde acı çekiyorlar. Gönlünde huzur olan insan niye başka şeylerin peşinde koşsun? Pamfiliy kendi gibi neşeli ve huzurlu insanların çok olduğunu, Allah’ın dini üzerine yaşayan bütün insanların da öyle olacağını söylemişti. Ya doğruysa? Doğru olsun olmasın beni ona çeken birşey var. Öyleyse ben de gideceğim.”

Yuliy bunlardan sonra bir daha eve dönmemeye karar vermiş. Hristiyanların oturduğu köye doğru yola çıkmış.

III

Yuliy, içi rahat, dinç, neşeli yürüyor, yürüdükçe de Hristiyanların hayatını gözünde canlandırıyor, Pamfiliy’in söylediklerini hatırlayarak ferahliyormuş. Güneş batmak üzereymiş. Biraz dinlenmek için oturmak istemiş. O sırada, yol kenarında oturmuş yemek yiyen biri ilişmiş gözüne. Yolcu olduğu belli olan bu adam, orta yaşlı, zeki görünümlüymüş. Zeytin, ekmek yiyormuş. Yuliy’i görünce gülümseyerek:

—Merhaba delikanlı. Daha yolumuz çok. Otur da dinlen biraz, demiş.

Yuliy teşekkür edip oturmuş. Adam ona nereye gittiğini sormuş.

Yuliy de:

—Hristiyanların yanına, demiş ve hayatını, verdiği kararı uzun uzun anlatmış.

Adam Yuliy'i dikkatle dinliyor, ayrıntıları öğrenmek için sorular soruyor ama kendi düşüncesini söylemiyormuş. Yuliy sözlerini bitirince, adam kalan yiyecekleri torbasına koymuş, kalkıp üstünü başını düzeltmiş ve konuşmaya başlamış:

—Delikanlı, gel bu düşünceden vazgeç. Sen yolunu şaşırılmışsın. Ben hayatın ne olduğunu bilirim ama sen daha gençsin, bilmezsin. Ben Hristiyanları da tanırım. Fakat sen, anladığım kadarıyla tanıyamıyorsun. Sana anlatayım, dinle. Hayatını bir değerlendireyim sonra kendince en uygun kararı ver.

Sen genç, zengin, yakışıklı, güçlü kuvvetli birisin. İçinde türlü türlü tutkular var. Bu tutkularının seni coşturmayacağı, coştursa bile sonunda sıkıntı vereceğini düşünüyor kendine bir liman arıyorsun. Bunu da Hristiyanlar arasında bulacağını sanıyorsun. Hayır delikanlı. Böyle bir yer yok. Çünkü seni üzen şey Kilikya, ya da Roma'da değil kendi içinde. Onun için bu tutkular, gideceğin köyde de seni bulacak ve yüz kat fazlasıyla üzecek seni. Onları kötölemek istemiyorum ama Hristiyanların yanıltığı nokta şu: Onlar insan tabiatını anlamak istemiyorlar. Ancak bütün tutkuları yaşamış bir ihtiyar onların dinine girip, gereklerini yerine getirebilir. Genç, hayatı bilmeyen, kendisini iyice tanımamış biri onların kanunlarına boyun eğemez. Çünkü bu kanunun temelinde insan tabiatına aykırılık var. Sadece ütöpik bilgiler var. Eğer oraya gidecek olursan şimdikinden çok daha fazla acı çekeceksin. Bugün acıların seni yanlış yola sürüklüyor. Fakat insan yolunu şaşırsa bile geri dönebilir. Sen şimdi tutkularını ve hayatı doya doya yaşayabiliyorsun. Onların arasında olursan bunlara gem vurmak zorunda kalacak ve daha fazla sapıtacaksın. Ayrıca insanî ihtiyaçlarını gideremediğin için dinmez acılar çekeceksin. Eğer bendin arkasındaki suyu salarsan tarlaları, çayırları, hayvanları sular. Yok eğer salmazsan taşar ve heryeri su altında bırakır. Tutkular da böyledir. Hristiyanların dünya görüşü, bel bağladıkları fikirler şu nokta üzerine toplanır: On-

lar zorlamayı, savaşı, mahkemeleri, malı-mülkü, bilimi, sanatı, hayatı kolaylaştıran hiçbir şeyi kabul etmezler, tanımazlar. Bütün insanlar, onların paygamberinin istediği gibi olsaydı, o zaman söylenecek birşey olmazdı. Fakat ne yapalım ki insanlar öyle değiller ve olamazlar. İnsan tabiatı kötüdür ve birçok tutkuyla karşı karşıyadır. Bu tutkular insana oyun oynar ve belli çatışmalara sebep olur. Sonuçta da insan bugün içinde yaşadığı hayat şartlarına varır. Örneğin Barbarlar hiçbir kural, sınır ve bağ tanımazlar. Eğer bütün insanlar Hristiyanlar gibi uysal olacak olsa, barbarlar bir anlık hevesleri için bütün dünyayı yok ederler. Madem ki, Tanrılar insanın içine hınç, öç, kötülüğe kötülükle karşı koyma duygularını koymuşlar, o zaman bu duygular insan hayatı için gerekli duygulardır. Hristiyanlar bu duyguların kötü olduğunu, bunlar ortadan kalkarsa insanların bahtiyar olacağını, öldürmenin, cezanın, savaşın yeryüzünden kalkacağını savunuyorlar. Doğru ama, bu, insan mutluluk için yiyip içmemeli demeye benziyor. Eğer dedikleri gibi olsaydı, dünyada ne açlık, ne açgözlülük ne de bunlardan kaynaklanan belalar olurdu. Bu kurallar insan tabiatını değiştiremez. Beş on insanın buna inanması, yemeden içmeden kesilip, açlıktan ölmesi de değiştirmez. Kıskançlık, kin, intikam, şehvet, şatafat, süs, makam, Tanrıların da özellikleridir. Onun için bunlar insanda değişmez. İnsanın yiyip içmesini kaldırdığında insan da ortadan kalkar. Hristiyanlar mal ve mülkü de inkar ederler. Etrafına şöyle bir bak. Her bağı, çiti, evi, sadece mal-mülk edinmek için yapar insan. Mal-mülk hakkını kaldırdığında bunların hiçbiri olmaz. Hristiyanlar mal-mülklerinin olmadığını söylerler ama ürünlerden faydalanırlar. Biz de herşey ortaktır derler ama ellerindeki şeyleri hep malı mülkü olanlardan almışlardır. Onlar insanları en çok da kendilerini aldatırlar. “Yiyeceklerini çıkarmak için çalışırlarmış” eğer malı mülkü olan insanlardan faydalanmasalar bunu da yapamazlar. Yapsalar bile şöyle böyle yaşarlar, onlar dünyalarında bilime ve sanata yer vermezler. Hem onlar bizim bilim ve sanatımızın faydasına da inanmazlar. Zaten aksini düşünmeleri de beklenemez. Çünkü inançları, onları insanlığın ilk haline, o vahşiliğe döndürmeye çalışır. Onlar insanlığa bilim ve sanatla hizmet edemezler. Hem bunları bilmez, hem de inkar ederler. İnsanın kabiliyetiyle icat ettiği ve onu Tanrılara yaklaştıran aletleri kullanmazlar. Ne tapınakları, ne heykelleri, ne de müzeleri vardır. Bunların ken-

dilerine gerekmediğini söylerler. Bir söz vardır ya; “aşağılığından utanmamanın en kolay çaresi, yüksekliği küçümsemektir” diye, işte onlar da böyle yaparlar. Onlar dinsizdir. Tanrıların, insanların işlerine karıştığına inanmazlar. Sadece İsa'nın babasına inanırlar. İsa onlara hayatın tüm sırlarını göstermiştir. Onların dini zavalıca bir yanılmadan başka birşey değildir. Bizim dinimiz ise şöyle der: Dünya Tanrılarla vardır ve Tanrılar insanları korur. İnsanlar da iyi yaşamak için Tanrıları saymak, onları düşünmek zorundadır. Buna ulaşmak için kılavuzumuz ise Tanrıların dileği ve insanlığın bilgisidir. Biz yaşadıkça gerçeğe yaklaşırız. Onların ise Tanrıları, iradeleri ve insani bilgileri yoktur. Sadece çarımha gerilen peygamberleri vardır. Onun her dediğine körükörüne uyarlar. Bunlardan hangisi daha ümit vericidir senin için? Buna kendin karar ver.

Yuliy, adamın sözleri, en çok da son söyledikleri karşısında şaşırıp kalmış. Hristiyanların yanına gitme kararı sarsılmış. Çektiği acıların etkisiyle böyle bir karar vermiş olması ona tuhaf geliyormuş. Fakat cevaplanmadık bir sorusu varmış. Şimdi ne yapacak ve içinde bulunduğu güç durumdan nasıl kurtulacak? Bu soruyu adama yöneltince, o konuşmasına şöyle devam etmiş:

—Ben de şimdi bunu söyleyecektim. Şimdi senin tutacağıın yol, insanları tanıdığım kadarıyla söylüyorum, bellidir. Bütün acı ve felaketlerinin sebebi tutkularındır. Bu tutkuların seni kapıp götürmüş. Sen de çok acı çekmişsin. Bunlar hayatın sana verdiği gündelik derslerdir. İnsan bunlardan yararlanmayı bilmelidir. Sen çok şey yaşamışsın. Acı nerede, huzur nerede bilirsin. Hatalarını bir daha tekrarlamamalısn. Tecrübelerinden yararlanmalısn. Seni en çok üzen şey babanla aranın açılması. Fakat bunun sebebi sensin. Başka bir yol seç. O zaman babanla aranızdaki tatsızlık ortadan kalkar ya da böyle maraz halinde kendini göstermez. Bütün belalar durumunun, seçtiğin hayatın zamansızlığından kaynaklanmış. Gençlik heveslerine kendini kaptırmışsın. Bu doğal bir şeydir, dolayısıyla iyidir ama insanın yaşına uygunu olursa iyidir. Oysa ki sen zamanı geçmesine rağmen hâlâ bunlara devam etmişsin. İşte o zaman iş kötüleştmiş. Sen askerlik çağındasın. Vatana hizmet etmen, onun uğrunda çalışman gerekir. Baban senin evlenmeni istiyor. Bu akıllıca bir istek. Hayatının gençlik çağını yaşamışsın. Artık yeni bir çağa girmişsin. Bütün üzüntülerin de bu ge-

çiş devresinin belirtileridir. Unutma ki ilk gençlik çağı bitti. Bu çağdaki herşeyi cesaretle bir yana atıp, bir yol çiz kendine. Evlen. Gençlik heveslerini bir yana bırak, ticarete ve kamu işlerine atıl. Kendini bilime, sanata ver. O zaman hem baban ve arkadaşlarınla iyi olur, hem de rahatlığa ve mutluluğa kavuşursun. Seni en çok durumunun doğal olmaması üzüyor. Sen artık yetişkin bir erkek olmuşsun. Evlenip bir kadına koca olabilecek yaştasın. Onun için git ve babanın isteğini yerine getir, evlen. Seni Hristiyanların yanına çeken, yalnızlığa sürükleyen, bir idealin varsa, felsefeyle uğraşmak istiyorsan, bununla yine ilgilen. Fakat tam anlamıyla hayatı anladıktan sonra. Hayatı da ancak hür bir vatandaş, bir aile reisi olduğun zaman anlayabilirsin. Bütün bunlardan sonra yalnızlık seni yine çekerse, o hayata git. Çünkü ancak o zaman bu doğal bir sürükleniş olur. Şimdiki gibi acıların sürükleniş değil. O zaman gidersin.

Bu sözler Yuliy'in iyice aklını çelmiş. Adama teşekkür edip evine dönmüş. Annesi onu büyük bir sevinçle karşılamış. Babası da oğlunun kendi istediği gibi olmaya, onun istediği kızla evlenmeye karar vermesinden sonra Yuliy'le barışmış.

IV

Yuliy üç ay sonra güzel Evlampia ile evlenmiş. Düğünden sonra yaşayışını değiştiren Yuliy babasının kendisine devrettiği bazı ticaret işlerini yürütmeye başlamış.

Günlerden birgün ticaret için şehre inmiş. Orada bir arkadaşının mağazasında otururken yolda bir kızla beraber Pamfiliy'in ahtığını görmüş. İkisinin de sırtında ağır üzüm küfeleri varmış. Yuliy onları görür görmez yanlarına koşup, Pamfiliy'i dükkana davet etmiş. Yanındaki kız Pamfiliy'in arkadaşıyla gitmek istediğini anlayıp kendisine şimdi ihtiyacı olmadığını söylemiş. Üzümleri bir yere oturup satmaya başlamış. Pamfiliy bu düşünceli davranışı için ona teşekkür etmiş ve Yuliy'le birlikte dükkana gitmiş. Yuliy tüccar arkadaşlarından odaya çekilmek için izin aldıktan sonra Pamfiliy'le birlikte arka odalardan birine girmiş.

Sohbet etmeye başlamışlar. Birbirlerine hayatlarının nasıl olduğunu sormuşlar. Pamfiliy'in hayatı son görüşmelerinden beri hiç değişmemiş. Yine Hristiyan cemaati içinde yaşıyormuş. Evli değilmiş. Yuliy'e

hayatının her anının bir öncekinden daha huzurlu olduğunu anlatmış. Yuliy de başına gelenleri anlatmış. Hristiyanların yanına gitmek için nasıl yola çıktığını, rastladığı adamı, onun anlattıklarını, onun kendisine başlıca görev olarak evlenmesi gerektiğini söylediğini, onun öğüdünü tutarak nasıl evlendiğini, kısaca herşeyi anlatmış. Bunun üzerine Pamfiliy: “Ee, şimdi mutlu musun? Evlilikte o adamın söylediği şeyi bulabildin mi?” demiş.

Yuliy de cevap vermiş:

—Mutlu muyum? Mutlu olmak ne demek? Eğer istekleri doya doya yerine getirmek demekse değilim. Şimdilik ticaret işlerim yolunda, insanlar bana saygı gösteriyor. Bu ikisi de benim çok hoşuma gidiyor. Benden daha zengin ve saygın olan insanlar var ama kendimi onlarla kıyaslayınca, onları geçebileceğime inanıyorum. Hayatımın bu yanı dolu yani. Fakat evlilik dersen, o beni doyurmuyor. Bana zevk vermesi gereken bu evlilik bana bunu sağlamıyor. Başlarda duyduğum zevk gitgide sönüyor. Sonra da büsbütün kayboluyor ve zevk yerini kedere bırakıyor. İlk zamanlar mutluydum, Karım güzel, akıllı, okumuş, iyi bir kadın ama, evli olmadığın için bilemezsin, aramızda bir sürü anlaşmazlık çıkmaya başladı. Bazen ona karşı ilgisiz olduğum zamanlar oluyor. O da bu zamanlarda ilgi bekliyor. Bazen de tam tersi oluyor. Ayrıca aşta da yeniliğe ihtiyacım var. Karım kadar alımlı olmayan bir kadın bile bazen beni etkileyebiliyor. Yani anlayacağın evlilik beni doyurmuyor. İşte böyle dostum. Filozofların hakkı var. Hayat, insana ruhun istediğini vermiyor. Bunu evlilikte denedim olmadı. Fakat bu demek değil ki sizin yanılmanız böyle bir saadeti verecek.

—Sence biz hangi noktada yanılıyoruz?

—İnsanı, hayattaki felaketlerden kurtarmak için, hayatı inkar ediyorsunuz. Hayal kırıklığından kurtulmak için hayal kırıklığını yani evlenmeyi inkar ediyorsunuz.

—Biz evlenmeyi inkar etmiyoruz ki?

—Evlenmeyi değilse aşkı inkar ediyorsunuz.

—Tam tersine. Biz aşktan başka herşeyi inkar ederiz. Aşk bizim için herşeyin temelidir.

—Sözlerini anlayamıyorum. Senden de, başkalarından da duyduklarıma göre düşünüyorum, sonra senin evlenmemiş olmana bakıyorum ve sizde aşk olmadığı sonucunu çıkarıyorum. Sizinkiler eskiden

kurulan evliliklerini sürdürüyorlar ama yeniden evlenmiyorlar. İnsan soyunun devamıyla ilgilendiğiniz yok. Size kalsa insan soyu çoktan tükenir giderdi.

—Söylediklerin doğru değil. Biz insan soyunun devamını gaye edinmeyiz. Sizin bilgilerinizden çok defa dinlediğim şey uğruna çalışmıyoruz biz. Allah bu hususta da bizi aydınlatır. O dilerse insan soyu devam edecektir, dilemezse elbette tükenir. Onun dileği kitapta şöyle dile getirilmiştir: “Erkekle kadın birleşsin, tek bir vücut olsun.” Evlenme bizde yasak edilmemiş hatta tavsiye edilmiştir. Fakat sizin evlenmenizle, bizimki arasında da bir fark vardır. Kitabımız bize, bir kadına şehvetle bir defa bile bakmanın günah olduğunu söyler. Bunun için ne kadınlarımız, ne de biz şehvet uyandıracak şekilde süslenip püsleniriz. Bu isteği uyandıracak yerde onu uzaklaştırmaya çalışırız. Aramızdaki aşk duygusu erkek kardeşle, kız kardeş arasındaki duygu gibi olsun isteriz. Yani sizin aşk dediğiniz bir kadını arzulama duygusundan daha kuvvetli olsun isteriz.

—Fakat güzele karşı beslenen duyguyu yok edemezsiniz. Mesela, eminim ki, şehre seninle gelen şu kızın elbiseleri, güzelliğini ne kadar gizlese de sende o kadına karşı bir arzu uyandırır.

Pamfiliy kızarmış.

—Onun güzelliğini hiç düşünmemiştim. Bana ondan ilk defa sen söz ediyorsun. O benim için sadece bir kızkardeş. Hem ben daha evlilikler arasındaki farkı bitirmemişim. Dur da sözümü bitireyim. Nerede kalmışım? Ha... Sizde güzellik ve aşk, Tanrıça Venera'ya kulluk adı altında şehvetle desteklenir. İnsanda bu duygu uyandırılır. Bizde ise bunun tersi olur. Gerçi şehvet kötü değildir. Çünkü Allah kötü birşey yaratmamıştır. Ancak yerinde değilse ve baştan çıkarma dediğimiz hale giriyorsa kötüdür. Biz işte bundan kaçmaya çalışırız. Ben bugüne kadar bunun için evlenmedim ama bir de bakarsın yarın evleniveririm.

—Peki ama, evlenmene ne karar verecek?

—Allah neyi dilerse o olur.

—Peki Allah'ın neyi dilediğini nasıl bileceksin?

—Belirtilerini kendin arayacaksın. Yoksa bilemezsin. Sürekli ararsan, sizin kehanetlerinizdeki gibi bu belirtiler de apaçık görülür. Sizde kurban içlerine, kuş uçuşlarına bakarak Tanrıların isteklerini yo-

rumlayan kahinler olduğu gibi, bizde de Allah'ın kitabına, kendi sezgileri, başkalarının düşüncelerine, en çok da insana beslenen aşka göre Allah'ın dileğini açıklayan bilgiler vardır.

—Fakat bütün bunlar çok belirsiz şeyler. Mesela, kiminle, ne zaman evleneceğini sana kim söyleyecek? Benim evlenme zamanım geldiğinde babam bana zengin, güzel üç kız sundu ve herhangi birini seçmemi istedi. Ben de Evlampiya'yı seçtim çünkü daha güzel ve çekiciydi. Böyle bir seçme yapabildim. Fakat sana seçmede ne yol gösterecek?

—Bizim dinimize göre bütün insanlar Allah karşısında eşittir. Böyle olduğu için kul karşısında da ruh, beden, konum olarak aydırlar. Bunun için de bizde seçme yoktur. Böyle şeylerle değerlendirmeyiz biz insanı. Bir Hristiyanın karısı, ya da kocası, dünyadaki bütün erkekler, ya da kadınlardan herhangi biri olabilir.

—Bu da bir çözüm değil ki.

—İhtiyar Kiril'in Hristiyan evliliği ile, putperest evliliği arasındaki farka dair şöyle bir sözü var: "Putperest, sadece kendisine en çok zevki verecek kadını seçer. Böylece önünde ne kadar çok zevk olursa karar vermesi o kadar güçleşir. Fakat Hristiyan böyle bir seçmeyi kendisi için yapmaz. Zevkleri için yapacağı seçim en sonra gelir. Hristiyan için önemli olan, evliliğiyle Allah'ın emrinden çıkmamaktır."

—Peki ama evlenmede Allah'ın emrinden çıkacak ne olabilir?

—Seninle birlikte okuduğumuz bir İlias vardı. Hatırlıyor musun? İşte bütün İlias baştan sona bu sorduğün soruyu cevaplar. Menelaus, Paris, Elena, Akhyileus, Agamemnon, Khriseida hepsi, hepsi bunu anlatır.

—Peki ama yine sorumu cevaplamadın. Bu hangi noktada görülür?

—Erkek kadında kendisi gibi bir insanı değil de, birleşmenin verdiği zevki seviyor ve bunun için evlilik hayatına adım atıyor. Hristiyan evlenmesinde insan bütün insanlara sevgi beslemeli, ten sevgisi bu kardeşçe sevgiden sonra gelmelidir. Nasıl ki iyi bir ev sağlam temeller üzerine oturur, bir tablo, zemini hazırlandıktan sonra çizilirse, ten sevgisi de insanın insana duyduğu sevgi ve saygı üzerine kurulur. Ancak o zaman akla uygun ve sürekli olur. İşte Hristiyanca evlenme budur.

—Fakat senin bu anlattığın evlilik ne diye Paris'in aşkını, kadına beslenen aşkı tutup bir kenara atıyor anlamıyorum.

—Ben Hristiyanca evlenme, kadına beslenen sevgiye yer vermez demiyorum. Tam tersine aşk kutsaldır. Fakat salt kadın sevgisi, bütün insanlara olan sevgiye dokunmamalıdır. Şairlerce yazılmış aşka, gerçek aşk demek doğru değildir. Bu duygu hayvanca bir şehvettir. Çoğu zaman da kıskançlığa döner. Mesela Eros, sevgisini bütün insanlara dayanan sevgiye bağlamadığı için, sevdiği kadına canavarca davranmış, ona acı çektirmiş, onun canına kıymak istemiştir. Acı çektiren bir sevgi, insanca bir sevgi değildir. Fakat putperest evlenmede gizli-den gizliye de olsa bir zorlama, dolayısıyla acı çektirme vardır. Kendisini sevmeyen, ya da bir başkasını seven bir kadına aşık olmuş bir erkek, kendi duygularını tatmin etmek için ona acı çektirir ve asla acımaz.

—Diyelim ki dediğin gibi oldu. Fakat kız onu seviyorsa bu işte bir haksızlık yoktur. Böylece iki evlenme arasında fark da olmaz.

—Senin nasıl evlendiğini çok iyi bilmiyorum. Fakat bildiğim bir şey varsa o da senin bu evliliği kendi rahatın için yapmış olman. Bu durumda da geçimsizliğin doğmamasına imkan yok. Tıpkı yiyeceklerini düşünen hayvan ve insanların birşey yerken hep kavga etmesi gibi. Herbiri büyük parçayı ister. Ulaşamayınca da hırğür çıkarır. Bu açıktan görülme bile gizliden gizliye vardır. Zayıf büyük parçayı ister ama kuvvetlinin elinden onu alamayacağını bildiği için ona kıskançlıkla bakar. Onun elindekini kapmak için fırsat kollar. Aynı şey putperestlerin evliliklerinde vardır. Bu çok kötü bir şeydir. Çünkü geçimsizlik karı ile koca arasındadır ve kıskançlık konusu insandır.

—Tamam ama ne yapalım da evlenenler birbirlerinden başkasını sevmesin? Başka birini sevebilecek bir kıza, ya da erkeğe her zaman rastlanabilir. Böyle olunca da size göre evlenme imkansızlaşır. Hristiyanlar evlenmez derlerdi ya şimdi anlıyorum doğru olduğunu. Bak sen de evli değilsin. Bu gidişle de evleneceğin yok. Bir insan karşı cinsiytle bir şeyler yaşamadan, kendinde aşk duygusu uyanmadan nasıl evlenebilir? Elena başka türlü nasıl davranabilirdi.?

—İhtiyar Kiril bunun için şöyle derdi: "Putperestler kardeş sevgisini hiç düşünmeden, bu duyguyu hiç beslemeden tek birşey düşünürler. İçlerinde kadına karşı uyanan şehvet ve bunu geliştirmek. Bunun

içindir ki dünyalarındaki her Elena birçok erkeği baştan çıkarır. Rakipler birbirleriyle hayvanlar gibi dövüşür. Çünkü her biri kadını yalnız başına elde etmek ister. Onların aşkı çoğu zaman bir zorlamadır.” Hristiyan topluluğu içinde biz, güzelliğın bize verdiği zevki düşünmeyiz. Putperestlerde bir tapınma konusu haline gelen bütün aldanışlardan kaçırız. Tam tersine bütün insanlara sevgi besler, yakınlarımıza karşı görevlerimizi yerine getirmeye çalışırız. Bu duyguyu geliştirmek için var gücümüzle çalışırız. İşte bunun için bizdeki aşk, şehvetten üstündür. Böylece cinsel münasebetten kaynaklanan anlaşmazlıklar ortadan kalkar. Hristiyan erkek, evliliğının kimseye zarar vermeyeceğine inanırsa, ancak o zaman evlenir.

—Buna imkan yok. İnsan tutkularını yönlendiremez.

—Duygular başıboş bırakılırsa olmaz tabii. Fakat bizler duyguların uyanmasına engel olabiliriz. Mesela, baba, kız, anne, oğul münasebetlerini ele alalım. Oğul için annesi, baba için kızı, erkek kardeş için kızkardeşi, ne kadar güzel olursa olsun, bir zevk konusu değildir ama aşk konusudur. Bu gibi durumlarda şehvet olmaz. Şehvet, baba, kız sandığının kızı olmadığını, anne oğul sandığının oğul olmadığını, erkek kardeş, kız kardeşi sandığının kızkardeşi olmadığını öğrenecek olursa uyanabilir ama bu da çok zayıf bir ihtimaldir. Çünkü temelde aile sevgisi olacaktır. İnsanda bütün kadınları annesi ya da kızkardeşi gibi görececek bir sevgi olabileceğine neden inanmak istemiyorsun? Yani, daha önce de söylediğim gibi insan, Hristiyan aşkının kimseye acı vermediğini anladığı zaman, içinde böyle bir duygunun yükselmesine müsaade eder.

—Ya iki kişi aynı kızı severse?

—O zaman biri kendi mutluluğunu öbürü için feda eder.

—Ya kız onlardan yalnız birini daha fazla severse?

—O zaman kızın daha az sevdiği erkek, kız için kendini feda eder.

—Ya kız ikisini de sever, ikisi de kendisini feda ederse. O zaman kız hiç evlenemeyecek mi?

—O zaman ihtiyarlar toplanıp, en büyük saadeti, en büyük aşkın verebileceğini söyleyerek nasihatta bulunurlar.

—Fakat böyle olmaz. İnsan tabiatına aykırı bu.

—İnsan tabiatına aykırı mı dedin? İnsanın hangi tabiatına? İnsan hem insandır hem de hayvandır. Gerçekten böyle bir davranış insa-

nun, hayvan tabiatına uymaz ama akıllı tabiatına uyar. O aklını, hayvan tabiatının hizmetinde kullanırsa kötü bir iş yapmış olur. İşi zorlamaya, kan dökmeye kadar vardırır. Oysa ki bir hayvan bile böyle bir şeye başvurmaz. Fakat akıllı tabiatını içindeki hayvanı dizginlemek için kullanırsa, hayvan tabiatını aklı emrinde çalıştırırsa, ancak o zaman kendisini doyuracak mutluluğa ulaşabilir.

V

—Şimdi sözü sana getirelim. Şu güzel kızla beraber gördüm seni. Öyle anlaşılıyor ki, onunla oturuyor, ona yardım ediyorsun. Onun kocası olmak istemez misin?

—Bunu hiç düşünmedim. O dul bir Hristiyan kadının kızı. Ben onlara hizmet ediyorum ama başkaları da ediyor. Birleşmeyi düşünecek kadar onu seviyor muyum diye soruyorsan bu benim için çok zor bir soru. Fakat dosdoğru cevap vereyim, böyle birşey hiç aklıma gelmedi. Hem onu seven bir delikanlı var. Bunun için böyle birşey düşünmeye cesaret edemedim. Bu delikanlı da Hristiyandır. Ben onu incitecek bir harekette bulunamam. Bu konuda hiç düşünmeden yaşıyorum. Ben sadece insanlara karşı olan sevgiyi gereği gibi yaşamaya çalışırım. Bence tek önemli olan şey budur. Evlenmem gerektiğini anlayınca da evleneceğim.

—Fakat annesi için iyi, çalışkan, bulunmaz bir damatsın. O damat olarak başkalarını değil de seni isteyebilir.

—Yok. Buna aldırış etmez. O bilir ki sadece ben değil, bizimkilerin hepsi ona hizmet etmeye hazırdır. Ben de damadı olayım, ya da olmayayım her zaman ona aynı ölçüde yardım ederim. Eğer kızıyla evlenirsem buna sevinirim. Fakat kızı başkasıyla evlenirse de sevinirim.

—Böyle şey olmaz. İşte sizin korkunç tarafınız da bu. Siz kendinizi, dolayısıyla da başkalarını aldatıyorsunuz. Şu yabancı adam yok mu hep doğru söylemiş sizin için. Seni dinlerken anlattığın hayatın güzelliğine farkında olmadan kaptırıyorum kendimi. Fakat düşününce anlıyorum ki bütün bunlar birer aldanış ve insanı vahşice bir hayata götürüyor.

—Bu vahşiliği hangi noktada görüyorsun?

—Hayatınızı çalışarak kazandığınız için boş zamanınız kalmıyor ve bilim-sanatla uğraşamıyorsunuz. Bak işte elbisen yırtık pırtık, ellerin

nasırlı. Güzellik tanrıçası olabilecek arkadaşın bir köleyi andırıyor. Sizde, ne Apollon türküleri, ne tapınak, ne şiir, ne oyun, ne de tannıların insana süs diye bağışladıkları şeyler var. Boğaz tokluğuna süreklı çalış, çalış. Bu insan tabiatını bile bile inkar etmek değil de nedir?

—Yine insan tabiatı. Peki ama insan tabiatı kendini nerede gösterir? Köleleri zorla güçleri yetemeyecek işlerde çalıştırmakta, kardeşleri öldürmede yahut köle etmede, kadınları eğlence aracı yapmada mı? Bütün bunlar o hayat güzelliği için gerekli şeylerdir. İnsan tabiatı böyle bir hayata mı, yoksa evrensel kardeşliğin bir üyesi olarak herkesle sevgi, dirlik, düzenlik içinde yaşamaya mı uyar? Sonra bizim bilimi, sanatı tanımadığımızı sanıyorsan çok yanılıyorsun. Biz insanın kabiliyetlerine büyük değer veririz. Fakat bu kabiliyetlere gayeye ulaşmak için vasıta gözüyle bakarız. İşte o gayeye biz bütün hayatımızı feda ederiz. O gaye Allah'ın isteklerinin yerine getirilmesidir. Biz, bilime, sanata, boş kafalıları eğlendiren bir eğlence gözüyle bakmayız. Biz, bilim ve sanattan, insanın Allah'a karşı olan sevgisini uyandırmasını bekleriz. Diğer tüm işlerden beklediğimiz gibi. Biz gerçek bilgi olarak daha iyi yaşamamıza yardım eden bilgiyi tanırız. Sanata ancak düşüncelerimizi temizlediği, ruhumuzu yücelttiği, sevgimiz ve hayatımız için gerekli olan gücü desteklediği zaman saygı gösteririz. Bu gibi bilgileri elimizden geldiği kadar, kendimizde de çocuklarımızda da geliştirmeye çalışırız. Anlattığım gibi sanata boş zamanlarımızda seve kendimizi veririz. Bizden önceki bilge insanların yazılarını okuyup, şiirlerini ezberleriz, tablolarına değer veririz. Bizim şiirlerimiz tablolarımız ruhumuza tazelik verir, kederli zamanlarımızda bizi avutur. Bunun için de sizin bilim ve sanatı kullanma tarzınızı doğru bulmayız. Siz bilgilerinizi ve kabiliyetlerinizi, insanlara kötülük etmek için yollar bulmada kullanıyorsunuz. Savaş, yani adam öldürme tekniklerini mükemmelleştiriyorsunuz. Bazılarının sırtından zenginleşmek için yeni yeni yollar buluyorsunuz. Sizin sanatınız Tanrılar adına tapınaklar yapar ama en akıllınız Tanrılara inanmıyordur. Sadece bazı kimseleleri ellerinizde tutabilmek için onları inandırmaya çalışırsınız. Kimselelerin saygı göstermediği, zorbalıkla en güçlü kişi olmuş olanlarınız için heykeller dikersiniz. Tiyatrolarınızda cinayetle sona eren aşkı göklere çıkarırsınız. Müziğiniz göz kamaştırıcı alemlerde tıka basa doyan zenginlerinizin eğlencesidir. Resimlerinizde canlanan şey ahlâk bozuklu-

gudur. Öylesine bir bozukluk ki, tablolarınıza sarhoş olmayan, şehvetle başı dönmeyen, yüzü kızarmadan bakamaz. İnsanı hayvandan ayıran sanat, insana bunlar için verilmemiştir. Bu kabiliyetleri vücudumuzun eğlencesi haline getirmek doğru değildir. Biz bütün hayatımızı, Allah'ın dilediği gibi yaşamaya çalışarak bu kabiliyetleri iki kat fazla kullanmış oluyoruz.

—Eğer bu şartlar altında yaşanabilseydi söylediklerin güzel şeyler olurdu. Fakat böyle yaşanamaz ki. Siz kendinizi aldatıyorsunuz. Bizim savunma kuvvetlerimizi tanıyorsunuz. Roma birlikleri olmasa rahat rahat yaşayabilir miyiz sanki? Siz hem bu savunmayı tanımıyor, hem de ondan faydalanıyorsunuz. Hatta bazıları senin, söylediğine göre, kendi kendilerini savunuyormuş. Mal mülkü de tanıyorsunuz ama ondan da faydalanıyorsunuz. Bizimkilerin malı mülkü var, size de veriyorlar. Sen mesela üzümü bedava vermiyorsun. Eğer söylediklerinizi uygulamış olsanız bir diyeceğimiz kalmaz ama siz hem kendinizi hem de başkalarını aldatıyorsunuz.

Yuliy konuştuğu heyecanlanmış ve içindekileri dökmüş. Pamfiliy hiç ses çıkarmadan dinlemiş ve sonra demiş ki:

—Sizin savunma kuvvetlerinizi tanımadığımız halde onlardan faydalandığımızı söylüyorsun. Bu doğru değil. Bizim mutluluğumuz, savunma istemiyor oluşumuzdadır. Bizim bu mutluluğumuzu da kimse elimizden alamaz. Malımız olacak nesnelere elimize geçse bile biz bunları başkalarına, ihtiyaçları olanlara veririz. Biz üzümü, ihtiyacı olanlara yaşamaları için gerekli şeyi sağlamak için satarız. Biri üzümünü elimizden almak isterse de hiç karşı koymadan veririz. Yine bunun için vahşilerin saldırılarından korkmayız. Emegimizin mahsulünü elimizden almak isteseler, biz kendimiz bırakırız. Onlar hesabına çalışmamızı isteseler seve seve çalışırız. Böylece onlar da bizi öldürmek için sebep olmadığınılar, daha doğrusu öldürmek ellerinden gelmez. Vahşiler zamanla bizi anlar ve sever. Hatta öyle ki bugünün aydınlarının elinden çektiğimizi onlardan çekmeyiz.

Sen bize diyorsun ki ulaşmaya çabaladığınız şeye tamamıyla ulaşmıyorsunuz, zorlamayı ve malı mülkü tanımıyor ama onlardan faydalanıyorsunuz. Madem ki biz insanları kandırıyoruz o zaman bizimle konuşmaya, bize öfkelenmeye, bizi fitlemeye değmez. Sadece bizden tiksiniyorsunuz olur biter. Biz de bu hor görülmeyi seve seve kabulleni-

riz. Çünkü felsefemizde hiçliğini bilmekte vardır. Fakat inandığımız şeylere ulaşmak için canla başla çalışıyorsak, insanları aldattığımızı söylemek haksızlık olur. Kardeşlerim ve ben Allah'ın kanunlarını yerine getirmeye çalışıyoruz. Fakat zenginlik, ün için değil. Başka şeyler için. Biz de sizin gibi mutluluğu arıyoruz. Aramızdaki fark mutluluğu farklı yerlerde arıyoruz. Siz mutluluğu para ve ünde arıyorsunuz, biz buna inanmıyoruz. Dinimiz bize mutluluğun herşeyi vermede olduğunu söyler. Nasıl ki bitkiler ışığa dönmekten kendilerini alamazlar, biz de saadeti nerede görürsek ona ulaşmak için istenilen herşeyi yapmaktan kendimizi alamayız. Fakat başka türlü nasıl olur. Sizler de aynısunuz. Sizin amacınız en güzel kadını, en büyük serveti elde etmektir ama hanginiz ulaştı sanki. Nişancı hedefe isabet ettiremediği için nişan almaktan vazgeçmez. Bizimki de bu misal. Biz saadeti arıyoruz ama ona tam olarak ulaşamıyoruz. Sonra, herkes kendine göre ayrı ayrı yollardan ulaşmaya çalışır.

—Fakat siz insan bilgisine inanmıyor, ondan yüz çeviriyorsunuz. Sonra sadece haça gerilmiş peygamberinize inanıyorsunuz. Beni sizden uzaklaştıran asıl şey de kölece onun karşısında boyun eğmeniz ya.

—Yine yanılıyorsun. Inandığımız peygamber böyle buyurduğu için böyle yaptığımızı sanan herkes yanılıyor. Tam aksine, gerçeği öğrenmek, Allah'a ulaşmak, mutluluğa ermek isteyen her insan farkında olmadan İsa'nın yürüdüğü yola çıkar. Onu kendi yürüdüğü yolun önünde görür. Allah'ı sevenler ve ona ulaşmak isteyenler, ergeç bu yolda birbiriyle karşılaşır. İsa Allah'ın kulu ve elçisidir. Allah ile insanlar arasında aracıdır.

Yuliy karşılık vermeden uzun zaman sustuktan sonra:

—Mutlu musun? diye sormuş. Pamfiliy gülümseyerek:

—Daha iyi birşey istemiyorum. Fakat bazen içimde bunu hak etmediğime dair bir duygu hissediyorum. Niye bu kadar çok mutluyum diye.

—Haklısın. O zaman o adam ile karşılaşmayıp yanınıza gelseydim, belki daha mutlu olurdum.

—Madem böyle düşünüyorsun, sana engel olan mı var?

—Ya kanım?

—Onun Hristiyanlığa yatkın olduğunu söylüyordun. O da gelir seninle.

—İyi ama, bir defa başladık bu hayata, onu bir yana atamayız. Başladığımız şeyi yürütmeliyiz.

Yuliy bunları söylerken anne-babasının, dostlarının hoşnutsuzluklarını, böyle bir değişiklik için harcanması gereken çabayı düşünmüş. O sırada dükkan kapısına bir gençle beraber Pamfiliy'in kız arkadaşı gelmiş. Pamfiliy çıkıp yanlarına gittiğinde, gencin deri almak için Kiril tarafından gönderildiğini öğrenmiş. Pamfiliy gence buğdayı alıp Magdalena ile gitmesini, derileri kendisinin götürebileceğini, böylesinin daha uygun olacağını söylemiş. Genç Magdalena'nın onunla birlikte gitmesinin daha uygun olacağını söyleyerek uzaklaşmış oradan.

Yuliy, Pamfiliy'i tanıdık bir tüccarın yanına götürmüş ve buğday almış. Pamfiliy ağır olan çuvalı alıp, hafif olanı Magdalena'ya vererek, Yuliy'le vadalışmış. Kızla birlikte yürüyüp giderken, sokağın döneminde durup Yuliy'e bakmış. Gülümsemiş ve başı ile selamlamış. Sonra da sevinçli bir şekilde dönüp Magdalena'ya birşeyler anlatmış. Bir müddet sonra ikisi de gözden kaybolmuş.

Yuliy, karar verdiği zaman yanlarına gitmenin daha iyi olacağını düşünmüş biraz. Aklına hep Pamfiliy'in uzun boylu, güçlü kuvvetli, ışıklı gözleriyle sepet taşıyan kız arkadaşı bir de akşam döneceği narin, şık, güzel ama gerdanlık ve bilezikleriyle çok soğuk görünen karısı, halılara oturmuş, yastıklara yaslanmış olarak geliyormuş.

Fakat Yuliy'in bunları düşünecek fazla vakti yokmuş. Tüccar arkadaşları gelmiş ve hergünkü işlerine başlamışlar. Öğleye doğru içki içmişler. Sabah kadınlarla etmişler.

VI

Bu konuşmalardan sonra aradan on yıl geçmiş. Yuliy bir daha Pamfiliy'i görmemiş. Konuşmalarını da yavaş yavaş unutmuş. Kafasındaki Hristiyan hayatuna ait izler de silinip gitmiş.

Yuliy'in hayatı yolunda gidiyormuş. Babası ölünce, onun bütün ticaret işlerini ele almış. İşleri de bir hayli karışıkmiş. Afrika'da alıcıları satıcıları varmış. Bir çok idarecisi, alacakları, borçları varmış. Yuliy farkında olmadan işlere dalmış ve bütün zamanını buna verir olmuş. Ayrıca yeni bir kaygısı daha varmış. Bir kamu işinin başına geçmiş. Egosunu tatmin eden bu iş onun başını döndürüyormuş. Güzel konuşan, akıllı bir adam olduğu için sivrilmiş ve toplum içinde yüksek

bir mevkiye gelmiş. Bu zaman içinde bir de üç çocuğu olmuş. Fakat bu üç çocuk onu karısından uzaklaştırmış. Karısı güzelliğini ve tazeliğini iyice kaybetmiş. Artık kocasıyla da çok az ilgilenir olmuş. Bütün ilgi ve şefkatini çocuklarına yöneltmiş. Putperestlerin adetine göre anneler çocuklarını süt anneye vermelerine rağmen, Yuliy karısını hep çocuklarının yanında buluyormuş. Karısı kendi odasında değil de hep çocukların odasında olurmuş. Çocuklar ise huzur vereceği yerde, Yuliy'in canını sıkıyorlarmış. Yuliy bu işlere daldıktan sonra eski çılgın yaşayışını bırakmış. Fakat işten sonra güzel bir dinlenmeye ihtiyacı varmış. Bunu karısının yanında bulamıyormuş. Çünkü karısı bütün gününü Hristiyan kölesinin yanında geçiriyormuş. Yeni dine gittikçe daha çok ısınıyor, hayatında putperestlikle ilgili, Yuliy'in çok sevdiği ne varsa dışlıyormuş. Yuliy aradığını karısında bulamayınca başka kadınlarla düşüp kalkmaya başlamış. İşlerinden geri kalan zamanını hep onların yanında geçiriyormuş. Yuliy'e bu zamanlarda mutlu olup olmadığı sorulsa verecek cevap bulamazmış.

İşleri başından aşkınımış. Bir işten diğerine, bir zevkten öbürüne geçiyor, ikincisinden mutlaka hoşlanacağını umuyor, öyle sürüp gitmesini istiyormuş. Fakat hiçbir iş kendisini doyurmuyormuş. Hangi işten yakasını daha çabuk sıyrırırsa o kadar rahatlıyormuş. Her zevki mutlaka birşey zehirliyor, sıkıntı içinde sona eriyormuş.

Bütün bunlar arasında Yuliy olimpiyatlara katılmış. Koşullarda yarış arabasını, bitiş çizgisine doğru başarı ile götürüyormuş. O sırada birden başka bir yarışçı ortaya atılıp onu geçmiş. Aniden arabalar çarpışmış ve Yuliy'in arabası parçalanmış, kendisi yere düşmüş, iki kaburga kemiği ile kolu kırılmış. Yaraları ağırması ama ölüm tehlikesi yokmuş. Yuliy'i evine götürmüşler. Üç ay yataktan kalkmadan yatmış. .

Bu üç ay içinde acı içinde kıvranırken bir yandan da düşünüyormuş. Kendi hayatını, bir başkasının hayatı gibi incelemek için boş vakti varmış. Hele bir de bu arada başına gelen üç şey onun hayatını tümünden karartıyormuş. Birincisi, babasının çok güvendiği bir köle, Afrika'dan getireceği mücevherlerle birlikte ortadan kaybolmuş. İkincisi, metresi kendisini terketmiş ve başka birini bulmuş. Üçüncüsü ise seçilmeyi umduğu belediye başkanlığına, o hastayken rakibi geçmiş. Bütün bu olumsuzluklar, arabası bir parmak soldan gidiyor diye olmuş.

Yatağında yalnız yatarken mutluluğun ne kadar boş tesadüflere bağlı olduğunu düşünmeye başlamış. Bu düşünceler ona daha önceki acılarını hatırlatmış. Bu anıları, yanından hiç ayrılmayan, Hristiyan köleden ne öğrendiyse gelip bir bir anlatan karısının konuşmaları ile daha da canlanıyormuş. Köle kadın bir zamanlar Pamfiliy'in oturduğu köyde oturuyormuş ve onu tanıyormuş. Yuliy kadını görmek istemiş ve yanına gelince Pamfiliy'i sormuş. O da şunları anlatmış:

—Pamfiliy en iyi kardeşlerden biridir. Herkes onu sever, sayar, on yıl önce Magdalena ile evlendi. Birkaç çocukları oldu. Kim Allah'ın insanları mutluluk için yarattığına inanmazsa gidip onları görmeli.

Kadın gittikten sonra Yuliy, anlatılanlar üzerine düşüncelere dalmış. Pamfiliy'in hayatıyla kendi hayatını kıyaslamak istemiyormuş. Bu onuruna dokunuyormuş. Oyalanmak için karısının bıraktığı Yunanca el yazmasını alıp okumaya başlamış. Şunlar yazıyormuş el yazmasında:

"İnsan için iki yol vardır. Biri hayat, diğeri ölüm yolu. Hayat yolu önce seni yaratan Allah'ı sevmendir. Sonra yakınıni kendin gibi sevmelisin. Kendine yapılmasını istemediğeni şeyi başkasına yapmamalısın. Bu din şöyle der. Sizi lanetleyenleri siz kutsayın. Düşmanlarınız için dua edin. Çünkü sizi sevenleri zaten seversiniz. Size dış bileyenleri sevin. O zaman onlar sizin düşmanınız olmaz. Şehvetten ve dünya tutkularından uzaklaşın. Biri yanığına vurursa öbür yanığıni çevir. O zaman kemale ermiş olursun. Biri seni kendisi ile beraber bir kilometre yol yürümeye zorlarsa, onunla iki kilometre yürü. Biri senin malını alırsa geri isteme. Çünkü istememek elindedir. Biri paltonu isterse ona gömleğini de ver. Senden birşey isteyeneye istediğini ver ve bir daha geri isteme. Çünkü Allah verdiği rızıkların herkese dağıtılmasını ister. Onun buyruğuna göre veren mutlu olur.

Oğlum! Her kötülükten ve kötülüğü andıran herşeyden kaç. Öfkelenme. Çünkü öfke insanı adam öldürmeye kadar götürür. Kıskaç, kavgacı ve taşkın olma. Çünkü hepsinden cinayet çıkar.

Oğlum! Şehvete kapılma. Çünkü şehvet zinaya götürür. Hayasız olma. Çünkü bundan hiyanet çıkar.

Oğlum! Yalan söyleme. Çünkü yalan hırsızlığa götürür. Para canlı ve kibirli olma. Çünkü ikisinden de hırsızlık çıkar.

Oğlum! Şikayetçi olma. Çünkü bu Allah'a küfre kadar gider. Uysal ol. Çünkü dünya uysallara kalır. Sabırlı, merhametli, yumuşak başlı, iyi yürekli ol. Kinci olma. İştittığın sözlerden her zaman titre. Kibirilenip, ruhunu küstahça hareketlere kaptırma. Ruhun kibirliilere yanaşmasın ama hak yol-

da olanlara, yumuşak başlı olanlara yüzünü döndür. Başına gelen herşeyi, Allah'tan bil ve bunu mutluluk olarak kabul et.

Oğlum! Bölünmeye sebep olma. Çekişenleri uzlaştır. Almak için el uzatma. Verirken de avucunu kapama. Bir şeyi verirken duraksama, ho-murdanma. Böylece mutlak bağışlayıcıyı bilirsin. Muhtaç olandan yüz çevirme. Herşeyini kardeşinle paylaş. Hiçbir şeye benim malımdır deme. Çünkü ruhta ortak olan, madde de daha çok ortaktır. Çocuklarına daha ilk yaşından Allah sevgisini aşıla, öfkelenip kölelerini azarlama. Sonra Allah sevgisini bırakırlar. Allah şüphesiz ki ikinizden de üstündür. O kişilere bakarak çağırılmaz sizi. O ruhun hazırladığı kişilikleri çağırır.

Ölüm yolu ise kötü ve lanetlerle doludur. Öldürme, hainlik, şehvet, zina, hırsızlık putperestlik, vahşilik, zehirleme, yağmacılık, yalancı tanıklık, ikiyeüzlülük, sahtekarlık, katı yüreklilik, gurur, kin, açgözlülük, küfürbazlık, kıskançlık, küstahlık, böbürlenme, övünme hep bu yoldadır. İyileri ezenler, gerçeği çekemeyenler, yalanı sevenler, doğruluğun mükafatını vermeyenler, iyiliğe ve dine göre düşünmeye yanaşmayanlar, fenalığa sarılanlar, uysallıktan, sabırdan uzak olanlar, hoppalığı sevenler, mükafat peşinde koşanlar, yakınlarının acılarına ortak olmayanlar, sıkıntı çekenlere yardım etmeyenler, Yaratanı bilmeyenler, çocukları öldürenler, muhtaçları hor görenler, işkence edenler, günaha girenler hep bu yoldadır. Çocuklar! Bütün bu insanlardan sakının!"

El yazmasını tam olarak bitirmeden, gerçeği öğrenmek isteği gelmiş Yuliy'in içinden. Tıpkı yabancı insanların fikirlerini okuyup da, yazarla ruhu kaynaşan insanlar gibi bir ruh haline kapılmış. Bu hal genelde birçoklarının fark etmediği bir haldir. Hayatta görölen en gizli ve önemli haldir. Böylece canlı denilen adam, ölü denilenlerle birleşip tek bir hayat sürmüş olur.

İşte bunun gibi Yuliy'in ruhu da el yazmalarını yazanların ruhu ile birleşmiş ve bundan sonra oturup hayatını gözden geçirmiş. Birden bütün hayatı ona tüyler ürperten bir yanılma gibi görünmüş. O yaşamak yerine, hayatın acısı, kaygısı ve baştan çıkarıcı tarafıyla, gerçeğ hayata yok etmiş olduğunu anlamış.

Kendi kendine: "Hayatımı yok etmek istemiyorum. Yaşamak, hayat yolunda yürümek istiyorum," demiş. Pamfiliy'in önceki konuşmalarında söylediği herşeyi hatırlamış. Herşey şimdi ona açık ve su götürmez gerçeğler geliyormüş. Nasıl olup da o zaman o yabancıya kanaarak gitmekten vazgeçtiğine şaşırmış. Sonra adamın:

—Hayatı anladıktan sonra git, sözlerini hatırlamış. Hayatı anladığı-

nı ve birşey bulamadığını düşünmüş. Pamfiliy her gideni, kim olursa olsun yanlarına kabul ettiklerini söylemişti diye geçirmiş aklından.

—Evet, epey zaman yolumu şaşırdım, acı çektim. Fakat artık herşey bırakıp yanlarına gideceğim. Bu yazıda söylenilen gibi yaşayacağım, demiş.

Bu düşüncelerini karısına açtığında karısı heyecanla karşılamış. O zaten buna dünden razıymış. Fakat bu kararı nasıl yerine getirebileceklerini bilmiyorlarmış. Çünkü çocukları düşünüyorlarmış. Beraberlerinde götürmenin mi, yoksa büyükannelerinin yanına bırakmanın mı daha iyi olacağına karar veremiyorlarmış. Fakat beraberlerinde gösteremezlermiş. Çünkü bugüne kadar onları çok nazlı büyütmüşler. “Şimdi onları kupkuru bir hayatın güçlüklerine nasıl atabiliriz” diyorlarmış. Köle kadın da onlarla birlikte gelmek istiyormuş. Fakat anne çocukları için kaygılanıyormuş. En sonunda onları büyükannelerine bırakmaya karar vermiş. “Biz de yalnız gideriz” diyormuş. Karı koca böylece herşeyi kararlaştırmışlar. Sadece Yuliy’in iyileşmesini bekliyorlarmış.

VII

Yuliy bu karardan sonra yatıp uyumuş. Ertesi sabah, şehre uğrayan bir doktor onu görmek, muayene etmek istediğini söylemiş. Yuliy doktoru sevinçle karşılamış. Oysa ki doktor, Yuliy’in çok zaman önce karşılaştığı o yabancı adammış. Doktor Yuliy’i muayene ettikten sonra, ona kendisini toplaması için otlardan bazı ilaçlar yazmış.

Yuliy:

—Kolarımla çalışabilir miyim? diye sormuş.

—Tabii. Araba sürebilir, yazı yazabilirsiniz.

—Peki ya ağır işler? Mesela toprak kazabilir miyim?

—Sizin gibi bir insan için böyle birşey söz konusu olmadığı için düşünmemiştim.

—Hiç de öyle değil. Benim buna ihtiyacım var, demiş Yuliy. Doktora ilk görüşmelerinden sonra, onun bütün öğütlerini tuttuğunu, ama hayatın ona istediği şeyleri vermediğini, tam tersine umutlarını kırdığını, bunun için de o zaman verdiği kararı şimdi yerine getirmek istediğini anlatmış. Doktor da:

—Ha, öyle anlaşılıyor ki onlar olanca yalanlarını dökerek seni kan-

dırmışlar. Sen içinde bulunduğun durumu, hele babalık görevlerini hiç düşünmüyor, onların yanılmalarını hiç farkedemiyorsun, demiş.

Yuliy okuduğu el yazmalarını doktora uzatarak okumasını istemiş. Doktor alıp baktıktan sonra demiş ki:

—Biliyorum. Bu yalanların hepsini biliyorum. Fakat senin gibi bilgili bir adamın böyle bir tuzağa nasıl olup da düştüğüne şaşırıyorum doğrusu.

—Anlamıyorum. Bunun tuzak neresinde?

—Her şey hayatlardır. Bunlar, yani insanlara ve tanrılara karşı gelenler ise hayatla bütün insanların mutlu olacağı bir yolu gösteriyorlar. Bu yoldan gidilirse ortada savaş, ölüm, ceza, yoksulluk, sapıtma, hırsızlık, kin kalmaz diyorlar. Onlar İsa'nın çalmayın, zina etmeyin, ant içmeyin, zorlamayın, milleti millete düşürmeyin şeklindeki emirlerini yerine getirince böyle olacağını iddia ediyorlar. Fakat yanılıyorlar. Amacı araç kabul ediyorlar.

Amaç kavga ve zina etmemek, ant içmemektir. Buna da yalnızca toplum hayatının vasıtalarıyla ulaşılır. Onlar ise hemen hemen bir atış hocasının söyleyebileceklerini söylüyorlar. Ok ancak hedef istikametinde yol alırsa isabet ettirebilirsin. Fakat okun düz çizgi üzerinde yol alması için ne yapılmalı işte asıl mesele burada. Atışta bu mesele şöyle çözülür. Kiriş gergin, yay esnek, ok doğru olmalı. Kavga, zina, öldürme olmayan bir hayat en güzelidir. Bu hayata da şöyle ulaşılır: Kiriş idarecilerdir. Yayın esnekliği iktidarın gücüdür. Doğru çizgi de kanunun hak gözetmesidir.

Dahası var. Mesela şimdi olmayacak, saçma birşey düşünelim. Tut ki bir sudan birkaç damla içirmekle Hristiyanlığın temel hükümleri bütün insanlara bildirilsin. Bütün insanlar o an Hristiyan olsun. Fakat yine de dinleri tenkitten kurtulmaz. Çünkü o zaman hayat olmaz sona erer. Bugün kabul edenler hayatlarının sonuna kadar yaşarlar ama çocukları böyle yaşayamaz. Sadece onda bir. O da belki. Onlar için her ana-babanın çocuğu eşittir. Bugün anneler canları pahasına çocuklarını ölümden kurtarabiliyorlar. Eğer çocuk annesiz olsa korunabilir mi? Can-ı gönülden çocuğunu sevme duygusu bütün çocuklara beslenen acıma duygusuna dönerse ne olur? Hangi çocuğu alıp koruyacaksınız? Geceleri hasta, pis kokulu çocukların başına annelerinden başka kim oturur? Tabiat anne sevgisini çocuğa kalkan olsun diye

vermiştir. Hristiyanlar yerine birşey koymadan bu kalkanı indiriyorlar. Babası olmazsa çocuğu kim yetiştirir, kim onu eğitir, kim tehlikelerden korur? Hristiyanlıkta bütün bunlar bir yana atılıyor. Hayat, yani insan soyunun devamı bir yana atılıyor.

Yuliy doktorun sözlerine kendini kaptırmış:

—Doğru, demiş.

—Yok dostum yok. Budalaca hareketleri bırak da akıllıca yaşa. Hele şimdi üstlendiğin önemli geri bırakılmaz görevlerin var. Bu görevler senin namus borcundur. Sen şüphelerin ikinci devresini geçirdin. Fakat biraz daha ilerlerse artık şüpheye düşmezsin. En önemli ve başta gelen görevin, şimdiye kadar boşverdiğin çocuklarını yetiştirmektir. Onları vatana hizmet edecek, hayırlı evlatlar olarak yetiştirmelisin. Bugünkü devlet düzeni sana herşeyi temin etmiştir. Onun için evlatlarını ona göre yetiştirmek, vatana hizmet etmek görevindir. Topluma hizmet etmek de görevindir. Görevlerini bilerek hayatına yeniden başla. O zaman bütün şüphelerin silinecektir. Bunlar sana hastayken musallat olmuş. Devlete karşı görevlerini yerine getir. Çocuklarını senin yerine geçmeleri için bir büyütle hele. Ancak o zaman seni çeken o hayata rahat rahat gidersin. Fakat o zamana kadar çocuklarına böyle birşey yapmaya hakkın yok. Hem o hayata girsen bile acılardan başka birşey bulamazsın.

VIII

Doktorun verdiği ilaç ya da öğütler o kadar yaramış ki, Yuliy çok geçmeden ayağa kalkmış. Artık Hristiyan hayatı hakkındaki düşünceleri ona çok budalaca geliyormuş.

Doktor birkaç gün kalıp gitmiş. Yuliy de ayağa kalktıktan sonra onun öğütlerine göre yeni bir hayata başlamış. Çocuklarına öğretmenler tutmuş, dersleriyle kendisi ilgilenmeye başlamış. Zamanının çoğunu yine kamu işlerine ayırıyormuş. Kısa zamanda şehirde büyük bir nüfuz elde etmiş.

Böylece aradan bir yıl geçmiş. Bu arada şehirde Hristiyanları yargılamak için bir mahkeme kurulmuş. Roma İmparatoru Hristiyanlığı ortadan kaldırmak için Kilikya'ya birini göndermiş. Alınan tedbirler Yuliy'in kulağına geliyormuş ama bunların Pamfiliy'in köyüne kadar ulaşmadığını düşündüğü için rahatmış.

Birgün işine giderken şehir meydanında, beyazlar giyinmiş, yaşlıca biri yanına gelmiş. İlkini tanıyamadığı adam Pamfiliy'miş. Bir çocuğun elinden tutuyormuş. Yuliy'e doğru gelerek:

—Merhaba dostum. Senden büyük bir ricam var. Fakat bilmiyorum, Hristiyanların kovalandığı şu sıralarda beni dost kabul eder misin? Belki de benimle olan ilişkin yüzünden mevkiini kaybetmekten korkabilirsin, demiş.

—Benim kimseden korkum yok. Bunu ispat etmek için de seni evime davet ediyorum. Seninle konuşmak, sana yardım etmek için işime bile gitmeyeceğim. Haydi gel. Sahi bu çocuk kimin?

—Benim oğlum.

—Sormasam da olurdu. Onun yüzünde senin yüzün görünüyor. Şu mavi gözleri de tanıyorum. Karının kim olduğunu sorabilir miyim? Karın birkaç yıl önce senin yanında gördüğüm o güzel kız değil mi?

—İyi bildin. O konuşmadan bir müddet sonra benim karım oldu.

İki dost Yuliy'in evine gitmişler. Yuliy karısını çağırıp çocuğa göz kulak olmasını istemiş. Kendisi de Pamfiliy'le süslü bir odaya gitmiş. Yuliy:

—Burada herşeyi konuşabiliriz. Kimse duymaz, deyince Pamfiliy:

—Duymalarından korkmuyorum. Yakalanan Hristiyanların ölüm cezasını kaldırtmak için de gelmedim. Sadece halk önünde dinlerini açıklamalarına izin verilsin diye rica etmeye gelmiştim, demiş ve anlatmış durumu. İhtiyar Kiril Pamfiliy'den, Yuliy'e gidip rica etmesini istemiş. Allah'ın dinine şهادeti görev biliyorlarmış. Onun için de yetmiş yıllık hayatlarını bu şهادete feda edebilirlermiş. İnsanlar için kaçınılmaz olan bedeninin ölümü kendilerine korkunç değil, zevkli geliyormuş. Bugün ya da elli yıl sonra olmuş birşey değişmezmiş. Yeter ki hayatları insanlara faydalı olsun, başka birşey istemezlermiş. Bunun için de mahkeme ve ceza halk önünde olsun istiyorlarmış.

Yuliy, Pamfiliy'in bu ricasına şaşırılmış ama elinden geleni yapacağına da söz vermiş:

—Sana yardım edeceğime söz veriyorum. Sadece arkadaşlık hatırı için değil, ben de her zaman uyandırdığın iyi duygular için. Fakat doğrusunu istersen ben dininizi pek zararlı ve budalaca görüyorum. Bu sonuca şuradan ulaştım. Ben geçenlerde bir hastalığa yakalandım.

Ümidim kırılmıştı ve ruhum bezginlik içindeydi. O zaman sizin görüşlerinizi paylaşmıştım. Az kalsın herşeyi bırakıp yanınıza geliyordum. Fakat yanılmanızın neye dayandığını anladım. Çünkü ben onun içinden geçtim. Yanılmanız ruh zayıflığına, acizliğe dayanıyor. Bu din erkeklerin değil, kadınların dinidir.

—Peki ama niye?

—Çünkü siz gururunuz yüzünden devlet işlerine karışmıyor, hizmet edip yüksek yerlere gelerek insanların saygısını kazanacak yerde, bütün insanları eşit sayıyorsunuz. Kimseyi kendinizden daha üstün saymıyorsunuz. Kendinizi Caesar'la bir tutuyorsunuz. Hem böyle düşünüyor, hem de başkalarına bunu öğretiyorsunuz. Bu aldaniş zayıflar için çok çekici. Hele köleler için... Eğer insanlar sizi dinleseydi toplum en alt seviyeye düşer, ilk zamanların yaşantısına dönerdi. Siz devletin devlet içinde yok olmasını istiyorsunuz. Kendi varlığınızın bile devletten geldiğini düşünmüyorsunuz. Öyle ya devlet olmasa, siz de olmazdınız. Hep İskitlerin ya da vahşilerin köleleri olurdunuz. Siz vücudu içten kemiren kurt gibisiniz. Fakat sadece vücutta ortaya çıkıp onu kemiren kurt. Canlı vücut bu kurtlarla savaşır onu yok eder. Size karşı biz de aynı şeyi yapıyoruz. Yapmazsak olmaz. Yardım için sana söz verdim ama yine de dininizi zararlı ve aşağı görüyorum. Aşağı diyorum çünkü insanın süt emdiği memeyi kesmesi namussuzca bir harekettir. Hem devletten faydalan hiç hizmet etme, hem de onu yok etmeye çalış. Bu namussuzluk değil de nedir?

—Gerçekten söylediğin gibi yaşamış olsak neyse. Fakat bizim hayatımızı bilmiyorsun. Hakkımızda yalan yanlış fikirler edinmişsin. Siz, süse şatafata alışık olduğunuz için, insanın az şeylerle ne kadar rahat yaşayabileceğini tasarlayamazsınız. İnsan öyle yaratılmıştır ki, eli ayağı tuttuğu müddetçe kendine yeteceğinden fazlasını çıkarabilir ortaya. Biz beraber yaşayıp, beraber çalışırız. Bu yüzden çocukları, ihtiyaçları, hastaları, zayıfları besleyebilecek durumdayız. Sen bizim kölede Caesar olma hevesi uyandırdığımızı iddia ediyorsun. Tam tersine biz söz ve işlerimizle şu ögüdü veriyoruz: Olaylar karşısında sabretmek, en önemli iş, iyi bir işçinin becerebileceği bir iş. Biz devlet işlerinden anlamayız. Bildiğimiz tek şey, insanların saadeti nerede ise bizim saadetimizin de orada olduğudur. Biz mutluluğu ararız. Bütün insanların mutluluğu ise birleşmelerindedir.

—O zaman söyler misin bana niye bütün insanlar size düşmanca davranıyorlar, sizi kovuyor, öldürüyor? Niçin sizin aşk dininiz yüzünden anlaşmazlık çıkıyor?

—Bunun sebebi içimizde değil, dışımızdadır. Biz vicdan ve şuuru-muzu yönlendiren Allah'ın kanunlarını herşeyden önde tutarız. Biz Allah'ın kanunlarına aykırı olmayan şeyleri yerine getiririz. Kayser'in hakkını Kayser'e veririz. İşte insanlar bunun için bizi kovar ya da öldürürler. Bize yöneltilen ama bizim başlatmadığımız bu düşmanlığı bitirmek elimizde değil. Çünkü bir defa gerçekleri anladık. Artık dönemeyiz. Vicdanımız ve şuuru-muza aykırı yaşayamayız.

İsa da böyle bir düşmanlığı üstüne çekmiş ve bizlere birçok defa bunu haber vermiştir:

“Başkaları beni çekemez çünkü onların işleri kötüdür. Eger onlardan olsaydınız sizi severlerdi. Fakat değilsiniz. Ben sizi onların elinden kurtardığım için sizi kıskanıyorlar. Öyle bir zaman gelecek ki, onlardan biri sizi öldürünce, Allah'a hizmet sanacak.”

Fakat İsa gibi biz de beden ölümünden korkmuyoruz. Onun için onlar bize zarar veremezler. Bizim üstümüzdeki güç aydınlıktır ama insanlar işlerinin kötü olması sebebiyle aydınlıktan çok karanlığı severler. Buna üzülmeye değmez. Çünkü gerçek er geç ortaya çıkacaktır. Nasıl ki koyunlar çobanın kavalını duyunca, onun yanına gelirler, aynı şekilde İsa'nın sözlerini duyanlar da dünyanın dört bir bucağından ona koşarlar. Çünkü Allah her yerdedir ve çağrısı her yerde duyulur.

Yuliy birden onun sözünü kesmiş:

—Evet ama aranızda kaç kişinin bu işte içi dışı bir? Sizi daha çok, görünüşte fedakar olmakla suçluyorlar. Gerçek uğruna seve seve canınızı veriyorsunuz ama gerçek sizin yanınızda değil. Siz toplum hayatının temellerini yıkan gururlu delilersiniz.

Pamfiliy bunların üzerine hiç karşılık vermeden acı acı bakmış Yuliy'e.

IX

Yuliy bu sözleri söylerken Pamfiliy'in minik oğlu koşarak odaya girip babasının yanına sokulmuş. Yuliy'in karısının okşalarına aldınış etmiyormuş bile. Pamfiliy içini çekmiş, oğlunu okşamış sonra ayağa kalkmış ama Yuliy onu oturup yemeğe kalması için ikna etmiş.

—Evlenmene, çoluk çocuğa karışmana şaşırdım doğrusu. Sizlerde mal mülk yok. Böyleyken çocuklarınızı nasıl yetiştiriyorsunuz. Çocuklarınızın güvenli bir geleceği olmadığını biliyorsunuz. Nasıl rahat oturabiliyorsunuz?

—Bizim çocuklarımızın hayatı neden sizinkilerden daha az güvenli olsun.

—Köleleriniz, malınız mülkünüz yok da ondan. Karım Hristiyanlığa yatkın olduğu için hayatla ilgisini kesmek istediği bir dönem olmuştu. Hatta ben de onunla gidecektim. Fakat bizi en çok korkutan şey çocuklarımızın önündeki güvensizlik ve sıkıntı ihtimaliydi. Bu hastalığım zamanında olmuştu. Sürdüğüm hayat bana çok budalaca geliyordu ve hayatla ilgimi kesmek istedim. Fakat o an karımın endişeleri ve bana bakan doktorun açıklamaları beni hayatınızın sadece bekarlar için iyi bir hayat olabileceği, evli, çoluk çocuklu insanlara göre olmadığı noktasında aydınlattı. Sizin anladığınız biçimdeki hayatta, insan soyu ergeç tükenecektir. Bunun için buraya çocuğunla gelmen beni şaşırttı.

—Hem çocuğum bir tane değil. Üç tane. Evde, biri memede, biri üç yaşında iki çocuğum daha var.

—Bu nasıl olabilir bana anlatır mısın? Anlayamıyorum doğrusu. Ben hayatla bağımı koparıp yanınıza gelmeye hazırdım. Fakat düşündüm ki çocuklarım için böyle bir hayat, benim için iyi olduğu kadar iyi olmayacak. Çocuklarıma kıymaya hakkım yok. Bunun için onlarla beraber burada kaldım. Onların düzenini bozmak istemedim.

—Şaşılacak şey. Biz ise tam tersini düşünüyoruz. Yaşı ilerlemiş olanlar dünyaya ayak uydurmuşlardır. Yaşayıp giderler. Bir dereceye kadar da haklı olurlar. Fakat ya çocuklar? Dünyada birlikte yaşayıp da onları bu dünyaya uydurmaya çalışmak ne korkunç birşey! Dünya ne çekiyorsa hep bu kandırmalardan çekiyor. Bunları ortadan kaldırmak lazım. Fakat yazık ki kötülöklere meydan veren insanlar çok fazla. İsa bize der ki “Çocuklar gibi olmadıkça cennete giremezsiniz.” Bunu sana itiraz etmek için söylemiyorum. Gerçek olduğu için söylüyorum. Bu söz gösteriyor ki asıl yaşam bizim yaşadığımızdır. Fakat Hristiyan ailesinin nasıl olur da yaşamak için belli bir yolu olmaz? Bize göre tek bir yolu vardır o da seve seve çalışması. Sizin yolunuz ise zorlamadır. Zorlama ise para pul nasıl ortadan kaldırılırsa öyle ortadan kaldırılır.

O zaman ortada sadece insanların işi ve sevgisi kalır. Biz her zaman daha çok çalışılması gerektiğine inanırız.

Yok, yok. İsa'nın dininden şüpheye düşseydim, gereklilerini yerine getirirken duraksasaydım, sizin, putperestlerin yetiştirdiği çocuğu ve çocuğun içinde yetiştiği şartı görünce duraksama ve şüphelerim o an biterdi. Bazı insanlar, saray, köleler ve yabancı devlet ürünleriyle yaşayadursunlar, çoğu nasıl yaşamak gerekiyorsa öyle yaşar. Yaşamak için çalışmak lazımdır. İnsanlar kendi dışındaki insanları zorla kendine hizmet ettirmek istiyor. Sevgi yok dünyamızda. İnsanları zorla çalıştırarak geleceğimizi güvence altına almakla, sevginin bizlere vereceği güvenceden o kadar uzaklaşıyoruz. İnsan çalışmayarak lüks bir hayat yaşadığı müddetçe iş kabiliyeti azalır. Böylece gerçek güvenceden mahrum kalır. İşte insanlar çocuklarını sefahat içinde yetiştirerek, onların hayatını sağlama aldıklarını zannediyorlar. Mesela senin oğlunla benim oğlumu ele alalım. Onlara, bir yere bir haber ulaştırmaları için görev verelim. Bakalım hangisi işini daha iyi yapacak. Sonra onlara birşeyler öğretmeye çalışalım. Bakalım hangisi daha canla başla öğrenecek.

Hayır. Hristiyan hayatı sadece çocuğu olmayanlar için mümkündür deme. Bu korkunç sözleri söyleme. Tam tersine. Yalnızca çocuğu olmayan putperestlerin inançları bu şekildedir. Fakat şu ufaklıkların bir tanesinin kanına giren bunun acısını çekecektir.

—Evet, belki de haklısın ama çocukların eğitimine başladık bir kere. En iyi öğretmenlerden ders alıyorlar. Varsın bizim bildiklerimizin hepsini onlar da öğrensün. Bundan zarar gelmez. Sonra benim için de onlar için de daha vakit var. Hele bir büyüsünler, akıllansınlar, o zaman kendi kararlarını verirler. Belki de yanınıza gelirler. Belki o zaman ben de gelirim.

—Ancak gerçekleri öğrendiğiniz zaman özgür olursunuz. İsa insana tam bir serbestlik tanır ama sizin dininiz asla tanımaz. Sağlıkla kal, diyerek oğlunu alıp ayrılmış Pamfiliy.

Bu konuşma üzerinden biraz zaman geçmiş ve mahkeme Yuliy'in söz verdiği gibi halk önünde olmuş. Yuliy, Pamfiliy'i dinleri uğruna ölen arkadaşlarının cesetlerini toplarken görmüş ama devletten korktuğu için yanına gidememiş ve onu çağırمامış.

X

Bu olaylardan sonra aradan bir on yıl daha geçmiş. Yuliy'in karısı ölmüş. Hayatı kamu işleriyle, kâh yakaladığı kâh kaçırdığı post peşinde geçiyormuş. Çok zengin olmuş. Gün geçtikçe de zenginliği artıyormuş.

Oğulları büyümüş. En büyük oğlu şatafatlı bir hayat sürmeye başlamış. Parayı tıpkı babasının gençliğinde harcadığı gibi harcıyormuş ve gün geçtikçe daha çok paraya ihtiyaç duyuyormuş. Yuliy ile babasının arasındaki didişme, kin, hor görme, kıskançlık şimdi Yuliy ile oğulları arasında yaşanıyor.

Bu sırada yeni vali Yuliy'i görevinden almış. Eski dalkavukları da bunu görünce ondan uzaklaşmış. Hatta sürgüne gönderilmesi kararlaştırılmış. Derdine çare bulmak için Roma'ya gitmiş ama kimse onu dinlememiş. Evine geri dönmesini söylemişler.

Evine geldiğinde oğlunu, serseri gençlerle eğlenirken bulmuş. Kilikya'da Yuliy'in öldüğü, oğlunun da bunu kutladığı söylentisi dolaşıyormuş. Yuliy bunları duyunca çileden çıkmış ve oğlunu dövmüş. Oğlu babasının yumruklarıyla bayılmış. Yuliy olaydan sonra karısının odasına çıkmış. Odada dolaşırken bir İncil bulmuş. Açıp okumaya başlamış: "Ey sıkıntı çeken insanlar, yanıma gelin. Derdinizin ilacı bendedir. Benim sözlerimi dinleyin, hayatı benden öğrenin. Benim kalbim yumuşak olduğu için sözlerim de yumuşaktır. Benim yüküm hafiftir. Huzura ermek isteyen yanıma gelmelidir."

Yuliy bu satırları okuduktan sonra: "Doğru, o çoktandır beni çağırıyor. Fakat ben ona inanmıyorum, boyun eğmiyorum. Kötüydüm, yüküm ağırdı" diye düşünmüş.

İncil'i dizlerinin üstüne koyup oturmuş. Pamfiliy'le konuşmalarını hatırlamış. Söylediklerini uzun uzun düşünmüş. Sonra kalkıp oğlunun yanına gitmiş. Oğlunu ayakta gördüğünde, dayanın ona pek zarar vermediğini anlayıp için için sevinmiş. Ardından bir tek kelime bile etmeden sokağa fırlamış. Hristiyan köyüne doğru yürümeye başlamış. Bütün gün yürümüş. Gece dinlenmek, geceyi geçirmek için bir köylünün evine girmiş. Girdiği odada bir adam yatıyormuş, Yuliy'in ayak sesini duyuş kalkan adam doktormuş. Yuliy onu görür görmez:

—Hayır. Artık beni düşüncemden vazgeçiremeyeceksin. Üçüncü

kezdır oraya gitmek istiyorum. Benim huzurum orada biliyorum, diye haykırmış.

Doktor:

—Nerede? diye sormuş.

—Hristiyanların yanında, deyince Yuliy, doktor demiş ki:

—Doğru. Belki huzur bulabilirsin ama henüz görevlerini yerine getirmedin ki. Sen acılar sonunda çabuk yıkılıyor hemen yılıyorsun. İnsan olgunlaştıran felaket ateşidir. Sen demircinin ocağından geçtin. Asıl şimdi gereklisin ama kaçıyorsun. Şimdi hem insanları hem kendini denemenin zamanı. Gerçek bilgeliği elde ettin. Onu vatan uğrunda kullanmalısın. İnsanları, tutkuları, hayatın şartlarını yakından bilenler, tecrübelerini toplum uğrunda kullanmaz da huzur arama peşinde koşarlarsa bu işin sonu nereye varır. Sen bu olgunluğu ve bilgeliği toplum içinde kazandın, yine ona vermelisin.

—Bende hiç bilgelik yok. Ben aldanışlar içinde yüzüyorum. Su ne kadar bayatlırsa bayatlasın şarap olmaz. Benim aldanışlarım da bilgelik olmuş değil.

Yuliy bu sözleri söyledikten sonra evden çıkıp gitmiş. Hiç dinlenmeden yoluna devam etmiş. Ertesi gün akşamı da Hristiyanların yanına varmış. Orada Pamfiliy'in dostu olduğunu bilmedikleri halde onu sevinçle karşılamışlar. Sonra Pamfiliy dostunu görmüş ve sevinerek koşup gelmiş. Kucaklaşmışlar ve Yuliy:

—İşte geldim. Söyle ne iş yapayım? demiş.

Pamfiliy:

—İşten yana tasalanma. Benimle gel, demiş ve onu gelip geçenlerin konakladığı bir eve götürmüş. Bir yatak göstererek:

—Bizim hayatımızı yakından görünce, nasıl hizmeted eceğini anlayacaksın. Şimdi boş zamanını değerlendirebileceğin bir iş göstereyim sana. Şu an bağ bozumu zamanı. Yarın git onlara yardım et. Yerinin neresi olduğunu kendin gör. Anlayacaksın, demiş.

Ertesi sabah Yuliy bağa gitmiş. Önüne gelen ilk bağ henüz gençmiş. Üzümler dallarını kırıyormuş. Gençler salkımları topluyormuş, bütün yerler tutulmuş. Yuliy her tarafı dolaşmasına rağmen yer bulamamış. İleriye doğru yürüdüğünde biraz daha yaşlı bir bağ görmüş. Oradaki üzümler azmış ama Yuliy için orada da yapacak iş yokmuş. Herkes ikişer ikişer çalışıyormuş. Ona yer kalmamış. Biraz daha iler-

lemiş ve tamamen yaşlanmış bir bağ görmüş. Bağda kimse yokmuş. Çubuklar kurumak üzereymiş. Yuliy bu bağda hiç üzüm olmadığını düşünmüş. Kendi kendine: “Tıpkı benim hayatım gibi. İlk çağırıldığında gelseydim hayatım birinci bağın üzümleri gibi olurdu. İkinci çağırılışında gelseydim ikinci bağın üzümleri gibi olurdu. Şimdi ise hayatım tıpkı bu lüzumsuz, yaşlanmış, ancak odun olabilecek bağ gibi” demiş.

Yuliy yaptığı şeylerden, boşu boşuna geçirdiği hayatının sonunda kendini bekleyen cezadan korkmuş. “Bir işe yaramıyorum artık” diye geçirmiş aklından. Yerinden kalkamamış. Bir daha asla geri gelmeyecek bir şeyi kaybettiği için ağlamaya başlamış. O an birden bir ihtiyarın sesini duymuş:

—Çalış kardeş, çalış.

Yuliy etrafına bakındığında, yılların belini büktüğü, nur yüzlü, ayaklarını zor sürüyen bir ihtiyar görmüş. Bir bağ kütüğünün önünde durmuş, üstünde kalan tek tük tatlı taneleri topluyormuş. Yuliy ona yaklaştığında ihtiyar yine:

—Çalış kardeş, çalış. Çalışmak insana zevk verir, demiş. Tek tük kalmış taneleri nasıl bulup toplayacağını göstermiş Yuliy’e. O da gidip birkaç tane bulmuş ve atmış ihtiyarın sepetine.

İhtiyar demiş ki:

—Bak, bu tanelerin öbürlerinden farkı var mı? İsa, “Aydınlık var oldukça aydınlıkta dolaşın” der. Şüphesiz İsa’nın yolunda giden sonsuz mutluluğa kavuşur. Allah, İsa’yı insanları yargılamak için değil, kurtarmak için göndermiştir. Ona uyan yargılanmaz. Ona uymayan ise zaten yargılanmıştır. Zira Allah’ın peygamberine inanmayan cezayı hak etmiş demektir. Allah dünyaya aydınlık indirmiş ama insanlar kötü işlerle meşgul oldukları için karanlığı aydınlıktan daha çok sevmişlerdir. Kötü yaşayanlar kötülükleri ortaya çıkmasın diye aydınlığa doğru yürümezler. Hak yolda gidenler ise, yaptıkları işler apaçık görünsün diye sürekli aydınlığa koşarlar. Çünkü bu işleri Allah için işlemişlerdir.

Tasalanma oğlum! Hepimiz Allah’ın kuluyuz. Hepimiz onun birer neferiyiz. Yoksa yalnızca kendinin mi ona hizmet ettiğini sanıyorsun. Allah’ın yardımını olmadıkça var gücünle çalışsan bile hiçbir şey yapamazsın. Onun ülkesini mamur edemezsin. Ne kadar çalışırsan

çalış senin yaptıkların Allah'ın yaptıkları yanında bir nokta bile değildir. Çünkü Allah için bir son yoktur. Allah sana şah damarından daha yakındır. Onun yanına git. Onun elçisi değil kulu ol. İşte ancak o zaman Allah'a ulaşmış olursun. Allah katında büyük küçük yoktur. Yalnızca doğru ve eğri vardır. Doğru yolda yürürsen Allah'a ulaşırsın. Bu yolda attığın adımın küçük veya büyük olması birşey değiştirmez. Çünkü Allah içindir. Unutma ki cennette iyi kullar için ne kadar nimet varsa tövbeکار kullar için de o kadar nimet vardır. Geçmişte yapmış olduğun herşey sana hatalı olduğunu göstermiş, sen de tövbe etmişin. Tövbe ettiğine göre doğru yolu bulmuşsun demektir. O yolda Allah'la birlikte yürü. Geçmişini, küçüğünü, büyüğü düşünme. Allah katında herkes eşittir. Bir tek Allah vardır ve bir tek hayat.

Bu konuşmalardan sonra Yuliy'in içi rahatlamış, gücü yettiği kadar kardeşleri için çalışmaya başlamış. Bu şekilde yirmi yıl mutlu bir hayat sürmüştü. Bedeni öldüğünde dünyadan nasıl göçüp gittiğini farketmemiş bile.